

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΣΔΟ
ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Αρ. 90 080

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

Θ Ε Μ Α

"ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΗ
ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΖΕΥΞΗΣ ΡΙΟΥ - ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ"

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΜΗΛΙΩΝΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΒΕΛΙΓΚΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΛΕΞΗΣ
ΝΙΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΣΚΑΡΠΕΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΕΡΩΛΙΑ ΚΑΡΝΑΝΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΑΡΝΑΝΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε όλους εκείνους που με το ενδιαφέρον τους και τα στοιχεία που μας δώσανε, βοήθησαν στην ολοκλήρωση της εργασίας μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔΑ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	
Ι. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	2
1. Εισαγωγή	2
2. Αιτωλία & Ακαρνανία	2
3. Ιστορικά Στοιχεία	4
4. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά	4
4.1 Γεωμορφολογία	4
4.2 Ακτογραφία	5
4.3 Υδρογραφία	5
4.4 Κλίμα	5
4.5 Βιότοποι	5
4.6 Υπέδαφος	7
5. Πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού	8
6. Συμπεράσματα	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	
ΙΙ. ΥΠΟΔΟΜΗ	14
1. Τεχνική υποδομή	14
1.1 Δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφορών	14
1.1.1 Οδικό δίκτυο	14
1.1.2 Θαλάσσιες Μεταφορές	16
1.1.3 Αεροπορικές μεταφορές	18
1.2 Οικιστική	18
1.3 Ενέργεια	25
1.4 Βιομηχανία	25

	ΣΕΛΙΔΑ
2. Κοινωνική υποδομή	26
2.1 Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη	26
2.2 Εκπαίδευση	26
2.3 Πρόνοια	27
2.4 Κοινόχρηστοι χώροι - Αθλητισμός	28
3. Επενδυτική	29
3.1 Ιδιωτικές επενδύσεις	29
3.2 Δημόσιες Επενδύσεις	30
3.3 Επενδύσεις - ΜΟΠ - ΠΕΠ - ΣΑΝΤ/Ζ - Ε.Α.Π.Τ.Α.	35
4. Συμπεράσματα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	
ΙΙΙ. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	
1. Νομός Αιτωλοακαρνανίας	42
1.1 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ	42
1.2 ΑΓΡΙΝΙΟ	43
1.3 ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ	44
1.4 ΜΟΝΗ ΜΥΡΤΙΑΣ	45
1.5 ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΥ	45
1.6 ΘΕΡΜΟΣ	46
1.7 ΜΕΓΑΔΕΝΤΡΟ - ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ	46
1.8 ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟ	47
1.9 ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	47
1.10 ΑΙΤΩΛΙΚΟ	48
1.11 ΠΛΕΥΡΩΝΑ - ΚΑΛΥΔΩΝΑ	48
1.12 ΒΑΡΑΣΟΒΑ	50
1.13 Η ΠΑΝΑΞΙΩΤΙΣΣΑ	50
1.14 ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ	51

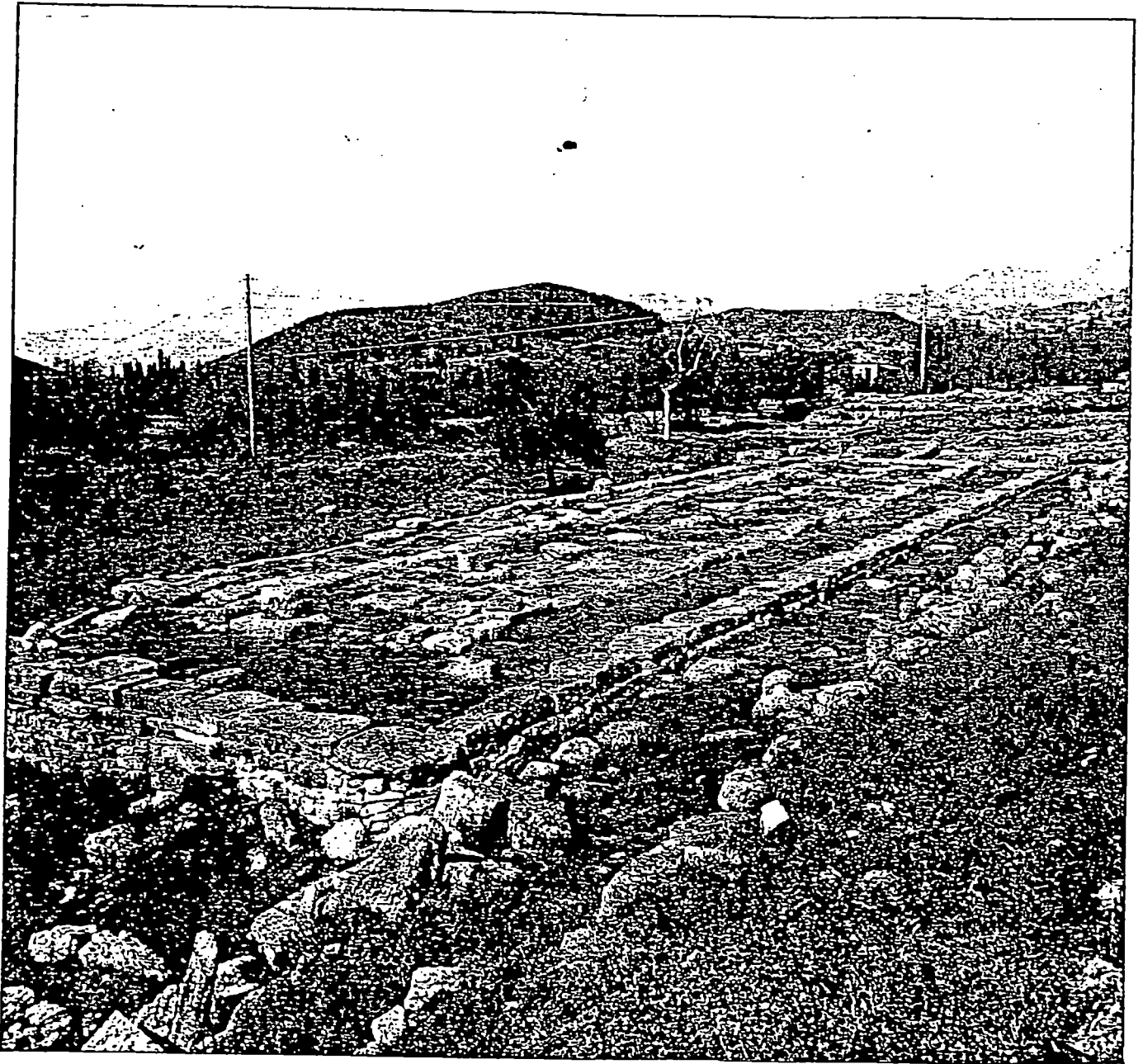
	ΣΕΛΙΔΑ
1.15 ΟΙΝΙΑΔΕΣ	52
1.16 ΑΣΤΑΚΟΣ	53
1.17 ΜΥΤΙΚΑΣ	54
1.18 ΠΑΛΑΙΡΟΣ	54
1.19 ΒΟΝΙΤΣΑ	55
1.20 ΑΜΦΙΛΟΧΙΑ	55
1.21 ΣΤΡΑΤΟΣ	56
2. Υφιστάμενοι τουριστικοί πόροι	56
2.1 Ακτές - φυσικές καλονές	56
2.1.1 Άλλες φυσικές καλονές	58
2.2 Αρχαιολογικοί χώροι - Μουσεία	59
2.3 Ιαματικές πηγές	63
2.4 Πολιτιστική ζωή και κίνηση	68
3. Μεταφορές	86
4. Συμπεράσματα	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο	
IV. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΑΝΑΠΤΥΣΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ	
ΑΙΤ/ΝΙΑΣ - ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ	90
1. Εισαγωγή	90
2. Τα έργα του Αμβρακικού	91
2.1 Σύντομη περιγραφή των έργων	91
2.2 Στοιχεία υποδομής	93
3. Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου	94
3.1 Κατάσταση - προοπτικές	94
3.2 Περίληψη της μελέτης ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου - Αιτωλικού	98
4. Η περιοχή Ρίου - Αντιρρίου	100
4.1 Το Πορθμείο Ρίου - Αντιρρίου σήμερα	100

4.1.1 Ο χαρακτήρας της περιοχής του περάσματος, ιστορικά	100
4.1.2 Η σημερινή κατάσταση	101
4.1.3 Υποδομή - Εξυπηρέτηση	102
4.1.4 Ο χώρος Μνημείο. Τα Κάστρα	104
5. Σημερινή κυκλοφορία στο Πορθμείο - Εξέλιξη της κυκλοφορίας	105
5.1 Ανάλυση περιοχής Ρίου	109
5.1.1 Χαρακτήρας της περιοχής	109
5.1.2 Ανάλυση περιοχής Αντιρρίου	110
5.1.3 Χαρακτήρας - Χρήσεις Γης	110
5.1.4 Κυκλοφοριακή Δομή	112
5.1.5 Οικοδομική δραστηριότητα - Αξίες γης	113
6. Ευρύτερη	116
6.1 Το αίτημα της Ζεύξης και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	116
6.1.1 Σχέση Αχαΐας - Αιτωλοακαρνανίας	118
7. Άμεση περιοχή Ρίου - Αντιρρίου, επιπτώσεις και προτάσεις	119
7.1 Εναλλακτικές Δυνατότητες τοποθέτησης του έργου της Ζεύξης	119
7.1.1 Οικιστική Οργάνωση Ρίου	127
7.1.2 Επιθυμητός χαρακτήρας της περιοχής	127
8. Επιπτώσεις στην κυκλοφορία και την ευρύτερη περιοχή	128
8.1 Διερεύνηση επιπτώσεων στην κυκλοφορία του Πορθμού	128
9. Προϋποθέσεις ελέγχου επιπτώσεων -	

απαραίτητες ενέργειες	129
10. Προστασία Περιβάλλοντος	131
11. Ζεύξη Πρέβεζας - Ακτίου	
11.1 Εξυπηρετούμενοι στόχοι και βασικά χαρακτηριστικά του έργου ζεύξης Πρέβεζας - Ακτίου	132
11.1.1 Σκοπός του έργου	132
11.1.2 Η περιφερειακή διάσταση του έργου	132
11.1.3 Κυκλοφορία	133
11.1.4 Οικονομική αξιολόγηση - Χρηματοοικονομική ευστάθεια του έργου	133
11.1.5 Βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου της ζεύξης	134
11.1.6 Σύντομη ιστορική αναδρομή	134
11.1.7 Βασικοί όροι του διαγωνισμού και αιτήματα προσφορών	138
12. Αξιολόγηση του Α' πενταετούς αναπτυξιακού προγράμματος 1983-1987	139
12.1 Επενδύσεις Π.Ε.Π.	148
13. Συμπεράσματα	149
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο	
V. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΖΕΥΞΗ ΡΙΟΥ - ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	157
1. Εισαγωγή	157
2. Βελτίωση του οδικού δικτύου	157
3. Πρωτογενής τομέας	159
4. Δευτερογενής τομέας	160

	ΣΕΛΙΔΑ
4.1 Η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου	160
4.2 Βιομηχανικό Πάρκο Μολυκρείου	160
4.3 Βιομηχανική Περιοχή Αγρινίου	161
4.4 Οδός ταχείας κυκλοφορίας ΝΑΒΙΠΕ Αστακού - Αγρινίου - Μεσολογγίου	162
4.5 Δημιουργία κέντρου καινοτομικών επιχειρήσεων	163
5. Ο τριτογενής τομέας - τουρισμός	163
6. Δυνατότητες χρηματοδότησης τουριστικών επενδύσεων	166
7. <u>Επενδυτικές ευκαιρίες</u>	168
✓ <u>7.1 Αγροτουρισμός</u>	168
7.1.1 Τουριστική Αξιοποίηση της Λίμνης Τριχωνίδας	171
7.1.2 Ερασιτεχνική αλιεία στη Λίμνη Τριχωνίδα	172
7.1.3 Ναυταθλητισμός - Αθλητικός τουρισμός στη Λίμνη Τριχωνίδα	173
7.2 Νέες ξενοδοχειακές μονάδες	174
7.2.1 Παραλιακή ζώνη Ιονίου Πελάγους	174
7.2.2 Περιοχή Λίμνης Τριχωνίδας	177
7.2.3 <u>Η περιοχή της Ορεινής Ναυπακτίας -</u> Τουριστικά χωριά	177
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	180
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	181
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	183

Αρχαιολογικός χώρος Θέρμοι
The archaeological area of Thermon

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της εργασίας μας "ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΖΕΥΞΗΣ ΡΙΟΥ - ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ", είναι να δώσουμε στοιχεία για τον τουρισμό στον Νομό, καθώς και τις προοπτικές ανάπτυξής του μέσω των μεγάλων αναπτυξιακών έργων και ειδικότερα με την ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου.

Η ύλη της εργασίας ταξινομήθηκε σε έξι (6) μέρη.

Στο πρώτο μέρος (Κεφάλαιο 1ο), αναφέρουμε κάποια γενικά χαρακτηριστικά του νομού.

Στο δεύτερο μέρος (Κεφάλαιο 2ο), παρουσιάζεται η υποδομή του νομού καθώς και η επενδυτική δραστηριότητα.

Στο τρίτο μέρος (Κεφάλαιο 3ο), δίνονται στοιχεία για την τουριστική υποδομή και ζήτηση στο νομό.

Στο τέταρτο μέρος (Κεφάλαιο 4ο), παρουσιάζονται τα μεγάλα έργα στον νομό καθώς και οι επιδράσεις τους.

Στο πέμπτο μέρος (Κεφάλαιο 5ο), αναφέρουμε τις προτάσεις για την ανάπτυξη του νομού και ειδικότερα στον τομέα του τουρισμού σε συνδυασμό με τα μεγάλα έργα με έμφαση στη ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου.

Τέλος στο έκτο μέρος δίνονται τα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ι. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

1. Εισαγωγή

Ο τόπος που θα ασχοληθούμε έχει την αδρή ιστορική του μνήμη και μια μοναδικότητα στη φύση και τους ανθρώπους του: Απότομοι βράχοι, σκληρή πέτρα και τοπία δραματικά, αλλά και ειδυλλιακά, κόλποι γλαφυροί και θάλασσες μαγευτικές. Ανθρώπινος μόχθος και κάματος πολύς και κάποτε η έξαρση του πάθους αλλά και ευγένεια και καλωσύνη και ολοζώντανη πνευματική παράδοση. Η αρρενωπή τραχύτητα συνδυασμένη, κατά τρόπο θαυμαστό, με μια βαθιά ανθρωπιά και σχεδόν βελούδινη ευαισθησία, συνθέτουν το μοναδικό και ανεπανάληπτο ύψος της Δυτικής Ρούμελης.

2. Αιτωλία & Ακαρνανία

Η Αιτωλοακαρνανία είναι μια από τις πιο προνομιούχες περιοχές της Ελλάδας και αν κάποιος την χαρακτηρίσει ως την πιο προνομιούχα, δεν θα είναι υπερβολικός.

Κατέχει μια πραγματικά στρατηγική θέση αφού συνδέει την Ήπειρο, νησιά του Ιονίου και μεγάλο μέρος της Ευρυτανίας με την Πελοπόννησο και την Αττική. Είναι το υποχρεωτικό πέρασμα. Αρθρώνεται στον άξονα προσπέλασης Ιταλία-Κέρκυρα-Ηγουμενίτσα-Πάτρα.

Έχει έκταση 5.447 τ.χ. και είναι ο μεγαλύτερος νομός της Ελλάδας ως προς την έκταση. Σε πληθυσμό κατέχει την τέταρτη θέση (μετά τους Νομούς Θεσσαλονίκης, Σερρών και Αχαΐας) με περίπου 224.000 κατοίκους (κατά την απογραφή του 1991)

(Χάρτης 1).

Σε εκλογικό πληθυσμό ("νόμιμο πληθυσμό"), όπως αποκαλούνται οι δημότες του άσχετα σε ποια περιοχή κατοικούν, η Αιτωλοακαρνανία κατέχει την πρώτη θέση στην Επαρχιακή Ελλάδα και εκλέγει 8 βουλευτές, περισσότερους από κάθε άλλη εκλογική περιφέρεια. Περισσότεροι βουλευτές εκλέγονται μόνο στις περιφέρειες Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Αχαΐας.

Βρέχεται κατά τα δύο τρίτα από θάλασσα και έχει πλήθος ασφαλείς όρμους και λιμάνια και, φυσικά, πολλά χιλιόμετρα σπάνιες και παρθένες αμμουδιές. Προς βοράν βρέχεται από τον Αμβρακικό κόλπο, και συνορεύει με τον νομό Άρτας. Προς ανατολώς οριοθετείται από τους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας. Προς νότον βρέχεται από τον Πατραϊκό κόλπο και προς δυσμάς από το Ιόνιο πέλαγος.

Έχει την λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου-Αιτωλικού και τον μοναδικό Αμβρακικό, που μπορούν να θρέψουν όλη την Ελλάδα. Και πρέπει εδώ να λογαριάσουμε και τις λίμνες της και ξέχωρα τη μεγάλη Τριχωνίδα με το μοναδικό της τοπίο.

Την διασχίζει ο Αχελώος, αυτός ο "Εθνικός" ποταμός, ο δίκαια θεοποιημένος από τους αρχαίους. Τροφοδοτεί τα τρία μεγάλα φράγματα, Κρεμαστά, Καστράκι, Στράτος αρδεύει τις γόνιμες πεδιάδες Άνω και κάτω Αχελώου και μας χαρίζει στις εκβολές του ένα σπάνιο βιότοπο.

Το κλίμα είναι ήπιο, κατάλληλο για τις πιο ευαίσθητες καλλιέργειες. Στις ορεινές περιοχές του Βάλτου και της Ναυπακτίας, πυκνά δάση από έλατα δημιουργούν αλπικό τοπίο και θαυμάσια θέρετρα.

3. Ιστορικά Στοιχεία

Η Αιτωλοακαρνανία, όπως φαίνεται από την ονομασία της διακρίνεται σε δύο περιφέρειες:

- * την Αιτωλία, τα όρια της οποίας διαγράφονται από τον ποταμό Αχελώο, τα βουνά Οίτη και Τυμφρηστό και τον Πατραϊκό κόλπο
- * την Ακαρνανία, που αποτελείται από το τρίγωνο, που περικλείεται από το Ιόνιο πέλαγος, τον Αχελώο ποταμό, τον Αμβρακικό κόλπο και την Νότια Πίνδο.

Η Ιστορία, η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα των δύο περιοχών, αν και παρουσιάζουν κάποιες συνάψεις, είναι σε μεγάλο βαθμό διακριτικά.

Σημαντικό ρόλο σε αυτή την διαφοροποίηση παίζει η διαφορετική γεωφυσιολογία τους. Και οι δύο περιφέρειες παρουσιάζουν πλούσιο ιστορικό παρελθόν από την εμφάνιση των Ελληνικών φύλων μέχρι τους νεώτερους ιστορικούς χρόνους. Τα ίχνη του ιστορικού αυτού παρελθόντος παρουσιάζουν ένα αξιόλογο αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

4. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

4.1 Γεωμορφολογία

Το μεγαλύτερο τμήμα του νομού βρίσκεται μέσα στη ζώνη του φλύσχου, γι' αυτό και σε πολλά σημεία του λαμβάνουν χώρα κατολισθήσεις. Η ζώνη αυτή του φλύσχου αρχίζει, από την Ευρυτανία, τη Φθιώτιδα και την Φωκίδα, διακόπτεται: από το Παναϊτωλικό και συνεχίζεται δυτικότερα μέχρι το όρος θύαμο, νότια δε φθάνει μέχρι τον Πατραϊκό κόλπο.

Χαρακτηριστικό του ανάγλυφου του νομού είναι η διναρική κατεύθυνση των οροσειρών του (από Β.Δ. προς Β.Α.) χαμηλών ως

επί το πλείστον και ο διαχωρισμός τους από κοιλάδες ποταμών και από βυθίσματα, μέσα στα οποία συγκεντρώθηκαν νερά που σχημάτισαν λίμνες.

4.2 Ακτογραφία

Ο νομός βρέχεται από θάλασσα στο Βορρά (μερικά), Δυτικά και Νότια και οι ακτές εμφανίζονται πολυσχιδείς.

4.3 Υδρογραφία

Ο νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας είναι πλούσιος σε υδρογραφικά στοιχεία και αυτό λόγω των πολλών βυθισμάτων, μέσα στα οποία έχουν σχηματισθεί οι λίμνες Αμβρακία, Οζερός, Τριχωνίδα και Λυσιμαχία και γιατί διαρρέεται από τον Αχελώο και τους παραποτάμους του.

4.4 Κλίμα

Το κλίμα του νομού διαφορίζεται από τα ορεινά ψυχρό και προς τις χαμηλές και τις παράκτιες περιοχές εύκρατο. Το δυτικό τμήμα του και ιδίως το βορειοδυτικό των Ακαρνανικών ορέων και της χαμηλής περιοχής τους, δέχεται μεγάλες βροχοπτώσεις (πάνω από 1.000 χλστ.).

4.5 Βιότοποι

Η Αιτωλ/νία είναι μία από τις πλουσιότερες και σημαντικότερες περιοχές της Ελλάδας σε ανάπτυξη χλωρίδας και πανίδας. Στους φυσικούς βιότοπους της φιλοξενεί σε μεγάλο αριθμό πολλά είδη ζώων, πτηνών και ψαριών που γενικά δε φαίνεται ότι απειλούνται ιδιαίτερα προς το παρόν, δεδομένης

της καθυστέρησης του Νομού στον Βιομηχανικό τομέα. Παρατηρείται ότι λόγω των κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης πολλά αποδημητικά πτηνά όπως τα ορτύκια και πολλά υδρόβια δεν μεταναστεύουν αλλά παραμένουν και τον χειμώνα εκεί με αποτέλεσμα να αποτελούν ενδημική πανίδα, πράγμα πολύ σπάνιο για την Ευρώπη.

Μεγάλης σημασίας οικοσύστημα είναι οι εκβολές του Αχελώου που θα μπορούσαν να απειληθούν από οποιαδήποτε θαλάσσια ρύπανση προερχόμενη από την ΝΑΒΙΠΕ στο Πλατυγιάλι.

Στην Αιτωλοακαρνανία βρίσκεται εξάλλου το μοναδικό αμιγές δάσος Φράξου στην Ελλάδα. Το δάσος αυτό εκτάσεως 500 στρεμμάτων περιλαμβάνει και τα τρία αυτοφυή είδη Φράξου που φύονται στην Ελλάδα και βρίσκεται εκατέρωθεν του δρόμου Αστακού-Αιτωλικού στην περιοχή Λεσινίου της επαρχίας Βονίτσης και Ξηρομέρου. Η προστασία του είναι ελλειπής γιατί δεν ανήκει στην αρμοδιότητα της Δασικής Υπηρεσίας.

Άλλο σημαντικό οικοσύστημα είναι ο Αμβρακικός όπου πρέπει να σημειωθεί η ύπαρξη δελφινιών (περίπου 150) τα οποία απειλούνται με εξαφάνιση. Κατά τα άλλα υπάρχουν αλιεύματα σε αφθονία (ψάρια, όστρακα, κεφαλόποδα).

Αντίθετα σοβαρή μείωση των αλιευμάτων παρατηρήθηκε λόγω διαταραχής του οικοσυστήματος σε άλλες θαλάσσιες ζώνες όπως π.χ. ο κόλπος του Αστακού.

Σοβαρά προβλήματα ευτροφισμού παρουσιάζει η λίμνη Λυσιμαχία λόγω του ότι δέχεται τα αστικά απόβλητα του Αγρινίου. Αντίθετα οι υπόλοιπες λίμνες του Νομού δεν παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα οικολογικής ισορροπίας. Έτσι στις λίμνες Τριχωνίδα και Βουλκαρία παρουσιάζεται

έντονη υδρόβια βλάστηση, βρίσκονται γλυκόψαρα (κυπρινοειδή) και στις όχθες τους ζει μια μεγάλη ποικιλία πτηνών (μέτρα προστασίας των βιοτόπων υπάρχουν στην επισυναπτόμενη εφημερίδα της Κυβέρνησης αρ. 755/93).

4.6 Υπέδαφος

Στη γεωλογική κατασκευή του νομού παίρνουν μέρος τα παρακάτω πετρώματα:

Άσπροι ασβεστόλιθοι σε λεπτά στρώματα, σχιστόλιθοι, μάργες, πυριτόλιθοι, άσπροι κτιτικοί ασβεστόλιθοι, ψαμίτες, άργιλοι με ασβεστολιθικά στρώματα ανάμεσά τους, γύψοι, αμμωνιτικό, ερυθρό, λιγνίτες και κροκαλοπαγή.

Θερμομεταλλικά νερά

Ιαματικές πηγές βρίσκονται σε πολλά μέρη του νομού, μερικές από τις οποίες δεν έχουν μελετηθεί και δεν έχουν αναγνωριστεί σαν ιαματικές.

Ορυκτός πλούτος

Ο ορυκτός πλούτος του νομού είναι περιορισμένος και περιλαμβάνει: Μάρμαρα τύπου Μεσολογγίου (κίτρινα), γύψος, γαιάνθρακες, λιγνίτες, ορυκτό αλάτι, θείο, βωξίτης, σίδηρος και σιδηρομαγγάνιο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το θέμα της ύπαρξης στο υπέδαφος του νομού πετρελαίου, γι' αυτό και έγιναν γεωτρήσεις σε διάφορα σημεία του. Έτσι στην Κλεισούρα 20 ΚΜ νοτίως του Αγρινίου εντοπίστηκε το 1963 πετρέλαιο σε βάθος 3.000 μ. οι δοκιμές όμως άντλησης έδειξαν ότι πρόκειται για μικρό και συνεπώς ασύμφορο κοίτασμα.

Εξάλλου υδρογονάνθρακες έχουν εντοπισθεί στο Αιτωλικό και

στο Μύτικα, ενώ ανατολικά της Αμβρακίας και του Οζερού έχει ανευρεθεί άσφαλτος.

Πετρέλαιο αναβλύζει μαζί με τα ιαματικά νερά της πηγής του Αγίου Βαρβάρου.

5. Πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού

Η πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού κατά την τελευταία τετρακονταετία (1951-1991) σε σχέση με τις αντίστοιχες εξελίξεις του συνόλου της χώρας φαίνεται στον πίνακα 1.

Κατά την δεκαετία 1951-1961 παρατηρούμε ότι ο συνολικός πληθυσμός του νομού αυξήθηκε με ρυθμό λίγο μικρότερο από το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της Χώρας.

Κατά τη δεκαετία 1961-1971, της οποίας κύριο χαρακτηριστικό είναι η εξωτερική μετανάστευση και η αστικοποίηση σε εθνικό επίπεδο, ο νομός παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού του σε απόλυτα μεγέθη ενώ και η πληθυσμιακή μεγένθυση της χώρας ως σύνολο επιβαρύνεται.

Στην επόμενη δεκαετία κατά την οποία η χώρα συνολικά παρουσιάζει πληθυσμιακή ανάκαμψη λόγω εξάλειψης της εξωτερικής μετανάστευσης ο νομός εξακολουθεί να παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού του και ρυθμό το ίδιο έντονα αρνητικό απ' ότι την προηγούμενη δεκαετία.

Συνολικά ο πληθυσμός του νομού κατά την τετρακονταετία 1951-1991 παρέμεινε στάσιμος αν και οι αρνητικοί ρυθμοί της τελευταίας εικοσαετίας μας επιτρέπουν να διακινδυνεύσουμε την πρόβλεψη ότι υπό τις παρούσες συνθήκες οι ρυθμοί αυτοί θα διατηρηθούν και στο μέλλον..

6. Συμπεράσματα

Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του νομού περιγράφουν το φυσικό πλαίσιο ανάπτυξης της Οικονομικής ενότητάς του. Κυριαρχούν ορισμένοι ορεινοί όγκοι. Επίσης ο νομός έχει πολύ μεγάλη επαφή με το θαλάσσιο στοιχείο. Τα κύρια χαρακτηριστικά του όμως είναι η ύπαρξη σ' αυτόν πολύ σημαντικών υδάτινων πόρων (ποταμός), λιμνών και βιοτόπων. Πρόκειται για χαρακτηριστικά τα οποία δε συναντώνται εύκολα σε άλλους νομούς στην Ελληνική επικράτεια.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν μετά από την εξέταση των βασικών δημογραφικών μεγεθών του νομού θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

Κατ' αρχήν στο νομό έχουμε το φαινόμενο να μην παρουσιάζεται πληθυσμιακή ανάκαμψη (μετά την αιμορραγία της δεκαετίας του '60) κατά την δεκαετία του '70, γεγονός που αντίθετα παρουσιάζεται σε πανελλήνια κλίμακα αλλά και σε άλλους νομούς.

Έτσι συνολικά ο νομός παρουσιάζεται στάσιμος πληθυσμιακά από το 1951 έως το 1991 οπότε με δεδομένους τους ρυθμούς της τελευταίας εικοσαετίας πρέπει να αναμένεται ελάττωση του πληθυσμού του στο προσεχές μέλλον.

Η αστικοποίηση παρουσιάζεται έντονη στο νομό και πήρε μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Οι πιο ορεινές κατ' αρχήν και δευτερευόντως οι ημιορεινές, δηλ. οι πιο προβληματικές κοινότητες του νομού (κυρίως από τις ορεινές κατά το πλείστον επαρχίες Ναυπακτίας, Βάλτου, Βόνιτσας) εγκαταλείπονται προς όφελος των πεδινών, αστικών (Αγρίνιο) και ημιαστικών οικισμών του νομού. Εδώ αξίζει να σημειωθεί

ότι ο ημιαστικός πληθυσμός είναι αρκετά μεγάλος και μάλιστα αυξάνεται αντίθετα με ότι συμβαίνει σε εθνικό επίπεδο. Πάντως σαν ποσοστό ο αγροτικός πληθυσμός εξακολουθεί να κρατά τα πρωτεία έστω και αν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι η κατάσταση εμφανίζεται διαφοροποιημένη από την πραγματική λόγω των μετακινήσεων απογραφομένων στην απογραφή του 1991.

Έτσι την μεν αστική ανάπτυξη μονοπωλεί το Αγρίνιο αλλά σημαντική είναι και η παρουσία ημιαστικών κέντρων στο νομό.

Όσον αφορά τώρα τη διάρθρωση των ηλικιών έχουμε κι εδώ το πανελλήνιο φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού αλλά φαίνεται ότι ο πληθυσμός του Νομού γηράζει με ρυθμούς ταχύτερους των εθνικών (την τελευταία δεκαετία μόνο) καθώς δείχνει η σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών, καθώς η αιμορραγία του πληθυσμού του νομού σε παραγωγικές ηλικίες δεν σταμάτησε την τελευταία δεκαετία όπως έγινε σε εθνικό επίπεδο. Το φαινόμενο αυτό της γήρανσης αναμένεται να έχει στο μέλλον, αν και ήδη έχει, δυσμενή αποτελέσματα στη δημογραφική εξέλιξη του νομού αλλά και στην οικονομική του ανάπτυξη.

Μετά την εξέταση των βασικών δημογραφικών μεγεθών θα πρέπει ακόμα να εξετασθούν ο ενεργός πληθυσμός καθώς και το μορφωτικό επίπεδο, ώστε να αποκτήσουμε μια πλήρη εικόνα για την "ποιότητα" των ανθρώπινων διαθεσίμων του νομού εκτός από την αριθμητική εξέλιξή τους.

Ο ενεργός πληθυσμός μειώνεται πιο γρήγορα από το συνολικό, γεγονός όμως που συναντάται γενικά στην ελληνική κοινωνία. Το ποσοστό απασχολούμενων στη γεωργία παραμένει πολύ υψηλό σε σχέση με το αντίστοιχο εθνικό.

Το ποσοστό εξάλλου απασχόλησης στη μεταποίηση είναι

χαμηλότερο από το εθνικό. Διαπιστώνεται ότι η απελευθέρωση χωριών από την γεωργία δεν τα οδηγεί στη βιομηχανία αλλά στις οικοδομές και στον τριτογενή τομέα, όπως εξάλλου συμβαίνει σε γενικές γραμμές σε όλη την Ελληνική οικονομία. Ο νομός υστερεί σε επιστήμονες και σε ελεύθερους επαγγελματίες.

Το 39% του πληθυσμού διαμένει σε χωριά κάτω των 1.000 κατοίκων, το 36% σε κωμοπόλεις 1.000-5.000 κατοίκων και το 25% σε αστικά κέντρα.

Το πρώτο ποσοστό φθίνει συνεχώς ενώ το τελευταίο αυξάνεται. Μία σημαντική ιδιαιτερότητα του νομού είναι ότι ένα σημαντικότατο μέρος του πληθυσμού παραμένει σε μικρά χωριά που είναι αριθμητικά πολλά και διεσπαρμένα.

Πίνακας 1: Εξέλιξη συνολικού πληθυσμού - Μεταβολές πληθυσμού

Έτος	Εξέλιξη συνολικού πληθυσμού		Μεταβολές πληθυσμού		
	Νομός	Χώρα	10ετία	% Νομού	% Χώρας
1951	220138	7632801	1951 - 61	7,9	9,9
1961	237738	8388553	1961 - 71	- 3,7	4,5
1971	228989	8768641	1971 - 81	- 4	11
1981	219764	9740417			
1991	224000				

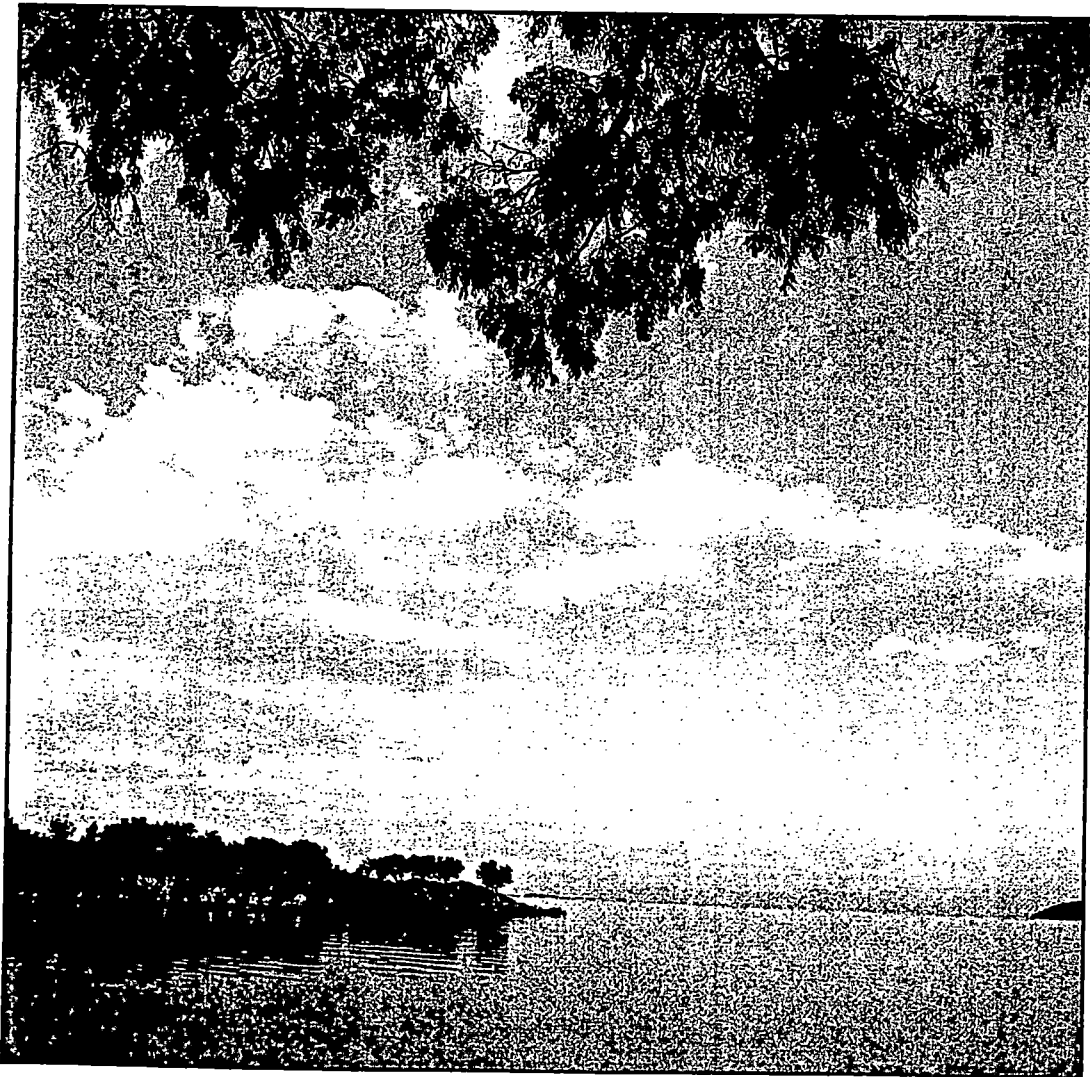
ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Μunicipality of Nafraktos

Δήμος Ναυρακτού

To Λιμάνι ■ The Port

Αμβρακικός στη
Βόνιτσα
Ambracikos around
Vonitsa

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΙΙ. ΥΠΟΔΟΜΗ

1. Τεχνική υποδομή

1.1 Δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφορών

Κύριο χαρακτηριστικό των μεταφορών στο νομό είναι η μονομερής ανάπτυξη των οδικών μεταφορών, ενώ έχουν παραμεληθεί εντελώς οι θαλάσσιες και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες. Παρ' όλα αυτά το επίπεδο των οδικών μεταφορών, ενώ έχουν παραμεληθεί εντελώς οι θαλάσσιες και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες. Παρ' όλα αυτά το επίπεδο των οδικών μεταφορών δεν μπορεί να κριθεί ικανοποιητικό σε ορισμένες μάλιστα περιοχές κρίνεται προβληματικό. Τέτοιες περιοχές εντοπίζονται στην ορεινή Ναυπακτία, την ορεινή Τριχωνίδα και το ορεινό Ξηρόμερο. Στις περιοχές αυτές η μεγάλη διασπορά των οικισμών σε συνάρτηση με το έντονο ανάγλυφο του εδάφους προκαλεί την ανάγκη μεγάλου μήκους οδικού δικτύου. Έτσι υπάρχουν και οικισμοί που δεν έχουν οδική σύνδεση.

1.1.1 Οδικό δίκτυο

α) Οι βασικές εθνικοί άξονες που συνδέουν το νομό με την υπόλοιπη Ελλάδα είναι:

Ε.Ο. Αντιρρίου - Ιωαννίνων

Ε.Ο. Αντιρρίου - Ναυπάκτου - Ιτέας

Ε.Ο. Αγρινίου - Καρπενησίου - Λαμίας

Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι όλη η διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων γίνεται από τους δύο πρώτους άξονες (κυρίως από τον πρώτο) λόγω της πολύ κακής κατάστασης της οδού Αγρινίου -

Καρπενησίου.

Ενδεικτικό είναι ότι στον άξονα αυτό η συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση γίνεται από το ΚΤΕΛ Ευρυτανίας με ένα μόνο δρομολόγιο την ημέρα. Ο άξονας Ναυπάκτου - Ιτέας (και σε προέκταση 'Αμφισσας - Λαμίας) συνδέει εμπορευματικά και επιβατικά το νομό και τη Δ. Πελοπόννησο κυρίως με τη Θεσσαλία, αλλά και με τη Β. Ελλάδα. Τέλος ο άξονας Αντίρριο - Ιωάννινα συνδέει το νομό με την Πρωτεύουσα και τη Δ. Ελλάδα.

Σαν κύριο πρόβλημα της σύνδεσης του νομού με την υπόλοιπη χώρα παρουσιάζεται η διακοπή της συνέχειας του κύριου εθνικού άξονα στο Ρίο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ολοκληρωμένη σύνδεση του νομού με το Εθνικό σύστημα αξόνων. Στον άξονα Αντίρριο - Ιωάννινα, το κομμάτι Αντίρριο - Αγρίνιο εμφανίζεται υπερκορεσμένο. Το πρόβλημα αυτό αναμένεται να λυθεί με την σύνδεση Ρίου-Αντιρρίου με γέφυρα.

β) Το διανομαρχιακό οδικό δίκτυο χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: Πρωτεύοντες άξονες (ή Εθνικοί δρόμοι Β' κατηγορίας) και δευτερεύοντες άξονες (Επαρχιακοί δρόμοι).

Μεγάλη σημασία για το νομό έχει ο άξονας Αστακού - Αγρινίου που συνδέει το υπό ανάπτυξη λιμάνι του Αστακού με την ΒΙΠΕ Αγρινίου και έχει ήδη προταθεί από την ΕΤΒΑ.

Το πρωτεύον δίκτυο του νομού που συνδέει τα κυριώτερα οικιστικά κέντρα μεταξύ τους βρίσκεται γενικά σε καλή κατάσταση αλλά είναι προβληματική η σύνδεσή του με το δευτερεύον οδικό δίκτυο και ακόμα επιβάλλεται η επέκτασή του προς τις προβληματικές περιοχές.

Το δευτερεύον οδικό δίκτυο που εξυπηρετεί τους μικρότερους οικισμούς και τις τοπικές παραγωγικές ενότητες.

Πρέπει εδώ να τονισθεί ότι το Επαρχιακό δίκτυο του νομού είναι σε κακή κατάσταση (σε ποσοστό 80%).

Έτσι το σύνολο του οδικού δικτύου του νομού περιλαμβάνει:

Εθνικούς δρόμους Α' κατηγορίας:	210 χλμ.
Εθνικούς δρόμους Β' κατηγορίας:	364 χλμ.
Επαρχιακούς δρόμους:	<u>3.870 χλμ.</u>
Σύνολο	4.444 χλμ.

Απ' αυτά το 1982 "κυκλοφορούμενα" (σύμφωνα με τα "Βασικά στοιχεία κατά Νομό και Περιφέρεια" του ΚΕΠΕ) ήταν τα 1.697 χλμ. από τα οποία το 50,4% δηλ. τα 856 χλμ. ήταν ασφαλτοστρωμένα.

Στις πιο προβληματικές περιοχές πάντως του νομού η άσχημη κατάσταση του οδικού δικτύου (ειδικά στην ορεινή Τριχωνίδα - Ναυπακτία) κάνει τα προβλήματα των περιοχών αυτών ακόμα πιο έντονα και εκεί επιβάλλεται η κατά προτεραιότητα εκτέλεση έργων στο οδικό δίκτυο. Οι επιβατικές μεταφορές στο νομό γίνονται από το ΚΤΕΛ Αιτλ/νίας, το οποίο διαθέτει από το 1982 ως το 1992 το ίδιο δυναμικό οχημάτων, 173 λεωφορεία, ενώ υπάρχουν και 32 αστικά (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Ναύπακτος). Στο νομό υπήρχαν (30-6-1982) 6.181 επιβατικά Ι.Χ. τα οποία κρίνονται πολύ λίγα (Ι.Χ. ανά 100 κατοίκους: Αιτ/νία: 3,8, Ελλάς: 9,4). Πιο αναλυτικά στοιχεία των φορέων εκμετάλλευσης οδικών μεταφορών δίνονται μέσα από τους πίνακες 2,3,4 και 5.

1.1.2 Θαλάσσιες Μεταφορές

Παρ' ότι ο νομός έχει ακτές μήκους 400 χλμ. η επιβατική και εμπορευματική κίνηση από τη θάλασσα είναι σχεδόν ανύπαρκτη (πλην του πορθμείου Ρίου - Αντιρρίου και του

πορθμείου που το καλοκαίρι συνδέει τον Αστακό με την Ιθάκη και την Κεφαλλονιά). Έχει προταθεί (από το Γ.Π.Σ.) το λιμάνι του Αστακού σαν κύριο εμπορικό - επιβατικό λιμάνι για να εξυπηρετεί την Αιτλ/νία και την Ευρυτανία στη σύνδεσή τους με την Κεφαλλονιά, την Ιθάκη και την Ζάκυνθο. Τα υπόλοιπα μικρά λιμάνια Αμφιλοχίας, Βόνιτσας, Μύτικας, Ναύπακτος, Μεσολόγγι έχουν χαρακτήρα αλιευτικό και τουριστικό και πολύ λιγότερο εμπορικό.

Τη μεγαλύτερη σημασία για το νομό έχει το λιμάνι του Αντιρρίου που είναι ουσιαστικά η συνέχεια του άξονα Αθήνα - Ιωάννινα.

Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια λόγω της έντασης στην περιοχή της Γιουγκοσλαβίας το λιμάνι του Ρίου - Αντιρρίου έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία. Το 1988-1989 από το λιμάνι του Ρίου εκφορτώθηκαν 847.851 και 808.251 τόνοι αντιστοίχως, ενώ φορτώθηκαν από αυτό 156.662 και 125.200 τόνοι για τις ίδιες χρονιές. Για το 1989-1990 διακινήθηκαν από το Ρίο - Αντίρριο 5.563.837 και 6.190.672 επιβάτες αντιστοίχως ενώ μεταφέρθηκαν 2.163.371 και 2.164.643 οχήματα για τις ίδιες χρονιές. Και είναι βέβαια εύκολο να καταλάβει κανείς ότι με την επίτευξη της γέφυρας του Ρίου - Αντιρρίου η επιβατική και εμπορευματική κίνηση από και προς την Αιτ/νία θα αυξηθεί σημαντικά καθότι ο χρόνος που θα χρειάζεται να περάσει κανείς την γέφυρα μήκους 2,5 χιλιομέτρων θα είναι το πολύ 2-3 λεπτά ενώ τώρα χρειάζονται κατά μέσο όρο 30 με 45 λεπτά της ώρας. Από την άλλη δεν θα υπάρχει και το ρίσκο του αν θα κλείσει ή όχι η πορθμειακή γραμμή λόγω των άσχημων καιρικών συνθηκών, ένα φαινόμενο όχι σπάνιο κατά την διάρκεια του χειμώνα που

απόκοπε όλη την Δυτική Ελλάδα από την Πελοπόννησο και την Αθήνα λόγω και του κακού οδικού δικτύου από την Στερεά Ελλάδα (μέσω Λειβαδιάς). Τα στοιχεία γύρω από την κίνηση του Ρίου - Αντιρρίου φαίνονται καλύτερα στους πίνακες 6 και 7.

1.1.3 Αεροπορικές μεταφορές

Στο νομό υπάρχουν δύο αεροδρόμια: Αγρινίου και Ακτίου.

Το αεροδρόμιο Αγρινίου έχει παύσει να λειτουργεί από το 1977 σαν ασύμφορη οικονομικά γραμμή αν και έχει προταθεί η επανεξέταση της βιωσιμότητάς της. Το 1977 που ήταν τελευταία χρονιά λειτουργίας της γραμμής διακινήθηκαν 266 επιβάτες και 1,7 τόνοι εμπορεύματα.

Το αεροδρόμιο του Αγρινίου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ψεκασμούς και πυρόσβεση για τις ανάγκες του νομού.

Το αεροδρόμιο του Ακτίου χρησιμοποιείται περισσότερο για στρατιωτικούς σκοπούς. Το δρομολόγιο από την Αθήνα γίνεται μέρα παρά μέρα το χειμώνα και κάθε μέρα το καλοκαίρι, το μεσημέρι, με αεροπλάνο των 30 θέσεων που κάνουν την διαδρομή σε μία ώρα και είκοσι λεπτά. Η δρομολόγηση μεγαλύτερων αεροπλάνων θα μείωνε την ώρα πτήσεως σημαντικά.

Στο αεροδρόμιο του Ακτίου διακινήθηκαν το 1983 6.037 επιβάτες και 7.201 τόνοι εμπορευμάτων.

1.2 Οικιστική υποδομή

Οι στεγαστικές ανάγκες του νομού είναι ιδιαίτερα αυξημένες.

Λόγω του υψηλού κόστους στην αγορά κατοικίας παρατηρείται στασιμότητα στη ζήτησή της.

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Πίνακας 2. Αριθμητικό δυναμικό οχημάτων των φορέων εκμεταλλεύσεως των οδικών επιβατικών συγκοινωνιών: 1991

Number of vehicles operated by the agents of the passenger road transports exploitation: - 1991

Γεωγραφικό διαμέρισμα, νομός και φορέας εκμεταλλεύσεως	Οχήματα — Vehicles			Από το σύνολο, οχήματα με θέσεις: Thereof vehicles with seats:					Μεταφορική ικανότητα όλων των οχημάτων (θέσεις καθήμενων και στέκων) Transport capacity of all vehicles (seated and standing passeng.)	Geographic region, departm exploitation agent
	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπεραστικών γραμμών Interurban lines	μέχρι 30 up to 30	31-50	51-62	63-99	100 και άνω 100 and over		
1991										
Σύνολο Ελλάδος	7.211	3.316	3.895	375	3.125	674	2.897	239	48.293	Greece, total
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	205	32	173	44	129	7	6	19	10.038	Etolia and Akarnania

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Πίνακας 3 . Μεταφορικό έργο και οικονομικά αποτελέσματα των φορέων εκμεταλλεύσεως των οδικών επιβατικών συγκοινωνιών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα και νομό: 1989 - 1991

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Εργαζόμενα οχήματα Operated vehicles			Διακινούμενα χιλιόμετρα (σε χιλιάδες) Kilometres run (in thous.)			Διακινούμενοι επιβάτες (σε χιλιάδες) Passengers transported (in thous.)			Χιλιόμετροι επιβάτες υπερκοιμητικών γραμμών (σε χιλιάδες) Passenger kms of Interurban lines (in thous.)
	Σύνολο Total	Σε αστικές γραμμές Urban lines	Σε υπερκοιμητικές γραμμές Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερκοιμητικών γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερκοιμητικών γραμμών Interurban lines	
1989										
Σύνολο Ελλάδος	7.164	3.280	3.884	521.737	217.523	304.214	1.018.833	855.166	163.667	5.294.708
Αττικής και Αχαρνών	205	32	173	15.420	2.888	12.532	7.520	5.037	2.483	704.503

Ακαθάριστες εισπράξεις (σε χιλιάδες δραχ.) Gross receipts (in thous. drs.)							Geographic region and department
Σύνολο Total	Από εισιτήρια: From fares of:		Λοιπές εισπράξεις (αποσκευών, εκδρομών κλπ.) Other receipts (baggage, excursions, etc.)				
	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερκοιμητικών γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Από δραστηριότητες φορέων: From activity of:			
				Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερκοιμητικών γραμμών Interurban lines		
1989							
54.449.207	19.089.038	32.717.406	2.442.763	431.519	2.211.244	Greece, total	
1.691.751	250.215	1.247.470	196.066	144	195.922	Etolia and Akarnania	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 4.

Περιοχικό διαμέρισμα και νομός	Εργαζόμενα οχήματα Operated vehicles			Διακινούμενα χιλιόμετρα (σε χιλιάδες) Kilometres run (in thous.)			Διακινηθέντες επιβάτες (σε χιλιάδες) Passengers transported (in thous.)			Χιλιόμετροι επιβάτες υπερραστικών γραμμών (σε χιλιάδες) Passenger kms of Interurban lines (in thous.)
	Σύνολο Total	Σε αστικές γραμμές Urban lines	Σε υπεραστικές γραμμές Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπεραστικών γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπεραστικών γραμμών Interurban lines	
1990										
Σύνολο Ελλάδος	7.121	3.237	3.884	503.950	201.669	302.281	936.734	707.184	149.550	5.085.578
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	205	12	173	14.306	2.782	11.524	7.359	4.959	2.400	192.128

Ακαθόριστες εισπράξεις (σε χιλιάδες δραχ.) Gross receipts (in thous. drs.)							Geographic region and department
Σύνολο Total	Από εισιτήρια: From fares of:		Λοιπές εισπράξεις (αποσκευών, εκδρομών κλπ.) Other receipts (luggage, excursions, etc.)			Σύνολο Total	
	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπεραστικών γραμμών Interurban lines	Από δραστηριότητες φορτίων: From activity of:				
			Αστικών γραμμών Urban lines	Υπεραστικών γραμμών Interurban lines			
1990							
69.659.853	27.149.411	39.210.627	3.299.815	591.667	2.707.948	Greece, total	
2.100.449	326.615	1.521.810	252.024	1.486	250.538	Etolia and Akarnania	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 5.

Περιοχικό διαμέρισμα και νομός	Εγγραμμά οχήματα Operated vehicles			Διατελέτα χιλιόμετρα (σε χιλιάδες) Kilometres run (in thous.)			Διακινηθέντες επιβάτες (σε χιλιάδες) Passengers transported (in thous.)			Χιλιόμετρα επιβάτες υπερσυνταμ γραμμών (σε χιλιάδες) Passenger km of interurban lines (in thous.)
	Σύνολο Total	Σε αστικές γραμμές Urban lines	Σε υπερσυνταμ γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερσυνταμ γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερσυνταμ γραμμών Interurban lines	
1991										
Σύνολο Ελλάδας.....	7.013	3.118	3.895	493.247	191.740	301.487	902.978	753.533	147.445	5.083.711
Αιτωλίας και Αχαρναίας.....	204	32	172	13.981	2.747	11.234	7.092	5.026	2.066	179.123

Ακαθάριστες εισπράξεις (σε χιλιάδες δραχ.) Gross receipts (in thous. drs.)							Geographic region and department
Σύνολο Total	Από εισιτήρια: From fares of:		Λοιπές εισπράξεις (αποσκευών, εκδρομών κλπ.) Other receipts (luggage, excursions, etc.)				
	Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερσυνταμ γραμμών Interurban lines	Σύνολο Total	Από δραστηριότητες φορέων: From activity of:			
				Αστικών γραμμών Urban lines	Υπερσυνταμ γραμμών Interurban lines		
1991							
87.049.340	33.966.984	47.914.082	5.169.174	932.471	4.235.703	Greece, total	
2.611.593	430.126	1.841.080	112.385	2.955	329.430	Etolia and Achaia	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 6. Διακινήθοντες επιβάτες και μεταφερθέντα οχήματα με πορθμεία τοπικών συγκοινωνιών, κατά γραμμές : 1989 και 1990

Passengers and vehicles transported by ferry-boats, distributed by regular runs : 1989 and 1990

Πορθμειακές γραμμές	Διακινήθοντες επιβάτες Passenger traffic		Μεταφερθέντα(1) οχήματα Vehicles(1) transported		Regular runs
	1989	1990	1989	1990	
Σύνολο	17.316.157	18.302.541	6.986.534	7.378.674	Total
Ρίου—Αντιρρίου	5.565.837	6.190.672	2.163.371	2.164.643	Rio—Antirio

(1) Δηλ. : Φορτηγά, επιβατηγά και δίκυκλα - τρίκυκλα.

(1) I.e. : Trucks, passenger vehicles, two - and three - wheel cycles.

Πίνακας 7. Β' ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ(1)—B. GOODS(1)

Σε τόνους

In tons

Λιμένες	Εκφορτωθέντα Unloaded		Φορτωθέντα Loaded		Ports
	1988	1989	1988	1989	
Σύνολο	19.151.357	21.128.282	19.151.367	21.128.291	Total
Ρίου	847.851	808.251	156.662	125.200	Rio

(1) Περιλαμβάνονται οι διακινήθοντες επιβάτες και τα μεταφερθέντα εμπορεύματα με ατμόπλοια και διζελόπλοια.

(1) Passenger and goods traffic by S/S and M/S is also included.

πηγή: Ε.Ε.Υ.Ε.

Υπάρχει έλλειψη ιδιόκτητης κατοικίας στα αστικά κέντρα καθώς η κατοικία εκεί έχει αγοραστεί από τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών για την οικονομική εκμετάλλευσή της. Στους αγροτικούς οικισμούς, ειδικά τους ορεινούς, υπάρχουν πολλά εγκαταλλελειμένα και κατεστραμμένα σπίτια. Όσον αφορά την παλαιότητα των κτιρίων έχουμε σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ του 1980 σε σύνολο κτιρίων 98.281:

Περ/δος κ/σκευής	Προ του 1919	1919-45	1945-65	1966-70	1971-75	μετά 1976
Ποσοστό κτιρ. (%)	10,1	16,9	30	21,7	10,8	8,7

Παρατηρούμε ότι το 57% των κτιρίων έχουν ηλικία μεγαλύτερη από είκοσι (20) χρόνια. Το 1981 ο όγκος των νέων οικοδομών ήταν 1.213.653 Μ3 και ο νομός κατείχε την 12η θέση στην Ελλάδα. Η ποιότητα γενικά της κατοικίας δεν είναι καλή, καθώς ο τομέας μονοπωλήθηκε από επιχειρηματίες που επεδίωκαν το κέρδος. Η κρατική παρέμβαση στον τομέα ήταν η κατασκευή: στην Αμφιλοχία 22 κατοικιών, στο Αγρίνιο 372, στη Ναύπακτο 140, στη Βόνιτσα 48, στο Μεσολόγγι 40, στο Αιτωλικό 40, με συνολική απορρόφηση 970 εκατομμύρια δραχμές.

Ακόμα υπάρχουν πολλοί οικισμοί σε σειсмоγενείς περιοχές ή σε περιοχές με κατολισθήσεις, των οποίων απαιτείται η μεταφορά. Πολλές περιοχές σε αστικά κέντρα έχουν έλλειψη σε δίκτυα υποδομής και πράσινο ενώ πολλοί οικισμοί παρουσιάζουν δυσλειτουργικότητα λόγω άναρχης πολεοδομικής ανάπτυξης.

Σε 153 κοινότητες το δίκτυο είναι ανύπαρκτο και σε 18 σε μέτρια έως κακή κατάσταση.

Το δίκτυο ύδρευσης είναι σε καλή κατάσταση.

Το 1981 το ποσοστό του πληθυσμού με καλή ύδρευση ήταν

97,6%.

Η ηλεκτροδότηση κρίνεται ικανοποιητική, καθώς 118 κοινότητες έχουν ηλεκτροφωτισμό σε καλή κατάσταση, 57 σε μέτρια και 23 σε κακή κατάσταση.

Οι περισσότερες κοινότητες παρουσιάζουν πρόβλημα διάθεσης των οικιακών αποβλήτων.

Οι τηλεπικοινωνίες παρουσιάζουν πρόβλημα στο νομό. Αντιστοιχούν 14 τηλέφωνα στους 100 κατοίκους (αντίστοιχος εθνικός δείκτης 30,2) ενώ υπάρχουν προβλήματα από υπερφόρτωση των γραμμών και δυσκολία στην τοποθέτηση νέων συσκευών.

1.3 Ενέργεια

Στο νομό υπάρχουν σε λειτουργία τα υδροηλεκτρικά έργα των Κρεμαστών και του Καστρακίου. Υπό κατασκευή είναι το έργο ΥΗΣ Στράτου προϋπολογισμού 8,044 δις δραχμές και με απορρόφηση μέχρι το 1987 4,14 δις και έχει προγραμματιστεί η κατασκευή του ΑΗΣ Αυλακίου συνολικού προγραμματισμού 8,014 δις δραχμές.

1.4 Βιομηχανία

Βιομηχανικές δραστηριότητες δεν απαντούν στην παραλιακή ζώνη του νομού, εκτός από το σχετικά πιο αστικοποιημένο τμήμα Ναυπάκτου - Αιτωλικού, όπου εμφανίζονται σημειακά τέτοιες εγκαταστάσεις κοντά στο Μολύκρειο και στην κάτω Βασιλική, καθώς και πυκνότερες κατά μήκος της εθνικής οδού μεταξύ Μεσολογγίου και Αιτωλικού. Ωστόσο, από την πλευρά της πολιτείας σημειώθηκε πρόσφατα σημαντική παρέμβαση στον τομέα βιομηχανίας στην περιοχή των παραλιακών δήμων/κοινοτήτων του

νομού με την χωροθέτηση "Ναυτιλιακής Βιομηχανικής Περιοχής" (NABINE) στον όρμο Πλατυγιάλι της περιοχής Αστακού, με σκοπό να προσελκύσει βιομηχανίες του συμπλέγματος "διαλυτήρια - χυτήρια - ναυπηγοεπισκευαστικές μονάδες".

Η δημιουργία της NABINE στον όρμο Πλατυγιάλι δεν θα δημιουργήσει προβλήματα ασυμβατότητας χρήσεων γης μεταξύ βιομηχανίας και τουρισμού - αναψυχής - παραθεριστικής κατοικίας, γιατί η μελέτη αφήνει εντελώς ελεύθερη την περιοχή του όρμου Πλατυγιάλι από ζώνες της τελευταίας κατηγορίας. Όσο για μικρότερες ζώνες βιομηχανίας θα μπορούν να οριοθετηθούν από μελέτη Ζ.Ο.Ε. (Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου).

2. Κοινωνική Υποδομή

2.1 Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

Στο νομό υπάρχουν 16 θεραπευτήρια με 442 κλίνες. Τα δημόσια νοσοκομεία είναι όμως μόνον δύο, ένα στο Μεσολόγγι με 45 κρεβάτια και ένα στο Αγρίνιο με 100 κρεβάτια.

Εκτός από τα θεραπευτήρια, λειτουργούν 22 ιδιωτικά ιατρεία, 53 αγροτικά ιατρεία, 8 υγειονομικοί σταθμοί και 5 αγροτικά κτηνίατρεία. Πρέπει να αναφερθεί η κατασκευή 8 Κέντρων Υγείας.

Το Πενταετές 1988-1987 του νομού θεωρούσε ότι για την κάλυψη των νοσοκομειακών αναγκών του νομού απαιτούνται σύγχρονα νοσοκομεία με 800 τουλάχιστον κλίνες.

Το 1984 στο νομό υπήρχαν 200 γιατροί, 83 οδοντίατροι, καθώς και 36 φαρμακεία.

2.2 Εκπαίδευση

Στο νομό κατά το σχολικό έτος 1984-85 λειτουργούσαν:

- 136 νηπιαγωγεία με 3.471 μαθητές και 169 νηπιαγωγούς
- 365 δημοτικά με 22.687 μαθητές και 1.047 δασκάλους
- 46 γυμνάσια με 11.155 μαθητές και 609 καθηγητές
- 25 λύκεια με 5.670 μαθητές και 350 καθηγητές

Η Τεχνική - Επαγγελματική Εκπαίδευση καλύπτεται από τη λειτουργία 5 ΚΕΤΕ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία, Μακρυνεία και Ναύπακτος) με 1.975 μαθητές και 223 καθηγητές κατά την σχολική χρονική 1984-85.

Πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι πολλές σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων λειτουργούν σε μισθωμένα κτίρια που είτε είναι ακατάλληλα είτε έχουν ανάγκη επισκευής. Εξάλλου εκτός από τις ποιοτικές υπάρχουν και ποσοτικές ελλείψεις σε αίθουσες και κτίρια.

Στο Αγρίνιο λειτουργεί Σχολή Μαθητείας με ειδικότητες μηχανοτεχνιτών αυτοκινήτων και ηλεκτροτεχνιτών με 25 μαθητές.

Επίσης στο Αγρίνιο λειτουργεί το Κέντρο Εργαζομένου κοριτσιού με ειδικότητες κοπτικής, ραπτικής, πλεκτικής και Οικοκυρικής.

Στο Μεσολόγγι λειτουργούν ορισμένες σχολές ΤΕΙ ενώ τελευταία (1935) άρχισε η λειτουργία στο Αγρίνιο Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών Επιστημών με ειδίκευση στην Αγροτική Οικονομία. Η σχολή λειτουργεί σαν παράρτημα του Πανεπιστημίου Πατρών.

2.3 Πρόνοια

Στο νομό υπάρχουν 4 ΚΑΠΗ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία, Ναύπακτος), 50 Εθνικοί παιδικόι Σταθμοί, 8 Αγροτικοί παιδικόι

Σταθμοί και 3 Παραρτήματα του ΠΙΚΠΑ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία).

Τα στεγαστικά προγράμματα που εφαρμόζονται στο νομό είναι από διάφορους φορείς όπως: Υπουργείο Εργασίας, ΑΟΕΚ, Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, Υπουργείο Κοιν. Υπηρεσιών, ΑΤΑ.

Το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών εφαρμόζει στο νομό διάφορα στεγαστικά προγράμματα παροχής στέγης, δανειοδοτώντας αυτούς που επλήγησαν από κατολισθήσεις και σεισμούς. Για την εφαρμογή των προγραμμάτων του ΥΠ.Κ.Υ. υπήρχαν το 1982 8.000 οικογένειες που δικαιούνταν στεγαστικής αποκατάστασης, για την δανειοδότηση των οποίων απαιτούνταν 6 δις δρχ. περίπου.

Το πρόβλημα είναι ότι στο νομό στον τομέα της αποκατάστασης των σεισμοπαθών λειτουργούν δύο υπηρεσίες: Η Ε.Υ.Α.Σ. αυτόνομη υπηρεσία που συνεστήθη με το Π.Δ. 867/1976 και η Υ.Α.Σ. του ΥΠΕΧΩΔΕ που ασχολείται με τους σεισμοπαθείς των σεισμών του 1981 με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση στους προς αποκατάσταση σεισμοπαθείς και να μειώνεται η απόδοση του τεχνικού προσωπικού των υπηρεσιών αυτών.

Τέλος ο Α.Ο.Ε.Κ. έχει αναλάβει την κατασκευή και παροχή λαικής κατοικίας.

2.4 Κοινόχρηστοι χώροι - Αθλητισμός

Στο νομό και ιδιαίτερα στα αστικά και ηλιαστικά κέντρα είναι αισθητή η έλλειψη σε χώρους πρασίνου, αναψυχής και αθλητικών εγκαταστάσεων.

Μόνο στο Αγρίνιο οι νέοι ασχολούνται κάπως οργανωμένα με τον αθλητισμό γιατί υπάρχουν καλές αθλητικές εγκαταστάσεις

και οι κατάλληλοι φορείς. Ανύπαρκτος είναι ο θαλάσσιος αθλητισμός παρότι ο νομός διαθέτει μία πολύ μεγάλη παράκτια περιοχή, 4 φυσικές λίμνες και 2 τεχνητές.

3. Επενδυτική δραστηριότητα

Κάθε νομός έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που τον κάνουν ελκυστικά ή αντίθετα απωθητικά για την διενέργεια επενδύσεων. Και ενώ για τον ιδιώτη επενδυτή κριτήριο ελκυστικότητας είναι το επίπεδο ανάπτυξης του νομού, αντίθετα για το δημόσιο, κριτήριο βάσει του οποίου κατανέμει τις επενδύσεις του είναι συνήθως ο βαθμός προβληματικότητας του νομού.

Εξάλλου το επίπεδο ανάπτυξης ενός χώρου είναι το αποτέλεσμα των επενδύσεων (δημόσιων και ιδιωτικών) που έχουν κατά καιρούς πραγματοποιηθεί σε αυτόν.

Για όλους αυτούς τους λόγους κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στην επενδυτική δραστηριότητα του νομού, η οποία θα γίνει σε χωριστά τμήματα, ένα για τις ιδιωτικές, ένα για τις δημόσιες επενδύσεις και ένα τρίτο για τις επενδύσεις των ΜΟΠ. - ΣΑΝΤ/Ζ - Ε.Α.Π.Τ.Α. - ΠΕΠ.

3.1 Ιδιωτικές επενδύσεις

Στοιχεία για τις ιδιωτικές επενδύσεις συνολικά δεν υπάρχουν. Τα στοιχεία που θα παρουσιαστούν εδώ αφορούν στις επενδύσεις που έχουν ενταχθεί στους διάφορους αναπτυξιακούς νόμους.

Συνολικά με βάση τους αναπτυξιακούς νόμους της περιόδου 1967-1982, οι οποίοι παρέχουν κίνητρα για διενέργεια επενδύσεων στην επαρχία, ο νομός δέχθηκε επενδύσεις ύψους

833.308.000 δρχ. και συμμετείχε με 2,84% στα εθνικά μεγέθη επενδύσεων, ποσοστό που υπερβαίνει ελάχιστα το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού του νομού στον πληθυσμό της Ελλάδος. Αυτό, στην τελευταία απογραφή του 1981 ήταν 2,3% και ενώ σε αυτήν του 1971 ήταν 2,6%. Η πολιτική παροχής κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων στο νομό είχε αποτύχει, τουλάχιστον πριν την θεσμοθέτηση των κινήτρων του 1262.

Ο Ν.1262 που άρχισε να ισχύει από το 1982, αποσκοπεί στην ταχύτερη και ευρύτερη κινητοποίηση του άψυχου και έμψηχου εθνικού δυναμικού για ένα ταχύτερο ρυθμό ανάπτυξης για την προώθηση της Οικονομικής και Κοινωνικής αποκέντρωσης και για την ορθολογικότερη κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα στον εθνικό χώρο.

Στο νόμο ορίζονται με σαφήνεια δύο βασικά θέματα. Πρώτον: τι είναι παραγωγική επένδυση κατά την έννοια του Νόμου και δεύτερον: ποιες κατηγορίες επιχειρήσεων μπορούν να υπαχθούν και να πάρουν τα ευεργετήματά του.

Σε εφαρμογή του νόμου μέχρι 30-9-1987 είχαν γίνει οι επενδύσεις που αναφέρονται στον πίνακα 8.

3.2 Δημόσιες Επενδύσεις

Η χωρική κατανομή των δημοσίων επενδύσεων, συνοψίζει το σύνολο των προσπαθειών ενίσχυσης των περιφερειών.

Έτσι, οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος, δεν είναι της ίδιας φύσης με τις επενδύσεις που πραγματοποιούν οι ιδιωτικοί φορείς.

Οι δημόσιες επενδύσεις είναι έμμεσα μόνο παραγωγικές στο μέτριο που εξασφαλίζουν τις γενικές συνθήκες παραγωγής που

Πίνακας 2. Επενδύσεις του Ν. 1262/82

	Αριθμός Επενδύσεων	Ύψος Επενδύσεων	Νέες θέσεις	Αριθμός Κλινών
Επενδύσεις που έχουν υπαχθεί	183	9.388.465.496	1814	.
Επενδύσεις που έχουν χρηματοδοτηθεί και δεν έχουν ολοκληρωθεί	21	980.720.000	347	143
Επενδύσεις που έχουν ολοκληρωθεί	28	877.467.584	233	

ΠΗΓΗ: ΥΠΕΘΟ

↑ έτος j

είναι αναγκαίες για τη συνέχιση της συσσώρευσης. Γι' αυτό το λόγο η λειτουργία τους είναι ευρύτερη από τη λειτουργία των θεσμοθετημένων κινήτρων για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων που ήδη εξετάσαμε.

Οι δημόσιες επενδύσεις σκοπεύουν όχι μόνον στην κοινωνική επένδυση σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο αλλά και στη συλλογική κατανάλωση από την πλευρά της εργατικής δύναμης. Πρόκειται για επενδύσεις που ενισχύουν ορισμένα ή όλα τα κεφάλαια μιας περιοχής ή αφορούν τη μόρφωση και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού ή και την προσφορά των αναγκαίων αστικών υποδομών σ' αυτήν.

Παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια συγκεντρωτικής παρουσίασης ποσών που διατέθηκαν στο νομό από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων κατά τομείς και για τα χρόνια για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Ας σημειωθεί ότι υπάρχει μία κατηγορία Δημοσίων Επενδύσεων, η οποία περιλαμβάνει έργα που εκτελούνται σε περισσότερους από ένα νομούς, χωρίς να είναι δυνατό να διακριθεί το τμήμα που αντιστοιχεί σε κάθε νομό (διανομαρχιακά έργα).

Οι επενδύσεις αυτές εντάσσονται σε ιδιαίτερη κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνεται στα μεγέθη του νομού το τμήμα τους που γίνεται μέσα σε αυτόν. (βλέπε πίνακας 9 και 10).

Παρατηρούμε ότι σε ύψος δημοσίων επενδύσεων ανά κάτοικο ο νομός Αιτωλ/νίας υστερεί σημαντικά σε σχέση με το σύνολο της χώρας, γεγονός στο οποίο μπορούμε να αποδώσουμε μερικά το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξής του. Οι δημόσιες επενδύσεις που έγιναν στο νομό παρουσίασαν θεαματική αύξηση το 1985 ώστε το

Πίνακας 9.

ΠΟΕ Νομού Αιτωλοακαρνανίας σε εκατ. δρχ. σε σταθερές τιμές 1970

ΕΤΟΣ	ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ (1)	ΚΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΓ. 1981 (2)	ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ (1)	ΚΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΓ. 1981 (2)
1976	293,1	1333,7	18339,2	1882,7
1977	256,1	1165,3	17576,1	1804,4
1978	140,5	639,3	17479,7	1794,5
1979	178,9	814	17966,3	1844,5
1980	175,3	797,6	15280,8	1568,8
1981	157,1	714,8	18257,8	1874,4
1982	246,0	1119,3	18452,4	1894,4
1983	239,4	1089,3	21683,7	2246,6
1984	262,9	1196,2	23687,2	2431,6
1985	467,7	2128,1	23912,3	2454,9

(1) : σε εκατ. δρχ.

(2) : σε δρχ.

ΠΗΓΗ: Γ. Μπίτσικας, Χωροταξική κατανομή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων της Ελλάδος, 1976 - 1985.

Πίνακας 10.

Πληρωμές ΠΔΕ Νομού Αιτωλοακαρνανίας κατά τομέα

(σε τρέχουσες τιμές) (σε χιλ. δολ.)

Τ Ο Κ Ε Ι Σ	ΑΒΟΛΥΤΑ ΚΕΡΕΣΗ	%	ΑΒΟΛΥΤΑ ΚΕΡΕΣΗ	%	%
Φεωργία	14 646	0,6	777	0,01	-74,6
Οίκα Αλιεία	-	-	-	-	-
Εγγ/κέ ΥΠ.Γ Εγγ/κέ ΥΠΕΞΩΔΕ	65 613	2,6	208 734	3,7	2,13
Μεταλλεία-Ορυχεία-Αλυκές Βιομ.-Ενεργ.-Σισιειν.	-	-	-	-	-
Οδοί, γέφυρες Αιρένες Πολιτικά αεροπορία	997	0,04	97 659	12,2	9695
Σιδηρόδρομοι	-	-	-	-	-
Τουρισμός Μουσεία, μνημεία	-	-	-	-	-
Ανάπτυξη εκπαίδευση Οργ.Σχολικών Κέντρων Λοιπά εκπαίδευση	352 646	14,4	392 603	7,4	13,03
Οικισμός	-	-	-	-	-
Υγεία Πρόνοια	25 000	1	14' 000	0,3	-44
*Υδρευση-αποχέτευση	-	-	-	-	-
Ομόνοια Στοιχισια	5 644	0,2	11 000	0,2	94,29
*Ερευνα, τεχνολογία και τεχνικά συνεργεία	-	-	172 122	3,2	-
Κοινωνικά έργα	1213 310	49,4	2 301 590	42,3	-
Οιόργρα	70 000	2,7	148 452	2,7	107,21
Ειδικά έργα	-	-	-	-	-
Κοινωνικά προγράμματα	796 965	29,3	5379 661	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	2455 021		53788 661		219,02

ΠΗΓΗ: Ο.Π.

κατά κάτοικο ύψος δημοσίων επενδύσεων του νομού προσέγγισε το αντίστοιχο όλης της χώρας. Η έλλειψη νεώτερων στοιχείων δε μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε αν η τάση αυτή συνεχίστηκε και κατά τα επόμενα χρόνια.

Για να προσδιορίσουμε την αιτία της κατά 119,1% αύξησης των δημοσίων επενδύσεων στο νομό μεταξύ 1984 και 1985 τις αναλύσαμε στον παραπάνω πίνακα κατά τομείς.

Η αύξηση οφείλεται στην άνοδο των επενδύσεων σε όλους τους τομείς πλην της γεωργίας και της υγείας-πρόνοιας.

Σε απόλυτα μεγέθη εντυπωσιακή είναι η αύξηση των επενδύσεων σε νομαρχιακά έργα, τα οποία ποσοστιαία είναι η αύξηση των επενδύσεων σε νομαρχιακά έργα, τα οποία ποσοστιαία τόσο το 1984 όσο και το 1985 καταλαμβάνουν την πρώτη θέση. Σε ποσοστά η μεγαλύτερη αύξηση έγινε στον τομέα των συγκοινωνιών. Ο τομέας αυτός ενώ το 1984 έπαιρνε μόλις το 0,04% των δημοσίων επενδύσεων στο νομό, το 1985 πήρε το 18,2%.

3.3 Επενδύσεις - ΜΟΠ - ΠΕΠ - ΣΑΝΤ/Ζ - Ε.Α.Π.Τ.Α.

Στην τρίτη και τελευταία ενότητα θα εξετάσουμε τις επενδύσεις που έγιναν ή θα γίνουν στο νομό μέσω των Προγραμμάτων της ΕΟΚ.

Στον πίνακα 11 παρουσιάζεται η κατανομή των πιστώσεων των ΜΟΠ κατά κλάδους δραστηριότητας για να φανούν οι προτεραιότητες που δίνονται.

Οι περισσότερες πιστώσεις για την περίοδο 1985-91 προβλέπεται να απορροφηθούν από τον τομέα Δασών και τον τομέα εκτροφής ζώων. Οι δύο τομείς μαζί θα απορροφήσουν το 45% του

Πίνακας ΙΙ. ΕΡΓΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΟΠ (1985)

σε χιλ. δρα.

	Προϋπολογισμός			Ποσότητες				Συνολικό
	1985	1986	1987	1985	1986	1987	1988	
Ανεδαυμός	125.000	-	21.000	21.000	21.000	21.000	21.000	2.7
Μικρά έργα/κτ	65.000	1.000	10.000	50.000	25.000	-	-	1.8
Εκτροφή ξύλων	1.000.000	19.000	165.000	207.000	187.500	187.500	188.000	21.4
Δάση	1.100.000	51.000	121.200	206.500	207.500	254.000	156.500	23.6
Υποδομές αλιείας	596.000	-	75.000	173.000	185.000	113.000	75.000	12.3
Υδροκαλλιέργειες	756.000	6.000	10.300	376.000	256.275	105.400	-	16.2
Στήριξη αρ. παραγών	66.000	-	-	46.000	20.000	-	-	1.4
Αγροτουρισμός	162.000	-	-	28.000	40.000	30.000	30.000	3.6
Υποδομές	722.000	-	113.000	135.000	115.000	130.000	40.000	16.5
	4.666.000	77.000	355.500	1.398.500	1.157.275	840.500	450.500	100.0

προυπολογισμού.

Εξάλλου, σημαντικά ποσά θα δοθούν στους τομείς των υδατοκαλλιεργειών (16,2% του συνόλου) και των υποδομών αλιείας (12,8% του συνόλου), οι οποίοι προφανώς παρουσιάζουν προοπτικές ανάπτυξης σ' ένα νομό ο οποίος διαθέτει το κατάλληλο φυσικό υπόβαθρο.

Στους πίνακες 12,13,14 και 15 φαίνονται τα ποσά που δόθηκαν ή θα δοθούν μέχρι το 1999 μέσω των προγραμμάτων της Ε.Ο.Κ. όχι σε όλους τους τομείς, αλλά κυρίως για έργα υποδομής και μεταφορών αλλά και τον Τουρισμό. Φαίνεται ότι σημαντικό μέρος των προγραμμάτων αποσπά ο τομέας των υποδομών και ειδικά οι μεταφορές, ένας τομέας όπου είναι αρκετά προβληματικός. Αυτό είναι ιδιαίτερο θετικό καθώς με βελτιωμένο το συγκοινωνιακό δίκτυο θα μπορούμε να μιλάμε για την ανάπτυξη του νομού μέσω της πρόκλησης της γέφυρας του Ρίου-Αντιρρίου.

Σημαντικό είναι και το ποσό που αποσπά ο Τουρισμός από τα Προγράμματα, αν λάβουμε υπόψη ότι στα προγράμματα του ΜΟΠ (πιν. 11) αναφέρονται μόνο για τον αγροτουρισμό 168.000.000.

Πίνακας 12. Π.Ε.Π. 90-94

σε κ.λ. δρχ.

Υποδομές	1.169.987
Τουρισμός	105.231
Τοπική Ανάπτυξη και Περιβάλλον	55.696
Σύνολο	1.330.914

πηγή: Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας

Πίνακας 13. Π.Ε.Π. 94-99

σε εκατ. δρχ

Υποδομές	13.690
Πολιτισμικά-Αθλητικά - Τουρισμός	1.500
Εκχειροβέλτιστα	1.000
Σύνολο	16.190

πηγή: Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας

Πίνακας 14.

Ε.Α.Π.Τ.Α

Αξιοποίηση Τοριστικών Πόρων : 50.000.000

πηγή: Νομαρχία Αιζ/νίας

Πίνακας 15.

ΣΑΝΤ/Ζ

Τοπίας : Τουρισμός	600.000.000
Τοπίας : Μεταφορές	3.740.000.000
Σύνολο	4.640.000.000

πηγή: Νομαρχία Αιζ/νίας

4. Συμπεράσματα

Το δίκτυο των συγκοινωνιών και μεταφορών στο νομό στηρίζεται κυρίως στις οδικές μεταφορές. Δεν κρίνεται ικανοποιητικό ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις είναι προβληματικό. Οι στεγαστικές ανάγκες του νομού είναι ιδιαίτερα αυξημένες. Οι τηλεπικοινωνίες στον νομό απαιτούν σημαντική βελτίωση, ενώ η κοινωνική υποδομή (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση, πρόνοια και κοινόχρηστοι χώροι) απαιτεί σοβαρότατη βελτίωση. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, το επίπεδο της μπορεί να αποτελέσει σημαντικό ανασχετικό περαιτέρω ανάπτυξης του νομού. Έτσι η έλλειψη κυρίως ιατροφαρμακευτικών, εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δυνατοτήτων για τις οικογένειες εργαζομένων ή στελεχών, αποτελεί ανασχετικό παράγοντα για την εγκατάστασή του στο νομό στα πλαίσια ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων.

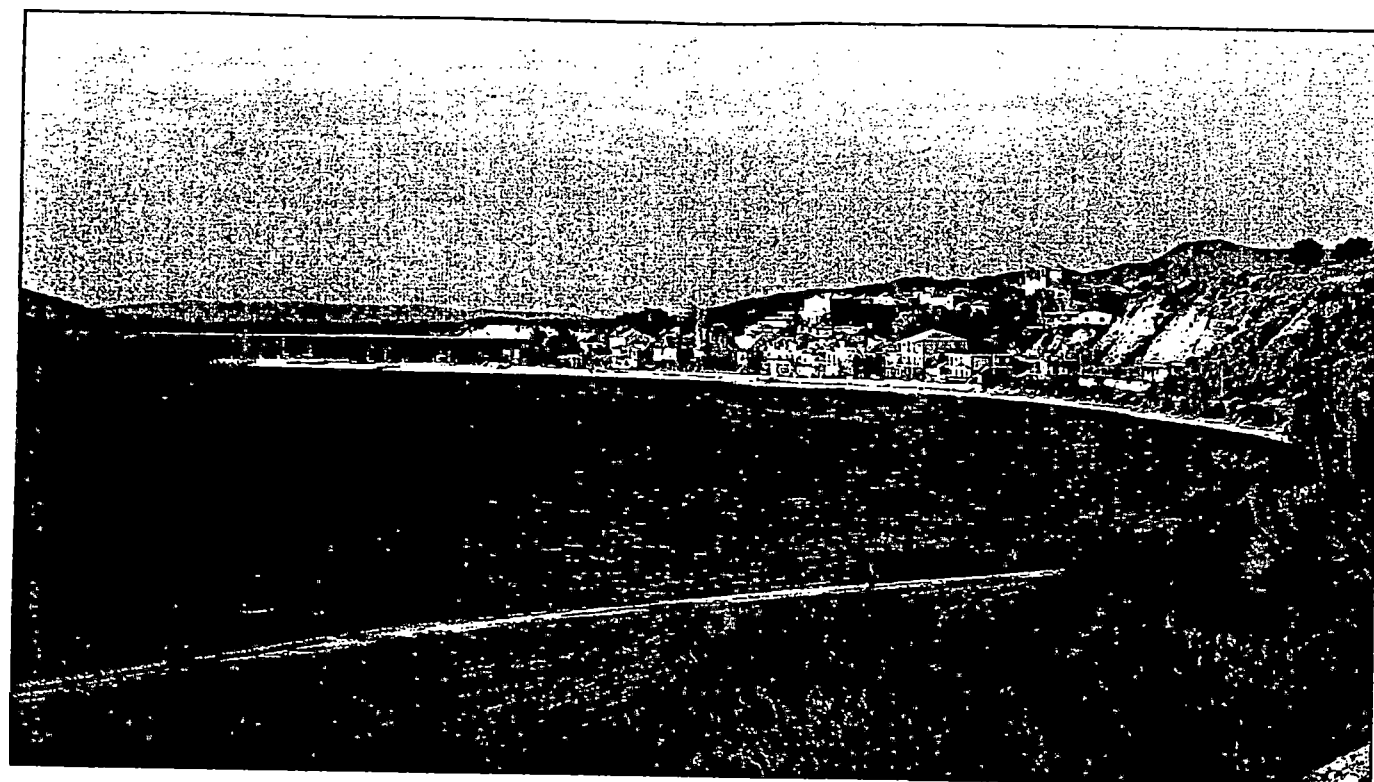
Στο Νομό βρίσκονται δύο νομοθετημένες ΒΙΠΕ, των οποίων όμως οι διαδικασίες οργάνωσης βρίσκονται σε αρχικό στάδιο. Η προσφορά ενέργειας (ηλεκτρικό δίκτυο) δε φαίνεται να έχει οποιοδήποτε πρόβλημα δεδομένου ότι αρκετές πρωτογενείς πηγές για το εθνικό δίκτυο της ΔΕΗ βρίσκονται στο Νομό.

Η ιδιωτική και δημόσια επενδυτική δραστηριότητα θα μπορούσαμε να πούμε ότι κινείται στα πλαίσια όλων των υπολοίπων ρυθμών ανάπτυξης που παρουσιάζουν και τα υπόλοιπα κοινωνικοοικονομικά μεγέθη του νομού. Κατά συνέπεια δεν πρέπει να ισχυριστούμε ότι παρουσιάζεται μια ιδιαίτερη καθυστέρηση στον τομέα αυτό.

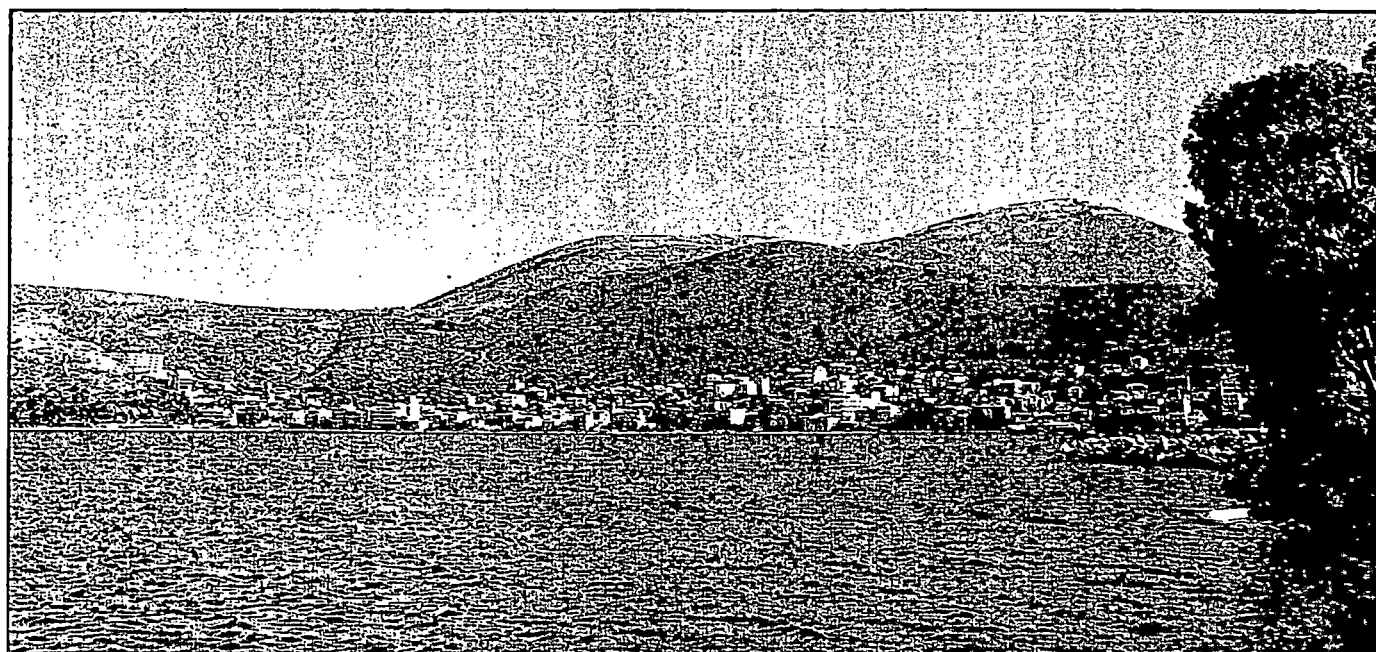
Η θέση της και τα πλούσια δώρα της φύσης, βοήθησαν τους αρχαίους κατοίκους της να δημιουργήσουν σημαντικό πολιτισμό,

να βρεθούν συχνά στο προσκήνιο της Ιστορίας. Το ίδιο και κατά την βυζαντινή εποχή. Μάρτυρες τα μνημεία της που καλύπτουν όλες τις εποχές και μερικά είναι μοναδικά.

Υπάρχει πυκνό συγκοινωνιακό δίκτυο στην υπηρεσία του κάθε λογής ταξιδιώτη. Πυκνά δρομολόγια για Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη και όλα τα ενδιάμεσα όπως για την 'Ηπειρο, Κέρκυρα, Λευκάδα. Φέρυ-μπώτ με καθημερινά δρομολόγια από το λιμάνι του Αστακού συνδέουν τον νομό με την Ιθάκη και την Κεφαλλονιά.

*Η Πάλαιφος
Paleros view*

*Γενική άποψη της Αμφιλοχίας
A whole view of Amphilochia*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΙΙΙ. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

1. Νομός Αιτωλοακαρνανίας

Με δεδομένο τον προσανατολισμό της μελέτης στο Κεφάλαιο αυτό θα σταθούμε ιδιαίτερα στις τουριστικές δυνατότητες ανάπτυξης που έχει ο νομός, εξετάζοντας τους υφιστάμενους τουριστικούς πόρους, ακτές, φυσικές καλλονές, αρχαιότητες, ιαματικές πηγές, πολιτιστική παράδοση και κίνηση.

Ας κάνουμε πρώτα ένα ευχάριστο πέρασμα σε ορισμένες περιοχές του νομού που αξίζουν την προσοχή του κάθε επισκέπτη. Έτσι θα είναι εύκολο να μάθουμε καλύτερα την ιστορία του τόπου, αλλά και να γνωρίσουμε τις ιδιαιτερότητες που τον συνθέτουν. Μετά από αυτό το ιδιαίτερα κατατοπιστικό πέρασμα θα ασχοληθούμε με τα παραπάνω με πιο συγκεντρωτικά στοιχεία.

1.1 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Το Μεσολόγγι, η πρωτεύουσα του νομού, είναι μια μικρή πόλη που δεν της λείπει η γραφικότητα, πάνω απ' όλα είναι η "Ιερή Πόλη".

Ο κήπος των "Ηρώων" είναι ο τόπος προσκυνήματος για κάθε επισκέπτη. Παντού ζωντανεύουν οι μνήμες του Εικοσιένα. Οι ντάπιες στο τείχος του Ηρώου, το σπίτι όπου άφησε την τελευταία πνοή ο Βύρων, η γειτονιά του Καράλη, ο "Ανεμόμυλος" όλα θυμίζουν την μεγάλη θυσία. Κάθε χρόνο, το Σάββατο του Λαζάρου και την Κυριακή των Βαίων, το Μεσολόγγι τιμά τη μεγάλη θυσία.

Πιο εντυπωσιακός και πανηγυρικός ο εορταστικός κύκλος της

Πεντηκοστής με τους αρματωμένους πεζούς και καβαλάρηδες.

Ο επισκέπτης θα απολαύσει εδώ το μοναδικό ηλιοβασίλεμα, την όμορφη λιμνοθάλασσα με τις "πελάδες" και τους ψαράδες της και θα γευθεί τις νοστιμιές της. Ο δρόμος της Τουρδίδας οδηγεί στην ακτή του Πατραϊκού όπου υπάρχει η θαυμάσια ομώνυμη πλάζ.

1.2 ΑΓΡΙΝΙΟ (37 ΚΜ από το Μεσολόγγι)

Στην κορυφή του "μεγάλου αιτωλικού πεδίου" αναπτύχθηκε η πόλη του Αγρινίου. Το Αγρινίον - κατά την μυθολογία - κτίσθηκε από τον Άγριο. Βρισκόταν 3 χιλ. δυτικά της σημερινής πόλης.

Οι ανασκαφές το 1927-28 έφεραν στο φως τον περίβολο των τειχών του, την αγορά και τις οικοδομές του.

Η πόλη είχε μια μακρά και περιπετειώδη ιστορία. Ήρθε σε σύγκρουση με τους Ακάρνανες και αποτέλεσε - λόγω της οικονομικής της ευρωστίας - "το μήλον της έριδος" ανάμεσα στο γειτονικό φύλο και τους Αιτωλούς. Τέλος είχε την κοινή μοίρα όλων των ελληνικών πόλεων: τον 2ο π.Χ. αιώνα υποτάχθηκε στους Ρωμαίους.

Στον Μεσαίωμα - και στη θέση της σημερινής πόλης - εμφανίζεται το Βραχώρι (ου). Είναι το μεταγενέστερα λαμπρό αρματωλικό του όνομα.

"Κι αν άλλο πήρες όνομα, θαμμένο στα βιβλία,
μ' αρέσει τ' αρματωλικό όνομά σου"

(Κωστής Παλαμάς)

Το Αγρινίο είναι σήμερα μια ακμαία πόλη και αποτελεί το οικονομικό και συγκοινωνιακό κέντρο της περιοχής. Έχει αναπτύξει μεγάλη οικονομική δραστηριότητα και είναι το κέντρο

συλλογής και επεξεργασίας του καπνού και της βρώσιμης ελιάς.

Έχει Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει ευρήματα από όλον τον Αιτωλοακαρνανικό χώρο: Νεολιθικά - Μυκηναϊκά - γεωμετρικά - κλασικά - Ελληνικά - Ρωμαϊκά. Το Μουσείο και η συνεχόμενη "Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη - Γλυποθήκη", αποτελούν λαμπρό κέντρο μελέτης και παιδείας. Αλλά στο Αγρίνιο υπάρχει και το Λαογραφικό Μουσείο, πλουτισμένο με συλλογές λαογραφικού υλικού από όλη την Αιτωλ/νία.

Το Παπαστράτειο Δημοτικό Περίπτερο είναι τέλος, θαυμάσιος χώρος αναψυχής. Με κέντρο το Αγρίνιο μπορεί ο επισκέπτης να επιχειρήσει ημερήσιες εκδρομές στο βουνό ή τη θάλασσα. Μπορεί να κάνει τον γύρο της Τριχωνίδας, να σταθεί στη θέση "Ντουργή", όπου προβλέπεται διαμόρφωση για θαλάσσια σπόρ ή να θαυμάσει το υπέροχο και μοναδικό ηλιοβασίλεμα από το οροπέδιο του Θέρμου.

1.3 ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ

Μία από τις ωραιότερες και μαγευτικές διαδρομές είναι ο χώρος της Τριχωνίδας.

Στο στεφάνι της μαγευτικής λίμνης αναπτύχθηκαν στην αρχαιότητα πάμπολοι οικισμοί που μαρτυρούν το υψηλό οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο του τόπου.

Δεκαπέντε χιλιόμετρα ανατολικά του Αγρινίου, βρίσκεται το σημερινό χωριό Παραβόλα. Σε λόφο που δεσπόζει της περιοχής διαγράφονται τα τείχη του Αρχαίου Βουκατίου με τους ωραίους κυκλικούς και τετράγωνους πύργους. Στην κορυφή του λόφου σώζεται η παλαιοχριστιανική Βασιλική - τρίκλιτη αρχικά,

μονόκλιτη σήμερα - ένα από τα σημαντικά μνημεία της περιοχής.

Πλησιάζοντας προς το θερμό συναντούμε την ειδυλλιακή Μυρτιά, με το φιδοσερνάμενο δρόμο της και τον χρυσό κάμπο των εσπερίδων.

Όποιος σταθεί στον εξώστη της Παναγίτσας του Βράχου (15ος αιώνας) πάνω από το λεμονοδάσος, μένει εκστατικός μπροστά στην συμφωνία των οραμάτων και των ακροαμάτων της ευδαίμονος αυτής γης.

1.4 ΜΟΝΗ ΜΥΡΤΙΑΣ

Σπουδαίο κόσμημα της Μυρτιάς είναι το παλαιό μοναστήρι της. Χτισμένο τον 12ο αι. - καθώς μαρτυρεί το παλαιότερο στρώμα των τοιχογραφιών - είχε την εύνοια να αγιογραφηθεί στα 1491 από τον σπουδαίο αγιογράφο Ξένο Διγενή "Εκ Μορέως". Το έργο του έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της τέχνης. Στοιχεία της παράδοσης, αλλά και των νέων τότε καλλιτεχνικών ροπών, συνάπτονται σε αυτό για να δώσουν έτσι ένα ακμαίο δείγμα θρησκευτικής ζωγραφικής λίγο μετά την Άλωση.

Στα 1539 ικανοί ζωγράφοι της Κρητικής σχολής τοιχογραφούν το νέο καθολικό του.

1.5 ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΥ

Το τελευταίο χωριό πριν από το θερμό είναι η Μόκιστα (σημ. Αγία Σοφία), προσελκύει το ενδιαφέρον του ταξιδιώτη τόσο για τα ευρήματα της αρχαιολογικής έρευνας, όσο και για τα μνημεία της χριστιανικής λατρείας.

Στο άκρο του χωριού υψώνεται το μνημειακό τρίπτυχο: Αγία Σοφία - Άγιος Νικόλαος - Ταξιάρχες. Ο Άγιος Νικόλαος και ο

συνεχόμενος των Ταξιαρχών, χτίστηκαν με τα υλικά του άλλοτε ιερού της Ηγεμόνης Αρτέμιδος, όπως μαρτυρεί εντοιχισμένη επιγραφή. Εξ άλλου η Αγία Σοφία - τριάντα μόλις μέτρα βορειότερα - είναι ένα έξοχο κτίσμα με θαυμάσιες αναλογίες. Η ανέγερση της αποδίδεται στην δραστήρια και νουνεχή Βασίλισσα Άννα Παλαιολογίνα την Καντακουζηνή (1296-1318).

1.6 ΘΕΡΜΟΣ (30 ΚΜ από το Αγρίνιο)

Η ανάβαση στο οροπέδιο του Θέρμου, είναι μία σπάνια εμπειρία. Ο Θέρμος ήταν στην αρχαιότητα το θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Σήμερα υπάρχει ο εκτεταμένος αρχαιολογικός του χώρος, όπου διακρίνονται τα ελλειψοειδή προϊστορικά του κτίσματα, οι ναοί του θερμίου Απόλλωνος, του Λυσίου Απόλλωνος και της Αρτέμιδος, το Βουλευτήριο, η μακρά στοά και πλήθος από βάθρα αγαλμάτων. Τα αγάλματα κατέστρεψε ή συναποκόμισε ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος Ε' κατά την γνωστή του επιδρομή (218 π.Χ.).

Στον αρχαιολογικό χώρο υπάρχει το Μουσείο με πολύ σημαντικά, επιγραφικά κ.ά. ευρήματα.

1.7 ΜΕΓΑΔΕΝΤΡΟ - ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

Δύο χιλιόμετρα βόρεια του Θέρμου συναντά κανείς το χωριό Μεγαδέντρο, γενέτειρα Κοσμά του Αιτωλού (1714-1779) και Ευγένιου Αιτωλού "του Μεγαλοδρυιτού" (1590-1682), μεγάλων μορφών και αγίων της εκκλησίας.

Για την μελέτη των ιστορικών τεκμηρίων Κοσμά του Αιτωλού και Ευγένιου Αιτωλού, λειτουργεί σήμερα στο Μεγαδέντρο "Κέντρο Ιστορικών και Λαογραφικών Μελετών".

Ακολουθώντας την πορεία επιστροφής του Φιλίππου Ε' συναντούμε στην νότια πλευρά της Τριχωνίδας αρχαίους οικισμούς: Το Πάμφιον, το Φύταιον, τη Μετάπα, το Τριχώνιον, τις 'Ακρες.

1.8 ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟ

Στην κορυφή χαμηλού κωνικού λόφου των δυτικών απολήξεων του Ζυγού - ανάμεσα από Βραχώρι και Αιτωλικό - προβάλλει το ερειπωμένο μεσαιωνικό φρούριο του Αγγελοκάστρου. Εδώ βρισκόταν η αρχαία πόλη Κωνώπη. Η Κωνώπη μετονομάστηκε (3ος αι. π.Χ.) σε Αρσινόη, προς τιμήν της Αρσινόης, κόρης του βασιλιά της Αιγύπτου Πτολεμαίου Α'.

Το Αγγελόκαστρο - τρίτη πλέον φάση στην Ιστορία του τόπου - χτίστηκε τον 13 αι. όταν στην Ήπειρο και την Αιτωλία εγκαθιδρύεται το Δεσποτάτο των Αγγελονύμων Κομνηνών. Η οχύρωση έγινε με διπλό περίβολο. Σώζονται τμήματά του, ανάμεσά τους και η επιβλητική γωνία που παρέχει την εντύπωση μεγαλοπρεπούς πύργου.

Στον 13ο αιώνα χτίστηκε και ο ναός του Αγίου Γεωργίου που στέφει σήμερα την κορυφή του λόφου.

1.9 ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ένα από τα δραματικότερα και μεγαλοπρεπέστερα τοπία της νότιας Αιτωλίας. "Λαβωματιά της γης" το χαρακτήρισε στοχαστικός ταξιδιώτης. Θέαμα αποκαλυπτικό και απόκοσμοι αντίλαλοι προκαλούν το δέος στο διαβάτη.

Το εκκλησάκι της Αγίας Ελεούσας, σφηνωμένο στον βράχο, μοιάζει με ακίνητο λευκό περιστεράκι. Στο χαμηλό πλάτωμα

βρίσκεται το νεότευκτο μοναστήριο και πλάι οι προτομές του Κοσμά του Αιτωλού και του τραγικού Γιάννη Γούναρη που εμόνασεν εδώ μετά την Απελευθέρωση...

1.10 ΑΙΤΩΛΙΚΟ

Οι Αιτωλικιώτες αποκαλούν την μικρή του πόλη "Βενετία της Ελλάδας". Πραγματικά έχει κανείς την εντύπωση ότι αναδύθηκε από την θάλασσα. Μια μικρή πόλη αλλά με το δικό της πρόσωπο και τόσο γραφική.

Στην Εκκλησία της Παναγίας φυλάσσεται επιτάφιος ανεκτίμητης αξίας, ακριβό κειμήλιο ενώ εδώ έγινε και η περιβόητη δίκη του Καραϊσκάκη.

Το Αιτωλικό είναι διάσημο για την υφαντική οικοτεχνία και τις υφάντρες του. Το παραδοσιακό κιλίμι εξακολουθεί να υφαίνεται.

Στις 23 Αυγούστου όλη η πόλη βρίσκεται στο πόδι για το πανηγύρι της Αγιαγάθης. Κι εδώ οι αρματωμένοι με τους ζουρνάδες και τα νταούλια πρωτοστατούν. Τα μαγέρικα που θυμίζουν παλιές εποχές, προσφέρουν θαυμάσιες σπελιατέ από τα δώρα της λιμνοθάλασσας.

1.11 ΠΛΕΥΡΩΝΑ - ΚΑΛΥΔΩΝΑ

Η Πλευρώνα και η Καλυδώνα είναι οι δύο θρυλικές ομηρικές ακροπόλεις της Αιτωλίας. Ο Στράβων - που στον καιρό του (67 π.Χ. - 23 μ.Χ.) είχαν ταπεινωθεί - λέγει ότι κάποτε οι δύο πόλεις ήταν "η δόξα της Ελλάδας". Η Πλευρώνα - που οι κάτοικοί της ήταν Κουρήτες - βρισκόταν μια ώρα βόρεια του Μεσολογγίου: στο σημερινό "Γυφτόκαστρο". Τα κατάλοιπά της

είναι ελάχιστα. Την κατέστρεψε ολοκληρωτικά το 233 π.Χ. ο Δημήτριος ο Μακεδών, που επονομάστηκε Αιτωλικός.

Μετά την καταστροφή οι κάτοικοί της ανέβηκαν στις υπώρειες του Αράκυνθου (Ζυγού) και έχτισαν την Νέα Πλευρώνα, το σημερινό "Κάστρο της κυρά-Ρήνης". Είναι από τα ωραιότερα αρχαία αιτωλικά κάστρα. Τα τείχη του από τα διδακτικότερα μνημεία της αρχαίας οχυρωματικής τέχνης, μόνο με εκείνα της Μεσσήνης μπορούν να συγκριθούν. Σώζονται αρχαίες θεμελιώσεις, η αγορά με πλήθος διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη, τα θεμέλια πλαιοχριστιανικής βασιλικής. Επίσης σώζεται τεράστια δεξαμενή, από τα τελειότερα τεχνικά έργα των αρχαίων. Στη δυτική πλευρά και πλάι σε επιβλητικό πύργο, συναντά κανείς το μικρό κομψό της θέατρο.

Η Καλυδώνα - η "πετρήεσσα" του Ομήρου - βρίσκεται στη θέση "Κούτραγα" κοντά στο Ευηνοχώρι. Η ζωή της αρχίζει από την αρχή της προϊστορίας και φτάνει μέχρι τους ύστερους ελληνικούς χρόνους. Σώζονται εκτός από τα τμήματα του τοιχικού περιβόλου, δίκλιτη στοά καθώς και η ιερά οδός που οδηγεί στο Λατρευτικό τέμενος των ναών της Λαφρίας Αρτέμιδος (φάσεις: 6ος και 5ος ή 4ος π.Χ. αιώνας) και του Απόλλωνος. Ο αναλημματικός τοίχος του ναού της Αρτέμιδος είναι ένα θαυμαστό αρχιτεκτονικό έργο.

Ανατολικά της ιεράς οδού, αποκαλύφθηκε ωραίος θολωτός τάφος, πάνω από τον οποίο εκτείνεται "Ηρώον" των ύστερων ελληνικών χρόνων (1ος αι. π.Χ.). Η λίθινη θύρα του τάφου και οι προτομές του Ηρώου εκθέτονται σήμερα στο Μουσείο Αγρινίου. Το 1965 αποκαλύφθηκε το βουλευτήριο, που μοιάζει με εκείνο της αρχαίας μικρασιατικής Πριήνης.

Τέλος ας σημειωθεί ότι ο καθηγητής Κ. Ρωμαίος με την μελέτη των κεράμων της Καλυδώνας εστήριξε τη θεωρία του για την "λανθάνουσα κίνηση" στην αρχαία ελληνική τέχνη.

1.12 ΒΑΡΑΣΟΒΑ

Ανατολικά του Μεσολογγίου προβάλλει ο πέτρινος όγκος της τρίκορφης Βαράσοβας. Η Βαράσοβα είναι το βουνό του θρύλου. Εξαίρεται για την άγρια ομορφιά του και για τα σημαντικά του μνημεία.

Στην αρχαιότητα η Βαράσοβα ήταν γνωστή με το όνομα "Χαλκίς". Πάνω από την θέση Πάγκαλη διατηρούνται επιβλητικά τείχη, η ακρόπολη της ομώνυμης πόλης. Στο Μεσαίωνα το βουνό ήταν ο Άθωνας της Αιτωλίας. Στις κλίσεις και τα φαράγγια του υπήρχαν - κατά την παράδοση - 72 εκκλησίες και ασκητήρια. Από τα σπουδαιότερα σωζόμενα μνημεία ο Άγιος Δημήτριος (10ος - 11ος αι.) και η γειτονική Παναξιιώτισσα.

Σε οχυρωμένο από τους ιστορικούς χρόνους λοφίσκο ανατολικά του όρους, σώζονται τα ερείπια της σημαντικής παλαιοχριστιανικής Βασιλικής.

Στο μυχό του κόλπου υπάρχει το Ψαροχώρι της Κάτω Βασιλικής. Το σύγχρονο ωραίο ξενοδοχείο και η όλη τουριστική της ανάπτυξη καθιστούν το Ψαροχώρι ιδεώδη τόπο θερινής διαμονής.

1.13 Η ΠΑΝΑΞΙΩΤΙΣΣΑ

Στην κατάφυτη κοιλάδα της Γαβρολίμνης - χωριού κοντά στην Βαράσοβα - προβάλλει την αδρή της σιλουέτα η ωραία Βυζαντινή εκκλησία. Είναι του 10ου αι. και ο τύπος της αποτελεί ένα

μεταβατικό στάδιο στην εξέλιξη της βυζαντινής αρχιτεκτονικής.
Ο τρούλος είναι ένα πραγματικό κομψοτέχνημα.

1.14 ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ

Ο Έπαρχος του Βλαχογιάννη, η πιο όμορφη πόλη της Δυτ. Στερεάς από κάθε άποψη. Ένας συνδυασμός όλων εκείνων των στοιχείων που συγκροτούν αυτό που ονομάζουμε γραφικό.

Πολύ πράσινο, άφθονα νερά, γιγάντια αιωνόβια πλατάνια, καθαρή θάλασσα, πεντακάθαρες αυλές, όμορφοι κήποι και άγρυπνος φύλακας το μεσαιωνικό κάστρο που την επιστέφει.

Σαν βρεθεί κανείς ψηλά στα μπεντένια αυτού του κάστρου, απολαμβάνει ένα ανεπανάληπτο θέαμα. Το μάτι χάνεται στη θάλασσα του Κορινθιακού μέχρι πέρα στα βουνά της Αχαΐας ενώ κάτω απλώνεται ο παραδοσιακός οικισμός.

Η Ναύπακτος είναι ο συνδετικός κρίκος που μας δένει με την Ανατολική Στερεά και τους Δελφούς. Η ίδρυσή της ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους, τότε που έγινε η περιώνυμη κάθοδος των Δωριέων, που σήμανε την αρχή των μεγάλων ανακατατάξεων στον Ελλαδικό χώρο.

Από κείνη την μακρινή εποχή και για πολλούς αιώνες η παρουσία της είναι αρκετά έντονη στο προσκήνιο της ιστορίας. Ισχυρός εταίρος και μεγάλο εμπορικό κέντρο στην ακμή της Αιτωλικής Συμπολιτείας, έδρα μεγάλης μητρόπολης κατά την βυζαντινή περίοδο με το όνομα Έπαχτος.

Ονομάστηκε LEPANTO από τους Ενετούς, Ενεβαχτέ και Νέπαχτος από τους Τούρκους. Το αρχικό της όνομα προέκυψε από το γεγονός ότι αυτός ο χώρος εντοπίζεται ιστορικά ως ναυτικός οικισμός, όπου κατασκευάστηκαν πλοία, αρχικά από τους Λαιρούς

και αργότερα από τους Δωριείς, προκειμένου να διαπεραιωθούν στην απέναντι ακτή της Πελοποννήσου.

Ναύς (πλίο) + πήγνυμι (κατασκευάζω) = Ναύπακτος

Έδωσε το όνομά της στην περιλάλητη ναυμαχία του 1571 αν κι αυτή έγινε αρκετά μακριά στις εκβολές του Αχελώου. Αυτό ακριβώς δείχνει την εμβέλεια του ονόματός της σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο. Το ισχυρό κάστρο της, τα οχυρά του λιμανιού της είναι οι μάρτυρες της πολυκύμαντης ιστορίας της. Σήμερα η όμορφη και φιλόξενη πόλη με αρκετά ενδιαφέροντα αξιοθέατα, παρέχει όλες τις ανέσεις στον παραθεριστή. Καθημερινή και πυκνή συγκοινωνία συνδέει την Ναύπακτο με τα ορεινά θέρετρα της Ελατούς και του Πλατάνου, με τα ιαματικά λουτρά της Στάχτης ενώ πρέπει να αναφερθεί ότι η ορεινή Ναυπακτία είναι μια από τις ομορφότερες περιοχές της Ελλάδος από περιβαλλοντική άποψη. Διαθέτει φυσικές ομορφιές με παρθένο φυσικό περιβάλλον και οικισμούς μέσα σε ελατοδάση.

Οι ορεινές αυτές περιοχές καλύπτουν πολλές απαιτήσεις των επισκεπτών και περιηγητών, όπως για ορειβασία, αθλητισμό, ηρεμία και ξεκούραση, αλλά και για επίσκεψη σε αρχαιολογικούς και θρησκευτικούς χώρους.

Μέσα σε αυτό το φυσικό περιβάλλον έχουν αναπτυχθεί πολλά χωριά με αξιόλογη παράδοση και ιστορία, όπως ο Πλάτανος, η Άνω Χώρα, η Αράχωβα, η Κλεπά, η Αμπελακιώτισσα, η Τερψιθέα, η Ελατού, τα χωριά του Δήμου Πυλίωνης κ.ά.

1.15 ΟΙΝΙΑΔΕΣ

Πέντε περίπου χλμ. δυτικά της κατοχής, στο νοτιότερο άκρο της Ακαρνανίας, βρίσκονται τα ερείπια της σπουδαίας και

πλούσιας αρχαίας ακαρνανικής πόλης των Οινιάδων.

Τμήματα των τειχών, μισογκρεμισμένοι πύργοι, ο περίφημος "Κόκκινος Πύργος" σχεδόν ανέπαφος, η θαυμαστή λοξή πύλη του λιμανιού, είναι οι μάρτυρες της ακμής και του πλούτου αυτής της πόλης. Μα το πιο εντυπωσιακό κατάλοιπο είναι το θέατρο, μοναδικό στον Ακαρνανικό χώρο. Σώζεται σε αρκετά καλή κατάσταση, τόσο που συχνά γίνεται κέντρο πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Οχι μακριά από τις Οινιάδες, στις εκβολές του Αχελώου με την οργιαστική βλάστηση, βρίσκεται ένας από τους σπουδαιότερους βιότοπους της Ελλάδας.

1.16 ΑΣΤΑΚΟΣ

Ο Αστακός είναι η γραφική παραθαλάσσια πόλη, με τον χαρακτηρισμό του παραδοσιακού οικισμού. Κόσμημα της πόλης τα νεοκλασσικά της καλοδιατηρημένα και μοναδικά στον χώρο της Δ. Στερεάς, απομεινάρια μιας εποχής μεγάλης ακμής.

Υπάρχουν εδώ ξενοδοχεία διαφόρων κατηγοριών, ακόμα και πολυτελείας, καθώς και ενοικιαζόμενα δωμάτια και σπίτια για την καλοκαιρινή περίοδο.

Πολύ κοντά στην πόλη βρίσκονται τα τείχη της αρχαίας Αστακού και ο ναός του Διός Καραού, τα τείχη της Βυζαντινής Δραμαγέστης, η "Σπηλιά του Κύκλωπα" και η μονή του Προφήτη Ηλία, στρατηγείο του Καραϊσκάκη στα 1825. Ενδιαφέρουσες οι θαλάσσιες εκδρομές στους όρμους του Αγ. Παντελεήμονα και Πλατυγιάλι και πολλοί ψαρότοποι. Καθημερινή συγκοινωνία με φέρυ-μπωτ, υπάρχει για Ιθάκη και Κεφαλλονιά.

1.17 ΜΥΤΙΚΑΣ

Ο νέος παραλιακός δρόμος, με σύγχρονες προδιαγραφές, περιμετρικός της Ακαρνανίας, μας οδηγεί από τον Αστακό στο Μύτικα, χαρακτηρισμένο και αυτόν ως παραδοσιακό οικισμό.

Ο Μύτικας είναι από τα πιο γνωστά θέρετρα, με πολύ δροσερό καλοκαίρι, πολλές αμμουδιές και καλά ξενοδοχεία. Υπάρχουν και εδώ πολύ ενδιαφέρουσες αρχαιότητες. Κοντά στο χωριό η εντυπωσιακή πλαιοχριστιανική της Αγίας Σοφίας, πιο πέρα στο μυχό του κόλπου, στο Βούλκο, το σπουδαίο ηρώο ρωμαϊκής εποχής και οι θερμές όπου ο Κικέρων έκανε τα ιαματικά του λουτρά. Κάπου εδώ ήταν τα νεώτερα της αρχαίας Αλυξίας και το τέμενος του Απόλλωνα με το ιερό του Ηρακλέως και τα γλυπτά του Λυσίππου.

Στην απότομη πλαγιά, μέσα σε σπήλαιο, ο ναύσκος της Αγίας Ελεούσας με τοιχογραφίες του ΙΒ αιώνα. Στην γειτονική Καντήλα τα τείχη της αρχαίας Αλυξίας και στις Γλώσσες πάνω σε απόκρεμο ύψωμα, το θρυλικό βυζαντινό κάστρο της Βαρνάτσας (Βάρνακα).

1.18 ΠΑΛΑΙΡΟΣ

Στον ίδιο παραλιακό δρόμο, βρίσκεται το όμορφο κεφαλοχώρι Πάλαιρος, η μεσαιωνική Ταβέρδα, με δροσερό ξερό κλίμα και ονομαστό κρασί. Τα τείχη της αρχαίας Παλαίρου διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση, έξοχο δείγμα της ακαρνανικής τειχοδρομίας.

Σχετικά κοντά βρίσκεται το Καστέλλι της Πλαγιάς κι ο Πύργος των Γριβαίων.

1.19 ΒΟΝΙΤΣΑ

Η γραφική κωμόπολη της Βόνιτσας είναι ένας παραδοσιακός οικισμός απ' τους αρχαιότερους του Αιτωλοακαρνανικού χώρου. Είναι γνωστή από τις περιπέτειές κατά την μακραίωνη διαδρομή της, μήλο της έριδος για Φράγκους, Βενετσάνους και Τούρκους. Το καλοδιατηρημένο ισχυρό κάστρο επιστρέφει τον οικισμό ωσάν να θέλει να τον προστατέψει.

Η Βόνιτσα συγκεντρώνει πολλούς παραθεριστές γιατί εξασφαλίζει όλες τις ανέσεις.

Στην περιοχή υπάρχουν πολλές αξιόλογες αρχαιότητες και κυρίως βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία. Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται τα ερείπια του ΘΟΥΡΙΟΥ, της πιο σπουδαίας, μετά τη Στράτο, αρχαίας ακαρνανικής πόλης έδρας κατά καιρούς του Κοινού των Ακαρνάνων. Υπάρχει εδώ και αρχαιολογικό μουσείο, το μοναδικό της Ακαρνανίας.

1.20 ΑΜΦΙΛΟΧΙΑ

Τούτη την όμορφη πόλη, μπορούμε να την ονομάσουμε "Νύμφη του Αμβρακικού". Τα σπίτια της ανεβασμένα σε δύο αντικρουστές πλαγιές, αμφιθεατρικά, δίνουν το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Το καλοκαίρι είναι πολύ δροσερό χάρη στον θαλασσινόν αγέρα. Πάνω από την πόλη μέσα στο πευκοδάσος, βρίσκονται τα τείχη της αρχαίας Λιμναίας. Εξάλλου στο δρόμο προς την Άρτα βρίσκεται το Αμφιλοχικόν Άργος.

Υπάρχουν πολλοί τόποι για εκδρομές και το άλλο γνωστό θέρετρο, το Μενίδι με τις θαυμάσιες αμμουδιές δεν είναι μακριά. Υπάρχει καθημερινή συκοινωνία με τον ορεινό Βάλτο, όπου καλοσυντηρημένοι δασικοί δρόμοι οδηγούν στο

ελαιοσκέπαστο μαγευτικό τοπίο.

1.21 ΣΤΡΑΤΟΣ

Λίγα χιλιόμετρα δυτικά του Αγρινίου κι αμέσως μετά την μεγάλη γέφυρα του Αχελώου, αντικρύζουμε τα τείχη της αρχαίας Στράτου, της πιο ισχυρής πολιτείας του Κοινώ των Ακαρνάνων κι αργότερα μέλους της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Δείγμα της μεγάλης ακμής της πόλης είναι τα ερείπια του περίλαμπρου ναού, αφιερωμένου στον Στράτιο Δία. Οι Αιτωλοακαρνάνες, όχι αδικαιολόγητα τον αποκαλούν "Παρθενώνα της Δυτικής Στερεάς".

Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ένα μεγάλο τεχνικό έργο, επίτευγμα της σύγχρονης ελληνικής δραστηριότητας, είναι το φράγμα και το υδροηλεκτρικό εργοστάσιο του Καστρακίου. Το θέαμα της λίμνης είναι υπέροχο.

Δίπλα ακριβώς από τα τείχη στήνεται τώρα το τρίτο μεγάλο φράγμα, το τρίτο μεγάλο δώρο του Αχελώου, του μεγάλου ποταμού που θεοποιήθηκε στην αρχαιότητα.

2. Υφιστάμενοι τουριστικοί πόροι

2.1 Ακτές - φυσικές καλονές

Ο νομός Αιτωλ/νίας βρέχεται στα 2/3 του περίπου από θάλασσα. Οι ακτές του είναι πολυσχιδαίες. Ο νομός περιβάλλεται από τον Πατραϊκό Κόλπο, το Ιόνιο Πέλαγος και τον Αμβρακικό Κόλπο.

Με βάση αυτό, καθώς και το ανάγλυφο και την ποιότητα του εδάφους του, αλλά και τη βλάστηση και τη διαύγεια του νερού των θαλασσών του, μπορούμε να χωρίσουμε την παραλιακή ζώνη της Αιτωλ/νίας σε τρεις περιοχές.

A. Περιοχή Πατραϊκού Κόλπου

Η περιοχή αυτή εκτείνεται από τη Ναύπακτο μέχρι τις εκβολές του Αχελώου ποταμού.

Οι ακτές της, από τη Ναύπακτο και μέχρι τον όρμο της Καλυδώνας, είναι επίπεδες, συνέχεια της πεδινής έκτασης που βρίσκεται ανάμεσα στα όρη της Ναυπακτίας και στη θάλασσα.

Οι παραλίες της έχουν βότσαλα και άμμο και η διαύγεια του νερού είναι καλή.

Η βλάστηση είναι αρκετή - μέση και υψηλή.

Στην περιοχή υπάρχουν λιγαστοί μόνο όρμοι.

Η υπόλοιπη περιοχή, μέχρι τις εκβολές του Αχελώου ποταμού, περιλαμβάνει τις λιμνοθάλασσες του Μεσολογγίου και του Αιτωλικού, με αμμώδεις και αβαθείς παραλίες, με μειωμένη διαύγεια νερού λόγω λασπώδους βυθού, καθώς και τις βαλτώδεις εκτάσεις των εκβολών του Αχελώου και του Εύηνου ποταμού.

Συγκοινωνιακά, εξυπηρετείται από τον Εθνικό οδικό άξονα Ναυπάκτου - Αντιρρίου - Μεσολογγίου καθώς και από δευτερεύοντες επαρχιακούς δρόμους που ξεκινούν από το Μεσολόγγι και το Αιτωλικό και καταλήγουν στη θάλασσα. Οι κύριες τουριστικές περιοχές αυτής της περιοχής είναι η Ναύπακτος, το Αντίρριο, η Κάτω Βασιλική και η Μακύνεια.

B. Περιοχή Ιονίου πελάγους

Εκτείνεται από τις εκβολές του Αχελώου μέχρι την Περατιά. Οι ακτές βρίσκονται στην απόληξη των Ακαρνανικών βουνών.

Οι παραλίες είναι στενές και βραχώδεις με ελάχιστες εξαιρέσεις στους όρμους Μύτικα και Πάλαιρος όπου υπάρχει βότσαλο και άμμο, ενώ η διαύγεια του νερού είναι μεγάλη.

Η βλάστηση είναι χαμηλή και αρκετά αραιή (θάμνοι και

λιόδενδρα). Η περιοχή εξυπηρετείται από τον παραλιακό οδικό επαρχιακό άξονα Αστακού - Μύτικα - Πάλαιρο. Τουριστικές περιοχές εδώ είναι ο Αστακός, ο Μύτικας και το Πάλαιρο.

Γ. Περιοχή Αμβρακικού Κόλπου

Εκτείνεται από τον Άγιο Νικόλαο μέχρι το Μενίδι.

Εδώ η θάλασσα είναι κλειστή και η διαύγεια του νερού μέτρια. Οι παραλίες είναι μικρού μεγέθους, πολυσιδεείς με πολυάριθμους μικρούς όρμους.

Η περιοχή γύρω είναι λοφώδης με πυκνή με μέσου ύψους βλάστηση. Συγκοινωνικά, η περιοχή εξυπηρετείται δυτικά από την εθνική οδό Αμφιλοχίας - Βόνιτσας - Λευκάδας και προς Βορράν από το εθνικό δίκτυο Αμφιλοχίας - Άρτας.

Οι τουριστικές περιοχές είναι η Βόνιτσα, η Αμφιλοχία και το Μενίδι.

2.1.1 Άλλες φυσικές καλονές

Α. Τοπία φυσικού κάλλους

Ο νομός διαθέτει και αρκετές φυσικές ομορφιές. Μπορούμε ν'αναφέρουμε τις περιοχές της Κλεισούρας και της Βαράσοβας, που ήδη είναι χαρακτηρισμένες ως τοπία φυσικού κάλλους και προστατεύονται από το σχετικό νόμο, καθώς και το δάσος του Φράξου.

Β. Λίμνες

Στο νομό υπάρχουν αρκετές λίμνες με κυρίαρχη από άποψη μεγέθους ομορφιάς και τουριστικού ενδιαφέροντος τη Λίμνη Τριχωνίδα.

Γ. Ομάδες ορεινών οικισμών Παραδοσιακού χαρακτήρα

Στο νομό υπάρχουν δύο αξιόλογες ομάδες ορεινών οικισμών

παραδοσιακού χαρακτήρα οι οποίες υπάγονται στη ζώνη Δ του Ν. 1262/82, από άποψη κινήτρων, και οι οποίες παρουσιάζουν αρκετό τουριστικό ενδιαφέρον (Χάρτης 2).

Αυτές είναι:

α. Ορεινοί οικισμοί Ναυπακτίας.

Αναβρυτή - Άνω Χώρας - Ελατού - Τερψιθέα - Αράχωβα
Ναυπακτίας - Πλάτανος - Κρυονέρι.

Πυκνό οδικό δίκτυο με καθημερινή και πυκνή συγκοινωνία συνδέει αυτούς τους οικισμούς με τη Ναύπακτο, η οποία βρίσκεται σε μικρή απόσταση απ' αυτούς.

β. Ορεινοί οικισμοί Τριχωνίδας.

Θέρμο - Δρυμώνας - Άνω Άγιος Βλάσης - Κάτω Άγιος Βλάσης - Καραμανέικα. Οδικά η περιοχή εξυπηρετείται από το δίκτυο Αγρινίου - Θέρμου - εθνικός δρόμος - και με κέντρο το Θέρμο, με επαρχιακούς δρόμους τα άλλα μέρη.

Δ. Βιότοποι, κλειστές θάλασσες, λιμνοθάλασσες.

Υπάρχουν:

Ο Αμβρακικός Κόλπος

Η Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου και η Λιμνοθάλασσα Αιτωλικού

2.2 Αρχαιολογικοί χώροι - Μουσεία

Στο νομό Αιτ/νίας υπάρχουν διάσπαρτες αρχαιότητες, οι οποίες, όπως φαίνεται, δεν έχουν ερευνηθεί συστηματικά ή δεν είναι τόσο σημαντικές που να μπορούν να αναδειχτούν σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο και να αποτελέσουν πόλο μαζικής Τουριστικής έλξης.

Μέχρι στιγμής προσελκύουν ανθρώπους που έχουν ειδικό ενδιαφέρον και ειδική γνώση γύρω από τα θέματα αυτά.

θα μπορούσαμε να αναφέρουμε σαν πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους (Χάρτης 3):

α. Την περιοχή Αρχαίας Στράτου.

Βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα δυτικά του Αγρινίου. Σώζονται τείχη της Αρχαίας Στράτου καθώς και ερείπια ναού αφιερωμένου στο Στράτιο Δία.

β. Τον Αρχαιολογικό χώρο Θέρμου.

Βρίσκεται ανατολικά και κοντά στη Λίμνη Τριχωνίδα. Είναι ημιορεινή περιοχή. Υπάρχει εκτεταμένος αρχαιολογικός χώρος, όπου σώζονται ερείπια των ναών του θεομίου Απόλλωνα, του Λυσίου Απόλλωνα και της Αρτέμιδος. Σώζονται ερείπια του Βουλευτηρίου, η μακρά στοά και πλήθος βάθρων από αγάλματα.

Στο χώρο υπάρχει αρχαιολογικό Μουσείο.

γ. Το αρχαίο τείχος Πλευρώνα.

δ. Τον αρχαιολογικό χώρο Καλυδώνας

Βρίσκεται κοντά στην εθνική οδό Αντρινίου - Μεσολογγίου ανατολικά από το Μεσολλόγι.

Σώζονται τμήματα τείχους της ομηρικής ομώνυμης πόλης, η ιερά οδός που οδηγεί στους ναούς της Λαφρίας Αρτέμιδας και του Απόλλωνα, θολωτός τάφος κ.ά.

ε. Κάστρο Αγγελοκάστρου

Υπάρχει το ομώνυμο ερείπωμένο και μεσαιωνικό φρούριο.

στ. Το Αμφιλοχικό Άργος

ζ. Τον αρχαιολογικό χώρο και το κάστρο της Ναυπάκτου.

Η Ναύπακτος είναι πόλη με πολυκύμαντη ιστορία. Η ίδρυσή της ανάγεται στους προϊστορικούς χρόνους και για πολλούς αιώνες η παρουσία της είναι έντονη στο προσκήνιο της ιστορίας. Το ισχυρό κάστρο της και τα οχυρά του λιμανιού της

είναι έργα με σημαντικό ενδιαφέρον και μαρτυρούν την ιστορική πορεία της μέσα από τους αιώνες.

η. Τα Κάστρα Βόνιτσας, Αμφιλοχίας, Αντιρρίου

θ. Το Αρχαίο Θέατρο Οινειάδων

Βρίσκεται κοντά στις εκβολές του Αχελώου ποταμού. Σώζεται σε αρκετά καλή κατάσταση και συχνά γίνεται κέντρο πολιτιστικών εκδηλώσεων της περιοχής.

Στην ίδια περιοχή σώζονται τμήματα τειχών της ομώνυμης πόλης, μισογκρεμισμένοι πύργοι, η λοξή πύλη του λιμανιού κ.ά.

Στο νομό υπάρχουν τέσσερα μουσεία, από τα οποία τα δύο είναι ιστορικά.

- Στο Δημαρχείο Μεσολογγίου υπάρχει ιστορικό μουσείο με πίνακες χειρόγραφα και χάρτες του 1821.

- Στη Ναύπακτο υπάρχει το ιστορικό Μουσείο Ν. Φαρμάκη με συλλογή όπλων του 1821.

- Στο Αγρίνιο υπάρχει το Αρχαιολογικό Μουσείο.

- Στο Θέρμο υπάρχει αρχαιολογικό μουσείο με αρκετά ζωγραφισμένα κεραμικά.

Σημειώνεται ότι τα σημαντικότερα ευρήματα έχουν πάρει το δρόμο για το αρχαιολογικό μουσείο της Πάτρας ή των Αθηνών.

Η κίνηση στα δύο μουσεία είναι ασήμαντη.

Ενδεικτικά αναφέρεται για το έτος 1983.

Πίνακας 16: Κίνηση σε Μουσεία

	Εισιτήρια	Εισπράξεις σε δραχμές
Μουσείο Θέρμου	66	1.320
Μουσείο Αγρινίου	22	750

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Το 1984 τα δύο Μουσεία δε λειτούργησαν, ενώ δε διατίθενται νεώτερα στοιχεία.

Φαίνεται λοιπόν ότι οι Αρχαιότητες μέχρι στιγμής δεν έχουν αποτελέσει πόλο τουριστικής έλξης στο νομό. Πιστεύουμε ότι πρέπει ν' αναδειχτούν και να διαφημιστούν κατάλληλα, και ορισμένες απ' αυτές να ενταχθούν σ' ένα πλέγμα αξιοποίησης σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή. Έτσι θα μπορέσουν ν' αποτελέσουν τουριστικό πόλο έλξης. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής τουριστικά πλέγματα:

α. Αρχαία Στράτος σε σχέση με την πόλη του Αγρινίου και το Μουσείο της, το οποίο πρέπει να αναβαθμισθεί.

β. Ο αρχαιολογικός χώρος Θέρμου σε συνδυασμό με τη λίμνη Τριχωνίδα αλλά και με τους παραδοσιακούς οικισμούς της ορεινής Τριχωνίδας (Θέρμο, Δρυμόνας, Α. Αγ. Βλάσης, Κ. Αγ. Βλάσης, Καραμανέικα).

Σημειώνεται (αναφέρθηκε και παραπάνω), ότι ολόκληρη η περιοχή της ορεινής Τριχωνίδας εντάσσεται στις ειδικές ζώνες του Ν. 1262/82 και υπάγεται στην υψηλότερη ζώνη κινήτρων Δ αντί για Γ που υπάγεται ο νομός Αιτωλ/νίας.

γ. Ο αρχαιολογικός χώρος και το Κάστρο Ναυπάκτου σε συνδυασμό με τις ακτές της αλλά και με την ορεινή Ναυπακτία - επίσης Δ ζώνη κινήτρων - και κυρίως με τους παραδοσιακούς οικισμούς (ορεινά θέρετρα) Ελατούς και Πλατάνου και τρίτο με τα Ιαματικά Λουτρά Στάχτης.

Ας σημειωθεί ότι η ανάδειξη των παραπάνω χώρων πρέπει να συνδυαστεί με τη γενικώτερη τουριστική ανάπτυξη και αξιοποίηση του νομού, αφού δεν εντάσσονται στα πρωτεύοντα τουριστικά κυκλώματα και από μόνα τους δεν θα μπορούσαν να

αποτελέσουν τουριστικό πόλο έλξης τοπικού ή υπερτοπικού χαρακτήρα. Συγκεντρωτικά όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι του νομού αναφέρονται στην συνέχεια με βάση τα αρχεία του Υπουργείου Πολιτισμού.

2.3 Ιαματικές πηγές

Ο νομός Αιτωλ/νίας έχει άφθονες ιαματικές πηγές, οι οποίες καθώς φαίνεται είναι τοπικής μονάχα σημασίας.

Η αξιοποίηση τους ίσως πρέπει να γίνει από τους Δήμους ή τις Κοινότητες στις οποίες ανήκουν, για να μπορέσουν, σε μία επόμενη φάση, να ενταχθούν μέσα σ' ένα γενικώτερο πλέγμα ανάπτυξης του νομού.

Αναφέρονται οι Ιαματικές πηγές:

Ρουμπά (καταφύγιο)

Κορπής

Λουτρά Στάχτης

Λυσιμαχίας

Μυρτιάς (Κόκκινο Στεφάνι)

Αγραδιδόκαμπου

Στοιχεία γύρω από την κίνηση των ιαματικών πηγών στον Νομό κατά τα έτη 88-90 αναφέρονται στον πίνακα 17.

Παρότι αυτά δεν είναι επαρκή αυτά τα στοιχεία για όλες τις πηγές φαίνεται ότι τα τελευταία έτη υπάρχει μείωση στην κίνηση.

Αρχαιολογικοί και Ιστορικοί Χώροι

* Ο Ναός της Παναγίας - Δήμος Αιτωλικού

* Ταξιάρχης, ένθα το ιστορικό φρέαρ - Δήμος Αιτωλικού

Πίνακας 17. Ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας. Άτομα που χρησιμοποίησαν τις πηγές και θεραπευτικές αγωγές που πραγματοποιήθηκαν : 1988 - 1990

Spas of local importance. Number of users and treatments : 1988 - 1990

Ιαματικές πηγές και χημικηφισμός τους	Άτομα που χρησιμοποίησαν τις πηγές Users			Θεραπευτικές αγωγές που πραγματοποιήθηκαν Treatments			Spas
	1988	1989	1990	1988	1989	1990	
Γενικό σύνολο*	35.377	28.895	39.580	431.806	343.090	431.883	Grand total*
Στάχη Ποριάη-Αιτωλίας και Ακαρνανίας (ακρωτισηγή)	850	...	800	10.250	...	5.350	Stachi Porzi - Etolia and Akarnania (Akrotopigi)
Χίλια Μπυλιώη-Αιτωλίας και Ακαρνανίας	200	...	...	3.000	...	...	Chelova Banioti - Etolia and Akarnania
Αγίου Βαββάρου-Αιτωλίας και Ακαρνανίας	177	1.156	600	2.908	6.044	7.108	Agios Barbaros - Etolia and Akarnania
Κόκκινου Στέφανου - Αιτωλίας και Ακαρνανίας (θειούχος)	240	200	170	2.400	2.100	1.700	Kokinos Stefanos - Etolia and Akarnania (sulphur)
Μουριτιάνου - Αιτωλίας και Ακαρνανίας (υδροθετισηγή)	100	...	...	25.000	...	...	Mouritianos - Etolia and Akarnania (sulphurated hydrogen spring)

! Δε λειτουργεί.
Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.
* Πρωτότυπον νέες ιαματικές πηγές.
... Δεν υπάρχουν στοιχεία

1. Did not operate.
Source: National Tourist Organization.
* New spas were added.
... Not available.

* Παλαιά και Νέα Πλευρώνα

Διευκρινίζεται ότι όριο προς Ν και Δ της ζώνης αυτής, αποτελεί τμήμα της εθνικής οδού Αντιρρίου - Αγρινίου και συγκεκριμένα το τμήμα της από το 42ο έως το 48ο χιλιόμετρο.

* Το Φρούριον Οινειάδων (Τρίκαρδον) - Κοινότητα Κατοχής

Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικό μεν διατηρητέο μνημείο το αρχαίο φρούριο Οινειάδων Ακαρνανίας και τας περί του λιμένα οχυρώσεις, αρχαιολογικόν δε χώρον του εντός του περιβόλου των τειχών της πόλεως και των οχυρώσεων του λιμένος των Οινειάδων χώρου.

* Η μονή Αγίου Δημητρίου - Κοινότητα Πάλαιρον.

Το καθολικόν του ναού αποτελείται από τοιχογραφίες διαφόρων εποχών.

* Το Κάστρο Πλαγιάς - Κοινότητα Πλαγιάς

Είναι χαρακτηριστικό δείγμα οχυρωματικής της περιόδου της Τουρκοκρατίας.

* Τα τείχη της αρχαίας πόλεως Θύρρειου και η έκταση εντός αυτής.

* Α) Η Κούλια της Κυρά - Βασιλικής

Β) Το αρχοντικό Γουλιμή

Αποτελούν ιστορικά μνημεία και οικήματα ειδικής κρατικής προστασίας, λόγω της ιστορικής σημασίας για τον τόπο, όσο και γιατί αποτελούν αξιόλογα δείγματα αρχιτεκτονικής των χρόνων της Τουρκοκρατίας.

* Καθολικό Μονής Φωτιμού (Φωτεινού) - στην Τριχωνίδα λίμνη.

* Η περιοχή εντός των τειχών του αρχαίου Βουκατίου - Κοινότητα Παραβόλα.

* Το καθολικό της ιεράς Μονής Μυρτιάς - Κοινότητα Γουρίτσας.

- * Η Μονή της Κοιμίσεως της Θεοτόκου - Δήμος Ναυπακτίας.
- * Παναγία Μεγάλης Χώρας, Καπάντι - Κοινότητα Μεγάλης Χώρας.
- * Η στενωπός γνωστή ως "Κλεισούρα". Μεταξύ Αγρινίου - Μεσολογγίου. Πέραν της ιστορικότητας του ο τόπος χρίζει ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- * Ναός Παναγίας Ελεούσης - Κοινότητα Μυρτιάς
- * Αγία Τριάς του Μαύρικα - Δήμος Αγρινίου. Είναι σπάνιο δείγμα Ναού σχήματος ελευθέρου σταυρού της Μέσης Βυζαντινής περιόδου.
- * Το Φρούριο Ναυπάκτου - Δήμος Ναυπάκτου
- * Η οικία Μπότσαρη - Δήμος Ναυπάκτου
- * Ο Πύργος του Γιουσούφ Αγά - Κοινότητα Δάφνης
- * Η περιοχή εντός των ορίων της πόλεως - Δήμος Ναυπάκτου
Χαρακτηρίζεται ως τόπος ιστορικός και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- * Το Φρούριο του Αντιρρίου - Κοιν. Αντιρρίου
- * Κάτω Βασιλική Ναυπακτίας - Κοιν. Κάτω Βασιλικής
- * Τα ερείπια της Ομηρικής Χαλκίδας μνημείο κηρυγμένο (ΥΑ 10722/9-9-65, ΦΕΚ 618/17-9-65).
- * Ο Ναός της Ιεράς Μονής της Αμπελακιώτισσας
- * Ο λοφίσκος Αγία Τριάδα - Κοιν. Κάτω Βασιλικής
Πιθανολογείται τα ερείπια του φρουρίου και της πόλεως να είναι της ομηρικής Χαλκίδος.
- * Η οικία του Σπυρίδωνα Τρικούπη.
- * Η οδογέφυρα γνωστή ως "Γεφύρι του Αλάμπη". Μεταξύ των λιμνών Τριχωνίδας και Λυσιμαχίας.
- * Η οικία του Επισκόπου Ρωγών Ιωσήφ - Δήμος Μεσολογγίου.
- * Η οικία στην οποία πέθανε ο Λόρδος Βύρων - Δήμος

Μεσολογγίου.

- * Ο προμαχώνας του Φραγκλίνου - Δήμος Μεσολογγίου.
- * Η οικία του Κωστή Παλαμά - Δήμος Μεσολογγίου.
- * Το Ηρώων Μεσολογγίου - Δήμος Μεσολογγίου
- * Νησίδα Κλείσοβα - Δήμος Μεσολογγίου
- * Το ύψωμα "Γυφτόκαστρο ή Σφακοβούνι" - Περιοχή Μεσ/γγίου, νότια του κάστρου της "Κυρά - Ρήνης".
- * Το Κάστρο "Κυρά Ρήνης". Εκτός των τειχών της Ν. Πλευρώνας.
- * Τα ερείπια της αρχαίας Αλίκυρνας - Κοιν. Α. Θωμά.
- * Ο Άγιος Νικόλαος - Μύκιστα Αιτωλίας
- * Ο περί το Ναύδριον του Αγίου Βασιλείου χώρος - Δήμος Μεσολογγίου.
- * Ο λόφος Καστρί μετά του λόφου Αγ. Θεοδώρων - Κοιν. Παλαιοχωρίου. Χαρακτηρίζεται ως αρχαιολογικός χώρος καθώς διατηρούνται αρχαία οχύρωσις και λείψανα κτιρίων όπου τοποθετείται η αρχαία Μέταπα.
- * Ο λόφος "Παλαιόκαστρον" - κοιν. Μάστρου. Διατηρούνται λείψανα των τειχών και κτισμάτων του αρχαίου Παιανίου.
- * Πύργος "Κούλια" - Κοιν. Ευνηοχωρίου. Πρόκειται για εντυπωσιακό πυργόσπιτο του 19ου αιώνα και είναι μοναδικό κτίσμα τέτοιου χαρακτήρα στην περιοχή.
- * Ναός Αγίου Ιωάννου - Κοιν. Γαλατά. Χαρακτηριστικό δείγμα σταυρεπιστέγου Ναού της παλαιολογείου περιόδου.
- * Καλυδώνα - Περιοχή Ευνηοχωρίου. Βρίσκεται η ακρόπολη και η τειχιωμένη πόλη της αρχαίας Καλυδώνας, όπου μαζί με την Πλευρώνα υπήρξε από τις σημαντικότερες πόλεις της Αιτωλίας, γνωστές ήδη από τον Όμηρο (Καληδών, Πετρήεσσα, Αιπεία), το Ηρώο, το ιερό της Λαφριάς Αρτέμιδος με τους ναούς

Αρτέμιδος, Απόλλωνα και Διόνυσου.

- * Προσκυνητάριον Ταξιαρχών - Δήμος Αιτωλικού. Χαρακτηρίζεται προέχον βυζαντινό μνημείο, διατηρητέο ως αρχαιολογικός και ιστορικός χώρος καθώς και μέσα στον ναό το ιστορικό φρέαρ, ο δεσποτικός θρόνος και το ξυλόγλυπτο τέμπλο.
- * Τα παραπάνω στοιχεία πάρθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού.
- * Τα ερείπια της Αρχαίας Ηράκλειας, στη Ρούγα Παλιαμπέλων, μνημείο κηρυγμένο (ΥΑ 24037/1443/2-10-59, ΦΕΚ 372/22-10-59). Το ΥΠΠΕ ζητάει να απαγορευτεί κάθε οικοδομική δραστηριότητα στη χερσόνησο που περιβάλλεται από τον Αμβρακικό κόλπο και την θάλασσα Ρήγα.

2.4 Πολιτιστική ζωή και κίνηση

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες στο νομό είναι σε μεγάλο βαθμό εισαγόμενες από το κέντρο - ομιλητές, ηθοποιοί, ζωγράφοι κ.ά.

Παρατηρείται το φαινόμενο της άθροισης των εκδηλώσεων χωρίς προγραμματισμό, συνέχεια και αποτέλεσμα.

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες εντοπίζονται στους εξής τομείς:

α. Διαλέξεις:

με ομιλητές κυρίως από την Αθήνα, αποσπασματικές και μεμονωμένες, με μικρή συμμετοχή.

β. Θεατρικές παραστάσεις:

- Αγρίνιο - θέατρο Δήμου Αγρινίου.

- Ναύπακτο - θέατρο του συλλόγου "Γιάννης Βλαχογιάννης"

γ. Κινηματογράφος:

- Κινηματογραφική Λέσχη Δήμου Αγρινίου - λειτουργεί μόνο το

χειμώνα, δεν υπάρχει χώρος για καλοκαιρινές προβολές (προβολές στο θέατρο του Δήμου).

- Κινηματογραφική λέσχη Μεσολογγίου - λειτουργεί με πολλές δυσκολίες σε νοικιασμένη αίθουσα για κάθε προβολή.

δ. Γίνονται διάφορα πανηγύρια στο νομό, τα οποία όμως είναι τοπικού χαρακτήρα.

Γνωστά του Αη-Συμιού στο Μεσολόγγι, της Αγίας Αγάθης στο Αιτωλικό, της Γαβαλούς και της Ναυπάκτου.

ε. Μουσική:

Υπάρχουν τέσσερις Φιλαρμονικές με σημαντικότερη αυτή του Μουσικού Συλλόγου Αγρινίου ο "ΟΡΦΕΥΣ".

στ. Εκθέσεις:

Ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής που γίνονται κυρίως στις μεγάλες πόλεις του νομού.

ζ. Τοπικές Πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι κυριώτερες είναι:

- Παπαχαράλαμπεια στη Ναύπακτο

- Παπαστράτεια στο Αγρίνιο

- Πανακαρνάνεια στην Αμφιλοχία

η. Αθλητικές δραστηριότητες:

- Τμήμα ενόργανης γυμναστικής του Παναιτωλίου Γ.Σ.

- Τμήμα ενόργανης γυμναστικής της Γυμναστικής Εταιρείας Αγρινίου

- Τμήμα στίβου ΓΕΑ

- Τμήμα μπάσκετ και βόλλευ της ΓΕΑ

- Αθλητικό σωματείο "Χαρίλαος Τρικούπης" στο Μεσολόγγι

- Ναυτικοί Όμιλοι

- Ν.Ο.Μ. Μεσολογγίου

θ. Έντυπα:

I. Περιοδικά:

- *ΕΚΦΡΑΣΗ. Έκδοση των Συνδέσμων Επιστημόνων Αγρινίου.*
- *Πολυγραφημένα κείμενα με ιστορικά και αρχαιολογικά θέματα από την ιστορική Αρχαιολογική Εταιρεία Δυτικής Στερεάς Ελλάδας.*

II. Εφημερίδες:

Αγρίνιο: "Παναιτωλική", "Αιτωλοακαρνανική Ηχώ", "Δυτική Στερεά", "Μάχη της Αιτωλοακαρνανίας", "Νέα Εποχή", "Ώρα", όλες εβδομαδιαίες.

Μεσολόγγι: "Μεσολογγίτικα Χρονικά", "Νέα Ζωή", "Εθνική Ηχώ" εβδομαδιαίες εκτός από την τελευταία που είναι ημερήσια.

Αμφιλοχία: "Φωνή του Βάλτου", εβδομαδιαία.

Ναύπακτος: "Ναυπακτιακός Αγώνας", μηνιαία.

ι. Βιβλιοθήκες:

- *Παπαστράτειος Δημοτική στο Αγρίνιο, με 4.000 τόμους περίπου*
- *Παπαχαράλαμπος Ναυπάκτου*
- *Δανειστική Βιβλιοθήκη Απόκουρου στο Θέρμο*
- *Βλάχειος στο Μεσολόγγι*
- *Βιβλιοθήκη Πνευματικού Κέντρου Αμφιλοχίας*
- *Βιβλιοθήκη Βόνιτσας*

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του νομού είναι κυρίως τοπικού χαρακτήρα. Δεν υπάρχει κεντρική εκδήλωση που να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πέρα από τα όρια της περιοχής στην οποία γίνεται. Γενικά δεν υπάρχουν εκδηλώσεις που να μπορούν να λειτουργήσουν σαν πόλος έλξης και τουριστικής ανάπτυξης.

Περισσότερα στοιχεία γύρω από την αναγνωστική κίνηση των Βιβλιοθηκών στον Νομό καθώς και για τις συλλογές βιβλίων και περιοδικών μπορούμε να δούμε στους πίνακες 18 και 19.

Πίνακας 18 : Βιβλιοθήκες : Αναγνωστική κίνηση και εξυπηρέτηση των αναγνωστών. Δανεισμός βιβλίων μεταξύ βιβλιοθηκών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα και νομό: 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Αριθμός βιβλιοθηκών	Βιβλιοθήκες ανοικτές στο κοινό	Εξυπηρέτηση αναγνωστών				Δανεισμός βιβλίων μεταξύ βιβλιοθηκών			
			Αριθμός αναγνωστών (επισκεπτών)	Αριθμός βιβλίων που δανείστηκαν	Αριθμός περιοδικών που δανείστηκαν	Αριθμός φωτοαντιγράφων που διατέθηκαν (αρ. φύλλων)	Αριθμός βιβλίων βιβλιοθηκών	Αριθμός βιβλιοθηκών που δε δανείζουν βιβλία	Αριθμός βιβλίων και περιοδικών που ζητήθηκαν	Αριθμός βιβλίων και περιοδικών που δόθηκαν
Σύνολο Ελλάδος	682	588	1.396.565	1.239.308	45.512	5.688.783	682	635	6.555	5.315
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	17	13	36.802	43.918	211	1.680	17	11	674	253

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 19 : Βιβλιοθήκες : Συλλογές βιβλίων και περιοδικών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα και νομό: 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Αριθμός βιβλιοθηκών	Βιβλία και περιοδικά που υπήρχαν στις 31. 12. 1990				Χειρόγραφα που διαθέτουν οι βιβλιοθήκες	Βιβλία και περιοδικά που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους 1990			
		Βιβλία		Περιοδικά			Βιβλία		Περιοδικά	
		Τίτλοι	Τόμοι	Τίτλοι	Τόμοι		Τίτλοι	Τόμοι	Τίτλοι	Τόμοι
Σύνολο Ελλάδος	682	6.334.658	9.035.768	122.257	996.809	1.516.849	166.599	212.425	3.967	28.491
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	17	76.208	91.572	861	3.403	1	1.612	2.531	73	107

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 20.

**Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά κατηγορίες, δωμάτια, κλίνες
δύμους / κοινότυπες**

ΤΑΞΗ ΔΩΜ ΚΛΙΝ			ΤΑΞΗ ΔΩΜ ΚΛΙΝ			ΤΑΞΗ ΔΩΜ ΚΛΙΝ					
ΑΓΩΛΙΚΟ			ΒΥΡΩΝ	Δ	6	12	ΛΙΝΤΟ	Β	15	27	
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ	Δ	12	22	ΝΤΟΥΤΡΙ			ΑΚΤΗ	Γ	57	105	
ΛΙΜΠΕΡΤΥ ΙΝΝ	Δ	10	21	ΝΤΟΥΤΡΙ	Ε	11	22	ΡΕΞ	Γ	13	23
ΑΓΡΙΝΙΟ				ΕΛΑΤΟΥ			ΑΙΓΛΗ	Δ	18	36	
ΕΣΠΕΡΙΑ	Β	25	42	ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΕΛΑΤΟΥΣ	Γ	38	34	ΔΙΕΘΝΕΣ	Δ	5	13
ΓΑΛΑΞΙΑΣ	Β	36	51	ΚΑΤΟΥΝΑ			ΝΙΚΗ	Δ	14	30	
MOTEL ΣΟΥΜΕΛΙΣ	Β	20	36	ΑΚΑΡΝΑΝΙΚΟΝ	Δ	12	24	ΠΛΑΖΑ	Ε	25	58
ΑΚΡΟΠΟΛ	Γ	26	41	ΛΟΥΤΡΑ ΣΤΑΧΤΗΣ			ΛΕΠΑΝΤΟ ΑΚΤΗ	Β	40	90	
ΑΙΛΙΚΗ	Γ	34	50	ΚΑΛΠΡΟΗ	Δ	25	57	ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ			
ΤΟΥΡΙΣΤ	Γ	44	69	ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ			ΚΑΛΥΔΩΝ ΜΠΗΤΣ	Γ	40	80	
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ	Δ	18	30	ΛΙΜΠΕΡΤΥ	Β	128	231	ΤΕΡΨΙΘΕΑ			
ΠΑΤΡΑΙ	Δ	19	27	ΘΕΟΞΕΝΕΙΑ	Β	80	154	ΤΕΡΨΙΘΕΑ	Δ	12	21
ΑΜΦΙΛΟΧΙΑ				ΑΥΡΑ	Δ	16	34	ΘΕΡΜΟ			
ΑΜΒΡΑΚΙΑ	Γ	39	75	ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	Ε	8	19	ΑΙΤΩΛΙΑ	Δ	10	18
ΜΙΣΤΡΑΛ	Γ	40	75	ΔΙΕΘΝΕΣ	Ε	7	17	ΕΡΜΗΣ	Δ	9	18
ΟΣΚΑΡ	Γ	33	55	ΑΓΑΠΗ	Β	16	26	ΒΟΝΙΤΣΑ			
ΕΛΕΝΑ	Δ	20	38	ΜΥΤΙΚΑΣ				ΜΠΕΛ ΜΑΡΕ	Γ	33	53
ΖΕΦΥΡΟΣ	Δ	17	28	ΣΙΜΟΣ	Γ	27	51	ΚΕΚΡΟΥ	Γ	20	39
ΑΝΤΙΡΡΙΟ				ΑΚΡΟΠΟΛΙ	Ε	7	12	ΒΟΝΙΤΣΑ	Γ	34	65
ΑΝΤΙΡΡΙΟ	Β	11	21	ΑΛΥΣΙΑ	Ε	9	17	ΑΥΡΑ	Δ	15	24
ΑΚΤΗ ΚΑΛΥΔΩΝ	Γ	40	80	ΚΥΜΑΤΑ	Ε	6	10	ΛΗΤΩ	Δ	9	16
ΑΡΑΧΩΒΑ ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ				ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ				ΑΝΑΚΤΟΡΙΟ	Ε	7	12
ΕΥΗΝΟΣ	Δ	6	11	ΑΜΑΡΥΛΙΣ	Δ	18	28	ΜΕΝΙΔΙ			
ΑΣΤΑΚΟΣ				ΞΕΝΙΑ	Β	48	96	ΣΟΡΟΚΟΣ	Δ	12	23
ΣΤΡΑΤΟΣ	Β	32	61				ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ	Γ	53	100	
ΑΚΤΗ	Δ	8	16								

ΚΑΜΠΙΝΓΚ

Πλατανίτης Κάμπινγκ - Κάτω Πλατανίτης Ναυπάκτου - 0634 / 31.555 - Κατηγορία Β

Κάμπινγκ Ντούνης - Νερομάνα Αντιρρίου - 0634 / 31.565 - Κατηγορία Γ

Κάμπινγκ Πάρκο - Ακτή Στρατή - Κατάφουρκο Αμφιλοχίας - 0642 / 51.123 - Κατηγορία Γ

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ (0631) 28.214

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ (0631) 22.222

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ (0631) 22.268

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ (0641) 22.306

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ (0641) 22.222

HOTELS											
CLASS ROOM BEDS				CLASS ROOM BEDS				CLASS ROOM BEDS			
ETOLIKO				VYRON	D	6	12	LIDO	B	15	27
ALEXANDRA	D	12	22	NTOUGRI				AKTI	C	57	105
LIBERTY INN	D	10	21	NTOUGRI	E	11	22	REX	C	13	23
AGRINIO				ELATOU				EGLI	D	18	36
ESPERIA	B	25	42	ELATOU	C	38	34	DIETHNES	D	5	13
GALAXIAS	B	36	51	KATOUNA				NIKI	D	14	30
MOTEL SOUMELIS	B	20	36	AKARNANIKON	D	12	24	PLAZA	E	25	58
ACROPOL	C	26	41	LOUTRA				LEPANTO AKTI	B	40	90
ALICE	C	34	50	KALIRROI	D	25	57	PLATANITIS			
LITO	C	36	53	MESOLONGI				KALYDON BEACH	C	40	80
TOURIST	C	44	69	LIBERTY	B	128	231	TERPSITHEA	D	12	21
PANELLINION	D	18	30	THEOXENIA	B	80	154	TERPSITHEA			
PATRE	D	19	27	AVRA	D	16	34	THERMO			
AMPHILOCHIA				ETOLOAKARNANIA	E	8	19	ETOLIA	D	10	18
AMVRAKIA	C	39	75	DIETHNES	E	7	17	ERMIS	D	9	18
MISTRAL	C	40	75	AGAPI	B	16	26	VONITSA			
OSCAR	C	33	55	MYTIKAS				BEL MARE	C	33	53
ELENA	D	20	38	SIMOS	C	27	51	KEKROPS	C	20	39
ZEPHYROS	D	17	28	AKROGIALI	E	7	12	VONITSA	C	34	65
ANTIRRIO				ALYSIA	E	9	17	AVRA	D	15	24
ANTIRRIO	B	11	21	KYMATA	E	6	10	LITO	D	9	16
AKTI KALYDON	C	40	80	NAFPAKTOS				ANAKTORIO	E	7	12
ARACHOBA NAFPAKTIAS				AMARYLLIS	D	18	28	MENIDI			
EVINOS	D	6	11	XENIA	B	48	96	SOROKOS	D	12	23
ASTAKOS								KATOPODIS	C	53	100
STRATOS	B	32	61								
AKTI	D	8	16								

CAMPINGS

Platanitis Camping - Platanitis Nafaktos - 0634 / 31.555 - Class B

Camping Dounis - Neromana Antirion - 0634 / 31.565 - Class C

Camping Park Strati Beach - Katafourko Amphilochia - 0642 / 51.123 - Class C

USEFUL INFORMATION

PREFECTURE (0631) 28.214

POLICE MESOLONGI (0631) 22.222

HOSPITAL MESOLONGI (0631) 22.268

POLICE AGRINIO (0641) 22.306

HOSPITAL AGRINIO (0641) 22.222

Πίνακας 21. Ξενοδοχειακό δυναμικό, κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990
Hotel capacity, by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	1988		1989		1990		Administrative regions and departments
	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	Μονάδες Hotel units	Κλίνες Beds	
Σύνολο Ελλάδος	6.129	395.812	6.555	423.790	6.713	438.355	Greece, total
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	57	2.542	57	2.537	50	2.489	Etolia and Akarnania

Πηγή: ΕΟΤ

Πίνακας 22. Ενοικιαζόμενα δωμάτια και κλίνες σε κατοικίες, που λειτουργούν με κανονική άδεια του ΕΟΤ, κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990
Rented rooms and number of beds in houses licenced by EOT, by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	Δωμάτια Rooms					Κλίνες - Beds					Administrative regions and departments
	1988	1989	1990	*Μεταβολή % 1989/88	*Μεταβολή % 1990/89	1988	1989	1990	*Μεταβολή % 1989/88	*Μεταβολή % 1990/89	
				*Change	*Change				*Change	*Change	
Σύνολο Ελλάδος	110.734	120.741	131.297	10,9	8,7	237.052	258.913	282.324	9,2	9,0	Greece, total
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	511	373	305	- 27,0	- 18,2	1.083	788	648	- 27,2	- 17,8	Etolia and Akarnania

* Η μείωση οφείλεται στο γεγονός, ότι πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια λειτουργούν χωρίς να έχουν από τον ΕΟΤ την απαραίτητη άδεια λειτουργίας τους.

* Reduction is due to the fact that many rented rooms operated without the required licence issued by EOT.

Πηγή: ΕΟΤ

**Πίνακας 23. Μονάδες κάμπινγκ και θέσεις για σκηνές - τροχόσπιτα - άτομα,
κατά διοικητική περιφέρεια και νομό : 1988 - 1990**

Camping units, capacity in tents and trailers, and individuals served by administrative region and department : 1988 - 1990

Διοικητικές περιφέρειες και νομοί	Μονάδες Units			Θέσεις για σκηνές - τροχόσπιτα Capacity in tents and trailers			Θέσεις για άτομα Individuals served			Administrative regions and departments
	1988	1989	1990	1988	1989	1990	1988	1989	1990	
Εύνολο Ελλάδος	259	285	303	25.735	29.215	31.011	76.340	82.930	88.443	Greece, total
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	3	3	3	236	236	236	713	713	713	Etolia and Akarnania

Πηγή : Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

Source : National Tourist Organization.

Αρ. Πρωτ.	Αρ. Πρωτ. / Αρ. Πρωτ.	1975		1979		1980		1981		1982				
		Αρ. Πρωτ.	Ποσ.	Αρ. Πρωτ.	Ποσ.	Αρ. Πρωτ.	Ποσ.	Αρ. Πρωτ.	Ποσ.	Αρ. Πρωτ.	Ποσ.			
Ε 3.958,413	9.709,271	2,45	4.096,457	10.025,083	2,44	3.949,898	9.736,472	2,43	3.912,844	9.372,462	2,39	4.045,921	7.448,992	2,33
Ε 4.831,376	20.605,473	4,26	5.421,654	24.831,299	4,57	5.205,842	25.141,634	4,32	5.199,135	26.077,462	5,01	5.113,852	25.492,165	4,93
Ε 8.791,787	30.314,743	3,44	9.529,111	34.856,332	3,68	9.200,740	34.878,305	3,79	9.111,977	35.459,924	3,89	9.153,773	34.924,151	3,81
Ε 87,765	152,751	1,74	92,656	158,698	1,71	85,185	148,578	1,74	88,008	147,073	1,71	95,657	155,474	1,55
Ε 13,007	16,396	1,23	11,806	17,416	1,47	11,194	15,303	1,37	12,156	18,239	1,49	13,222	21,675	1,63
Ε 100,772	189,137	1,68	104,462	176,114	1,68	96,379	163,881	1,70	98,204	165,312	1,68	113,151	177,137	1,53
Ε 6,257	14,348	2,39	7,402	16,727	2,26	6,101	16,563	2,71	5,591	98,204	5,591	5,216	11,567	2,57
Ε 2,002	3,243	1,62	1,056	3,558	1,92	1,734	3,095	1,76	1,479	2,689	1,82	1,154	3,343	2,30
Ε 8,252	17,591	2,13	9,258	20,285	2,12	7,835	19,658	2,51	7,070	16,272	2,39	6,370	15,210	2,40
Ε 24,605	34,957	1,42	25,828	35,318	1,37	22,653	32,340	1,43	21,972	32,022	1,46	36,350	45,701	1,28
Ε 7,149	7,674	1,07	5,541	6,015	1,08	5,661	6,103	1,08	6,260	6,772	1,09	8,604	9,132	1,06
Ε 31,754	42,631	1,34	31,369	41,333	1,32	28,314	38,443	1,38	28,238	38,794	1,37	44,754	56,530	1,42
Ε 851	1,225	1,47	599	1,182	1,97	715	1,193	1,67	621	1,178	1,90	775	1,354	1,95
Ε 45	47	1,04	39	42	1,07	49	109	2,22	8	57	2,63	40	92	2,17
Ε 876	1,272	1,45	638	1,224	1,32	764	1,302	1,70	637	1,235	1,90	215	1,157	1,32
Ε -	-	-	68	83	1,26	129	212	1,63	324	793	2,45	421	1,336	2,55
Ε -	-	-	27	39	1,44	72	114	1,58	56	119	2,12	32	104	3,25
Ε -	-	-	93	122	1,31	201	326	1,62	366	912	2,40	453	1,343	2,24
Ε 95	218	2,29	977	1,782	1,78	328	1,455	4,43	182	523	2,87	152	492	2,56
Ε 5	33	6,60	504	2,292	4,55	179	1,518	8,48	109	1,623	12,23	90	100	1,11
Ε 100	251	2,51	1,503	4,073	2,71	507	2,973	5,86	282	1,746	6,19	252	522	2,10
Ε 2,269	2,269	1,00	3,012	3,012	1,00	3,109	3,298	1,06	1,578	2,986	1,46	2,350	4,242	1,79
Ε 112	112	1,00	86	86	1,00	100	141	1,41	115	197	1,73	191	547	2,86
Ε 2,381	2,381	1,00	3,058	3,098	1,00	3,209	3,439	1,07	2,093	3,085	1,47	2,511	4,257	1,57
Ε 4,912	7,043	1,43	4,524	6,360	1,40	7,499	8,675	1,16	12,596	13,711	1,09	12,065	13,494	1,12
Ε 1,192	1,206	1,01	1,549	1,672	1,08	1,485	1,516	1,02	2,523	3,387	1,34	1,582	2,113	1,34
Ε 6,104	8,249	1,35	6,073	8,032	1,32	8,984	10,191	1,13	15,119	17,098	1,13	13,631	15,607	1,14
Ε 151	678	4,49	79	326	4,13	64	89	1,39	70	147	2,10	80	141	1,76
Ε 20	57	2,85	7	30	4,28	20	40	2,00	1	1	1,00	6	14	2,33
Ε 171	735	4,30	26	354	4,13	86	137	1,53	71	143	2,08	15	135	1,59

ΕΙΣΚΑΤΑΡΧΗΣ
ΚΑΙ ΚΑΘΟΥ
ΚΑΙ ΧΩΡΟΣ

ΤΙΜΑΚΟΣ 24. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΕΛΕΥ

25. Αριθμός ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή ταξιδιωτικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ — Γ	Δ' + Ε' — Δ + Ε	Σύνολο ΑΑ' + Ε' Total ΑΑ Ε
Σύνολο Ελλάδος	144.433	339.362	1.305.124	1.827.437	502.292	4.118.648
Αναλογία %	3,3	7,7	29,6	41,4	11,4	97,4
Περιφέρεια Πρωτεύουσας	66.462	59.286	254.891	371.124	96.915	848.678
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια .	8.608	44.933	170.308	175.297	47.197	446.343
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	45.608	39.689	9.677	94.974

* Στον ανωτέρω πίνακα, καθώς και σε επόμενους, τα επί μέρους αθροίσματα ενδέχεται να διαφέρουν ελάχιστα από το 100,00, λόγω στρογγυλοποιήσεως.

Συμπληρωματικά καταλύματα -- Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία* % Percentage*	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παροχών Summer resorts			
129.712	13.886	28.617	114.683	4.680	4.410.226	100,0	Greece, total
2,9	0,3	0,6	2,6	0,1	100,0	—	Percentage %
35.362	2.050	8.897	2.850	—	897.837	20,4	Greater Athens
17.073	8.459	1.875	7.558	510	481.818	10,9	Rest of Central Greece and Evis
94	—	204	109	—	95.381	2,2	Etolia and Akarnania

* In the above and the next tables partial totals may have a slight difference from 100,00, due to rounding up of figures.

26. Αριθμός αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ — Γ	Δ' + Ε' — Δ + Ε	Σύνολο ΑΑ' · Ε' Total ΑΑ · Ε
Σύνολο Ελλάδος	612.466	1.531.874	1.654.507	1.521.042	333.272	5.653.161
Αναλογία %	9,4	23,6	25,5	23,4	5,1	87,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	424.652	316.201	523.124	427.748	64.524	1.756.249
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	12.267	93.631	175.445	59.123	18.102	358.568
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	7.515	2.512	951	10.978

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Camping	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts			
133.206	33.839	161.911	457.472	60.752	6.500.341	100,0	Greece, total
2,0	0,5	2,5	7,0	0,9	100,0	—	Percentage %
45.576	25.692	24.985	44.198	—	1.896.700	29,2	Greater Athens
7.423	1.318	3.455	34.771	7.347	412.882	6,4	Rest of Central Greece and Evia
31	—	8	1.822	—	12.839	0,2	Etolia and Akarnania

2.7. Διανυκτερεύσεις ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ — Γ	Δ' + Ε' — Δ + Ε	Σύνολο ΑΑ' - Β' Total ΑΑ - Β'
Σύνολο Ελλάδας	437.087	1.033.765	3.013.213	4.292.587	1.354.520	10.131.172
Αναλογία %	3,9	9,2	26,8	38,1	12,0	90,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	165.822	168.017	488.987	863.875	252.956	1.939.657
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	31.893	124.592	417.297	489.992	135.158	1.200.932
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	111.204	76.558	14.706	202.468

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
Ειδικές Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts				
365.339	119.989	101.087	521.542	158.331	1.254.962	100,0	15,2	Greece, total
3,2	1,1	0,9	4,6	0,1	100,0	—	—	Percentage %
70.089	41.199	17.377	10.947	—	2.079.269	18,5	13,0	Greater Athens
101.425	58.425	12.159	32.074	2.531	1.407.546	12,5	18,5	Rest of Central Greece and Evia
94	—	4.508	279	—	207.349	1,8	31,5	Etolia and Akarnania

28. Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1988

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ — C	Δ' + Ε' — D + E	Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total ΑΑ - Ε
Σύνολο Ελλάδος	2.535.446	10.707.500	8.890.234	7.186.884	1.288.181	30.608.245
Αναλογία %	7,3	30,8	25,6	20,7	3,7	88,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	1.062.280	851.176	1.379.462	1.154.487	174.695	4.622.100
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	80.604	272.117	992.117	231.102	52.832	1.628.772
Αιτωλίας και Ακαμανίας	—	—	16.358	4.188	1.269	21.815

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
Ξενώνες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts				
582.320	79.227	1.501.438	1.437.959	569.894	34.779.083	100,0	45,2	Greece, total
1,7	0,2	4,3	4,1	1,6	100,0	—	—	Percentage %
108.655	51.229	146.389	136.215	—	5.064.588	14,6	30,9	Greater Athens
15.808	2.124	26.468	76.504	78.325	1.828.001	5,3	29,2	Rest of Central Greece and Evia
31	—	8	3.179	—	25.033	0,1	4,4	Etolia and Akarnania

29. Αριθμός ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ¹ υμειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ' — Γ	Δ' + Ε' — Δ + Ε	Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total ΑΑ - Ε
Γενικό σύνολο	170.974	416.800	1.438.729	1.821.162	460.022	4.307.687
Αναλογία %	3,7	9,1	31,4	39,7	10,0	93,9
Περιφέρεια Πρωτευούσης	88.725	81.723	267.301	361.827	87.809	887.385
Λοιπή Στεριά Ελλάς και Εύβοια ..	11.159	48.822	195.537	170.429	42.947	468.894
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	54.162	39.799	9.585	103.546

Συμπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Geographic regions and departments
Ξενοίτες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Camping	Κέντρα καλοκαιρισμού Summer resorts			
107.833	12.095	41.610	114.511	4.874	4.588.610	100,0	Grand total
2,4	0,3	0,9	2,5	0,1	100,0	—	Percentage %
25.011	2.160	10.143	2.707	—	927.406	20,2	Greater Athens
13.455	6.541	2.925	8.807	1.240	501.862	10,9	Rest of Central Greece and Evia
179	—	373	232	—	104.330	2,3	Etolia and Akarnania

30. Διανυκτερεύσεις ημεδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα — Hotels and related units					
	ΑΑ' — ΑΑ	Α' — Α	Β' — Β	Γ' — C	Δ' + Ε' — D + E	Σύνολο ΑΑ' · Ε' Total ΑΑ · Ε'
Γενικό σύνολο	477.904	1.230.902	3.273.478	4.552.954	1.281.968	10.817.206
Αναλογία %	4,0	10,3	27,4	38,1	10,7	90,5
Περιφέρεια Πρωτευούσης	202.727	212.322	536.045	1.004.464	256.933	2.212.491
Λοιπή Στερεά Ελλάδα και Εύβοια ..	34.971	133.825	439.140	499.261	125.066	1.232.263
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	115.269	83.437	13.663	212.369

Σημπληρωματικά καταλύματα — Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
Ξενοίτες Guest rooms	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Cairpings	Κέντρα καλοθερισμού Summer resorts				
314.238	114.130	164.971	527.654	14.335	11.952.534	100,0	16,2	Grand total
2,6	1,0	1,4	4,4	0,1	100,0	—	—	Percentage %
67.593	48.882	19.130	11.381	—	2.359.477	19,7	15,6	Greater Athens
69.963	42.890	18.594	34.955	3.311	1.401.976	11,7	19,1	Rest of Central Greece and Evia
179	—	7.621	541	—	220.710	1,8	32,3	Etolia and Akarmania

31 Αριθμός αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή ταξιδιωτικά καταλύματα -- Hotels and related units					
	ΑΑ' -- ΑΑ	Α' -- Α	Β' -- Β	Γ' -- Γ	Δ' + Ε' -- Δ + Ε	Σύνολο ΑΑ' + Ε' Total ΑΑ + Ε
Γενικό σύνολο	692.089	1.670.997	1.790.109	1.476.887	299.307	5.929.389
Αναλογία %	10,2	24,7	26,4	21,8	4,4	87,5
Περιφέρεια Πρωτευούσης	502.131	325.753	571.408	383.846	50.191	1.833.329
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	9.051	88.253	189.824	53.123	14.285	354.536
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	—	—	6.599	1.451	749	8.799

Συμπληρωματικά καταλύματα -- Supplementary units					Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Geographic regions and departments
Επώνυμοι Guest rooms	Οικοτροφεία Housing houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Camping	Κέντρα παροικισμού Summer resorts			
114.829	29.019	225.065	410.173	64.400	6.772.875	100,0	Grand total
1,7	0,4	3,3	6,1	1,0	100,0	—	Percentage %
40.805	22.465	19.149	43.270	—	1.959.018	28,9	Greater Athens
6.492	1.077	3.896	23.993	6.592	396.586	5,9	Rest of Central Greece and Evia
28	—	21	1.662	—	10.510	0,2	Etolia and Akarnania

32. Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, είδος και κατηγορία καταλύματος : 1990

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Ξενοδοχεία και ομοειδή τουριστικά καταλύματα -- Hotels and related units					
	ΑΑ' ΑΑ	Α' -- Α	Β' -- Β	Γ' -- C	Δ' + Ε' -- D + E	Σύνολο ΑΑ' - Ε' Total ΑΑ' Ε'
Γενικό σύνολο	2.682.661	11.955.628	9.589.161	7.084.013	1.099.689	32.411.152
Αναλογία %	7,3	32,4	26,0	19,2	3,0	67,8
Περιφέρεια Πρωτευούσης	1.153.781	838.779	1.482.396	1.039.771	160.224	4.674.951
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια ..	59.080	225.902	996.032	180.537	36.147	1.497.698
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	---	---	12.252	3.746	1.098	17.096

Ετώνης Guest toasts	Συμπληρωματικά καταλύματα -- Supplementary units				Γενικό σύνολο Grand total	Αναλογία % Percentage	Πληρότητα Coverage	Geographic regions and departments
	Οικοτροφεία Boarding houses	Επιπλωμένα διαμερίσματα Furnished suites	Κάμπινγκ Campings	Κέντρα παραθερισμού Summer resorts				
479.468	76.062	2.050.818	1.322.912	594.637	36.935.049	100,0	47,8	Grand total
1,3	0,2	5,6	3,6	1,6	100,0	---	---	Percentage %
91.792	48.157	119.349	115.385	---	5.049.634	13,7	32,7	Greater Athens
15.508	1.624	25.382	47.240	68.101	1.655.553	4,5	28,1	Rest of Central Greece and Evia
28	---	21	3.763	---	20.908	0,1	3,8	Etolia and Akarnania

Παρατηρώντας τους πίνακες (25 ως 32) παρατηρούμε ότι υπάρχουν μεταβολές στην τουριστική κίνηση. Η αύξηση που υπάρχει είναι περίπου της τάξεως του 0,5% σε σχέση με το σύνολο της χώρας.

3. Μεταφορές

Μοναδικό μέσο επιβατικών και εμπορευματικών μεταφορών στο νομό είναι το αυτοκίνητο. Με αστική συγκοινωνία εξυπηρετούνται τρεις περιοχές, το Μεσολόγγι, το Αγρίνιο, η Ναύπακτος και οι οικισμοί που βρίσκονται 20 χιλ. γύρω απ' αυτές.

Η υπόλοιπη εσωτερική εξυπηρέτηση του νομού, καθώς και η σύνδεσή του με τα αστικά κέντρα των άλλων νομών, γίνεται με υπεραστική συγκοινωνία.

Εκεί όπου υπάρχει αυτή η σύνδεση η ανάπτυξη συγκριτικά με τις άλλες περιοχές του νομού είναι εμφανής.

Περισσότερο προβληματικές είναι οι περιοχές που βρίσκονται στα ορεινά κυρίως και ιδιαίτερα οι περιοχές της ορεινής Ναυπακτίας, της ορεινής Τριχωνίδας και του ορεινού Ξηρομέρου, όπου βέβαια και το συγκοινωνιακό δίκτυο είναι αρκετά κακό. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι στις παραπάνω περιοχές, όπως και σ' όλο το νομό, υπάρχει διασπορά οικισμών, διαπιστώνεται η ανάγκη για την δημιουργία μεγάλου μήκους οδικού δικτύου. Γενικά ο νομός δεν έχει καλό συγκοινωνιακό δίκτυο και υπάρχουν οικισμοί που δεν έχουν αποκτήσει ακόμα οδική σύνδεση.

Κι αν σκεφθούμε ότι το μοναδικό επιβατικό μεταφορικό μέσο είναι το αυτοκίνητο, εύκολα διαπιστώνεται, πως το οδικό δίκτυο του Νομού στην κατάσταση που βρίσκεται δεν είναι ικανό

να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του επιβατικού κοινού, καθώς και τις ανάγκες της διακίνησης των εμπορευμάτων τόσο μέσα στο νομό, όσο και έξω απ' αυτόν.

Η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου οπωσδήποτε θα διευκολύνει τη ροή των αυτ/των από και προς την περιοχή. Ωστόσο η ανάγκη της βελτίωσης και της επέκτασης του ήδη υπάρχοντος οδικού δικτύου καθίσταται άμεση αν θέλουμε να μιλάμε για ανάπτυξη στο νομό και όχι για βελτίωση της στασιμότητάς του.

4. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, και από τα στοιχεία που έχουν αναφερθεί πιο πάνω ο νομός Αιτωλοακαρνανίας φαίνεται πως είναι υπανάπτυκτος τουριστικά.

- Το χαμηλό ποσοστό προσέλευσης ξένων και ντόπιων τουριστών.
- Το χαμηλό ποσοστό διανυκτερεύσεων στην περιοχή που φανερώνει πως η κίνηση μέσα απ' το νομό γίνεται αναγκαστικά και προς άλλες κατευθύνσεις (περαστικοί).
- Η έλλειψη υποδομής σε ικανοποιητικού επιπέδου τουριστικές εγκαταστάσεις αλλά και άλλων μορφών υποδομής όπως οδικό δίκτυο, άλλες εξυπηρετήσεις.
- Η έλλειψη αρχαιοτήτων Εθνικού ή Διεθνούς ενδιαφέροντος ή τουλάχιστο η μη επαρκής προβολή αυτών που υπάρχουν, σε συνδυασμό με τη διασύνδεσή τους με άλλους τουριστικούς πόρους έλξης του νομού.
- Η έλλειψη πολιτιστικών εκδηλώσεων υπερτοπικού χαρακτήρα.
- Η έλλειψη διασυνδέσεων με άλλα τουριστικά κυκλώματα ελληνικά και ξένα.
- Η έλλειψη διαφήμισης των υπάρχοντων φυσικών πόρων και της

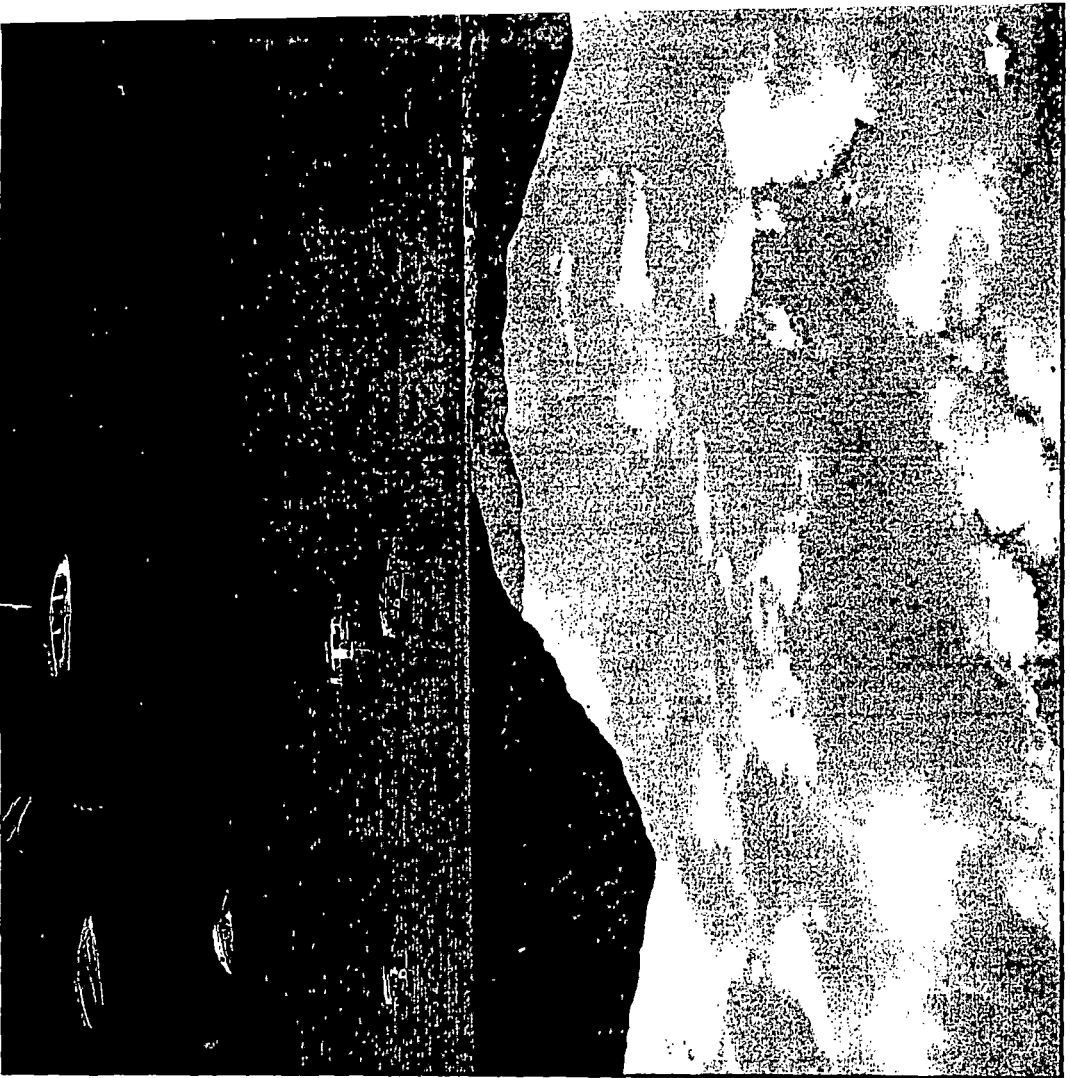
φυσικής ή παραδοσιακής ομορφιάς της περιοχής, περιορίζουν την τουριστική ανάπτυξη του νομού.

Ακόμα η προβληματική σύνδεση Ρίου-Αντιρρίου, που οξύνει περισσότερο, την κατάσταση, καθώς και η κακή οδική σύνδεση, μέσω Καρπενησίου, με την Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα και μέσω Ιτέας με την Ανατολική, κρατούν το νομό σε μειονεκτική θέση.

Ωστόσο, με την δημιουργία κατάλληλης υποδομής, τεχνικής και κοινωνικής. Με την ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου. Με την βελτίωση της σύνδεσης του νομού με τις άλλες περιοχές της Ελλάδας. Με την ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων και αρχαιοτήτων του νομού. Με την οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων υπερτοπικού χαρακτήρα ή ακόμα και Διεθνούς. Με την κατάλληλη κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που ζει μέσα και έξω από το νομό. Με σωστές δημόσιες σχέσεις και διαφήμιση.

Κοντολογής με μία οργανωμένη, πολύπλευρη και κατάλληλη πολιτική, καθώς και με την αξιοποίηση των κινήτρων του Ν. 1262/82 θα μπορούσε να χαραχτεί ο δρόμος της μελλοντικής και τουριστικής ανάπτυξης του νομού.

Παρ' όλα αυτά, από τα παραπάνω αναφερθέντα στοιχεία και με την υπάρχουσα κατάσταση - υποδομή - κίνητρα, είναι και τώρα φανερές κάποιες τάσεις και δυνατότητες τουριστικής προσέλκυσης και, έτσι, ανάπτυξης ορισμένων περιοχών του νομού. Αυτές θα μπορούσαν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των επενδυτών για ανάληψη δραστηριοτήτων στον τουριστικό τομέα. Αυτές αναφέρονται σε άλλο κεφάλαιο.

*Απόψη Μύτικα και
Καλαμών
Μυτίκας and Kalamos
view*

Σπίτια στον Αστακό
Traditional houses at Astakos

Αποψη Ναυπάκτου, στο βάθος το Κάστρο
Nafpactus view and part of the Castle

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

IV. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή

Στο μέρος αυτό γίνεται μία πρώτη εκτίμηση των δευτερογενών επιδράσεων από τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα, που έγιναν ή έχουν προγραμματισθεί να γίνουν στο νομό. Τα έργα αυτά είναι, τα έργα ανάπτυξης της περιοχής του Αμβρακικού και αυτά που αφορούν τη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, καθώς και τα πολύ σημαντικά έργα της ζεύξης ΡΙΟΥ-ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ και ΑΚΤΙΟΥ-ΠΡΕΒΕΖΑΣ.

Θα πρέπει ν' αναφερθεί ότι δεν επιχειρείται ανάλυση των έργων αυτών καθαυτών, η οποία έχει αποτελέσει αντικείμενο άλλων, εξειδικευμένων μελετών, αλλά, θεωρώντας δεδομένη την κατάσταση που προβλέπεται να υπάρχει κατά την κατασκευή και την ολοκλήρωσή τους, θα διερευνηθούν οι δυνατότητες που προσφέρονται, σε σχέση με αυτά τα έργα, για την ανάληψη επενδυτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή που γίνονται, καθώς επίσης και στην ευρύτερη περιοχή του νομού Αιτωλοακαρνανίας.

Σε κάθε έργο γίνεται μία σύντομη παρουσίαση, η οποία βέβαια δεν φιλοδοξεί να περιγράψει πλήρως στον αναγνώστη τι και πως πρόκειται να γίνει, αλλά απλώς να του δημιουργήσει μία συνοπτική εικόνα της κατάστασης.

Μετά την παρουσίαση των έργων θα αναφερθούμε στο πενταετές αναπτυξιακό πρόγραμμα '83 - '87 καθώς και πρόγραμμα της ΕΟΚ, για να έχουμε μία εικόνα των επενδύσεων που έγιναν ή πρόκειται να γίνουν στον πρωτογενή - δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν τα παραπάνω

καθότι παίζουν μεγάλο ρόλο στην αναβάθμιση του νομού με θετικές βέβαια συνέπειες για τον τουρισμό.

2. Τα έργα του Αμβρακικού

2.1 Σύντομη περιγραφή των έργων

Τα έργα που αφορούν την περιοχή του Αμβρακικού κόλπου περιγράφονται στην "προγραμματική σύμβαση για την ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου". Στο σημείο αυτό θ' αναφερθούν αυτά που είχαν αρχίσει έως τον Φεβρουάριο του 1987, καθώς επίσης και αυτά που αναφέρονται στην προγραμματική σύμβαση και δεν έχουν αρχίσει ακόμη, αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι συνεχίζει να υπάρχει το ενδιαφέρον των αρμόδιων φορέων για την υλοποίησή τους.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι δεν γίνεται απαρίθμηση όλων των έργων, αλλά αναφέρονται ενδεικτικά τα σπουδαιότερα από αυτά, με βασικό σκοπό την δημιουργία μίας πρώτης εικόνας για την περιοχή. Περισσότερες πληροφορίες υπάρχουν στο ίδιο το κείμενο της προγραμματικής σύμβασης καθώς επίσης και στο πενταετές πρόγραμμα ανάπτυξης της περιοχής που έχει εκπονηθεί από ομάδα μελέτης του ΚΕΠΕ, τα οποία αποτελούν και τις κυριότερες πηγές για τις πληροφορίες που αναφέρουμε:

1. Έργα αλιευτικής ανάπτυξης:

- Ιχθυογεννητικός σταθμός Παγωνίτσας
- Ιχθυόσκαλα Πρέβεζας
- Μονάδα κυπρινοκαλλιέργειας στο Ψαθοτόπι Άρτας
- Μονάδα χελοκαλλιέργειας στο Ψαθοτόπι Άρτας
- Σταθμός συγκέντρωσης - διαλογής χελιών

- Διερευνητικά προγράμματα από την εποπτεία αλιείας Πρέβεζας για: εκτροφή χελιών σε κλωβούς στο Βαθύ, εκτροφή μυδιών στην Παγωνίτσα, εκτροφή λαβρακιού και τσιπούρας.
- Διερευνητική μονάδα μυδιών στη περιοχή Σπάρτου Αιτωλοακαρνανίας από την εποπτεία αλιείας του νομού.
- Διάφορα βελτιωτικά έργα σε ιχθυοτροφεία.

ii. Έργα αγροτικής ανάπτυξης:

- Περιφερειακή αγορά Φιλιππιάδας
- Εκσυγχρονισμός δημοτικού σφαγείου Άρτας.

iii. Αρδευτικά και εγγειοβελτικά έργα:

- Αρδευτικό έργο Βόνιτσας - Μοναστηρακίου
- Αρδευτικά έργα στην Πρέβεζα
- Αρδευτικά έργα στο Ξηρόμερο
- Αρδευτικά έργα χαμηλής ζώνης Λάμαρης
- Αρδευτικά έργα Πέτα - Κομποτίου
- Εγγειοβελτικά έργα πεδιάδας Άρτας
- Αναρύθμιση Αράχθου

iv. Συγκοινωνιακά έργα:

- Ηγουμενίτσα - Πρέβεζα
- Άρτα - Πρέβεζα
- Άκτιο - Πρέβεζα
- Άκτιο - Βόνιτσα - Μεσολόγγι

v. Έργα τουριστικής ανάπτυξης:

Τα βασικά σημεία που πρέπει να αναφερθούν αφορούν τις

μελέτες λουτρικών εγκαταστάσεων από τον ΕΟΤ σε συνεργασία με τους ΟΤΑ, την έκδοση διαφημιστικών φυλλαδίων, τον προγραμματισμό εκπαιδευτικών σεμιναρίων, την ένταξη της περιοχής στο πρόγραμμα αγροτουρισμού του Κ. 797/85 ΕΟΚ του Υπουργείου Γεωργίας, και την προώθηση έργων δασικής αναψυχής. Επίσης είναι σημαντική η ανάληψη από το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών της υποχρέωσης για ανασκαφές και συντηρήσεις σε συγκεκριμένους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής.

Από την αναφορά των πιο πάνω έργων γίνεται αντιληπτό ότι ένα μικρό τμήμα τους αναφέρεται στο νομό Αιτωλοακαρνανίας. Συγκεκριμένα, αναφέρονται η διερευνητική ομάδα μυδιών στην περιοχή Σπάρτου, τα αρδευτικά έργα Βόνιτσας - Μοναστηρακίου και Ξηρομέρου, το οδικό έργο Ακτίου - Βόνιτσας - Μεσολογγίου και τα γενικά έργα της τουριστικής ανάπτυξης.

2.2 Στοιχεία υποδομής

Με την ολοκλήρωση των έργων της προγραμματικής σύμβασης του Αμβρακικού προσφέρεται μία σειρά έργων υποδομής στην περιοχή.

Βελτιώνεται σημαντικά το υπάρχον οδικό δίκτυο με την ολοκλήρωση του άξονα Ηγούμενίτσας - Μεσολογγίου, καθώς επίσης και το εσωτερικό δίκτυο της περιοχής. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ολοκλήρωση αυτού του άξονα που διασχίζει τη Δυτική Ελλάδα ξεπερνάει τα όρια της εθνικής σημασίας, δίνοντας σε ολόκληρη την Ευρώπη ευκολότερη πρόσβαση στη Μέση Ανατολή.

Με τα έργα γεωργικής ανάπτυξης, που στη πλειοψηφία τους αφορούν εγγειοβελτιωτικά έργα, αυξάνονται οι αρδευόμενες εκτάσεις και γίνεται δυνατή η χρήση πιο σύγχρονων μεθόδων

καλλιέργειας.

Μεγάλης σπουδαιότητας είναι τα έργα αλιευτικής ανάπτυξης τα οποία εκμεταλλεύονται τους υπάρχοντες πόρους και προωθούν σύγχρονες μεθόδους ιχθυοκαλλιέργειας. Άμεσο αποτέλεσμα τους θα είναι η ενημέρωση του προσωπικού τους στις μεθόδους αυτές και η παρουσία, αρκετά σύντομα, εξειδικευμένου και έμπειρου εργατικού δυναμικού.

Επίσης, για τον ίδιο λόγο θ' αυξηθεί αρκετά η παραγωγή αλιευμάτων στην περιοχή.

Τελικά, όλα τα έργα που αφορούν την ανάπτυξη της περιοχής θα ενισχύσουν το τοπικό εισόδημα. Ενίσχυση του εισοδήματος θα προέλθει και από την προώθηση του αγροτουρισμού, με επιπλέον εισροές από άλλες περιοχές.

3. Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

3.1 Κατάσταση - προοπτικές

Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου είναι ένας από τους σημαντικότερους υδροβιοτόπους της Ελλάδας και καλύπτει έκταση 160.000 στρεμμάτων.

Το κυριότερο πρόβλημα που υπάρχει σήμερα είναι ο κατακερματισμός της λιμνοθάλασσας και η παράνομη εκμετάλλευσή της. Η υποδομή των ιχθυοτροφείων που υπάρχουν είναι υποτυπώδης. Υπάρχει ελλειπής γνώση της "δυναμικής των πληθυσμών", της κατάστασης του εδάφους και των αποτελεσμάτων της κάθε δραστηριότητας, που οδηγεί σε μη ορθολογική διαχείριση του φυσικού πλούτου της λιμνοθάλασσας.

Σήμερα στη λιμνοθάλασσα λειτουργούν έντεκα ιχθυοτροφεία με την μορφή αλιευτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Τα μέλη τους

επίσημα είναι 200 άτομα ενώ στην πραγματικότητα εργάζονται λιγότεροι.

Κάθε προσπάθεια επέμβασης στη λιμνοθάλασσα προσκρούει στα συμφέροντα της παράνομης εκμετάλλευσης της. Αυτός είναι επίσης και ο λόγος που εμποδίζεται η ορθολογική ανάπτυξή της.

Το θέμα της παράνομης εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας θα μπορούσε να διαχωριστεί σε δύο επί μέρους τομείς. Ο πρώτος, αφορά την αλιεία, που θα μπορούσε να είναι νόμιμη, αφού πρόκειται για χρήση νόμιμων μεθόδων αλιείας και αλιεία ειδών που δεν απαγορεύονται. Η παρανομία συνίσταται στην αποφυγή των χρηματικών επιβαρύνσεων κατά την διακίνηση των προϊόντων. Διενεργείται δε και από τους οργανωμένους σε συνεταιρισμούς αλιείς και από ανεξάρτητους. Ο δεύτερος, αφορά την χρήση παράνομων μεθόδων αλιείας, όπως δίχτυα με μικρότερη διάμετρο από το επιτρεπόμενο, αλιεία σε περιοχές που απαγορεύεται, χρήση δυναμίτη, χημικών και άλλων σχετικών μεθόδων.

Αυτός ο τρόπος παράνομης εκμετάλλευσης, αντίθετα με τον προηγούμενο δημιουργεί προβλήματα και στην ορθολογική ανάπτυξης της λιμνοθάλασσας γιατί καταστρέφει το οικοσύστημα της περιοχής.

Τα ωφέλη στους "παράνομους" αλιείς προέρχονται από την αποφυγή των επιβαρύνσεων στα "νόμιμα" προϊόντα της λιμνοθάλασσας και από την πώληση των ειδών που απαγορεύεται η αλιεία τους. Το τελευταίο είναι και το σημαντικότερο όφελός τους.

Για να γίνει ορθολογική ανάπτυξη και εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας πρέπει να δοθούν κίνητρα ώστε να μειωθεί στο ελάχιστο δυνατό η κατάσταση που περιγράφηκε παραπάνω.

Η πρόταση που έχει διαμορφωθεί από την ομάδα μελέτης Παπαδημητρίου, Πετσάλη, Παυλίδη του ΚΕΠΕ το 1986 είναι ικανοποιητική και εφαρμόσιμη (βλέπε πιο κάτω τμήμα). Οποιαδήποτε προσπάθεια πρέπει να κινηθεί στους γενικούς άξονες αυτής της μελέτης.

Οι "παράνομοι" αλιείς ειδικά της δεύτερης κατηγορίας πρέπει να πεισθούν ότι τα ωφέλη που αποκομίζουν είναι δυνατόν να τα έχουν σε σύντομο χρονικό διάστημα από την ορθολογικοποίηση της ανάπτυξης του οικοσυστήματος. Αυτό μπορεί να γίνει με την έκδοση ειδικών ενημερωτικών φυλλαδίων, με σεμινάρια, ομιλίες κ.ά. Φυσικά, απαιτείται και ένταση της αστυνόμευσης της περιοχής.

Η σχετική ενημέρωση είναι αναγκαία και για τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής, ώστε να γίνουν κατανοητά τα ωφέλη που θα προκύψουν από την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας. Η σημασία της κοινής γνώμης αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στη συγκεκριμένη περίπτωση λόγω του ότι, όχι μόνο μένει απαθής μπροστά στην υπάρχουσα κατάσταση αλλά την υποστηρίζει έμμεσα, θεωρώντας ως προνόμιο των κατοίκων της περιοχής την ελεύθερη αλιεία.

Ένα λεπτό ζήτημα που χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή είναι η δυνατότητα εισόδου στους αλιευτικούς συνεταιρισμούς. Είναι πολύ πιθανό ότι ένα από τα επιχειρήματα των "παράνομων αλιέων", που θα χρησιμοποιήσουν για τον επηρεασμό της κοινής γνώμης της περιοχής, θα είναι η αδυναμία εισόδου μερικών από αυτούς στους συνεταιρισμούς. Για το λόγο αυτό πρέπει να υπάρχει σχετική ελευθερία εισόδου έστω και αν σε πολλές περιπτώσεις αυτή δεν επιτρέπεται, όταν χρησιμοποιηθούν

αυστηρά ορθολογικά κριτήρια.

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει επίσης να δοθεί στο στάδιο της διάθεσης των προϊόντων στην αγορά, σημείο που έχει παρατηρηθεί ότι χωλαίνουν οι περισσότερες προσπάθειες συλλογικής οργάνωσης της παραγωγής. Από τα πρώτα στάδια οργάνωσης της κοινοπραξίας και των συνεταιρισμών πρέπει να δημιουργηθεί και ένα τμήμα marketing. Το τμήμα αυτό είναι σκόπιμο να βρίσκεται στο Β' επίπεδο και ν' ασχολείται με την διάθεση της συνολικής παραγωγής της λιμνοθάλασσας, λόγω των οικονομικών κλίμακας που εμφανίζονται. Η δημιουργία ενός τέτοιου τμήματος σε κάθε αλιευτικό συνεταιρισμό είναι αντιοικονομική και είναι δυνατόν να οδηγήσει και σε συγκρούσεις μεταξύ τους, λόγω ανταγωνισμού στη διάθεση προϊόντων. Το τμήμα αυτό πρέπει να εξασφαλίσει "καλές" τιμές διάθεσης των προϊόντων ώστε να υπάρχει κίνητρο συμμετοχής στους συνεταιρισμούς. Είναι εφικτή η επίτευξη τιμών μεγαλύτερων από αυτές που απολαμβάνουν σήμερα οι παραγωγοί, λόγω της αυξημένης διαπραγματευτικής ικανότητας της κοινοπραξίας και λόγω του ότι το ύψος της παραγωγής θα είναι τέτοιο που μπορούν να εφαρμοστούν τεχνικές marketing που είναι αδύνατον να εφαρμοστούν από μεμονωμένους παραγωγούς.

Επίσης, πρέπει να εξασφαλιστεί η δυνατότητα διάθεσης του συνολικού ύψους της παραγωγής η οποία θα εμφανιστεί αρκετά αυξημένη λίγα χρόνια μετά από την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας.

Φυσικά, οι δυνατότητες αυτές του τμήματος marketing πρέπει να γίνουν άμεσα αισθητές στους αλιείς που θα συμμετέχουν στους συνεταιρισμούς, με την κατάλληλη

πληροφόρηση, ώστε να λειτουργήσουν και σαν κίνητρο για τη συμμετοχή τους.

3.2 Περίληψη της μελέτης του ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου - Αιτωλικού

Η μελέτη του ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας αφορά την πρόταση ενός νέου θεσμικού για την διαχείριση και λειτουργία της, με δύο βασικούς στόχους: την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης και τη προστασία της.

Τελικά, προτείνεται η δημιουργία δύο διαφορετικών "φορέων" όπου ο ένας ασχολείται με την παραγωγική διαδικασία και την εκμετάλλευση, ενώ ο άλλος αναλαμβάνει το συντονισμό και προγραμματισμό της παραγωγής και των μελετών και κατασκευών που αφορούν τη λιμνοθάλασσα.

Συγκεκριμένα, διαμορφώνονται δύο επίπεδα διαχείρισης όπου το Α' επίπεδο αφορά τη δημιουργία 3-4 αλιευτικών συνεταιρισμών που θα εκμεταλλεύονται μία καθορισμένη περιοχή. Το Β' επίπεδο θα έχει δικαιοδοσία σε ολόκληρη τη λιμνοθάλασσα και θα είναι μία κοινοπραξία των αλιευτικών συνεταιρισμών με τη συμμετοχή και άλλων φορέων, όπως:

- Ιχθυόσκαλα
- Αλυκές Μεσολογγίου Α.Ε.
- Ιχθυολογικό Κέντρο Αχελώου
- Εποπτεία Αλιείας Μεσολογγίου
- Διεύθυνση Περιβάλλοντος Νομαρχίας
- Εμπορικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο
- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Το Β' επίπεδο (κοινοπραξίας) έχει την μορφή συντονιστικού

- διοικητικού οργάνου, ώστε να αποφεύγονται ο κατακερματισμός των ενεργειών και οι επικαλύψεις. Σ' αυτό θα ασχολούνται επιστήμονες, τεχνικοί και το αναγκαίο βοηθητικό ή διοικητικό προσωπικό. Βασικό αντικείμενό του θα είναι ο συντονισμός της παραγωγής των ιχθυοτροφείων, η μελέτη και εφαρμογή νέων μεθόδων ιχθυοκαλλιέργειας, η μελέτη, ο συντονισμός και η εκτέλεση τεχνικών έργων υποδομής, η μελέτη περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων από τις δραστηριότητες στη λιμνοθάλασσα και γενικότερα ο έλεγχος της προστασίας του περιβάλλοντος.

Όπως τονίστηκε πιο πάνω, οι δραστηριότητες επιτυχούς διάθεσης του προϊόντος, αποτελούν σημαντικό στοιχείο στην όλη προσπάθεια και το σημείο - κλειδί για την μακρόχρονη επιτυχία αυτής της πρότασης. Η κοινοπραξία που προτείνεται (B' επίπεδο) θα πρέπει να αναλάβει αυτή την δραστηριότητα, ενώ για τη συνέχεια δεν θα πρέπει να προωθηθούν και οι μεταποιητικές δραστηριότητες με βάση το προϊόν της λιμνοθάλασσας.

ΜΕΡΟΣ Α - ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

4. Η περιοχή Ρίου - Αντιρρίου

Θεωρώντας ως περιοχή Ρίου - Αντιρρίου όχι μόνο το σημείο κατασκευής της γέφυρας αλλά μια ευρύτερη τοπικά περιοχή αναφοράς για το Ρίο και το Αντίρριο αντίστοιχα. Εξετάζεται στη συνέχεια το Πορθμείο και αντίστοιχα οι δύο πλευρές Ρίου και Αντιρρίου. Για την κάθε περιοχή χωριστά αναλύεται, εκτός από την άμεση περιοχή επεμβάσεων που έχουν σχέση με το πορθμείο και άλλες λειτουργίες τοπικής σημασίας που συνδέονται με τον αστικό ιστό.

4.1 Το Πορθμείο Ρίου - Αντιρρίου σήμερα

Η σύμπτωση δύο επιπέδων υπερτοπικού και τοπικού, δημιουργεί δύο επάλληλα συστήματα κυκλοφορίας που επιβάλλεται να τα δούμε τόσο χωριστά όσο και στην επαφή τους. Ο διαφορετικός χαρακτήρας που παίρνει το πέρασμα κάθε φορά και η δραστική επέμβαση στο ένα σύστημα με την κατασκευή της γέφυρας θα επηρεάσει το άλλο βαθμό που θα επιβάλλει μία νέα επαφή.

4.1.1 Ο χαρακτήρας της περιοχής του περάσματος, ιστορικά.

Οι θέσεις Ρίο και Αντίρριο (ελάχιστη απόσταση 1.850 μ.) αποτέλεσαν τα σημεία για έλεγχο του περάσματος όσο ήταν καθοριστικό το πέρασμα του πορθμού με πλοία. Τα κάστρα - φρούρια σήμερα είναι Κάστρα - Μνημεία. Ο χαρακτήρας του περάσματος εξελίχθηκε ανάλογα με τον τρόπο διέλευσης και τη σημασία που είχε αυτός για κάθε εποχή. Ανάλογα εξελίχθηκε και

ο χαρακτήρας των εγκαταστάσεων που έχουν σχέση με τη μετακίνηση - διευκόλυνση - απαγόρευση. Ή αλλιώς, ο έλεγχος και η διαχείριση του περάσματος εξελίχθηκε ανάλογα με τη σημασία που είχε, και τα μέσα που γινόταν.

Το πέρασμα Ρίο - Αντίρριο δεν είχε ποτέ σχέση με την ναυσιπλοία. Ήταν πάντα μια μετακίνηση με μικρά πλεούμενα, υποκατάστατο της οδικής μετακίνησης. Δεν ήταν ποτέ σημείο μαζικής μετακίνησης. Ένας ταξιδιώτης ή μικρή ομάδα με ναυλωμένη βάρκα περνούσε απέναντι για να συνεχίσει από το δίκτυο. Η επαφή με τα πλοία γινόταν από τα λιμάνια: Πάτρα - Μεσολόγγι - Ναύπακτος - Γαλαξείδι, Κυλλήνη - Μεσολόγγι, κ.λ.π. Η σημασία του πορθμείου ήταν διαφορετική ως την διάνοιξη του Ισθμού και μετά τη διάνοιξη του Ισθμού και κύρια καθορίστηκε από την εξέλιξη του οδικού δικτύου.

4.1.2 Η σημερινή κατάσταση

Η ανάπτυξη της πορθμιακής σύνδεσης Ρίου - Αντιρρίου συμπίπτει ιστορικά με την ενίσχυση του ρόλου του αυτοκινήτου στις επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές. Το αυτοκίνητο που εξασφάλιζε μικρό χρόνο ταξιδιού σε σχέση με τα υπόλοιπα μέσα που παλιότερα έπαιζαν ρόλο στην σύνδεση της Δυτικής Πελοποννήσου και της Δυτικής Στερεάς, επέβαλε την ανάγκη της οργάνωσης και ανάπτυξης ενός δικτύου Ferry-Boats που θα "γεφύρωναν" τον πορθμό στον συντομώτερο δυνατό χρόνο. Έτσι αποδυναμώθηκαν και καταργήθηκαν οι εναλλακτικές διαδρομές ή μέσα (μόνο σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης χρησιμοποιείται η γραμμή Ναυπάκτου - Αιγίου).

Η γέφυρα κρίνεται απαραίτητη ως στοιχείο ολοκλήρωσης του

εθνικού οδικού δικτύου τη στιγμή που η λειτουργία του Ferry - boat δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες και η διακοπή εμποδίζει την επιθυμητή συχνότητα και ένταση στις επικοινωνίες στο βαθμό που εξελίσσονται οι εθνικοί οδοί στην Δυτική Ελλάδα.

Η επιλογή εθνικού μεταφορικού συστήματος που δεν θα έχει κέντρο στην Αθήνα αλλά θα επιτρέπει την άμεση επικοινωνία Θεσσαλονίκης με Β.Δ. Πελοπόννησο και θα δίνει έμφαση στην επικοινωνία Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς με Δυτική Πελοπόννησο, προϋποθέτει την κατασκευή γέφυρας στον Πορθμό.

Το νέο στοιχείο (γέφυρα) εγκαθίσταται σε μια ήδη αστικοποιούμενη περιοχή που εξελίχθηκε και για άλλους λόγους όπως θα αναφέρουμε πιο κάτω.

Η γέφυρα θα λειτουργήσει σε δύο επίπεδα κυκλοφορίας: το Εθνικό και το ευρύτερο τοπικό. Οι επιλογές που θα γίνουν για τον χαρακτήρα της σύμπτωσης αυτής θα είναι καθοριστικές για την ευρύτερη περιοχή της ζεύξης.

4.1.3 Υποδομή - Εξυπηρέτηση

Η πορθμιακή γραμμή εξυπηρετείται από ζεύξη εγκαταστάσεων προσγειαλώσεως και στα δύο άκρα αυτής. Οι εγκαταστάσεις αυτές (Ανατολική και Δυτική) εκατέρωθεν των ιστορικών καστρών, εξασφαλίζουν τη λειτουργία της γραμμής ανεξάρτητα από την κατεύθυνση των ανέμων.

Οι εγκαταστάσεις του Ρίου βρίσκονται εκατέρωθεν του Κάστρου, σε πολύ μικρή απόσταση από τα όριά του, ενώ στο Αντίρριο, η μεν Δυτική (και κύρια), βρίσκεται στο μέτωπο του οικισμού, ενώ η Ανατολική βρίσκεται σε αδόμητη κοινοτική

περιοχή.

Τα πεδία προσγειαλώσεως έχουν ικανότητα εξυπηρέτησης 6 ταυτόχρονα σκαφών. Σύμφωνα ωστόσο με τα ισχύοντα προγράμματα δρομολογίων, χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα 2-4.

Η λειτουργία της γραμμής υπάγεται στην δικαιοδοσία του Λιμενικού Σταθμού, ο οποίος αποτελεί κλάδο του Λιμεναρχείου Πάτρας, και εξυπηρετείται από φυλάκιο στον πίνακα 2.1 που ακολουθεί.

2.1 Πίνακας

Παρεχόμενη εξυπηρέτηση στην πορθμιακή γραμμή Ρίου - Αντιρρίου.

Περίοδος έτους	Περίοδος ημέρας	Αριθμός σκαφών	Συχνότητα	Δρομολόγια/ ημέρα
Θερινή 1/4-31/10	7:00-23:00	6	15'-20'	64
	23:00-5:00	3	30'	12
	5:00-6:00	3	60'	1
	6:00-7:00	3	20'	3
Σύνολο				80
Χειμερινή 1/11-31/3	7:00-23:00	5	20'	56
	23:00-5:00	3	30'	12
	5:00-6:00	3	60'	1
	6:00-7:00	3	20'	3
Σύνολο				72

Δρομολογούνται επίσης καθημερινά 2 σκάφη μεταφοράς καυσίμων και επικίνδυνων φορτίων. Το πρόγραμμα αυτό ισχύει για τις ημέρες εκτός αιχμών και διαφοροποιείται ανάλογα τις ημέρες των εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και 15 Αυγούστου, οπότε δρομολογείται σημαντικά μεγαλύτερος αριθμός πλοίων.

Αναφέρονται αιχμές 15ης Αυγούστου που απαίτησαν την δρομολόγηση περισσότερων από 20 πλοία με ταυτόχρονη λειτουργία όλων των πεδίων προσγειάλωσης.

Οι διακοπές στην λειτουργία της γραμμής κατά τους χειμερινούς μήνες εξαρτώνται από την κατεύθυνση και ταχύτητα των ανέμων. Αναφέρονται περίοδοι διακοπής που φθάνουν και τις 35-40 ώρες, με προφανείς δυσκολίες και στην εξυπηρέτηση των οχημάτων και στην ικανότητα του χερσαίου δικτύου και του δικτύου των δραστηριοτήτων υπηρεσιών στο Ρίο και το Αντίρριο, να ανταπεξέλθουν στον πρόσθετο φόρτο.

Οι χρήσεις που έχουν αναπτυχθεί για την εξυπηρέτηση των χρηστών της γραμμής στην πλευρά του Ρίου, εμπλέκονται με χρήσεις αναψυχής και τις υπηρεσίες που προκύπτουν από τον χαρακτήρα της παραλιακής ζώνης του Ρίου ως περιοχής αναψυχής (και σε ορισμένες περιπτώσεις συγκρούονται μ' αυτές), στην δε πλευρά του Αντιρρίου συνυπάρχουν με τυπικά αστικές χρήσεις (κατοικία, εμπόριο κ.λ.π.) με αποτέλεσμα την επιβάρυνση σημαντικής όχλησης. Παρά την μεγάλη αύξηση της κυκλοφορίας στον Πορθμό, δεν έχει διαμορφωθεί και οργανωθεί επαρκής υποδομή εξυπηρέτησης στάθμευσης και αναμονής, πρόβλημα που βαραίνει περισσότερο στην πλευρά του Αντιρρίου. Είναι ακόμα εμφανής η προσέλκυση ειδικών χρήσεων (βενζινάδικα, εστιατόρια), από την λειτουργία της γραμμής, ιδιαίτερα μετά την λειτουργία της αρτηρίας που συνδέει το Κάστρο του Ρίου με την Νέα Εθνική Οδό Πάτρας - Κορίνθου.

4.1.4 Ο χώρος Μνημείο. Τα Κάστρα.

Τα Κάστρα του Ρίου και του Αντιρρίου χαρακτηρίστηκαν

μνημεία σχετικά πρόσφατα. Ως τότε χρησιμοποιήθηκαν ως αποθήκες του στρατού και δεν είχαν καμιά συντήρηση.

Σήμερα υπάρχουν προτάσεις αξιοποίησής τους ως χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Η θέση του προσφέρεται για την ανάδειξη τους μετά την κατασκευή της γέφυρας, και την λειτουργία τους, π.χ. ως εκθεσιακών χώρων.

5. Σημερινή κυκλοφορία στο Πορθμείο - Εξέλιξη της κυκλοφορίας

Τα στοιχεία κυκλοφοριακών φόρτων συγκεντρώνονται και διατίθενται από το Λιμεναρχείο Πάτρας.

Για τα έτη πριν από το 1983, δίνονται μόνο συνολικές ετήσιες κυκλοφορίες επιβατών, επιβατικών, οχημάτων, φορτηγών, λεωφορείων και δικύκλων - τρικύκλων. Για τα μετά από 1983 έτη τα στοιχεία αυτά δίνονται ως μηνιαίοι φόρτοι, μορφή εξαιρετικά χρήσιμη για την διερεύνηση των κυκλοφοριακών διακυμάνσεων. Η ετήσια εξέλιξη της κυκλοφορίας επιβατών και οχημάτων δίνεται στους πίνακες 2.2 και 2.3 και στα σχήματα 2.1 και 2.2.

Παρατηρούνται:

- Σταθερή αύξηση του συνολικού αριθμού των διακινηθέντων οχημάτων. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης για την τελευταία 10ετία προκύπτει περίπου 5%, ενώ η ίδια τιμή εμφανίζεται και για την τελευταία 5ετία 1983-1987.
- Ο ετήσιος φόρτος των διακινούμενων επιβατών εμφανίζει χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης τη τελευταία 5ετία (3,7% έναντι 4,7% για την 10ετία συνολικά).

Συνολικά, οι φόρτοι εμφανίζουν σαφή και σταθερή αυξητική τάση, με συνολική αύξηση της τάξεως του 150% μεταξύ 1973 και

1987.

Η αύξηση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί:

- Ως αποτέλεσμα της συνολικής τάσης αύξησης φόρτων στο συνολικό οδικό δίκτυο της χώρας.
- Ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης το "μητροπολιτικού" χαρακτήρα της Πάτρας σε σχέση με την Αιτωλοακαρνανία, και ιδιαίτερα τη ζώνη Μεσολογγίου - Ναυπάκτου.

Η αύξηση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί:

- ως αποτέλεσμα της συνολικής τάσης αύξησης φόρτων στο οδικό δίκτυο της χώρας.
- ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης του "μητροπολιτικού" χαρακτήρα της Πάτρας σε σχέση με την Αιτωλοακαρνανία, και ιδιαίτερα τη ζώνη Μεσολογγίου-Ναυπάκτου.

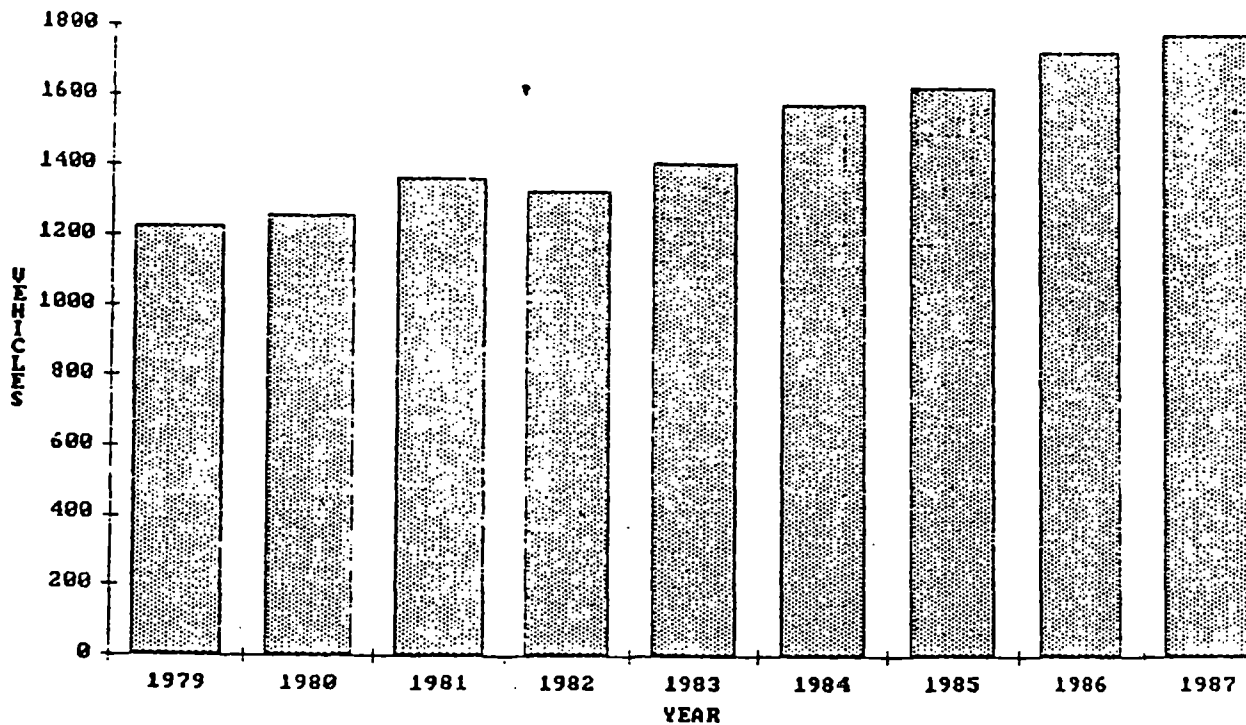
2.2. Επέλιξη κυκλοφοριακών φόρτων στην πορθμιακή γραμμή Ρίου-Αντιρρίου

Ετος	Μετακινήθεντες επιβάτες	Διακινήθέντα αυτοκίνητα
1973	2.072.259	701.515
1974	2.034.272	641.869
1975	2.455.971	773.443
1976	2.821.470	846.407
1977	3.223.128	1.043.521
1978	4.224.229	1.247.185
1979	5.110.661	1.224.241
1980	3.893.914	1.216.721
1981	4.487.180*	1.364.178*
1982	3.552.586*	1.362.632*
1983	4.449.898*	1.407.162*
1984	5.023.031*	1.574.811*
1985	5.159.915*	1.624.418*
1986	5.207.377*	1.723.638*
1987	5.351.555*	1.773.309*

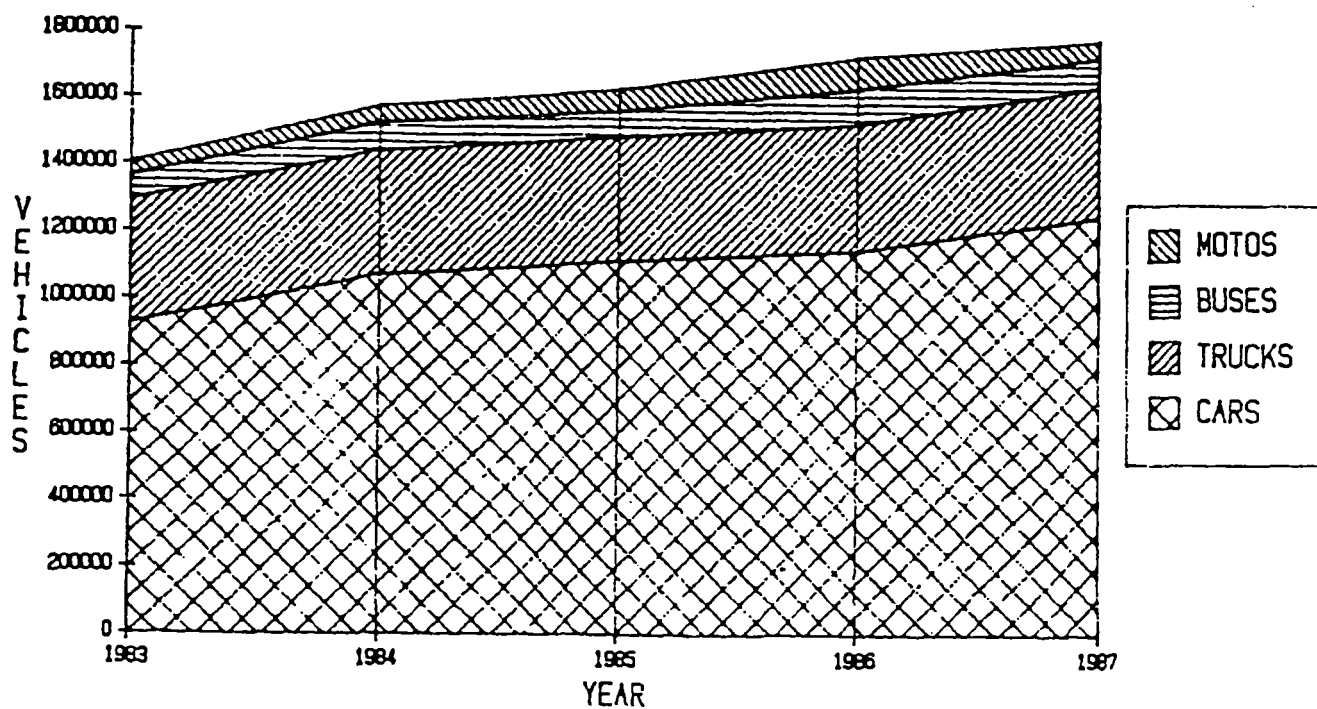
* Πηγή: Λιμεναρχείο Πάτρας

2.3. Επέλιξη ετήσιων κυκλοφοριακών φόρτων κατά κατηγορία (1983-1987)

Ετος	Επιβατικά οχήματα	Φορτηγά	Λεωφορεία	Δίκυκλα-Τρίκυκλα	Σύνολο οχημάτων
1983	925.806	366.525	70.747	44.084	1.407.162
1984	1.070.030	369.133	83.189	52.459	1.547.811
1985	1.111.262	368.942	76.945	67.269	1.624.418
1986	1.145.564	374.881	105.948	97.245	1.723.638
1987	1.247.212	386.894	85.880	53.323	1.773.309

Σχ. 2.1. Εξέλιξη ετήσιων κυκλοφοριακών φόρτων στην πορθμιακή γραμμή, 1979-1987

Σχ.2.2. Σύνθεση ετήσιων κυκλοφοριακών φόρτων στην πορθμιακή γραμμή, 1983-1987

5.1 Ανάλυση περιοχής Ρίου

Ως "περιοχή Ρίου" δεν εννοείται εδώ μόνο η κοινότητα Ρίου. Περιλαμβάνονται και οι άμεσα γειτονικές περιοχές: Καστελόκαμπος, Αραχωβίτικα, Βερναρδαίικα, Πανεπιστημιούπολη και το Κάτω Καστρίτσι.

5.1.1 Χαρακτήρας της περιοχής

Η Κοινότητα Ρίου αποτελεί σήμερα ένα έντονα αναπτυσσόμενο προάστιο της Πάτρας. Ο παραδοσιακός χαρακτήρας της κοινότητας Αγ. Γεωργίου Ρίου με τη δική της εσωτερική δομή και κοινωνική συνοχή, δίνει συνεχώς τη θέση του σε ένα αστικοποιούμενο προάστιο. Τα όρια με τις γειτονικές κοινότητες Βερναρδαίικα, Αραχωβίτικα, Αγ. Βασίλειο, βόρεια του Ρίου και νότια με Καστελλόκαμπο είναι ασαφή.

Μέχρι πρόσφατα η Κοινότητα Ρίου διατηρούσε μια σχετική πολεοδομική και κοινωνική σταθερότητα. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην εξέλιξη του πληθυσμού αλλά και στον πολεοδομικό ιστό και κτιριακό όγκο της κοινότητας.

Η παραλιακή ζώνη της Κοινότητας διατηρούσε από παλιά την έλξη της για τους κατοίκους της Πάτρας και είχε να παρουσιάσει εκτός από τις παραθεριστικές κατοικίες και σειρά από εξοχικά κέντρα, εστιατόρια και ξενοδοχεία.

Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση άλλαξε σε σημαντικό βαθμό. Οι κύριοι παράγοντες που συντέλεσαν στην πρόσφατη αστικοποίηση του Ρίου είναι οι ακόλουθοι:

α. Η δημιουργία της Πανεπιστημιούπολης του Πανεπιστημίου Πατρών. Το γεγονός αυτό είχε πολλαπλές επιπτώσεις για την περιοχή, όπως την κατακόρυφη αύξηση της ζήτησης στέγης από

πανεπιστημιακούς, αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών.

β. Η Κοινότητα Κ. Καστρισιού στους λόφους που συνορεύουν ανατολικά με την Πανεπιστημιακή περιοχή είχε ραγδαία εξέλιξη μετά την εγκατάσταση της Πανεπιστημιούπολης.

γ. Το υπάρχον καθεστώς δόμησης, οικισμός προ του '23 και εκτός σχεδίου - κατά συνέπεια χαμηλοί συντελεστές μεγάλη αρτιότητα, χαμηλά ύψη, μαζί και οι υψηλές τιμές γης.

5.1.2 Ανάλυση περιοχής Αντιρρίου

Ως ευρύτερη περιοχή Αντιρρίου θεωρήθηκε το πεδινό τρίγωνο που σχηματίζεται με κορυφή το Αντίρριο και πλευρές τη Β. πλαγιά ως τον Κάτω Πλατανίτη και τη Ν. παραλία ως τη Ρίζα.

Περιλαμβάνει τις κοινότητες:

- Αντιρρίου (916 κατ.)

Οικισμοί: Αντίρριο, Αγ. Παντελεήμων, Βάλτος

- Μολύκρειον (432 κατ.)

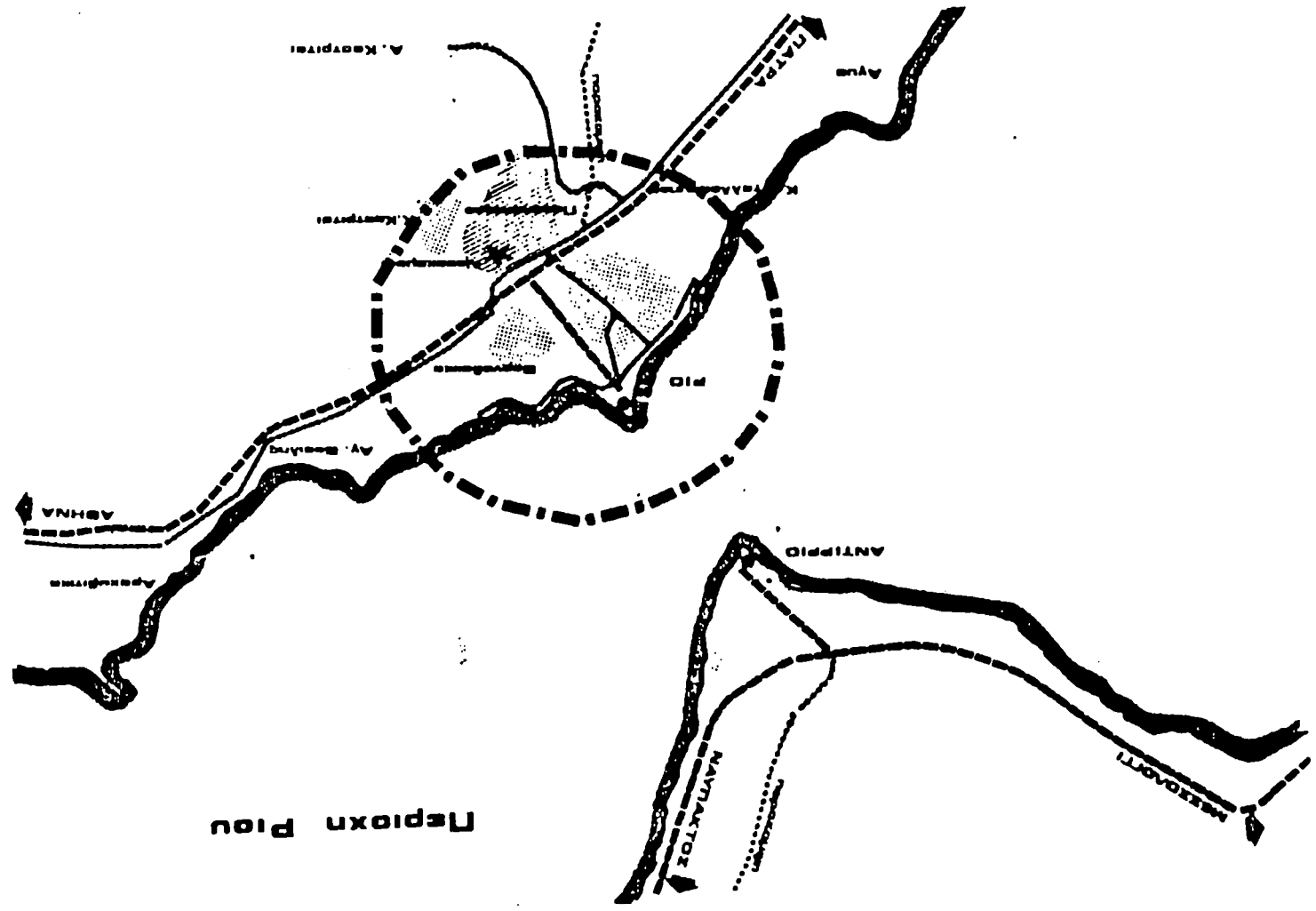
Οικισμοί: Μολύκρειο, Άνω Πλατανίτης, Κάτω Πλατανίτης

- Μακύνειας (435 κατ.)

Οικισμοί: Μακύνεια, Αγραπιδόκαμπος, Αγ. Πολύκαρπος, Ρίζα.

5.1.3 Χαρακτήρας - Χρήσεις Γης

Η περιοχή είναι στο σύνολό της γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας. Οι παραλίες είναι κατάλληλες για αναψυχή τους θερινούς μήνες. Μια υποτυπώδης, βιομηχανική περιοχή με δύο μονάδες βρίσκεται στη συμβολή των δρόμων Ναυπάκτου - Μεσολογγίου και Αντιρρίου. Στην παραλιακή ζώνη από Αντίρριο ως Ναυπακτία, αναπτύσσονται τάσεις για δημιουργία β' κατοικίας για την Ναύπακτο και την Πάτρα. Στην Ν. παραλιακή

ζώνη οι ανάλογες τάσεις προέρχονται από το Αγρίνιο.

Τάση για ζήτηση παραθεριστικής κατοικίας εμφανίζεται στην περιοχή από κατοίκους του εξωτερικού, κυρίως μετανάστες της περιοχής. Οι εγκαταστάσεις για τουρισμό δεν είναι σημαντικές.

Χαρακτηριστική είναι η διαφορά με την απέναντι ακτή του Ρίου. Δεν υπάρχει υποδομή και έκταση στις χρήσεις που παρουσιάζεται στο Ρίο.

Τα αστικά κέντρα της περιοχής (Ναύπακτος, Μεσολόγγι, Αγρίνιο), έχουν προκαλέσει ανάλογα φαινόμενα στη χρήση - β' κατοικία, αναψυχή - αλλά λόγω μεγέθους δεν έχουν την αντίστοιχη ένταση.

Η περιοχή αναφοράς εξαρτάται κυρίως από την Ναύπακτο σ' ότι αφορά τις υπηρεσίες και τις αστικές εξυπηρετήσεις. Παρατηρείται ασθενέστερη, αλλά πάντως έντονη, εξάρτηση από το Μεσολόγγι (κυρίως υπηρεσίες Νομαρχιακού επιπέδου) και το Αγρίνιο (εμπορικές - προσωπικές εξυπηρετήσεις).

Τέλος, παρατηρούνται έντονες εξαρτήσεις από την Πάτρα (υπηρεσίες γ' επιπέδου, εξειδικευμένες εμπορικές εξυπηρετήσεις, κοινωνική υποδομή, εκπαίδευση).

Η περιοχή έτσι αποτελεί εξαιρετικά ευαίσθητο χώρο διαπλοκής εξαρτήσεων και αναμένεται να επηρεαστεί σε υψηλό βαθμό από την πραγματοποίηση του έργου της ζεύξης.

5.1.4 Κυκλοφοριακή Δομή

Πρόσβαση στο πορθμείο εξασφαλίζεται μέσω των εθνικών οδών Αντιρρίου - Αγρινίου - Άρτας - Ιωαννίνων και Αντιρρίου - Ναυπάκτου - Ιτέας. Η μειωμένη και εκτελούμενη σε ένα τμήμα της παράκαμψη της Ναυπάκτου προβλέπεται να αντικαταστήσει το

τμήμα Αντιρρίου - Ναυπάκτου του οριζόντιου άξονα.

Προβλέπεται η κατασκευή νέου κόμβου της παράκαμψης με τον υφιστάμενο άξονα, Αγρινίου - Αντιρρίου - Ναυπάκτου στα όρια του οικισμού. Είναι δυνατή η μελέτη του κόμβου ώστε να συμπέσει με την σύνδεση του έργου της ζεύξης με το υφιστάμενο δίκτυο. Το Αντίρριο συνδέεται συγκοινωνιακά με αστική γραμμή από την Ναύπακτο, που εξυπηρετεί και τους οικισμούς β' κατοικίας Κάτω Πλατανίτη και Παλαιοπαναγιά.

5.1.5 Οικοδομική δραστηριότητα - Αξίες γης

Η οικοδομική δραστηριότητα, είναι σημαντικός δείκτης για τις τάσεις των οικισμών στην περιοχή αναφοράς. Ενδεικτικά καταγράφηκε η οικοδομική δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή Αντιρρίου.

Η καταγραφή έγινε από ομάδες φοιτητών στα πλαίσια άσκησης στο μάθημα Χωροταξίας, 1986-1987.

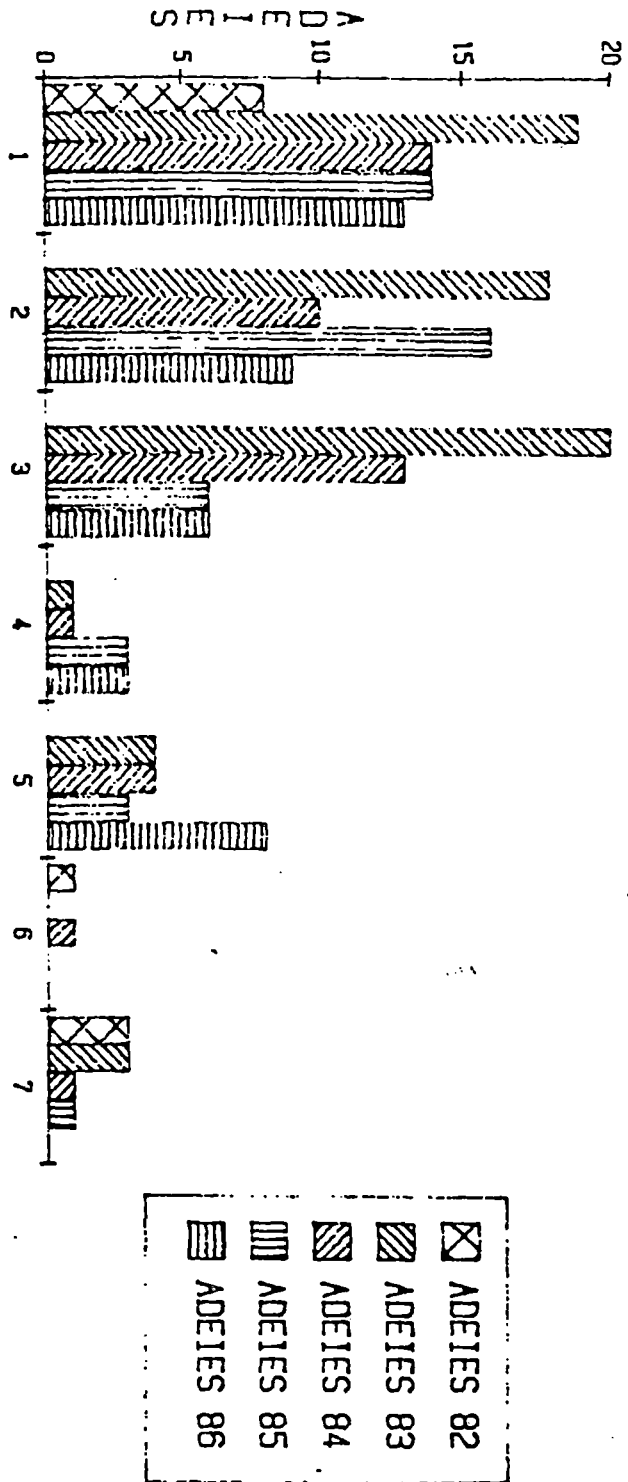
Καταγράφηκαν η θέση, η επιφάνεια και ο όγκος της οικοδομής, το είδος της χρήσης.

Για την περιοχή Αντιρρίου, το χρονικό διάστημα που καλύφθηκε είναι από το Σεπτέμβριο 1982 έως τον Δεκέμβριο 1986, και οι οικισμοί - θέσεις: Ρίζα, Μακύνεια, Πολύκρειο, Αντίρριο (Βάλτος, Μεσόκαμπος, Αντίρριο), Αγ. Παντελεήμονα, Άνω και Κάτω Πλατανίτης.

Πολλές άδειες εκδόθηκαν με το νομικό καθεστώς των "στάσιμων οικισμών". Οι περισσότερες οικοδομές έχουν σύστημα δόμησης "πτέρυγων" και βλέπουν σε κοινοτικό δρόμο. Τα μεγέθη των οικοπέδων είναι στην πλειοψηφία τους άρτια κατά παρέκλιση. Σχεδόν το σύνολο αφορά διόροφες κατοικίες.

Στη θέση Πλατανίτης οι περισσότερες είναι β' κατοικίας για Ναύπακτο και Πάτρα, ενώ στην περιοχή της Μακύνειας β' κατοικία για το Αγρίνιο. Β' κατοικία έχουν κάτοικοι εξωτερικού με καταγωγή την περιοχή και κάτοικοι του νομού Αττικής.

Ο μεγαλύτερος αριθμός αδειών στο όλο χρονικό διάστημα εκδόθηκε στο Αντίρριο, Μακύνεια ή Μολύκρειο. Η μεγαλύτερη ένταση ήταν το 1983 για τους παραπάνω οικισμούς και το 1986 για τον Πλατανίτη.

Σχ.2.9. Οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή Ανατολικού, 1982-1986

1.Αντίρριο, 2.Καρόβεια, 3.Μολοκρηίο, 4.Ρίφα, 5.Μπαταράς, 6.Αίω Μπαταράς, 7.Κάτω Μπαταράς

6. Ευρύτερη περιοχή επιρροής

6.1 Το αίτημα της Ζεύξης και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος

Η μόνιμη Ζεύξη του Πορθμού με τεχνικό έργο συνεχούς λειτουργίας, αποτελεί στόχο και αίτημα κατοίκων και φορέων της περιοχής της Δ. Ελλάδας από αρκετά χρόνια.

Οι παράγοντες που ενίσχυσαν και επικαιροποίησαν το αίτημα της μόνιμης Ζεύξης πρέπει να αναζητηθούν στο ευρύτερο πλαίσιο οικονομικής, κοινωνικής, περιφεριακής ανάπτυξης και πολιτικών εξελίξεων της τελευταίας τριακονταετίας, καθώς και στην πολιτισμική διάσταση των αναπτυξιακών αιτούμενων και στόχων. Η σημασία της Ζεύξης και ο ρόλος της στο βασικό οδικό δίκτυο της χώρας διερευνήθηκε στα πλαίσια της μελέτης του Εθνικού Χωροταξικού σχεδίου και προγράμματος της Ελλάδας από το γραφείο Δοξιάδη. Η Ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου θεωρήθηκε από τη μελέτη "κλειδί" για την ολοκλήρωση του Εθνικού Οδικού Δικτύου και σαν απαραίτητο στοιχείο για την σύνδεση των περιοχών Δ. Στερεάς με την Αθήνα και την Πελοπόννησο και της Δυτικής Πελοποννήσου με την Δυτική, Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα.

Συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για συζήτηση και διερεύνηση των δυνατοτήτων και της σκοπιμότητας το έργο αναλήφθηκαν στο παρελθόν. Ιδιαίτερα σημαντική πρέπει να θεωρηθεί η διοργάνωση Διεθνούς Συνεδρίου στο Πανεπιστήμιο Πατρών το 1978 τα πρακτικά του οποίου περιέχουν χρησιμότετες πληροφορίες.

Η απουσία μόνιμου έργου ζεύξης προσλαμβάνεται σαν παράγοντας που:

- επιδρά αρνητικά στην αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με τον "προνομιούχο" Ανατολικό άξονα Βορρά - Νότου μειώνοντας

σημαντικά τους δείκτες ανταγωνιστικότητας των επενδύσεων στην περιοχή.

- επιβάλλει ένα εξαιρετικό υψηλό διευρυμένο κόστος στην επικοινωνία της Δυτικής Στερεάς, Ηπείρου και Κέρκυρας με την πρωτεύουσα, είτε με την μορφή της οικονομικής επιβάρυνσης είτε με την εισαγωγή αβεβαιότητας και καθυστερήσεων στην πραγματοποίηση των μετακινήσεων.

Υιοθετείται λοιπόν από τις εισηγήσεις το αίτημα της ζεύξης στην πραγματοποίηση του οποίου επενδύεται η άρση των αρνητικών αυτών επιπτώσεων, χωρίς όμως παραπέρα διερεύνηση των πραγματικών σχέσεων εξάρτησης και του αναπτυξιακού δυναμικού της Δυτ. Ελλάδας σε σχέση κυρίως με την πρωτεύουσα, χωρίς να διερευνάται η εσωτερική δομή του γεωγραφικού αυτού χώρου και η περιφερειακή του συγκροτήματος.

Στις παραπάνω παραδοχές μπορούν να αντιπαρατεθούν ερευνητικά ερωτήματα όπως:

- Ποια είναι η πραγματική περιφερειακή συγκρότηση της Δυτικής Στερεάς και Ηπείρου και της Δυτικής Πελοποννήσου (μωσαικό περιφερειακών ψηφίδων);
- Πόσο επηρεάζουν την ένταση αυτών εξαρτήσεων τα χαρακτηριστικά προσβασιμότητας των περιφερειακών ψηφίδων που θα επηρεαστούν από την μόνιμη ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου;
- Πόσο ευαίσθητες είναι οι παραπάνω τάσεις σε αποφάσεις και επεμβάσεις πολιτικού αναπτυξιακού χαρακτήρα;

Τα ερωτήματα αυτά τίθενται για να ενισχύσουν την διαπίστωση ότι οι επιπτώσεις του έργου καθίστανται δύσκολα ανιχνεύσιμες, στο ευρύτερο περιφερειακό επίπεδο.

6.1.1 Σχέση Αχαΐας - Αιτωλοακαρνανίας

Το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης που υιοθετήθηκε στην έρευνα περιλαμβάνει τους άξονες Κάτω Αχαΐας - Πάτρας - Αιγίου και Ναπάκτου - Μεσολογγίου - Αγρινίου.

Οι σχέσεις αλληλεξάρτησης των δύο περιοχών είναι ισχυρές με καθοριστικό τον ρόλο της Πάτρας. Οι εξαρτήσεις από την Πάτρα ανιχνεύονται στην χωροθέτηση και ανάπτυξη δραστηριοτήτων.

α. Αξιόλογης κλίμακας βιομηχανική συγκέντρωση υπάρχει μόνο στην περιοχή της Πάτρας, όπου στους παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους προστέθηκαν νέοι με την λειτουργία της Β.Ι.Π.Ε. Αντίθετα στην Αιτωλοακαρνανία δεν παρατηρείται αξιόλογη βιομηχανική υποδομή, με μοναδική εξαίρεση την νεοιδρυθείσα Ν.Α.Β.Ι.Π.Ε. στον Αστακό.

β. Στον τομέα της βιοτεχνίας, επίσης η κατά πολύ σημαντικότερη συγκέντρωση παρατηρείται από την πλευρά της Αχαΐας.

γ. Στον τομέα των υπηρεσιών και του εμπορίου, η παρουσία της Πάτρας είναι καταλυτική. Οι εμπορικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα του Μεσολογγίου και της Ναυπάκτου, έχουν τοπική μόνο εμβέλεια για την κάλυψη βασικών αναγκών, εμφανίζουν μικρή δυναμική επέκτασης και απειλούνται άμεσα από την προοπτική της ζεύξης. Στον τομέα των υπηρεσιών και της κοινωνικής πρόνοιας, και παρά τις αποκεντρωτικές προσπάθειες (ίδρυση Οικονομικού Τμήματος το Πανεπιστημίου της Πάτρας στο Αγρίνιο), η εξάρτηση από την Πάτρα αναμένεται να ενταθεί με την λειτουργία του περιφερειακού νοσοκομείου στο Ρίο.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται από την εξάρτηση της αγοράς εργασίας των περιοχών αυτών της Αιτωλοακαρνανίας

από την Πάτρα και από τις εμφανείς τάσεις "αστικής διάχυσης" της Πάτρας πάνω από τον Πορθμό (που σήμερα εμφανίζονται με την μορφή ζήτησης για β' κατοικία από Πατρινοί στον άξονα Ναύπακτος - Αντίρριο - Ρίζες και αναμένεται να ενταθούν και να επεκταθούν με την ζεύξη).

Επισημαίνεται, τέλος, η ένταση και ιδιαιτερότητα των περιβαλλοντολογικών προβλημάτων στην Πάτρα και την νότια ακτή του Πατραϊκού, που οδηγούν στην εκτίμηση της έμφασης σημαντικότερης ζήτησης για καλοκαιρινή αναψυχή στις παραλιακές ζώνες της Αιτωλοακαρνανίας, οι οποίες έχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης εφ' όσον συμπληρωθεί η υποδομή τους.

7. Άμεση περιοχή Ρίου - Αντιρρίου, επιπτώσεις και προτάσεις

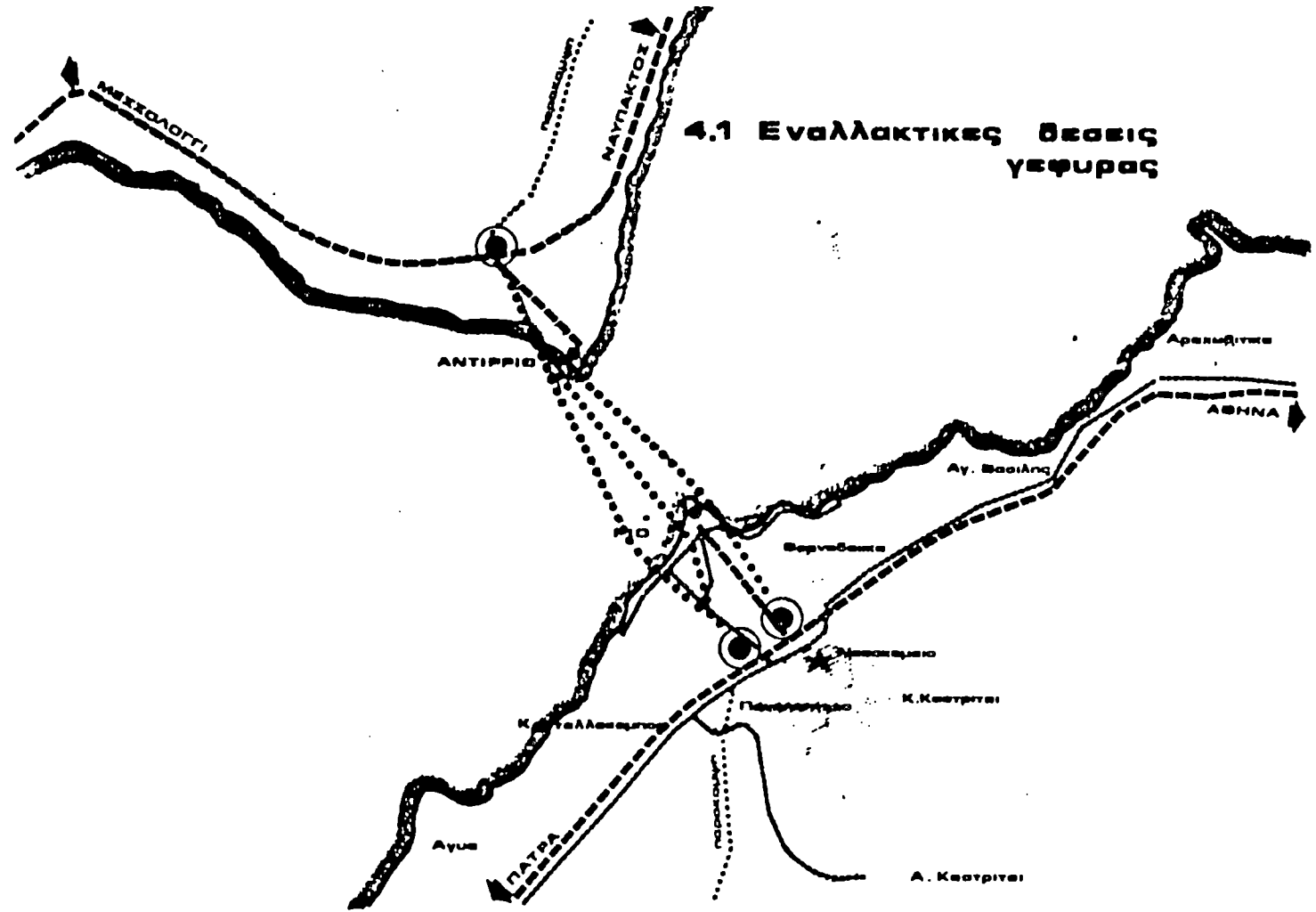
7.1 Εναλλακτικές Δυνατότητες τοποθέτησης του έργου της Ζεύξης

Το βασικό ερώτημα, που θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση, ποιοτικά και ποσοτικά, των επιπτώσεων από την ζεύξη στην άμεση περιοχή του έργου, είναι η ακριβής τοποθέτηση της γέφυρας αναφορικά με τα δύο άκρα του Πορθμού, δηλ. το Κάστρο Ρίου και το Κάστρο Αντιρρίου.

Όσον αφορά την πλευρά του Αντιρρίου, όλες οι σχετικές καθοριστικές παράμετροι μοιάζουν συγκλίνουν στην επιλογή σημείου εξόδου ανατολικά του Κάστρου Αντιρρίου, σε αδόμητη κοινοτική έκταση.

Αντίθετα, πλευρά του Ρίου διαφαίνονται τρεις εναλλακτικές θέσεις για την τοποθέτηση του σημείου εξόδου. Η συστηματική ανάλυση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της καθεμιάς, οδηγεί στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Στην πρώτη περίπτωση, το έργο τοποθετείται ακριβώς

4.1 Εναλλακτικές θέσεις γεφυρών

δυτικά του Κάστρου. Βασικό και ισχυρό πλεονέκτημα της λύσης αυτής είναι η ελαχιστοποίηση του συνολικού του συνολικού μήκους του έργου στα 2.600 μέτρα περίπου, με την ανακόλουθη ελαχιστοποίηση του κατασκευαστικού κόστους του έργου. Αντίστοιχα, βασικό μειονέκτημα της λύσης αυτής είναι η εγγύτητά του με την ζώνη αναψυχής και την πλαζ του Ρίου. Υπάρχει σοβαρή πιθανότητα οι ανάγκες του έργου σε τεχνικές κατασκευές (π.χ. βάθρα), να υποβαθμίσουν ολόκληρη τη λωρίδα γης ανάμεσα στο σημείο εξόδου και στη ράμπα σύνδεσης με την Εθνική οδό. Πρόκειται δε για γη ήδη αξιοποιημένη σε ένα βαθμό, με κατοικίες και άλλες χρήσεις. Παράλληλα, η διαμόρφωση αυτή διατηρεί και εντείνει το διαχωρητικό "τείχος" που σήμερα υπάρχει ανάμεσα στην Κοινότητα Ρίου και την κοινότητα Βερναρδαίων, με την μορφή της ράμπας εξόδου από την Εθνική οδό.

Στην δεύτερη περίπτωση το σημείο εξόδου τοποθετείται ακριβώς ανατολικά του Κάστρου Ρίου. Η εναλλακτική αυτή λύση προσφέρει, ως προς την προηγούμενη, το πλεονέκτημα ότι αποφεύγεται η αποκοπή του Κάστρου από τον φυσικό του περίγυρο, που είναι η παραλία του Ρίου.

Μειονέκτημα όμως βασικό είναι η επιβάρυνση κατά περίπου 300 μέτρα του μήκους της γέφυρας, με επακόλουθο την επιβάρυνση του προϋπολογισμού του έργου. Ως προς τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της η λύση αυτή είναι παρόμοια με την προηγούμενη, δηλαδή διατηρεί τη σημερινή ράμπα εξόδου προς την Εθνική οδό, άρα και την τομή ως προς τα Βερναρδαίικα.

Η τρίτη περίπτωση είναι πράγματι ριζικά διαφορετική από τις δύο προηγούμενες. Το προτεινόμενο σημείο εξόδου εδώ είναι

ακριβώς στις εγκαταστάσεις αποθήκευσης πετρελαίου στο τέλος του κόλπου ανατολικά του Κάστρου. Η σύνδεση δε με την Εθνική Οδό γίνεται με εντελώς καινούργια ράμπα, που ακολουθεί τον χείμματο Σεληνούτα. Τα πλεονεκτήματα της λύσης αυτής είναι σημαντικά, ιδιαίτερα από κυκλοφοριακή άποψη: το "πάτημα" της γέφυρας τοποθετείται σε οικιστικά "ανώδυνη" περιοχή (με την προϋπόθεση ότι οι εγκαταστάσεις καυσίμων είναι ευκολα μεταφέρσιμες, διότι είναι πράγματι απαραίτητο για να καθαρίσει η παραλία). Αντίστοιχα, η ράμπα σύνδεσης ακολουθώντας την χείμματο, δεν δημιουργεί προβλήματα σε οικιστικές χρήσεις και κτίρια.

Βασικό πρόβλημα του τρίτου σεναρίου είναι η επιμήκυνση του τεχνικού έργου της γέφυρας, με την αντίστοιχη οικονομική επιβάρυνση, όπως και στην δεύτερη περίπτωση, και ακόμα περισσότερο λόγω νέας ραμπας.

Επιπλέον, παρόλο ότι η λύση αυτή τοποθετείται ανατολικά, των Βερναρδαϊκών, τα οποία τώρα εντάσσονται καλύτερα στην κοινότητα Ρίου, παραμένει το πρόβλημα των τριών παραλλήλων οδικών αξόνων ανέμεσα στην Εθνική οδό και την παραλία. Πρέπει οπωσδήποτε, εάν προκριθεί η λύση αυτή, οι άλλοι δύο (υπάρχοντες) άξονες, να υποβαθμιστούν σε στοιχεία του τοπικού δικτύου.

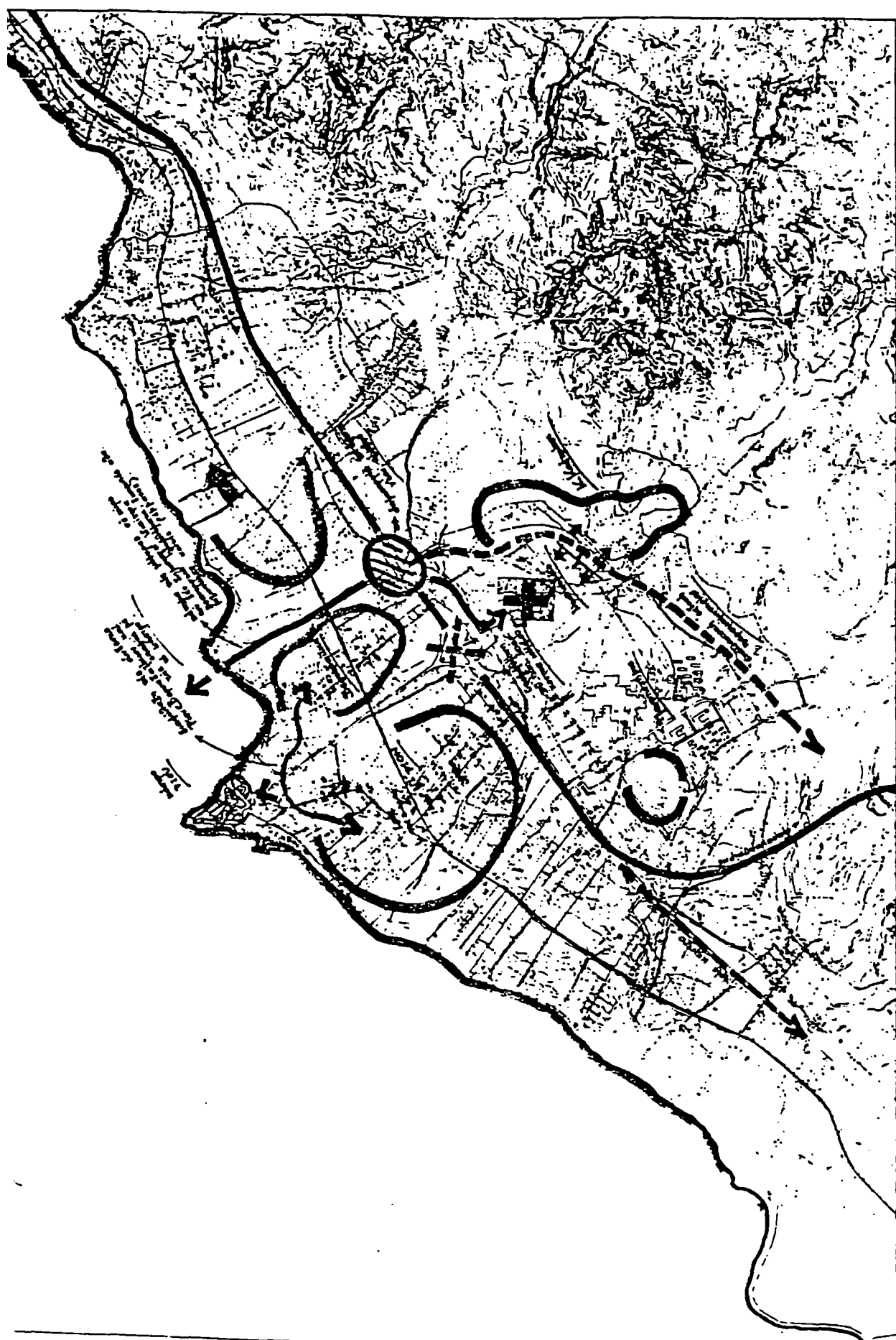
Ιδιαίτερα ενδιαφέρον αποκτά η λύση αυτή αν συνδυαστεί και με την Παρακαμπτήριο της Πάτρας. Παρόλο που και εδώ υπάρχει ίσως σημαντική επιβάρυνση του κόστους της Παρακαμπτηρίου, σε σχέση με τη σήμερα μελετώμενη λύση, η συνολική κυκλοφοριακή ρύθμιση, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη και το Περιφερειακό Νοσοκομείο, είναι πολύ πιο ικανοποιητική. Στην περίπτωση

αυτή, τα δικάδια παραμένουν αμέσως πριν τον νέο κόμβο, οπότε το τμήμα της Εθνικής Οδού Πατρών - Κορίνθου μπροστά στο Νοσοκομείο, καθώς και ο σημερινός κόμβος, εκτονώνονται σημαντικά από την υπεραστική κυκλοφορία και αξιοποιούνται καλύτερα για τις ανάγκες της τοπικής - περαστικής κυκλοφορίας.

Είναι σαφές ότι η βασική ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στα τρία πιο πάνω σεμινάρια, είναι η διαφορά μήκους, άρα και κόστους της Γέφυρας.

Είναι επίσης σαφές ότι η "ακριβότερη" λύση είναι πιο ικανοποιητική κυκλοφοριακά και πολεοδομικά, κύρια μακροπρόθεσμα. Η ερευνητική ομάδα υποστηρίζει ως εκ τούτου την τρίτη περίπτωση, χωρίς να είναι σε θέση αυτή την στιγμή να μπορεί να παρουσιάσει σε επίπεδο ανάλυσης κόστους - οφέλους (και όχι μόνο τεχνικού), τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περίπτωσης. Είναι πάντως ευκαίριο να εξεταστεί αναλυτικά, στα πλαίσια της τεχνικής προμελέτης του έργου στην επόμενη φάση, η πιο πάνω διάσταση και ο προβληματισμός σχετικά με τις εναλλακτικές τοποθετήσεις της γέφυρας, παρά να παραμείνει ο σχεδιασμός ενός τόσο σημαντικού έργου σε λύσεις απλά "φθηνές" και "ρεαλιστικές", που ίσως τελικά αποδειχθούν κοντόφθαλμες.

Η γέφυρα που θα κατασκευασθεί διαθέτει δύο λωρίδες ανά κατεύθυνση πλάτους 3,5 μ. η καθεμιά και μια λωρίδα έκτακτης ανάγκης, πλάτους 2 μ. καθώς και πεζοδρόμιο πλάτους 2 μ. Το συνολικό πλάτος της γέφυρας θα είναι 25 μ. εάν το συνολικό μήκος της κυρίως γέφυρας θα είναι 2,5 χλμ.

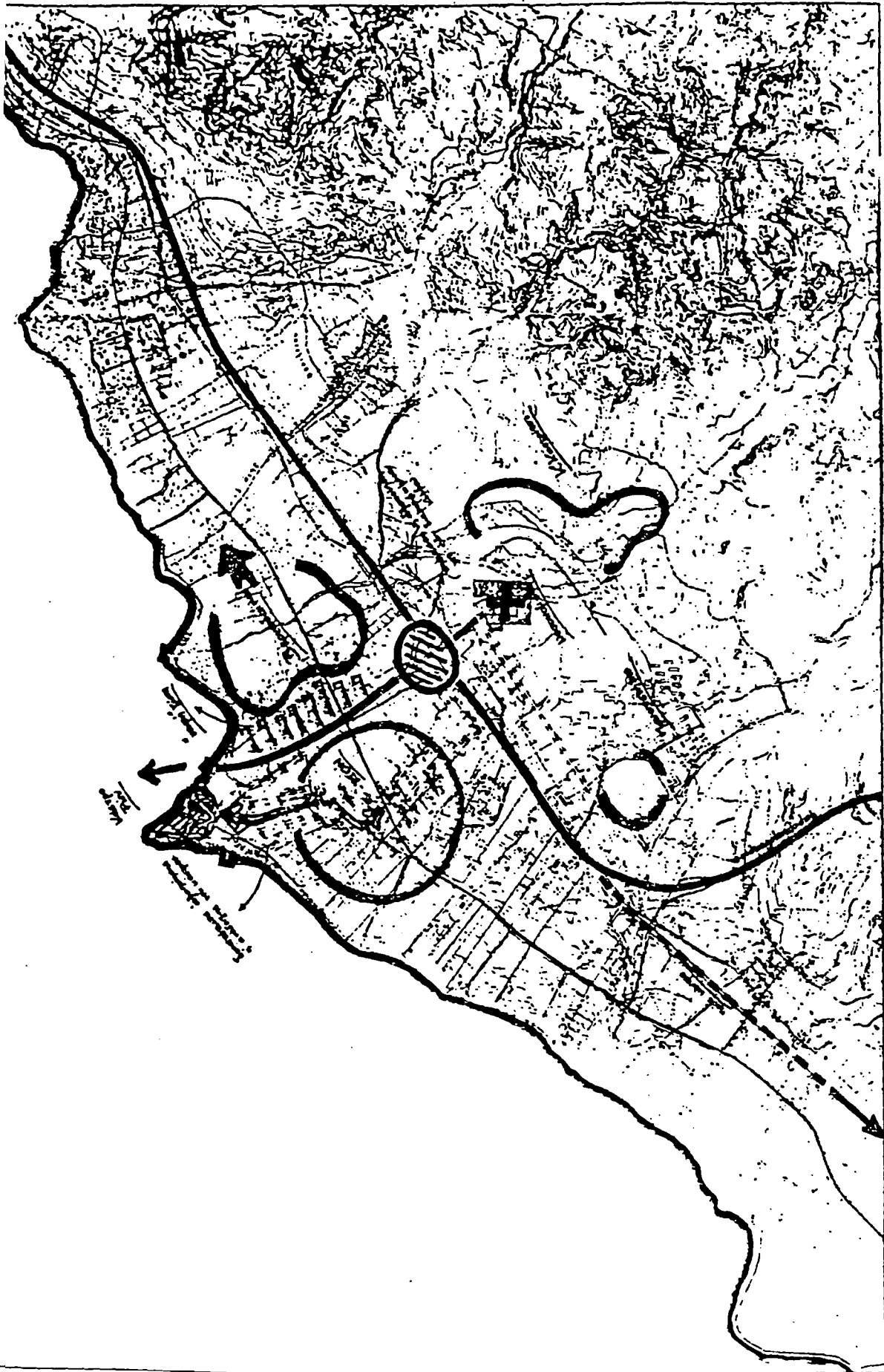

 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 МИНИСТАРСТВО ОРУЖАНИХ СИЛА
 БЕОГРАД

КОРАДОНИК
 РЕПУБЛИКЕ
 СРБИЈЕ
 АРМИЈЕ
 И
 ПВО

УЧИНЦИ
 — обележје пута
 — обележје железнице
 — обележје реке
 — обележје језера
 — обележје планине

7
 ШКАЛА 1:50,000

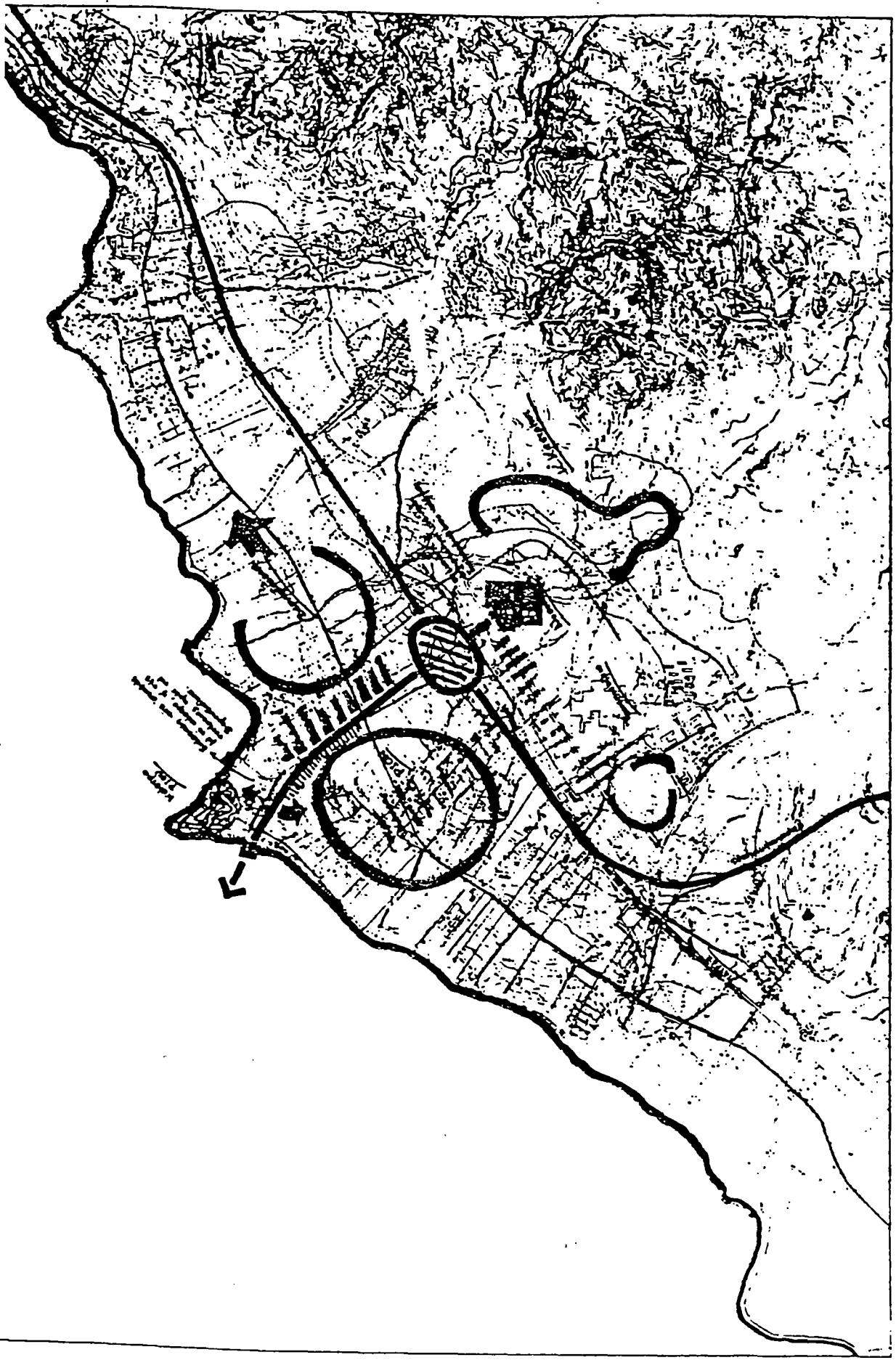

 NATIONAL TECHNICAL INSTITUTE FOR THE DEAF

ROADWAYS
 RAILROADS
 AND IN SEVEN
 DIVISIONS

VIETNAM
 ROAD
 RAILROAD
 AND IN SEVEN
 DIVISIONS

VIETNAM
 ROAD
 RAILROAD
 AND IN SEVEN
 DIVISIONS

 МОДЕЛЬ РАБОТЫ
 ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ЦЕНТРА
 НАЧАЛО РАБОТЫ ПО ПРОЕКТИРОВАНИЮ
 ПРОГРАММНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

КОМПЬЮТЕРНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ
 ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАБОТЫ ПО
 ПРОЕКТИРОВАНИЮ ПРОГРАММНО-МЕТОДИЧЕСКОГО
 ОБЕСПЕЧЕНИЯ

УЧЕБНИК
 ПО
 ПРОЕКТИРОВАНИЮ ПРОГРАММНО-МЕТОДИЧЕСКОГО
 ОБЕСПЕЧЕНИЯ

5
 ШКОЛА АВАТОРИИ 4

7.1.1 Οικιστική Οργάνωση Ρίου

Η Κοινότητα Ρίου σήμερα ένα έντονα αναπτυσσόμενο προάστειο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πατρών. Στους παράγοντες που βοηθούν την δυναμική αυτή ανάπτυξη προστίθενται τώρα ένας καινούργιος: η προοπτική της ζεύξης.

Εάν υποθέσουμε ότι η αναπτυξιακή αυτή δυναμική θα εξελιχθεί χωρίς καμιά παρέμβαση (προοπτική δυστυχώς πολύ ρεαλιστική με τη δεδομένη δυστοπία σχεδιαστικών πολεοδομικών παρεμβάσεων που χαρακτηρίζει την Ελληνική Πολιτεία εδώ και πολλές δεκαετίες), η αναμενόμενη εξέλιξη θα είναι απλά μια σημαντική πύκνωση του πολεοδομικού ιστού της Κοινότητας, μέχρι ασφυξίας σε ορισμένα κεντρικά και προνομιούχα σε πρόσβαση σημεία, μαζί με έντονη ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στην Παλαιά Εθνική Οδό, με αποτέλεσμα φαινόμενα κυκλοφοριακής συμφόρησης, άναρχης ανάπτυξης.

7.1.2 Επιθυμητός χαρακτήρας της περιοχής

Ο συνολικός επιθυμητός χαρακτήρας της περιοχής θα πρέπει να είναι του οργανωμένου αστικού προαστείου. Θα πρέπει δηλ., η περιοχή να αποκτήσει τη δική της οντότητα και δυναμική αστικών εξυπηρετήσεων, που τώρα δε διαθέτει, χωρίς όμως να υποκαθιστά τον κεντρικό και μοναδικό ρόλο του πυρήνα του πολεοδομικού συγκροτήματος, που είναι η κεντρική περιοχή της Πάτρας. Και παράλληλα χωρίς να χάσει τον σχετικό προαστεικό της χαρακτήρα.

Θα πρέπει αφενός να επιδιωχθεί η αστική ανάπτυξη στον κεντρικό πυρήνα της Κοινότητας Ρίου, ώστε να μπορεί να

λειτουργήσει ως κέντρο αστικών λειτουργιών, αλλά ταυτόχρονα να εμποδιστεί η ανάπτυξη αυτή στο υπόλοιπο της υπόψη περιοχής.

8. Επιπτώσεις στην κυκλοφορία και την ευρύτερη περιοχή

8.1 Διερεύνηση επιπτώσεων στην κυκλοφορία του Πορθμού

Η διεθνής εμπειρία από την σχεδίαση και λειτουργία μεγάλων συγκοινωνιακών έργων τύπου ζεύξης, δείχνει ότι η λειτουργία τέτοιων έργων, ανατρέπει δραματικά τους ρυθμούς εξέλιξης των φόρτων που εμφανίζονται πριν από την κατασκευή του. Ενδεικτικά αναφέρονται τα παραδείγματα του Hong-Kong, Cross-Harbour Tunnel και της γέφυρας του Βοσπόρου - Bosphorus Bridge (E. Matacena: Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο για την ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου).

Hong - Kong

Έτος Harbour Tunnel

Έτος	Εξυπηρέτηση	Κυκλοφορία
1969	μόνο F-B	5.5 εκατ./έτος
1970	μόνο F-B	6.1 εκατ./έτος
1971	μόνο F-B	6.8 εκατ./έτος
	F-B + τούνελ	
1972	μετά τον Αύγουστο	10.0 εκατ./έτος
1973	F-B + τούνελ	16.6 εκατ./έτος

Ο ρυθμός αύξησης της κυκλοφορίας ήταν περίπου 10% το χρόνο πριν την κατασκευή του στα πρώτα δύο χρόνια αυξήθηκε κατά 240% με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανάγκης επέκτασής του.

Το παράδειγμα του Βόσπορου (Bosphorus Bridge)

Έτος	Κυκλοφορία
Οκτώβρης 1973	έναρξη λειτουργίας έργου
Νοέμβρης 1973	28.000 οχήματα / ημέρα
Νοέμβρης 1974	36.000 οχήματα / ημέρα
Σεπτέμβρης 1975	52.000 οχήματα / ημέρα

Η αύξηση της κυκλοφορίας είναι το 50% το χρόνο, με αποτέλεσμα να αποσβευστεί το κόστος κατασκευής σε λιγότερο από τρία χρόνια.

Τα δύο αναφερόμενα παραδείγματα αφορούν έργα ζεύξης που εξυπηρετούν μεγάλες μητροπολιτικές αστικές περιοχές, είναι ωστόσο χαρακτηριστικά της αβεβαιότητας που υπεισέρχεται σε απόπειρες πρόβλεψης.

Τα δεδομένα ετησίων και μηνιαίων φόρτων που διατίθενται, μόνο ενδεικτικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για πολλούς λόγους

α) Οποιαδήποτε πρόβλεψη βασισμένη σ' αυτά δεν θα παίρνει υπ' όψιν αυτό καθ' αυτό το έργο της ζεύξης. Άρα, μπορούν να θεωρηθούν χρήσιμα μόνο για πρόβλεψη φόρτων, υπό τις σήμερα επικρατούσες συνθήκες εξυπηρέτησης.

β) Η σύνθεση της κυκλοφορίας ανά σκοπό και ζεύγη προέλευσης - προορισμού παραμένει προς διερεύνηση. Εφ' όσον διάφορες κατηγορίες ροών εκτιμάται ότι θα επηρεαστούν σε διαφορετικό βαθμό από την ζεύξη, υπεισέρχεται ένας παράγων αβεβαιότητας.

γ) Δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί η παραγωγή-κυκλοφορία που το ίδιο το έργο θα προκαλέσει, κυρίως με την μορφή τουριστικής καλοκαιρινής κυκλοφορίας η οποία δεν πρέπει να υποτιμηθεί.

9. Προυποθέσεις ελέγχου επιπτώσεων - απαραίτητες ενέργειες

Βασική προϋπόθεση για την ορθή εξέλιξη του σχεδιασμού και υλοποίησης του μεγάλου έργου της ζεύξης, είναι ο ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ μελετών και ενεργειών σχετικά με τον σχεδιασμό της περιοχής.

Χαρακτηριστικό της έλλειψης συντονισμού είναι ότι στο

Ρυθμιστικό Σχέδιο Πατρών, που βρίσκεται στη φάση της έγκρισης, δεν λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο της ζεύξης, με αποτέλεσμα βασικές προτάσεις του να ανατρέπονται από την προοπτική εκτέλεσης του έργου. Παράλληλα, έχει προχωρήσει η διαδικασία ανάθεσης της Πολεοδομικής Μελέτης Ρίου, με την ίδια έλλειψη.

Προτείνουμε τις παρακάτω ενέργειες και παρεμβάσεις άμεσης προτεραιότητας:

α. Αναστολή της εκτέλεσης της Πολεοδομικής Μελέτης Ρίου, μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών της ανάθεσης και της μελέτης του έργου.

β. Μέτρα για τον έλεγχο της οικοδομικής δραστηριότητας και της αγοράς γης, μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών της ανάθεσης και μελέτης του έργου.

γ. Ενέργειες για την άμεση εξασφάλιση γης για τις ανάγκες προσπέλασης και εργοταξιακής εξυπηρέτησης του έργου.

δ. Έλεγχο στην έγκριση επενδύσεων στην περιοχή.

ε. Ενέργειες για την εξασφάλιση γης, παράλληλα και σε επαφή με τον διάδρομο του ΟΣΕ, για την συμπλήρωση του οδικού δικτύου και διερεύνηση των δυνατοτήτων αξιοποίησης της υπάρχουσας σιδηροδρομικής υποδομής για λειτουργία της σε ένα αστικό / προαστικό τύπο.

στ. Διαδικασίες συντονισμού των φορέων Διοίκησης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κοινωνικών φορέων που εμπλέκονται στο έργο. Σε πρώτη φάση θεωρείται απόλυτα αναγκαία η ενημέρωσή τους και η ανταλλαγή απόψεων και προτάσεων για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των θετικών και αρνητικών επιπτώσεων του έργου.

ζ. Προγραμματισμό συνολικού Σχεδιασμού της περιοχής

αναφοράς τοπικού επιπέδου Ρίου και Αντιρρίου. Ο σχεδιασμός αυτός μπορεί να συνδυαστεί:

- (i) Με την ανάγκη αναθεώρησης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Πανεπιστημιούπολης, τη σχέση με την πόλη, κατοικία.
- (ii) Την αναζήτηση λύσεων για το πρόβλημα της φοιτητικής - και όχι μόνο - κατοικίας, μέσα από ένα διαφορετικό μοντέλο από τις φοιτητικές εστίες - ιδρύματα.

10. Προστασία Περιβάλλοντος

Τεχνικά έργα και μέτρα αντιρρύπανσης γενικότερα αντιμετώπισης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος που επιβάλλεται να κατασκευασθούν ή να ληφθούν.

1. Οι όροι που ακολουθούν αφορούν τον κύριο του έργου και τον ανάδοχο και η ευθύνη τήρησης τους διατηρείται ακόμη και στις περιπτώσεις εκτέλεσης του έργου ή τμήματός του με την μέθοδο των υπερβολικών.

2. Με την έναρξη κατασκευής του έργου θα διενεργηθούν ακουστικές μετρήσεις στις αστικές περιοχές της άμεσης επιρροής των οδικών συνδέσεων (200 μ. από την άκρη των οδικών παρεμβάσεων) τόσο του Ρίου όσο και του Αντιρρίου, έτσι ώστε να διαπιστωθεί η υφισταμένη κατάσταση ακουστικού περιβάλλοντος η οποία θα συγκριθεί με την μελλοντική ακουστική καταστροφή κατά τη φάση λειτουργίας.

3. Με την έναρξη λειτουργίας του έργου θα πρέπει να εκπονηθεί στα πλαίσια ειδικής οριστικής μελέτης, σύστημα καταγραφής θορύβου και δονήσεων τα αποτελέσματα του οποίου θα αποστέλλονται στη Δ/νση ΕΑΘ ΤΟΥ ΥΠΕΧΩΔΕ για έλεγχο. Από τον έλεγχο των παραπάνω θα εξαρτηθεί η λήψη μέτρων προστασίας.

4. Τόσο κατά την κατασκευή όσο και κατά την λειτουργία θα πρέπει να εξασφαλισθεί η ελεύθερη επικοινωνία μεταξύ των αστικών περιοχών του Ρίου - Αντιρρίου.

5. Σε κάθε περίπτωση κατά του σχεδιασμού και κατασκευή των οδικών προσβάσεων, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την δυνατότητα λήψης μέτρων προστασίας (ηχοπετάσματα) στο μέλλον εφ' όσον τούτο κριθεί αναγκαίο από τον προαναφερθέντα έλεγχο.

11. Ζεύξη Πρέβεζας - Ακτίου

11.1 Εξυπηρετούμενοι στόχοι και βασικά χαρακτηριστικά του έργου ζεύξης Πρέβεζας - Ακτίου

11.1.1 Σκοπός του έργου

Η ζεύξη Πρέβεζας - Ακτίου (Π-Α) θα αποκαταστήσει την συνέχεια της οδού Αμφιλοχίας - Βόνιτσας - Ακτίου - Πρέβεζας - Ηγουμενίτσας. Η οδός αυτής είναι εναλλακτική της οδού Αμφιλοχίας - Άρτας - Πρέβεζας. Παράλληλα είναι ένα τμήμα της οδού Ηγουμενίτσας - Πρέβεζας - Αιτωλικού - Μεσολόγγι, δηλαδή ενός "παραλιακού" άξονα της Δυτικής Ελλάδας.

Ο άξονας αυτός μπορεί να θεωρηθεί συμπληρωματικός του άξονα Ηγουμενίτσας - Άρτας - Αγρινίου - Μεσολογγίου - Αντιρρίου.

Σήμερα η "συνέχεια" της οδού αποκαθίσταται με πορθμείο.

11.1.2 Η Περιφερειακή διάσταση του έργου

Το έργο της ζεύξης αποτελεί από πολλά χρόνια αίτημα των κατοίκων της περιοχής.

Με το έργο ο χρόνος διαδρομής πιστεύεται ότι θα περιορισθεί σε περίπου 5 min από τα παραπάνω 30 min που είναι

τώρα.

Το έργο θα ενώσει το οδικό δίκτυο που αναπτύσσεται στις ακτές του Αμβρακικού και περαιτέρω θα αποτελέσει ένα πρόσθετο σύνδεσμο των νομών Πρεβέζης και Αιτωλοακαρνανίας. Έτσι το έργο έχει έντονο περιφερειακό χαρακτήρα και αναμένεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη των παρακειμένων νομών.

Μεγαλύτερη επίδραση σε ευρύτερη περιοχή είναι ενδεχόμενο να υπάρξει όταν η οδός Αμφιλοχίας - Βόνιτσας - Ακτίου αναβαθμιστεί κατά τρόπο λειτουργικά μεν ικανοποιητικό, περιβαλλοντικά δε αποδεκτό. Ομοίως δε όταν πραγματοποιηθεί η αναβάθμιση του άξονα Πρέβεζα - Βόνιτσα - Αιτωλικού - Μεσολογγίου.

11.1.3 Κυκλοφορία

Η σημερινή ετησία, κυκλοφορία διά του πορθμείου είναι περίπου 400 χιλ. οχ. και 600 χιλ. επιβάτες.

Η κυκλοφορία έχει σήμερα κυρίως τοπικό χαρακτήρα. Αν αναπτυχθεί η οδός Ακτίου - Βόνιτσας - Αμφιλοχίας θα προσελκύσει κυκλοφορία υπερτοπικού χαρακτήρα.

Αυτό θα γίνει σε μεγαλύτερο βαθμό όταν αναπτυχθεί η οδός Βόνιτσας - Αιτωλικού - Μεσολογγίου.

11.1.4 Οικονομική αξιολόγηση - Χρηματοοικονομική ευστάθεια του έργου

Ο Μελετητής του έργου (Ελληνική Μελετών) υποστήριξε ότι το έργο έχει αξιόλογη οικονομική ανταποδοτικότητα και χρηματοοικονομική ευστάθεια επιτρέπουσα την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην επένδυση.

Ο εσωτερικός δείκτης ανταποδοτικότητας (irr) εκτιμήθηκε σε 8 έως 9%. Εκτιμήθηκε ακόμη ότι το έργο μπορεί να αποσβεσθεί διά των διοδίων μιας 20ετίας.

Παρατηρείται ωστόσο ότι ο βαθμός αξιοπιστίας των αναλυτικών υποστηρίξεων και των οικείων παραδοχών κρίνεται περιορισμένος. Οι σχετικές επισημάνσεις αγνοήθηκαν (1992):

11.1.5 Βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου της ζεύξης

Η θέση του έργου δείχνεται στους επισυναπτόμενους χάρτες που θα παρατηρήσουμε παρακάτω.

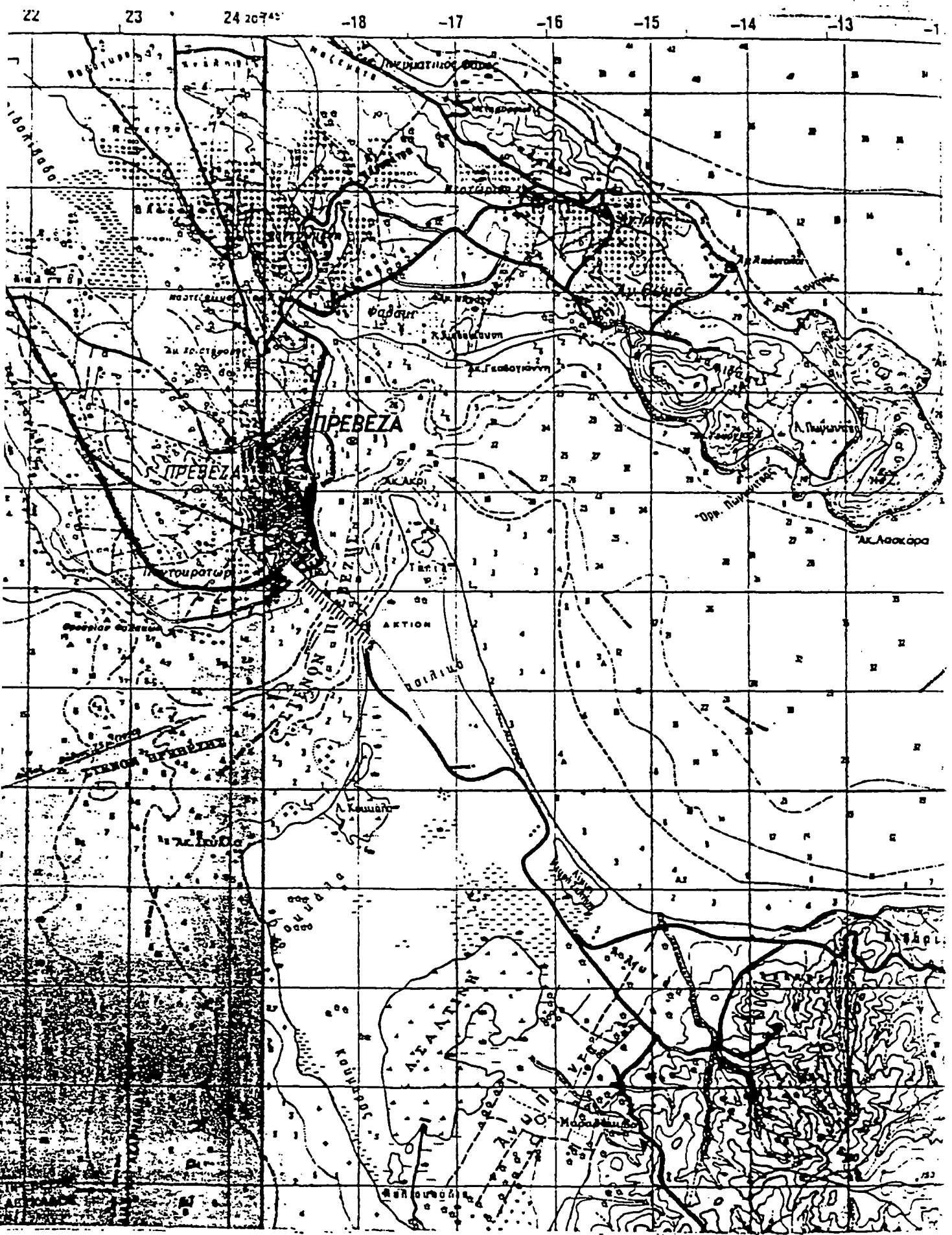
Το βασικό έργο συνίσταται από επιπυθμένα σήραγγα, κατασκευαζομένη δια προχύτων τμημάτων εντός υφαλούλακας. Ακραία τμήματα προβλέπεται να κατασκευασθούν επί τόπου, εν ξηρώ, εντός δηλαδή περιοχής που προσωρινά θα απομονωθεί από την θαλάσσια περιοχή και θα ξηρανθεί.

Το συνολικό μήκος προβλέπεται περίπου 1.000 μ. με ακάλυπτες προσβάσεις 2X150 μ. περίπου.

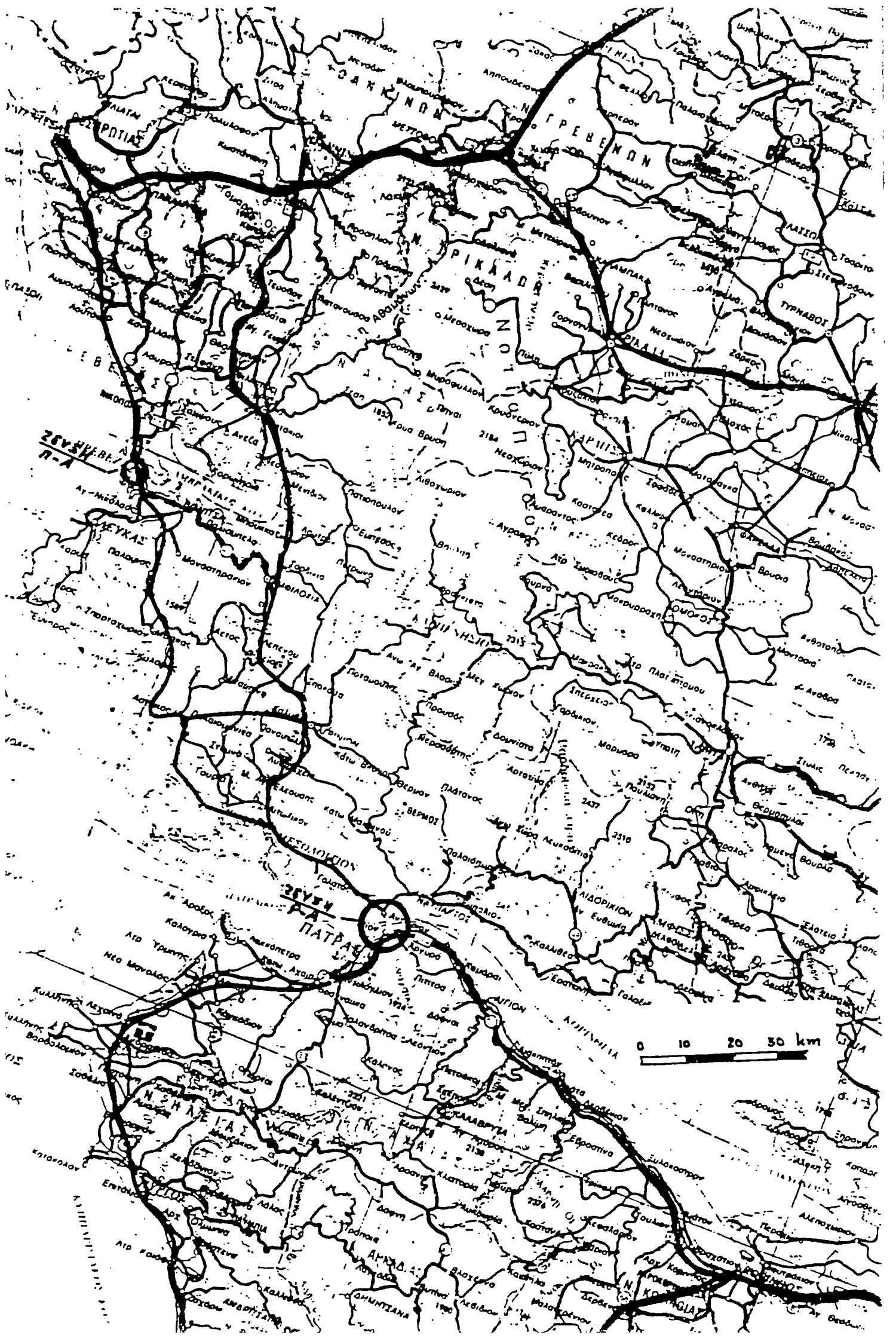
Το έργο περιλαμβάνει οδικές συνδέσεις με το υφιστάμενο δίκτυο. Περιλαμβάνει επίσης Σταθμό Διοδίων. Προβλέπεται διατομή 2 λωρίδων κυκλοφορίας, 1 λωρίδα ανά κατεύθυνση. Μελλοντικά είναι εφικτή η κατασκευή και γειτονικού παρομοίου έργου, δηλ. είναι δυνατή η εξέλιξη της διατομής σε 2X2 λωρίδες κυκλοφορίας.

11.1.6 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Το 1985 προκηρύχθηκε διεθνής διαγωνισμός για την μελέτη και κατασκευή του έργου, με χρηματοδότηση του κυρίου του έργου. Ο διαγωνισμός προέβλεπε γέφυρα σε άλλη θέση, απ'

Θέση Έργου / Κλ. 1:50.000,

εκείνη του έργου του τρέχοντα διαγωνισμού. Ο διαγωνισμός αυτός προχώρησε μέχρι την αξιολόγηση των Τεχνικών Προσφορών. Δεν εδόθη συνέχεια.

Το 1991 το ΥΠΕΧΩΔΕ ανέθεσε στην Ελληνική Μελετών την σύνταξη προμελέτης του έργου, οικονομικής ανάλυσης και τεχνών δημοπράτησης με το σύστημα αυτοχρηματοδότησης (BOT).

Το Ιούλιο του 1991 προκηρύχθηκε η Α' φάση (προεπιλογή).

Η σχετική διακήρυξη προέβλεπε την δυνατότητα δυο τύπων προσφορών:

Α. Με κατ' αποκοπή τίμημα για την μελέτη - κατασκευή του έργου και χρηματοδότηση του Δημοσίου.

Β. Με αυτοχρηματοδότηση του Δημοσίου εκμετάλλευσης του έργου για ορισμένη περίοδο.

Τον Ιανουάριο 1992 προεπελέγησαν 9 όμιλοι από τους 10 που εκδήλωσαν ενδιαφέρον.

Το καλοκαίρι 1992 το ΥΠΕΧΩΔΕ αφού ήλεγξε τα υποβληθέντα τεύχη δημοπράτησης από τον Μελετητή, προσέλαβε την ΕΥΠΑΛΙΝΟΣ ΤΑΕ (ως Τεχνικό Σύμβουλο) και την KOURI CAPITAL HELLAS (ως Χρηματοοικονομικό Σύμβουλο) για την αναμόρφωση μέρους των τευχών όπως ΣΔ, ΕΣΥ, ΣΣΠ και ΟΠ* ενώ οι υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ προσπάθησαν να υποδείξουν στον Μελετητή διορθώσεις και βελτιώσεις στα υπόλοιπα τεύχη (ΚΜΕ, ΤΣΥ)*.

ΣΔ : Συμπληρωματική Διακήρυξη
ΕΣΥ : Ειδική Συγγραφή Υποχρεώσεων
ΣΣΠ : Σχέδιο Σύμβασης Παραχώρησης
ΟΠ : Οικονομική Προσφορά
ΚΜΕ : Κανονισμός Μελετών - Ερευνών

Τον Ιανουάριο του 1993 κοινοποιήθηκαν τα τεύχη στους διαγωνιζόμενους και τον Μάρτιο 1993 μεταβολές που προκλήθηκαν από σχόλια των ενδιαφερομένων επί των τευχών.

Την 1η Δεκεμβρίου του 1993 κατατέθηκαν οι προσφορές από 3 ομίλους.

11.1.7 Βασικοί όροι του διαγωνισμού και αιτήματα προσφορών

Οι διαγωνιζόμενοι υποχρεούνται να υποβάλλουν προσφορά αυτοχρηματοδότησης (ΠΡΟΣΦΟΡΑ Β). Ωστόσο μπορούν - αν θέλουν - να υποβάλλουν και προσφορά με κατ' αποκοπή τίμημα και χρηματοδότηση (100%) του Δημοσίου (ΠΡΟΣΦΟΡΑ Α).

Στα τεύχη του (ΣΔ) προβλέπεται ολοκληρωμένος τρόπος αξιολόγησης των δύο τύπων προσφορών, τόσο για την κάθε μια, όσο και μεταξύ των, με κριτήριο το κοινωνικό κόστος του έργου.

Για την Προσφορά Α ζητείται ο καθορισμός ενός κατ' αποκοπή τιμήματος για την μελέτη και κατασκευή του έργου. Το Δημόσιο υπόσχεται να χρηματοδοτήσει όλες τις δαπάνες.

Για την Προσφορά Β ζητείται να προταθούν:

- το ύψος της επιζητούμενης από το Δημόσιο συμμετοχής στην χρηματοδότηση, που πάντως πρέπει να 'ναι μικρότερο των 17 ΜΕCΥ'S.
- η χρονική διάρκεια της παραχώρησης.
- τα μέγιστα όρια των διοδίων που πάντως πρέπει να 'ναι μικρότερα από καθοριζόμενα στα τεύχη Max.

Οι κίνδυνοι αναλαμβάνονται από τον Ανάδοχο. Ο κύριος του

έργου δεσμεύεται να κάνει τις απαλλοτριώσεις της ζώνης κατάληψης του έργου.

12. Αξιολόγηση του Α' πενταετούς Αναπτυξιακού Προγράμματος 1983 - 1987

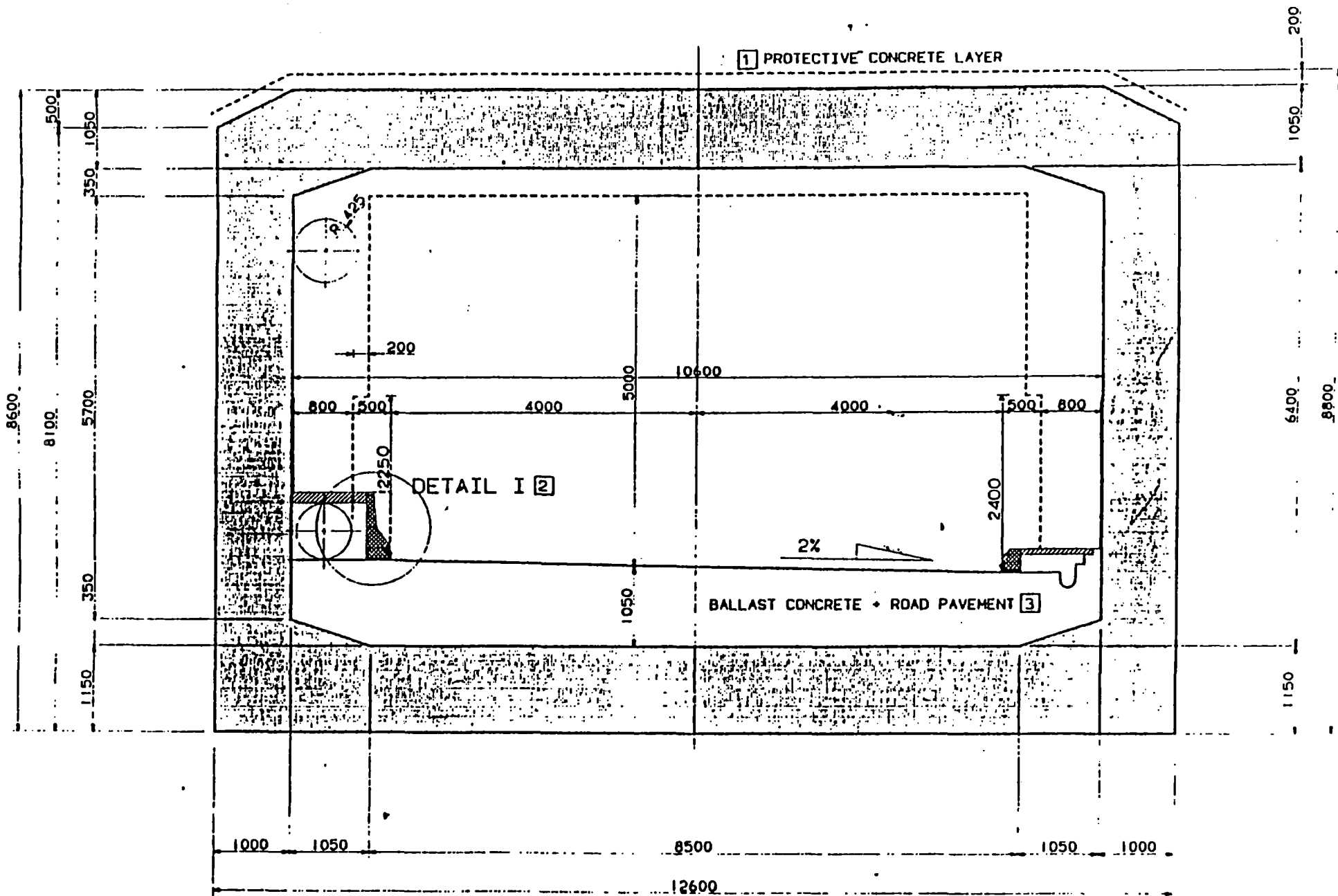
Οι κυριότεροι στόχοι του Α' πενταετούς Αναπτυξιακού προγράμματος (1983 - 1987) ήταν οι εξής:

1. Η ολόπλευρη αξιοποίηση των φυσικών - πλουτοπαραγωγικών πόρων του Νομού μας, με παράλληλη δραστηριοποίηση όλων των παραγωγικών τομέων της τοπικής οικονομίας.
2. Η δημογραφική ανασυγκρότηση μέσα από την αύξηση του πληθυσμού και η αποκατάσταση της φυσιολογικής δομής στην πυραμίδα των ηλικιών.
3. Η πολιτιστική και κοινωνική πρόοδος μέσα από την αύξηση της προσφοράς των κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών και την παραγωγή νέων κοινωνικών και πολιτιστικών αξιών.
4. Η διατήρηση της ιστορικής ταυτότητας και φυσιογνωμίας της περιοχής μέσα από την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Οι παραπάνω στόχοι αφορούν έργα αρμοδιότητας Νομαρχιακού Συμβουλίου (ΣΑΝΤ) και έργα αρμοδιότητας κεντρικών φορέων. Και τείνουν όχι απλά στην ποσοτική μεγένθυση ορισμένων δεικτών, αλλά στην ταυτόχρονη οικονομική, κοινωνική και Πολιτιστική μας ανάπτυξη.

Όσον αφορά τα έργα αρμοδιότητας Νομαρχιακού Συμβουλίου έχουμε υλοποίηση σε υψηλό ποσοστό 89% σε σχέση με τον αρχικό στόχο.

Το βάρος της Αναπτυξιακής προσπάθειας επικεντρώθηκε στα

Τυπική Διατομή

εξής:

1. Στην αξιοποίηση του Νομικού πλαισίου της αναπτυξιακής διαδικασίας. Ως βασικοί θεσμοί υλοποίησης των τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων και ιδιωτικών πρωτοβουλιών θεωρούνται τα νομοθετήματα: α) Ν. 1337/83 για πολεοδομικό και χωροταξιακό σχεδιασμό, β) Ν. 1416 για την τοπική Αυτοδιοίκηση - Αναπτυξιακοί σύνδεσμοι - Προγραμματικές συμβάσεις, γ) Ν. 1262/82 για κίνητρα επενδύσεων και δ) Ν.1541/81 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς.
2. Στην δημιουργία του απαραίτητου υπόβαθρου της ανάπτυξης με την προσπάθεια πραγμάτωσης τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στους τομείς της ύδρευσης, αποχέτευσης, υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης, συγκοινωνίας, ενέργειας, περιβάλλοντος, Πολεοδομίας, στέγασης, αθλητισμού, πολιτισμού και λαϊκής επιμόρφωσης.
3. Στην ισχυροποίηση του παραγωγικού συστήματος σε βασικούς παραγωγικούς τομείς που έχουν δυνατότητες ανάπτυξης στο Νομό μας, όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, ο τουρισμός κ.ά.

Με βάση τους ανωτέρω στόχους πραγματοποιήθηκε σημαντικό έργο σ' αρκετούς τομείς. Αναλυτικότερα:

- Στον τομέα των Εγγειοβελτιτικών Έργων διατέθηκαν συνολικά 2.171.000 δρχ. και κατασκευάσθηκαν έργα μεγάλης εμβέλειας, όπως τα αρδευτικά έργα των περιοχών Παλαίρου, Πωγωνιάς, Περατιάς, Αγίου Νικολάου, Παλαιομάνινας, Παντάνασσας, Βόνιτσας, Μοναστηρακίου, Χαλκιόπουλου και των περιοχών Θέρμου - Πετροχωρίου. Με τα έργα αυτά αρδεύτηκαν συνολικά 45.000 στρέμματα. Για έργα γεωργικού εξηλεκτρισμού

διατέθηκαν 120.000.000 δρχ.

- Στον τομέα μελετών για έργα μεγάλης παραγωγικότητας δαπανήθηκαν συνολικά 101.000.000 δρχ. Ενδεικτικά έργα:
  - * Γαλατά - Ευηνοχωρίου έκτασης 23.000 στρεμμάτων
  - * Κάτω Αχελώου έκτασης 11.500 στρεμμάτων και
  - * Αρδευτικών δικτύων ζωνών 8,9β και 9γ έκτασης 45.000 στρεμμάτων.
- Στον τομέα των Δασικών κατασκευαστικών έργων διατέθηκαν συνολικά 900.000.000 δρχ. Χαρακτηριστικά στοιχεία του τομέα αυτού είναι:
  - * Δασική οδοποιία και νέες διανοίξεις 205 χιλ.
  - * Βελτιώσεις υπάρχουσας οδοποιίας 355 χιλ.
  - * Κατασκευή συγκεκριμένων τεχνικών (σκυροστρώσεων και διανοίξεις δρόμων γ' κατηγορίας) 618 χιλμ.
- Στον τομέα βελτίωσης βοσκοτόπων διατέθηκαν 400.000.000 δρχ. για δρόμους προσέλασης, ποτήστρες και στέγαστρα.
- Στον τομέα βελτίωσης της αλιείας έγιναν ορισμένα βασικά έργα υποδομής, όπως η εκσκαφή του διαύλου της Κλείσοβας προϋπολογισμού 61.000.000 δρχ. και η κατασκευή της ιχθυόσκαλας Μεσολογγίου προϋπολογισμού 550.000.000 δρχ.
- Στις λιμενικές κατασκευές εντάσσονται τα έργα εκβάθυνσης του διαύλου του λιμένα Μεσολογγίου, αποπεράτωσης λιμενίσκου Παλαίρου, κατασκευής ανωδομής στο λιμάνι Μύτικα και προστασίας του φρουρίου στο λιμάνι της Ναυπάκτου.
- Για δημοτικά και κοινοτικά έργα δαπανήθηκε συνολικά το ποσό του ενός δισεκατομμυρίου. Τα μεγαλύτερα κονδύλια απορρήφθηκαν από έργα εσωτερικής οδοποιίας, ύδρευσης και κτιριακών κατασκευών.

- Στον τομέα των συγκοινωνιακών έργων ασφαλτοστρώθηκαν συνολικά 260 χιλ. επαρχιακών και άλλων οδών, ενώ παράλληλα έγιναν διανοίξεις σε 60 περίπου χιλιόμετρα. Η συνολική δαπάνη για τα έργα αυτά ανήλθε στο ποσό των 2.500.000.000 δρχ. Τέλος κατασκευάσθηκαν ορισμένες γέφυρες, όπως η γέφυρα Γραμμένης Οξυάς δαπάνης 27.000.000 δρχ. και η γέφυρα του Αγριδίου στον Ίναχο ποταμό δαπάνης 13.000.000 δρχ.
- Στον τομέα της γεφυροποιίας ανήκει και η κατασκευή των γεφυρών "Μπέλευ" στον Άγιο Νικόλαο Τριχωνίδας, στο Κ. Κεράσοβο Μακρυνέας, στο Λεσίφι Ξηρομέρου, στον Άγιο Ανδρέα Μακρυνέας, στην Κυραβγένα Τριχωνίδας και σ' άλλα σημεία.

Ένας από τους βασικούς τομείς των στόχων του Α' πενταετούς προγράμματος ήταν και η κατασκευή εκπαιδευτικών κτιριακών έργων και η βελτίωση λειτουργίας και εμφάνισης των παλαιών.

Κατασκευάσθηκαν 11 νέα σχολικά κτίρια συνολικής επιφάνειας 17.000 τ.μ. και αντίστοιχης δαπάνης 450.000.000 δρχ. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα Δημοτικά Σχολεία: Πενταλόφου, Πλαγιάς, Κατοχής, Δρυμού, Σπολάιτας, 13ο Αγρινίου, Βόνιτσας, Αγγελοκάστρου και τα Γυμνάσια: Αμφιλοχίας, Ματαράγκας και Εμπεσσού. Ειδικά το κτιριακό συγκρότημα του Πολυκλαδικού Λυκείου Αγρινίου χαρακτηρίζεται ως ένα από τα μεγαλύτερα και αρτιότερα της Χώρας. Τέλος αναφέρουμε την μετατροπή του Δ' Λυκείου Αγρινίου σε Πανεπιστημιακό κτίριο όπου στεγάσθηκε και λειτουργεί το τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πατρών.

Στο στάδιο της αποπεράτωσης βρίσκονται 20 νέα διαδακτήρια

με 170 νέες αίθουσες συνολικής επιφάνειας 30.000 τ.μ. και με εγκεκριμένες πιστώσεις 1.250.000.000 δρχ. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα Δημοτικά Σχολεία: Λουτρού, Μοναστηρακίου, Ελαιοφύτου, Αιτωλικού, 3ο Μεσολογγίου, 2ο Αγρινίου καθώς και τα Γυμνάσια: Φυτειών, Καλυβίων, Μαλαισιάδας, Ναυπάκτου και Γουριάς.

Για τις ανάγκες της Ανώτερης Εκπαίδευσης στο Νομό κατασκευάσθηκαν τα συγκροτήματα Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου κι έγινε για τον ίδιο σκοπό μετατροπή των φυλακών Μεσολογγίου σε κεντρικό κτίριο των ΤΕΙ. Οι αντίστοιχες δαπάνες έφτασαν στο ποσό των 245.000.000 δρχ.

Στον τομέα της χωροταξίας και της Πολεοδομίας ανατέθηκαν μελέτες ανασυγκρότησης των περιοχών Αγρινίου, Ναυπάκτου, Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Αμφιλοχίας, Βόνιτσας, Αστακού, Δοκιμίου: Νεάπολης, Παναιτωλίου και Καινουρίου, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο.

Στον τομέα της εργατικής πολιτικής έχουν διατεθεί και έχουν προγραμματισθεί να διατεθούν στο νομό μας 8.816.000.000 δρχ. Απ' αυτά για εργατικές κατοικίες 8.200.000.000 δρχ., για την ανεργία και την εκπαίδευση των εργαζομένων 220.000.000 δρχ. και για την πολιτιστική βελτίωση των εργαζομένων, βρεφονηπιακών σταθμών κ.λ.π. 336.000.000 δρχ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την κατασκευή και παραχώρηση 60 κατοικιών στη Ναύπακτο, 184 κατοικιών στο Αγρίνιο, 22 κατοικιών στην Αμφιλοχία και 40 κατοικιών στη Βόνιτσα. Στο στάδιο της αποπεράτωσης βρίσκονται 80 νέες κατοικίες στη Ναύπακτο και 360 σε δύο εργατικούς οικισμούς του Αγρινίου.

Στον τομέα της Πρόνοιας ιδρύθηκαν στο νομό 12 Κρατικοί

Παιδικόί Σταθμοί και ένας (1) βρεφονηπιακός στο Αγρίνιο.

Εφαρμόστηκε πρόγραμμα στεγαστικής αποκατάστασης 2 δισεκατομμυρίων χωρίς σ' αυτά να συμπεριλαμβάνονται και οι δαπάνες για τη λειτουργία και την ανέγερση κτιρίων των παιδικών Σταθμών.

Στον τομέα της ύδρευσης στην πενταετία 1983-1987 απορροφήθηκαν για έργα ύδρευσης 1.851.429.000 δρχ., από τα οποία 1.117.129.000 δρχ. για έργα ύδρευσης σε Ο.Τ.Α. κάτω των 5.000 κατοίκων και τα υπόλοιπα 734.300.000 δρχ. στα μεγάλα έργα ύδρευσης, που είχε προγραμματίσει το Νομ. Συμβούλιο.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι στα μεγάλα έργα υπάρχει μια καθυστέρηση και η αποπεράτωση τους μεταφέρεται στο νέο πενταετές, ενώ τα έργα ύδρευσης σε μικρές Κοινότητες 5/πλασιάστηκαν. Αυτό ήταν επόμενο, αφού σ' αυτές τις Κοινότητες δεν υπήρχε καμμία υποδομή πριν το 1983.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι έχει τελειώσει το εσωτερικό δίκτυο της Αμφιλοχίας κι ένα μεγάλο τμήμα των έργων ύδρευσης Ναυπάκτου, Κατοχής και συνδέσμου Αγρινίου.

Στον τομέα της αποχέτευσης έχουν ξεκινήσει και συνεχίζονται οι εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού του Δήμου Βόνιτσας, τμήμα αγωγού αποχέτευσης στο Δήμο Ναυπάκτου και οι εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού του Δήμου Αμφιλοχίας.

Επίσης έχουν γίνει 16 μελέτες αποχέτευσης με εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού που αφορούν σχεδόν όλες τις ευαίσθητες περιοχές του νομού από πλευράς περιβάλλοντος, όπως η περιοχή του Ιουνίου, του Αμβρακικού και της λίμνης Τριχωνίδας, καθώς επίσης και στους Δήμους Αιτωλικού - Αγρινίου, Θέρμου και

Νεάπολης με συνολικό προϋπολογισμό έργων 4.500.000 περίπου δρχ.

Τέλος έχει εκπονηθεί μελέτη για την ορθή περισυλλογή και διάθεση των απορριμάτων για όλο το νομό.

Οι νέοι θεσμοί και η λαϊκή συμμετοχή είναι ο στόχος, που κατακτήθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό σε σχέση με την αναπτυξιακή πολιτική και διαδικασία και είναι πλέον μη "αντιστρεπτός" όρος δηλαδή δεν ανακαλείται.

Η συνεισφορά του δημοσίου τομέα στην ποιότητα ζωής και στο βιοτικό επίπεδο του νομού υπήρξε ουσιαστική. Είχαμε καλούς ρυθμούς επενδύσεων στα έργα υποδομής και ικανοποιητικές υπήρξαν σε ιδιωτικές επενδύσεις με την διαδικασία του Ν. 1262/82.

Αναφέρουμε ορισμένα στοιχεία κατά τομέα:

Πρωτογενής τομέας:

Σύνολο επενδύσεων σε μονάδες 93

Ύψος παραγωγικής επένδυσης 2.284.603.000 δρχ.

Ύψος επιχορήγησης Δημοσίου 819.053.000 δρχ.

Δευτερογενής τομέας:

Ύψος παραγωγικής επένδυσης 6.136.745.052 δρχ.

Ύψος επιχορήγησης Δημοσίου 1.834.967.000 δρχ.

Τριτογενής τομέας:

Ύψος παραγωγικής επένδυσης 537.000.000 δρχ.

Ύψος επιχορήγησης Δημοσίου 102.954.000 δρχ.

Από τις 93 μονάδες που υπήχθησαν στον αναπτυξιακό νόμο 1262/82 λειτουργούν σήμερα, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουμε, 70.

Στον τομέα του αθλητισμού έγιναν σημαντικά έργα με

σύγχρονη τεχνολογία με αποτέλεσμα να έχουμε αύξηση του μαζικού αθλητισμού.

Στον τομέα της υγείας αναφέρουμε την έναρξη των εργασιών του νέου Νοσοκομείου Μεσολογγίου προϋπολογισμού 1.000.000.000 δρχ. και την ανάθεση της μελέτης για το νέο Νοσοκομείο Αγρινίου, ενώ παράλληλα ολοκληρώνονται οι εργασίες συντήρησης, επέκτασης και βελτίωσης του υπάρχοντος Νοσοκομείου Αγρινίου.

Τα έργα αυτά είναι η κατασκευή νέων χειρουργείων, η προσθήκη δύο ορόφων με θαλάμους νοσηλείας και η κατασκευή εστιατορίου για το προσωπικό του Νοσοκομείου.

Για φαρμακευτική περίθαλψη και ιατρικές Υπηρεσίες διατέθηκαν κονδύλια της τάξης των 750 και 730 εκατομμυρίων δρχ. αντίστοιχα.

Στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης πρέπει να αναφέρουμε την έναρξη των εργασιών κατασκευής του Διοικητηρίου Μεσολογγίου δαπάνης 150 εκατομμυρίων δραχμών, την επισκευή της οικίας Τρικούπη στο Μεσολόγγι, τη διαμόρφωση των παλαιών κτιρίων του Σιδηροδρομικού Σταθμού Μεσολογγίου και την επισκευή και προσθήκη του Κτηνιατρείου Μεσολογγίου. Τα έργα αυτά θα αποπερατωθούν στο νέο πενταετές πρόγραμμα.

Στον τομέα της Λαϊκής Επιμόρφωσης λειτούργησαν τμήματα μάθησης, που κάλυψαν πραγματικές ανάγκες του λαού.

Χαρακτηριστικά ήταν τα τμήματα κοινωνικού προβληματισμού. Στον πολιτιστικό τομέα λειτούργησαν τμήματα χορού, ζωγραφικής και θεάτρου. Αξίζει να αναφέρουμε το πρόγραμμα "Λαϊκή Επιμόρφωση και Ένοπλες Δυνάμεις" που θα συνεχισθεί στο νέο πανταετές και ένα πλήθος μεμονωμένων εκδηλώσεων που έγιναν με

την συνεργασία, πολιτιστικών Συλλόγων και επιστημονικών φορέων.

12.1 Επενδύσεις Π.Ε.Π.

Μετά την αξιολόγηση του Α' πενταετούς προγράμματος θα αναφερθούμε και στα κονδύλια που διατέθηκαν ή θα διατεθούν από τα έργα περιφερειακού σκέλους (όχι σε όλα, αλλά κυρίως σε έργα υποδομής - μεταφορών και τουρισμού):

Πίνακας 33: Π.Ε.Π. 1990-1993 (σε χιλ.δρχ.)

- Κατασκευή οδικών προσπελάσεων - Φράγμα Ευήνου	155.454
- Παρακαμπτήριος Ναυπάκτου	434.920
- Σύνδεση Αμφιλοχίας - Καρπενησίου	54.968
- Βελτίωση Εθνικής οδού Αντιρρίου / Ιωαννίνων	108.623
- Επαρχιακή οδός Ναυπάκτου / Θέρμου	88.198
- " " Αιτωλικού / Αστακού	41.302
- Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας	306.792
- Τουριστική Προβολή περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας	18.042
- Αλιευτική Διαχείριση ευρύτατων υγρότοπων Λιμνοθ/σας Μεσ/γγίου	10.000
- Υπηρεσία Αναψυχής 91 Αγρινίου	11.714
- Περιβάλλον - Δήμος Μεσολογγίου	7.000
- Διαχείριση Υδάτων - Δήμος Αγρινίου	8.962
- Διαχείριση απορρόφησης και εξεύρεσης χώρου διάθεσης σκουπιδιών / Αντιρρίου	18.020
- Προστασία νησίδος Αγίας Τριάδας στην Κλείσοβα / Δήμος Μεσολογγίου	26.140
- Διαμόρφωση και ανάπλαση ιστορικών χώρων / Δήμος Μεσολογγίου	11.506
- Αναπαλαίωση / Επισκευή Νεοκλασσικού σπιτιού Τρικούπη / Δήμος Μεσολογγίου	10.631
- Επέκταση πλαζ Τουρλίδας "	22.840
- Αξιοποίηση Φρουρίου Βόνιτσας / Δήμος Βόνιτσας	2.107
- Τουριστική αξιοποίηση αυτής Μύτικα	13.965

Πίνακας 34:

Π.Ε.Π. '94-'99

Υποπρόγραμμα 1: Δυτική Ελλάδα - Πύλη διασύνδεσης με την
Ευρώπη

(σε εκατ.δρχ.)

- Παραιόνια οδός (Αιτωλικού / Αστακός) 'Ακτιο	3.000
- Οδός Αγρινίου / Πλατυγιάλι / Αστακός	1.000
- Παράκαμψη Ναυπάκτου	1.000
- Οδός Συκιάς / Ματαράγκας / Κ. Μακρύνειας / Παναιτωλικού	500
- Οδός Αγρινίου / Καρπενησίου ΥΠΕΧΩΔΕ	500
- Ε.Ο. Αντιρρίου / Ιωαννίνων "	2.000
- Μαρίνα Μεσολογγίου Ε.Ο.Τ.	500
- Κατασκευή συγκροτήματος σχολής Διοίκησης και Οικονομίας	900
- Γενικό Νοσοκομείο Μεσ/γγίου Υπ. Υγείας	3.500
- Νοσοκομείο χρόνιων παθήσεων Αμφιλοχίας	500
- Κατασκευή παιδικού σταθμού Νεάπολης	90
- Κατασκευή 3ου " " Αγρινίου	110
- " 4ου " " "	90
- Έρευνα, ανάδειξη, αξιοποίηση αρχαίων μνημείων Αιτ/νίας - ΥΠ.ΠΟ.	500
- Αναπαλαίωση, αναστήλωση εκκλησιαστικών μνημείων και παραδοσιακών κτιρίων / Νομ. Αιτ/νίας	500
- Αξιοποίηση αυτών / Νομ. Αιτ/νίας	500
- Φράγμα Αχυρών - ΥΠΕΧΩΔΕ	1.000

13. Συμπεράσματα

Η ανάλυση και οι έλεγχοι δείχνουν ότι ο αναμενόμενος δείκτης εσωτερικής ανταποδοτικότητας θα είναι με 7-10%. Πέραν τούτου το έργο αυτό θεωρείται βασικό έργο υποδομής. Η ακτινοβολία ωφελειών θα είναι χωρικά και χρονικά πολύ σημαντική.

Εκτός της άμεσης επιρροής από την πραγματοποίηση μιας τόσο σημαντικής επένδυσης στην περιοχή, οι αναλύσεις δείχνουν ότι το έργο θα ενεργήσει στην στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης και βελτίωσης της κοινωνικοοικονομικής κατανομής.

Είναι φανερό ότι μια τόσο μεγάλη επένδυση, καθώς και αυτή της ζεύξης Πρέβεζας - Ακτίου ανοίγει τον δρόμο για νέες επενδύσεις στον νομό Αιτωλοακαρνανίας και ειδικότερα για τον τουρισμό.

Επί πλέον η συνολική και ενοποιημένη περιφέρεια των τριών νομών, χάρις στο έργο θ' αποκτήσει μεγαλύτερη ανεξαρτησία από την μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας.

Πραγματικά η ζεύξη θα επιτρέψει την ανάπτυξη και εξειδικευμένων δραστηριοτήτων αφού κάθε τέτοια δραστηριότητα θ' αναπτυχθεί σε ευρύτερη αγορά.

ΣΑΝΤ/2

Μιν. 35

Εργασίες : Μεταφορές

3.740.000

3.700.000.000

1. Γέφυρα Τατάρνας-Τρίκλινο-Χαλκιοπούλο- Βαρετάδα-Αμφιλοχία	200.000.000
2. Ανοιξιάτικο Κρικελο-Ξερολίβαδο-Πτελέα-Σταθά	150.000.000
3. Εμπασός-Περδικάκι-Ξρουβιανά-Αυλάκι	200.000.000
4. Φλωριάδα-Εμπασός-Χαλκιοπούλο-Μαλεσιάδα- Αμοργιανοί-Ματσούκι-Εθν.οδός Ιωαννίνων-Αντιρ.	150.000.000
5. Δαφνιάς-Ακρων (Λιθοβούνι) Μεσάριστα-Ανω Μακρυνού-Διασταύρωση-Κάτω Μακρυνού- Ναύπακτος	80.000.000
6. Διασταύρωση Κάτω Μακρυνού-Χαλούδι-Ανάληψη	80.000.000
7. Μηλιά-Ποκίστα-Δοβριτσα-Στράνωμα-Φαμίλα	210.000.000
8. Ελευθέριανη - Ανεμάκι	80.000.000
9. Θέρμο-Λουτρά Στάχτης	50.000.000
10. Πλάτανος-Θέρμο	200.000.000
11. Χοκκινόχωρι-Άσπριά-Κεντρική-Ανω Χώρα	210.000.000
12. Διασταύρωση Ανω Χώρα-Γρηγόρι-Ελατόβρυση Καλλονή-Κυδωνέα-Λεύκα-Γραμμένη Οξυά	110.000.000
13. Εθνική Οδός Αντιρρίου-Ιωαννίνων (θέση Κουβαρά) φυτείες (νέα χάραξη)-Μαχαιρά- Βασιλόπουλο-Καραισκάκη-Αστακός	150.000.000
14. Γουριώτισσα-Σκουρτού-Μαχαιρά	50.000.000
15. Οδός Αμφιλοχίας-Βόνιτσας (Διασταύρωση) - Θύρια - Μοναστηράκι και προς Βόνιτσα	100.000.000
16. Χρυσοβίτσα-Διασταύρωση προς πηγάδι - παραιόνιος οδός	100.000.000
17. Παγωνιά - Πλαγιά	100.000.000
18. Θέρμο-Κόνισκα-Ορια Νομού	150.000.000
19. Θέρμο-Καλλιθέα-Λαμπίρι-Ορια Νομού	300.000.000
20. Θέρμο-Δρυμώνα (με διασταύρωση προς Αετόπετρα)	50.000.000
21. 14η επαρχ.οδός α) προς Σιτώμενα β) προς Αγία Παρασκευή-Αγ.Βαρβάρα	100.000.000
22. Βελτίωση επαρχιακών και κοινοτικών οδών Νομού Αιτ/νίας	1.000.000.000

Πίνακας 36

Σ Α Ν Τ / 2

Τομέας: Τ Ο Υ Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

0,600.000.000

1. Αξιοποίηση παραλιμνίων περιοχών
κοινοτήτων Λίμνης τριχωνίδας

300.000.000

2. Αντηλάσεις ιστορικών κέντρων και χώρων
ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

300.000.000

α) Ανάπλαση ιστορικού κέντρου Μεσολογγίου

100.000.000

β) > > > Αστακού

50.000.000

γ) > Δασυλλίου Αγρινίου.

100.000.000

δ) > Κήψου Ηρώων Μεσολογγίου

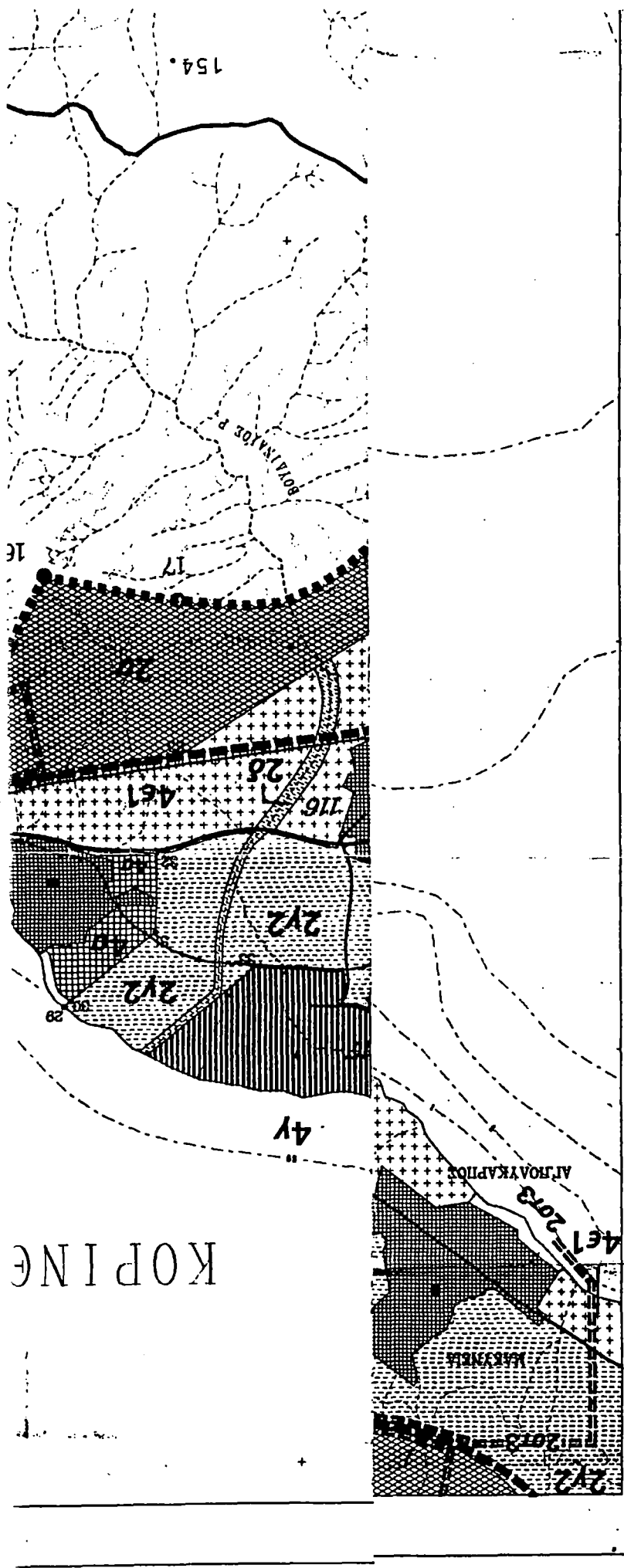
50.000.000

Πίνακας 3f

Ε.Α.Π.Τ Α

Μέτρο 4: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

1. Ολοκλήρωση έργων αξιοποίησης Αρχαίου θεάτρου Μακύνειας Δήμου Αντιρρίου	30.000.000
2. κατασκευή θεάτρου στην Ακρόπολη των Θεσπιέων Κοινότητας κανουργίου	20.000.000
	----- 50.000.000

154.

KOPINE

4V

212

216

461

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

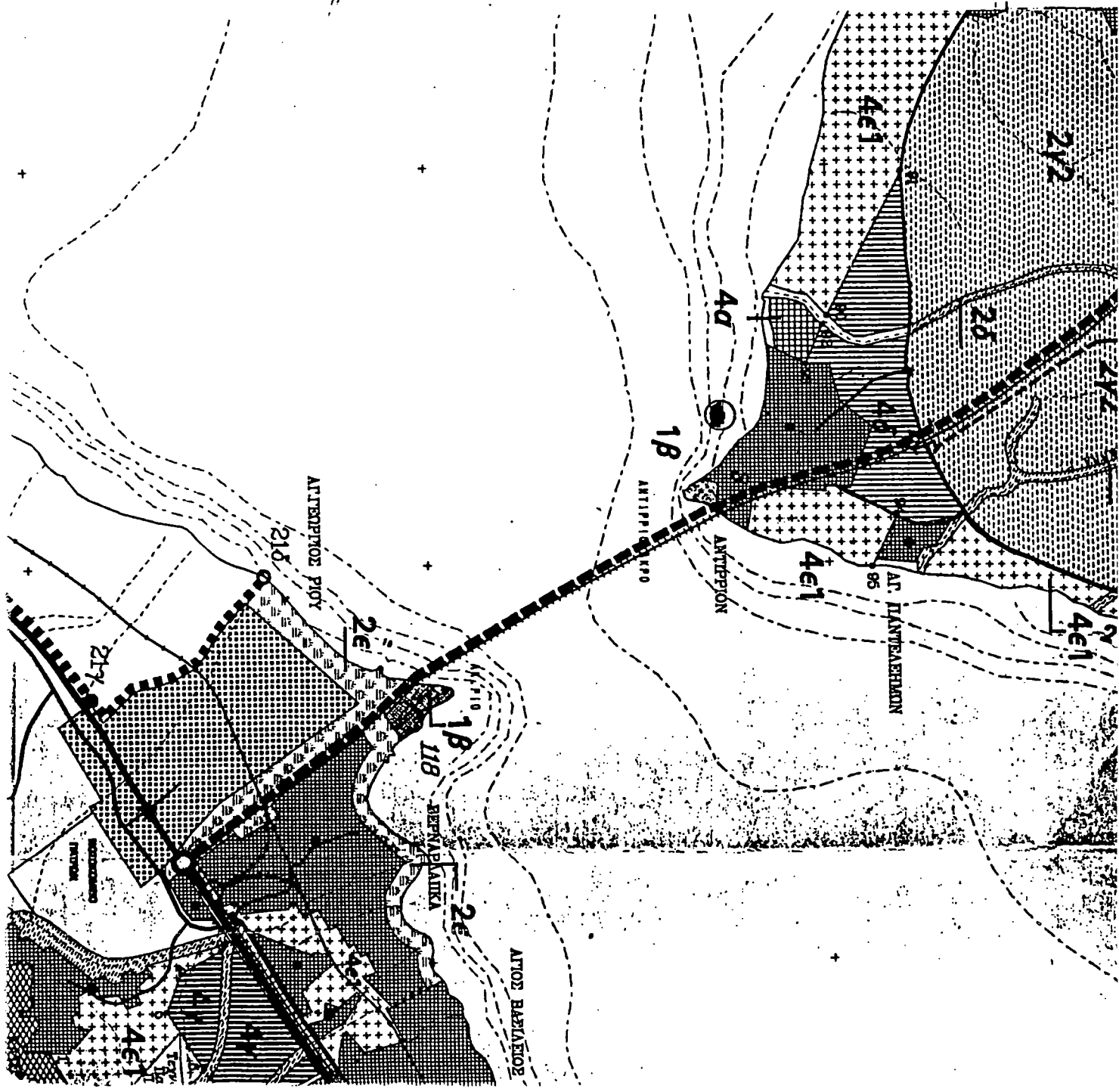
298

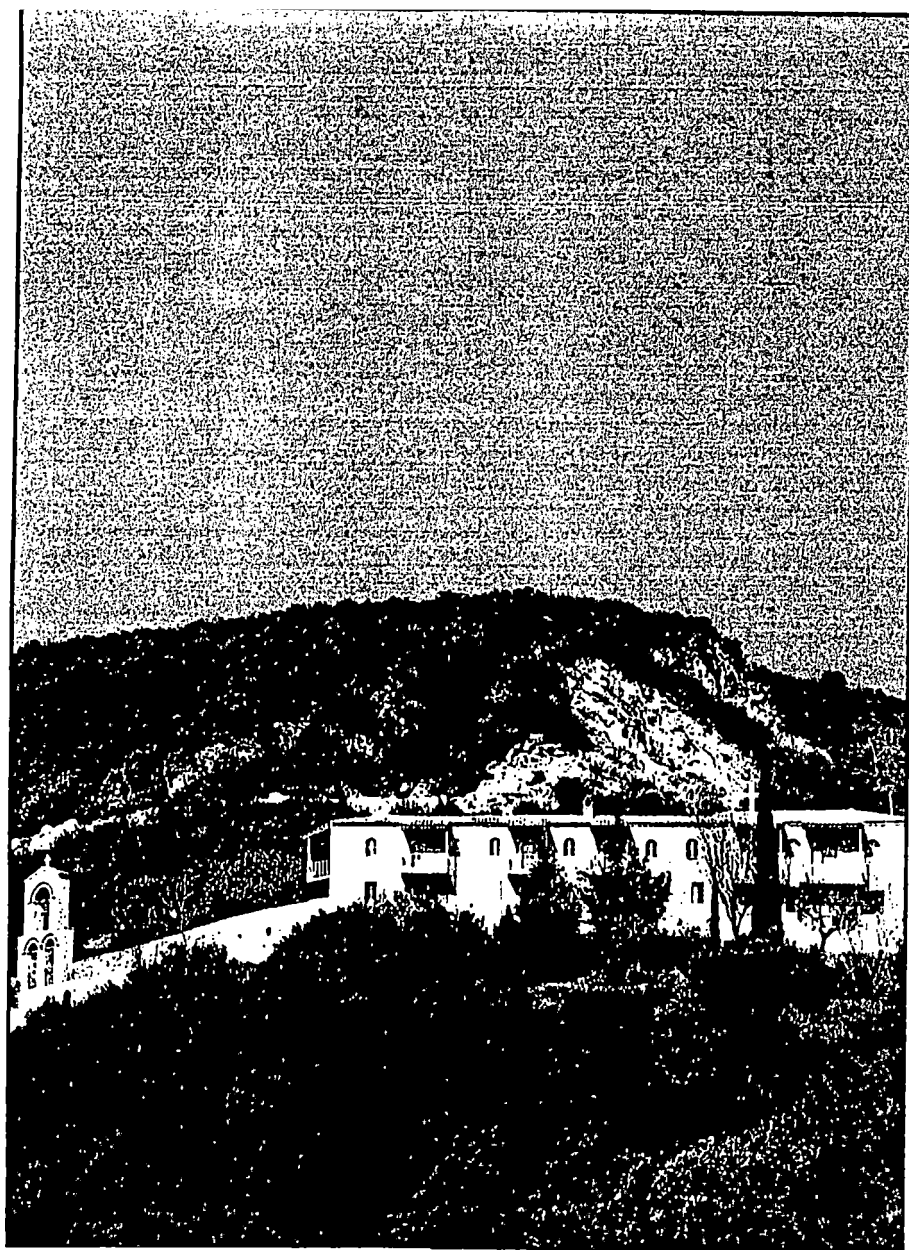
299

300

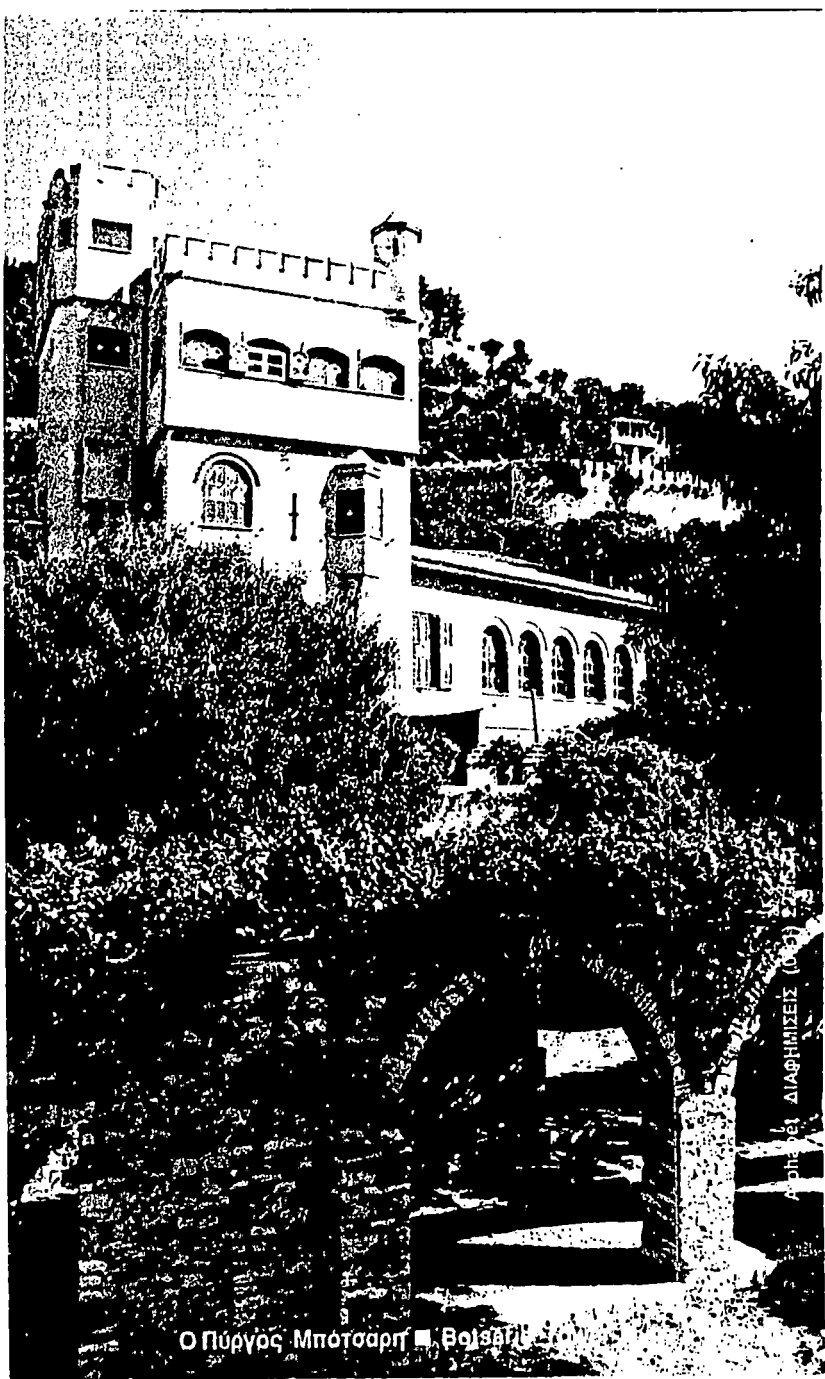
300.0-232.5/25

YTONNHMA

Το μοναστήρι στην Μυρτιά
The monastery of Myrtia

Ο Πύργος Μποτσαρή ■ Βολσαρί

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ (Ο.Α.Ε.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

V. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΖΕΥΞΗ ΡΙΟΥ - ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

1. Εισαγωγή

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης μας ασχολούμαστε με τις δυνατότητες ανάπτυξης του Νομού Αιτωλοακαρνανίας σε όλους τους τομείς και ειδικότερα στον Τουρισμό που είναι και το αντικείμενο μας.

Όπως φαίνεται και στο προηγούμενο κεφάλαιο, μέσω των μεγάλων αναπτυξιακών έργων που έγιναν ή πρόκειται να γίνουν προωθούνται και τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης του Νομού. Είναι λοιπόν αναγκαίο να βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό η υποδομή του, ώστε να προσελκύσει τους επενδυτές.

Στην συνέχεια θα αναφέρουμε ορισμένα βασικά έργα υποδομής που κρίνονται απαραίτητα.

2. Βελτίωση του οδικού δικτύου

Βάσει των προαναφερθέντων φαίνεται ότι για την προώθηση κάθε λογής δραστηριότητας στον νομό αλλά και για την περαιτέρω ανάπτυξη του, απαιτείται να δοθεί έμφαση στην βελτίωση του οδικού δικτύου και στον εμπλουτισμό του με νέους οριζόντιους, κύρια αλλά και κάθετους άξονες. Η βελτίωση του οδικού δικτύου καθίσταται αναγκαία μαζί με την δημιουργία και άλλης βασικής υποδομής κάτω και από τις νέες εξελίξεις που διαγράφονται με τις επερχόμενες ζεύξεις Ρίου - Αντιρρίου και Πρέβεζας - Ακτίου. Η υποδομή αυτή είναι ουσιστική για να

τονωθεί η επενδυτική δραστηριότητα στον νομό. Διαφορετικά, διαγράφεται ο μεγάλος κίνδυνος και επέλθει διάχνας των δραστηριοτήτων του νομού, δηλαδή αυτές που υπάρχουν αλλά και όσες προγραμματίζονται στο μέλλον προς το νομό Αχαΐας, η βελτιωμένη υποδομή του οποίου, μπορεί να αντισταθμίσει τα μεγαλύτερα χρηματοδοτικά κίνητρα που παρέχονται στον νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Έτσι σε ότι αφορά το οδικό δίκτυο (σε συνδυασμό με τα προαναφερθέντα έργα που γίνονται ή θα γίνουν στις μεταφορές μέσω των προγραμμάτων της ΕΟΚ), προτείνεται η βελτίωση - δημιουργία οδικού δικτύου στους παρακάτω άξονες, ώστε να υπάρξει ικανοποιητική σύνδεση τόσο μέσα στον νομό, όσο και με άλλα οικονομικά κέντρα.

- * Αμφιλοχία - Τατάρνα - Καρπενήσι - Λαμία
- * Αμφιλοχία - Περδικάκι - Αυλάκι
- * Ανοιξιάτικο - Φτελιά - Σταθός - Εμπεσσός
- * Βόνιτσα - Πάλαιρος - Μύτικα - Αστακός - Αιτωλικό
- * Ναύπακτος - Θέρμο - Δρυμώνας
- * Αγρίνιο - Καλλιθέα - Προύσσοι - Καρπενήσι
- * Αγρίνιο - Σκουτέρα - Σιτομένα - Καστανούλα - Καταβόθρα
- * Χρυσοβίτσα - Πέντε Πηγάδια - Γέφυρα Γουριάς
- * Διάνοιξη οδού: Μεσάριστα - Ποταμούλα - Κουτσοχέρι
- * Βελτίωση των δρόμων του ορεινού Βάλτου και Ξηρομέρου
- * Ολοκλήρωση Δικτύου: Αγριλιάς - Ελληνικών - Άνω Κεράσοβο
- * Δημιουργία Παρακαμπτηρίων στην Αμφιλοχία, Ναύπακτο

Η προώθηση αυτού του οδικού δικτύου κρίνεται, ότι θα εξαλείψει το πρόβλημα των συγκοινωνιών που αποτελεί μέχρι τώρα ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξη του νομού και

ειδικότερα του τουρισμού.

3. Πρωτογενής τομέας

Εδώ απλά θα αναφέρουμε ορισμένα βασικά μέτρα υποδομής που απαιτούνται :

- * *Επέκταση / καλύτερη χρησιμοποίηση του αρδευτικού συστήματος του νομού.*
- * *Επαρκής συντήρηση αυτού.*
- * *Επέκταση της εκμηχάνησης της γεωργίας.*
- * *Παραπέρα δημιουργία και λειτουργία οργανωμένων και οριοθετημένων ζωνών.*
- * *Βελτίωση της ποιότητας του ζωικού κεφαλαίου.*
- * *Δημιουργία εγκαταστάσεων σφαγής ζώων.*
- * *Διευθέτηση του θέματος του δασικού κτηματολογίου.*
- * *Διευθέτηση του θέματος των χειμάρων του νομού.*
- * *Εξασφάλιση δασικού προσωπικού και εργατικού δυναμικού για τα δάση.*
- * *Δημιουργία δικτύων δασικών δρόμων.*
- * *Διευθέτηση των θεμάτων για την αποτελεσματική λειτουργία της λιμνοθάλασσας - Υποδομή, θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας.*
- * *Αντιμετώπιση του θέματος της μόλυνσης των λιμνών.*
- * *Εμπλουτισμός των λιμνών, αξιοποίησή τους σε θέματα αλιείας και ιχθυογεννητικούς σταθμούς.*
- * *Διάθεση επιστημονικού δυναμικού για την παροχή εξειδικευμένων συμβουλών για τις υδατοκαλλιεργείες.*
- * *Αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων του νομού σε ότι αφορά την παραγωγή ορισμένων προϊόντων. Αντιμετώπιση της προβληματικής διάρθρωσης με αναδιάρθρωσεις καλλιεργειών.*

- * Προώθηση προϊόντων - καλλιεργειών που χαρακτηρίζονται ως πλεονεκτικά.
- * Προώθηση σύγχρονων μορφών οργάνωσης παραγωγής και εμπορίας προϊόντων του πρωτογενούς τομέα.
- * Προώθηση προγράμματος ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση πολλών από τα πιο πάνω θέματα, ορισμένα από τα οποία χαρακτηρίζονται ως στρατηγικής σημασίας, αλλά και η αξιοποίηση σχετικών προγραμμάτων βελτίωσης της υποδομής που έχουν γίνει ή προχωρούν (ΜΟΠ, ΠΕΠ, Υπουργείο Γεωργίας κ.ά.) θα είναι μάλλον αδύνατο να εξυπηρετηθεί και να υποστηριχθεί με τους γεωπόνους και άλλους επιστήμονες που υπάρχουν τώρα στο νομό. Χρειάζεται επαρκής στελέχωση της νομαρχίας σε εξειδικευμένο προσωπικό σε όλους τους κλάδους του πρωτογενούς τομέα.

4. Δευτερογενής τομέας

4.1. Η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου

Η ελπίδα για την βιομηχανική ανάπτυξη του νομού - μεγαλύτερη καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής, άλλοι κλάδοι - συνδέεται καθοριστικά με την πραγματοποίηση της ζεύξης, όταν η τελευταία θεωρείται από την πλευρά των πιθανών θετικών της επιδράσεων.

4.2 Βιομηχανικό Πάρκο Μολυκρείου

Η πραγματοποίηση της ζεύξης σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο νομός παρέχει κίνητρα περιοχής Γ σε σχέση με τον νομό Αχαΐας που παρέχει κίνητρα περιοχής Β, θα μπορούσαν να

οδηγήσουν στην διοχέτευση επενδύσεων από την περιοχή της Αχαΐας - και ιδιαίτερα κάτω από την πίεση του ζωτικού χώρου της Πάτρας προς το Ν. Αιτωλ/νίας.

Διαφαίνεται να χωροθετείται μία περιοχή του νομού, το νοτιοανατολικό μέρος του, όπου θα μπορούσε να εξελιχθεί σε χώρο μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Η ταυτόχρονη ύπαρξη κατάλληλης υποδομής στην περιοχή αυτή που χρειάζεται για την έλκυση επενδύσεων, οδηγούν στην πρόταση της δημιουργίας Βιομηχανικού Πάρκου στην περιοχή Αντιρρίου - Ναυπάκτου, ίσως στην τοποθεσία Μολύκρειο.

Ταυτόχρονα, το Βιομηχανικό Πάρκο θα υπαχθεί στα κίνητρα της ευνοϊκότερης περιοχής (περιοχή Δ) που θα το κάνουν ακόμη ελκυστικώτερο για την χωροθέτηση σε αυτό βιομηχανικών επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, τα πλεονεκτήματα της περιοχής αυτής είναι πολλά καθώς μπορεί να προσελκύσει μονάδες που θα απολαμβάνουν τόσο την υποδομή και τα υψηλά κίνητρα, όσο και διαχεόμενες ωφέλειες του αστικού κέντρου της Πάτρας.

Από την άποψη της προσφοράς θέσεων απασχόλησης θα είναι σημαντική αφού μπορεί να εξυπηρετήσει και την Ορεινή Ναυπακτία, όπου με κατάλληλες βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο μπορεί να βρεθεί εργασία στους κατοίκους της περιοχής αλλά και να τονωθεί γενικότερα από άλλες δραστηριότητες που θα προκύψουν από τις επιδράσεις της βιομηχανικής δραστηριότητας της περιοχής.

4.3 Βιομηχανική Περιοχή Αγρινίου

Απαιτείται η επιτάχυνση των διαδικασιών που αφορούν την κατασκευή και την έναρξη της λειτουργίας της ΒΙΠΕ Αγρινίου

στο χώρο που προβλέπεται από το ΓΠΣ Αγρινίου.

Η δημιουργία της είναι επιβεβλημένη καθώς και οι επενδυτές αντιμετωπίζουν προβλήματα έκδοσης άδειας ανέγερσης βιομηχανικών εγκαταστάσεων ιδιαίτερα κάτω από τις υπάρχουσες διατάξεις των ΥΒΕΤ - ΥΠΕΧΩΔΕ, σχετικά με αποστάσεις από οικισμούς, βαθμό όχλησης και άλλους παράγοντες. Εμπρόθετα, οι ΒΙΠΕ ελαχιστοποιούν το κόστος της αρχικής επένδυσης, αλλά και το λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων. Δημιουργούν οικονομίες κλίμακος, ενθαρρύνουν επενδύσεις και δημιουργία επιχειρήσεων με προς τα μπρος και προς τα πίσω διασυνδέσεις. Ταυτόχρονα, μειώνεται η διασπορά και η απρογραμμάτιστη χωροθέτηση των επιχειρήσεων, λύνονται περιβαλλοντολογικά προβλήματα, αποφεύγονται συμφορήσεις και αδιέξοδα.

Ειδικότερα για την περίπτωση του Ν. Αιτωλ/νίας, η έλλειψη μέχρι τώρα βιομηχανικών περιοχών με έργα υποδομής είχε ως αποτέλεσμα την διασπορά των Βιομηχανιών σε όλο το νομό και κύρια γύρω από τα αστικά κέντρα Αγρίνιο - Μεσολόγγι, κοντά στην εθνική οδό. Σε αυτές τις περιοχές το κόστος των γηπέδων είναι μεγάλο - οι περιοχές Αγρινίου, Μεσολογγίου είναι αρδευόμενες γεωργικές - υπάρχουν προβλήματα κυκλοφοριακής σύνδεσης και είναι δαπανηρή η οργανωμένη μεταφορά του εργατικού δυναμικού.

4.4 Οδός ταχείας κυκλοφορίας ΝΑΒΙΠΕ Αστακού - Αγρινίου - Μεσολογγίου

Σε συνδυασμό με τα πιο πάνω, μερική ανατροπή της μονοαξονικής ανάπτυξης του νομού, όπως έχει διαμορφωθεί μέσα από την κύρια οδική αρτηρία Αντιρρίου - Μεσολογγίου -

Αγρινίου - Αμφιλοχίας, που τον διασχίζει, μπορεί να γίνει μέσω της διάνοιξης οδικής αρτηρίας ταχείας κυκλοφορίας που θα συνδέει τη ΝΑΒΙΠΕ Αστακού με το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι.

Έτσι θα συνδεθούν τα βασικά σημεία συγκέντρωσης της δευτερογενούς δραστηριότητας του νομού.

4.5 Δημιουργία κέντρου καινοτομικών επιχειρήσεων

Προτείνεται η δημιουργία ενός τέτοιου κέντρου στην περιοχή του Αγρινίου που θα προωθήσει επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας και θα λειτουργήσει ως "φυτώριο" για την προώθηση τέτοιων δραστηριοτήτων.

5. Ο τριτογενής τομέας - τουρισμός

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας, από άποψη Τουριστικής Ανάπτυξης, βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο, σε σχέση με τους άλλους νομούς και το σύνολο της χώρας. Συμμετέχει με ποσοστό περίπου 1,20% στην απορρόφηση τουριστών, από τους οποίους το μεγαλύτερο μέρος είναι Έλληνες, συνήθως περαστικοί με μικρή παραμονή, περίπου 1,5 ημέρες.

Αυτό όμως, δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να διαγραφούν προοπτικές ανάπτυξης του. Με την δημιουργία κατάλληλης υποδομής, με τη σωστή διαφήμιση και με τον απαραίτητο προγραμματισμό θα μπορούσε να αναδειχθεί σε μια αξιόλογη τουριστική δύναμη, μια και οι φυσικές και άλλες ομορφιές δεν του λείπουν.

Η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, είναι βέβαια μια μακροχρόνια διαδικασία και έχει να κάνει με την συνολική καθυστέρηση και τη γεωγραφική θέση στην οποία βρίσκεται ο

νομός. Όμως τα θεμέλια πρέπει σιγά-σιγά να κτίζονται, αν θέλουμε να μιλάμε για περιφερειακή ανάπτυξη και για την συγκρότηση του πληθυσμού στον τόπο του. Ωστόσο, και σύμφωνα με την προηγούμενη ανάλυσή μας οι δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα, πρέπει να αξιοποιηθούν με τους καλύτερους δυνατούς τρόπους.

Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη.

α. Η βελτίωση της Τουριστικής προσφοράς και των τουριστικών υπηρεσιών άμεσα. Η οργάνωση ειδικών σεμιναρίων από την Νομαρχία ή με την συνεργασία του ΕΟΤ, θα βοηθούσε προς αυτή την κατεύθυνση. Ακόμα, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που ζει μακριά από τον νομό (εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση) και είναι εκπαιδευμένο σε τέτοια θέματα, θα βοηθούσε επίσης σημαντικά.

β. Ο προσανατολισμός προς την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερα του Αγροτουρισμού.

γ. Η σωστή προβολή και διαφήμιση του Τουριστικού προϊόντος της περιοχής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η αναγκαιότητα της προβολής και της σωστής διαφήμισης του τουριστικού προϊόντος της περιοχής στις εθνικές και διεθνείς αγορές, είναι βασική προϋπόθεση για την προσέλκυση του τουριστικού ενδιαφέροντος.

Εκτός από τους ιδιώτες είναι απαραίτητη και η ενεργοποίηση του Τοπικού Κράτους (Νομαρχία, Ο.Τ.Α.). Η διαδικασία αυτή περνάει από την συγκέντρωση του κατάλληλου διαφημιστικού υλικού και μέσω του ΕΟΤ της αποστολής του στα γραφεία του στο εσωτερικό και εξωτερικό της χώρας, καθώς και στις άλλες δημόσιες υπηρεσίες του εξωτερικού (Ναυτικοί ακόλουθοι,

γραφεία Τύπου, κ.λ.π.).

δ. Από την συμμετοχή του νομού με το απαραίτητο κάθε φορά υλικό σε τοπικές και διεθνείς εκθέσεις.

ε. Από τις φιλοξενίες δημοσιογράφου και την προβολή στον Ελληνικό και ξένο τύπο στην Ελληνική και ξένη τηλεόραση και ραδιόφωνο.

Αναφορικά με συγκεκριμένες παρεμβάσεις ποιοτικής και υλικής φύσης που πρέπει να γίνουν αναφέρουμε:

I. Την χωροθέτηση τουριστικής ζώνης στην περιοχή Βόρεια του Αστακού που θα περιλαμβάνει την περιοχή Μύτικα Πάλαιρου τη χερσόνησο που ακολουθεί και εκτείνεται προς Βορρά μέχρι Βόνιτσα. Είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί η τουριστική ζώνη ώστε η τουριστική ανάπτυξη να γίνει προγραμματισμένα. Η ίδια η περιοχή να πρέπει να οριοθετηθεί προκειμένου να αποφευχθεί η άναρχη τουριστική ανάπτυξη, και να είναι δυνατός ο προγραμματισμός, αφού θα ξέρει ο επενδυτής τις εναλλακτικές περιοχές στις οποίες μπορεί να επενδύσει. Παράλληλα θα ξέρει η Πολιτεία τις προτεραιότητες που πρέπει να δώσει σε θέματα υποδομής (ύδρευση, δρόμοι και άλλες υπηρεσίες).

II. Την ανάπτυξη οριζοντίου οδικού δικτύου μέσα στον νομό. Η κατασκευή οριζόντιου εθνικού δικτύου μέσα στο νομό θα έλυne πολλά προβλήματα σ' όλους τους τομείς παραγωγής, ιδιαίτερα δε στον Τουρισμό. Ειδικότερα στην τουριστική ζώνη που θα μπορούσε να προωθηθεί στο βορειοδυτικό τμήμα του νησιού. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα αυτό. Επίσης, το οδικό δίκτυο θα μπορεί να συνδέει την τουριστική ζώνη με τις ορεινές περιοχές του νομού.

III. Την κατασκευή Μαρίνας Βόνιτσας και Μαρίνας Μύτικας.

Οι δυνατότητες ανάπτυξης νέων μορφών θαλάσσιου τουρισμού έχουν ως προϋπόθεση την κατασκευή των δύο προτεινόμενων μαρινών που θα ποθούν καθοριστικά το μεν πρώτο για την ανάπτυξη όλου του Αμβρακικού κόλπου, το δε δεύτερο για την ανάπτυξη όλης της παράλιας περιοχής Παλαίρου - Αστακού.

Η δυνατότητα εξυπηρέτησης ελαφρών ιστιοπλοϊκών σκαφών αναψυχής αλλά και μόνιμης εγκατάστασης επιχειρήσεων στολίσκων τέτοιων σκαφών, οι οποίες χρηματοδοτούνται από το νόμο 1262 εξαρτάται απόλυτα από την δημιουργία των δύο αυτών μαρινών.

Επιπρόσθετα, η δημιουργία αυτών των μαρινών, κρίνεται επιθυμητή αν ληφθεί υπόψη ο κορεσμός σε θέσεις μαρινών στη ΒΔ παράκτια μεσογειακή ζώνη (Γαλλία - Ιταλία). Στην Ιταλία για παράδειγμα η ζήτηση για θέσεις σκαφών αναψυχής ξεπερνά σε 300.000 περίπου, ενώ η προσφορά δεν ξεπερνά τις 50.000 θέσεις, σε όλο το δίκτυο των λιμένων αναψυχής που υπάρχουν σε αυτή την χώρα. Αυτός ο κορεσμός, μαζί με το αυξανόμενο κόστος των παραγομένων και προσφερόμενων υπηρεσιών, μετατοπίζουν το ενδιαφέρον νοτιώτερα και ανατολικότερα στην Μεσόγειο, όπου παρατηρείται αυξανόμενη δραστηριότητα στην δημιουργία μαρινών (Τουρκία - Τυνησία κ.λ.π.).

Στην Ελλάδα τώρα διακινούνται γύρω στις 10-15 χιλιάδες σκάφη το χρόνο με αριθμό τουριστών γύρω στις 60-90.000.

Η Αιτωλοακαρνανία κρίνεται ότι βρίσκεται σε πολύ καλή γεωγραφική τοποθεσία, σε συνδυασμό και με την ύπαρξη των Επτανήσων γύρω από αυτή. Οι μαρίνες αυτές θα πρέπει να παρέχουν πάνω από 500 θέσεις η κάθε μία.

6. Δυνατότητες χρηματοδότησης τουριστικών επενδύσεων

Πριν όμως περάσουμε σε συγκεκριμένες προτάσεις άμεσης τουριστικής ανάπτυξης, καλό θα ήταν να αναφέρουμε τις δυνατότητες χρηματοδότησης των τουριστικών επενδύσεων που υπάρχουν σήμερα,

- Η ανέγερση, επέκταση και ο εκσυγχρονισμός τουριστικών καταλυμάτων ενισχύεται με επιχορηγήσεις του Δημοσίου και Τραπεζικά Δάνεια,
- Η αναπαλαίωση και μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα ενισχύεται με επιχορήγηση και Τραπεζικά Δάνεια,
- Η μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων σε οποιαδήποτε χρήση (εστιατόριο, κατάστημα κ.ά.) ενισχύεται με Τραπεζικά Δάνεια,
- Η λειτουργία ταξιδιωτικών γραφείων, ξενοδοχείων, εταιρειών, εκμίσθωση αυτοκινήτων ενισχύεται με δάνεια κεφαλαίων κίνησης, σε ποσοστό υπολογιζόμενο επί του τζίρου των επιχειρήσεων ή του συναλλάγματος που δραχμοποιούν κάθε χρόνο,
- Η δημιουργία κέντρων αναψυχής,
- Η βελτίωση των εγκαταστάσεων ξενοδοχείων, CAMPINGS και ενοικιαζόμενων δωματίων ενισχύεται με τραπεζικά δάνεια,
- Η ίδρυση ολοκληρωμένων κέντρων εστίασης, αναψυχής, παραδοσιακής βιοτεχνίας και λαογραφικών εκδηλώσεων ενισχύεται με τραπεζικά δάνεια,
- Τα τουριστικά λεωφορεία που αποτελούν σημαντικό μέσο για την μεταφορά των τουριστών μας και την εκτέλεση των οργανωμένων TOURS ενισχύονται με Τραπεζικά δάνεια και επιχορήγηση των επιτοκίων των δανείων,

7. Επενδυτικές ευκαιρίες

7.1 Αγροτουρισμός

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας υπαγορεύεται, από την μια πλευρά από την ανάγκη αποσυγκέντρωσης τουριστικής δραστηριότητας και, από την άλλη, από την ανάγκη τόνωσης και ενίσχυσης περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα, χαμηλό βαθμό ανάπτυξης και υψηλό ποσοστό μετανάστευσης,

Ο συναδυασμός αυτών των αναγκών με τις τάσεις επιστροφής στη φύση και φυγής από την πόλη που χαρακτηρίζουν τους κατοίκους των συγχρόνων αστικών κέντρων, διαμόρφωσαν τη ζήτηση μίας νέας μορφής τουριστικών υπηρεσιών και διαχρονικά οδήγησαν στην ανάπτυξη της αγοράς αγροτουριστικών υπηρεσιών,

"Η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, PENSION, Ξενώνες, CAMPINGS), όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα γεωργικών συνεταιρισμών, συνθέτει αυτό που ονομάζουμε στη χώρα μας Αγροτουρισμό",

Σε σχέση με την παραδοσιακή μορφή τουρισμού, ο Αγροτουρισμός παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα,

1. Προσφέρει την δυνατότητα στον αγρότη να συνεχίσει να απασχολείται στις γεωργικές εργασίες, οι οποίες παραμένουν

κύρια απασχόλησή του, ώστε να μη μετατρέπεται από αγρότη σε ξενοδοχουπάλληλο.

2. Η δυνατότητα που προσφέρει ο αγροτουρισμός να οργανωθεί σε επίπεδο μικρών μονάδων οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής.

3. Ο χαρακτήρας της ολοκληρωμένης παρέμβασης στη περιοχή εφαρμογής του προγράμματος. Η εφαρμογή ενός αγροτουριστικού προγράμματος προϋποθέτει, αλλά και συμβάλλει στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη και ανάδειξη του χώρου υποδοχής.

Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας μπορούμε να εντοπίσουμε περιοχές με δυνατότητες Αγροτουριστικής ανάπτυξης. Ως τέτοιες αναφέρονται οι περιοχές Ναυπακτίας κατά πρώτο λόγο και κατά δεύτερο της ορεινής Τριχωνίδας.

Οι περιοχές αυτές διαθέτουν παραδοσιακούς οικισμούς και προσφέρονται για χειμερινό τουρισμό, Ωστόσο μπορούν να αξιοποιηθούν και για θερινό τουρισμό, αλλά και να ενταχθούν μέσα στα πλαίσια ανάπτυξης του κοινωνικού τουρισμού, όλες τις εποχές του χρόνου.

Επιπρόσθετα οι περιοχές αυτές ανήκουν από άποψη κινήτρων στη ζώνη Δ του Ν. 1262/82, ενώ ο νομός στο σύνολό του ανήκει στη ζώνη Γ. Η ορεινή Ναυπακτία ήδη παρουσιάζει κάποια ανάπτυξη, ιδιαίτερα στις περιοχές Ελατούς και Κατούνας, όπου υπάρχουν και μικρές ξενοδοχειακές μονάδες δυναμικότητας 34 και 24 κλινών αντίστοιχα. Σχετικά δίκτυα ύδρευσης, ΔΕΗ, ΟΤΕ υπάρχουν και το οδικό δίκτυο με κέντρο την Ναύπακτο και πολλούς αγροτικούς δρόμους κρίνεται ικανοποιητικό.

Στην περιοχή αυτή ανήκουν και οι παραδοσιακοί Αναβρυτής,

Άνω Χώρας, Ελατούς, Τερψιθέας, Αράχωβας (επαρχίας Ναυπακτίας), Πλατάνου και Κρυονερίου,

Η περιοχή της ορεινής Τριχωνίδας μειονεκτεί από άποψη υποδομής τόσο στα δίκτυα ΟΤΕ και ΔΕΗ, όσο και στο οδικό δίκτυο,

Με την βελτίωση της τεχνικής αυτής υποδομής, η οποία με την διάθεση των καταλλήλων κονδυλίων, θα μπορούσε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να βελτιωθεί, θα ήταν δυνατόν και εδώ σχεδόν άμεσα να προχωρήσει ένα πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης,

Ταυτόχρονα, η αξιοποίηση της Λίμνης Τριχωνίδας, καθώς και η ανάδειξη και διαφήμιση των αρχαιοτήτων του Θέρμου, θα μπορούσαν μελλοντικά να δημιουργήσουν την υποδομή για πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής,

Στην περιοχή αυτή ανήκουν και οι παραδοσιακοί οικισμοί του Θέρμου, Δρυμών, Άνω Αγ. Βλάση, Κάτω Αγ. Βλάση και Καραμανέικων,

Φορείς ανάπτυξης του αγροτουριστικού προγράμματος στο νομό Αιτωλοακαρνανίας μπορεί να είναι:

- Οι κάτοικοι της περιοχής (αγρότες στο επάγγελμα),
- Συνεταιρισμοί και ΟΤΑ,
- Απόδημοι Αιτωλοακαρνανέες, οι οποίοι θα θελήσουν να αξιοποιήσουν την υπάρχουσα περιουσία τους,

Ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού μπορεί να αντλήσει πόρους από Κοινοτικές και Εθνικές πηγές,

Οι κοινοτικές πηγές είναι:

- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων,

- Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα,
Οι Εθνικές πηγές;
- Περιλαμβάνουν χρηματοδοτήσεις με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους από την Α.Τ.Ε.
- Χρηματοδοτήσεις του προϋπολογισμού στα πλαίσια των Νομαρχιακών προγραμμάτων.
- Επιδοτήσεις μέσα από τα κίνητρα των διαφόρων αναπτυξιακών νόμων (π.χ. 1262/82).

Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας ενός αγροτουριστικού προγράμματος προϋποθέτει την σύνταξη γενικής αποτυπωτικής και αναπτυξιακής μελέτης, στην οποία θα περιλαμβάνονται:

1. Αποτύπωση: Γεωγραφική, μορφολογία των χώρων, οικισμών, κέντρων μεταποίησης, καταγραφή περιουσιών, καταγραφή ζωικού κεφαλαίου, καταγραφή ανθρώπινου δυναμικού και καταγραφή της υπάρχουσας οικονομικής και κοινωνικής υποδομής.

2. Βελτιωτικές: Παρεμβάσεις στους τομείς: υποδομής, ενίσχυσης και των τριών τομέων της οικονομίας και πολιτιστικής ανάπτυξης και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

7.1.1 Τουριστική Αξιοποίηση της Λίμνης Τριχωνίδας

Η λίμνη Τριχωνίδα, εξαιρετικής ομορφιάς, διατηρεί την φυσική της καθαρότητα γεγονός που επιτρέπει την αξιοποίηση στα πλαίσια ενός οργανωμένου προγράμματος αναψυχής.

Σε πρώτη φάση μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες αναψυχής της γύρω περιοχής και ιδιαίτερα του αστικού κέντρου του Αγρινίου. Στη συνέχεια, θα μπορούσε να γίνει πόλος έλξης τουριστικού ενδιαφέροντος σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Σ' αυτή την φάση όμως θα μπορούσαμε να προτείνουμε:

- την ανάδειξη και αξιοποίηση της μέσα από την ερασιτεχνική αλιεία και
- μέσα από την ανάπτυξη Ναυταθλητικών δραστηριοτήτων.

7.1.2 Ερασιτεχνική αλιεία στη Λίμνη Τριχωνίδα

Η καθαρότητα της λίμνης επιτρέπει την ανάπτυξη σημαντικού αριθμού ιχθυερών είτε αυτοχθόνων, είτε εισαγομένων.

Στα πλαίσια αυτά θα μπορούσε να οργανωθεί και να αναπτυχθεί η ερασιτεχνική αλιεία, ταυτόχρονα σαν άθλημα και σαν ψυχαγωγία.

Η οργάνωση αυτής της δραστηριότητας, πρέπει να αναληφθεί από τους παραλίμνιους Ο.Τ.Α. για τους οποίους μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή εσόδων, καθώς θα διαφημιζόταν αποτελεσματικά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η υποδομή που απαιτείται είναι ένας αριθμός μικρών ιχθυοσκαλών με ελεγχόμενη πρόσβαση και εισιτήριο, μέσα σε περιορισμένα με ειδικές υποβρύχιες περιφράξεις αλιευτικά πεδία, τα οποία θα νέμονται αποκλειστικά και μόνο ερασιτέχνες ψαράδες.

Αν διαπιστωθεί η απροθυμία των επισκεπτών να συμβιβαστούν με αυτό το σύστημα είσπραξη εισιτηρίου ο φορέας της επένδυσης θα πρέπει να προχωρήσει στην πιο πάνω υποδομή, καθώς και στην κατασκευή μικρών αναψυκτηρίων στις όχθες της λίμνης. Με αυτό τον τρόπο είναι βέβαιο ότι θα αυξηθεί και η διάρκεια παραμονής των επισκεπτών στην περιοχή. Η επιτυχής πορεία αυτής της προσπάθειας, απαιτεί και τη δημιουργία καταλλυμάτων - ξενώνων για τους ερασιτέχνες ψαράδες σε διάφορες τοποθεσίες

της λίμνης. Η υποδομή αυτή θα καθοριστεί σε συνδυασμό με το γενικό πρόγραμμα ανάπτυξης της ερασιτεχνικής αλιείας στη λίμνη.

7.1.3 Ναυταθλητισμός - Αθλητικός τουρισμός στη Λίμνη Τριχωνίδα

Το σχήμα και οι διαστάσεις της λίμνης εξασφαλίζουν τη δυνατότητα για την ανάπτυξη σ' αυτήν Ναυταθλητικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της κωπηλασίας. Οι δραστηριότητες αυτές θα μπορούσαν να ελκύσουν αθλητές της χώρας μας για προπονήσεις - αγώνες, καθώς και κωπηλατικές ομάδες των διαφόρων χωρών του κόσμου, μετά από κατάλληλη διαφήμιση στο εξωτερικό, και αφού πρώτα πραγματοποιηθεί η απαραίτητη υποδομή.

Για την ανάπτυξη ιστιοπλοίας θα πρέπει να εξετασθεί το είδος, κατεύθυνσης και η ένταση των ανέμων που φυσούν στην περιοχή.

Ειδικότερα για την υλοποίηση του προγράμματος της κωπηλασίας προτείνεται η κατασκευή των παρακάτω εγκαταστάσεων:

- Κωπηλατικός στίβος, ειδικά περιφραγμένος, με εμφανή όρια διαδρόμων, όπως και την αφετηρία και τον τερματισμό των λέμβων. Οι διαστάσεις του (μήκος και αριθμός διαδρόμων) μπορούν να είναι αρκετά μεγάλες με δεδομένο το μέγεθος της λίμνης και το επίμηκες σχήμα της.

- Παράχθιο κανάλι κωπηλασίας, στο οποίο θα προπονούνται οι κωπηλάτες κατά τους θερινούς μήνες.

- Για την προπόνηση των κωπηλατών κατά τους χειμερινούς

μήνες θα μπορούσε να κατασκευαστεί κλειστό κτίριο - προπονητήριο, όπου θα στεγαστεί μία σκάφη κωπηλασίας.

Απαραίτητη, πάντως κρίνεται η κατασκευή στεγασμένου χώρου όπου θα υπάρχουν τα αποδυτήρια, οι χώροι υγιεινής και ένα μικρό γυμναστήριο.

- Υπόστεγα φύλαξη (νεώσοικοι) των κωπηλατικών ή ιστιοπλοϊκών σκαφών και του εξοπλισμού τους.

- Δημιουργία ξενοδοχειακής μονάδας 80-100 κλινών, από τον ΕΟΤ και ΥΠΠΔ, που θα εξυπηρετεί τους κωπηλάτες, προπονητές, οργανωτές.

Στο διάστημα που η μονάδα δεν θα χρησιμοποιείται για τον πιο πάνω σκοπό, θα μπορούσε να φιλοξενεί τουρίστες στα συγκεκριμένα πακέτα που ετοιμάζονται από το Υπουργείο Πολιτισμού.

- Το όλο πρόγραμμα μπορεί να καλυφθεί από την Γ.Γ. Αθλητισμού για "λαϊκό Αθλητισμό".

Τις δραστηριότητες αυτές μπορεί να αναπτύξει ο Γ.Σ. Αγρινίου ή νέος σύλλογος που μπορεί να ιδρυθεί από τους κατοίκους των παραλίμνιων περιοχών, και με την βοήθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης.

7.2 Νέες ξενοδοχειακές μονάδες

7.2.1 Παραλιακή ζώνη Ιονίου Πελάγους

Στην περιοχή αυτή, εκτός από τους οικισμούς Αστακού, Μύτικα και Πάλαιρου εντάσσεται τουριστικά και το νησάκι Κάλαμος. Χαρακτηρίζεται από εξαιρετικής ποιότητας φυσικό περιβάλλον (πράσινο αμμώδεις ακτές) που της δίνουν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως τουριστική ζώνη ταχείας

ανάπτυξης.

Η περιοχή βρίσκεται στην απόληξη των Ακαρνανικών βουνών και οι παραλίες της είναι στενές και βραχώδεις με εξαιρέσεις στους Κόλπους Αστακού, Μύτικα, Πάλαιρου.

Το περιβάλλον είναι ήρεμο με χαμηλή βλάστηση (θάμνοι και λιόδενδρα).

Η διαύγεια του νερού είναι εξαιρετική.

Η περιοχή διασχίζεται από επαρχιακό παραλιακό δρόμο, του οποίου η βατότητα είναι μέτρια.

Συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο, προς βορρά με τη Βόνιτσα και στη συνέχεια με την εθνική οδό Λευκάδας - Αμφιλοχίας - Ιωαννίνων ή Αγρινίου και προς το Νότο κατ' αρχήν με το Αιτωλικό και στη συνέχεια με την εθνική οδό Αντιρρίου - Ιωαννίνων.

Το λιμάνι του Αστακού κατά την θερινή περίοδο συνδέεται με την Πάτρα διά μέσου της γραμμής F/B Πάτρας - Κεφαλλονιάς.

Το νησάκι Κάλαμος εξυπηρετείται συγκοινωνιακά με μικρά επιβατικά σκάφη (καΐκια) με τα λιμάνια του Αστακού και του Μύτικα. Ακόμα υπάρχουν οι δυνατότητες να συνδεθεί η περιοχή με τα Επτάνησα και να ελκύσει μέρος του τουρισμού τους.

Στην περιοχή υπάρχουν τα απαραίτητα δίκτυα ΟΤΕ και ΔΕΗ, ενώ ο Κάλαμος έχει ελλείψεις στα δίκτυα αυτά και μόλις τελευταία (Φλεβάρης '88) λύθηκε το πρόβλημα της υδροδότησής του.

Από άποψη προτίμησης των τουριστών, ιδιαίτερα των ξένων, η περιοχή υπερτερεί μέσα στο νομό.

Η αναλογία Ελλήνων και ξένων επισκεπτών είναι σε ποσοστό 50% προς 50%, ενώ στις άλλες περιοχές και στο σύνολο του

νομού η αναλογία αυτή είναι 87% προς 13%.

Στην ίδια περιοχή η παραμονή Ελλήνων και ξένων επισκεπτών είναι 2,46 και 4,50 ημέρες, ενώ στο νομό η αναλογία αυτή είναι 1,70 και 1,30 ημέρες αντίστοιχα.

Βέβαια τονίστηκε πιο πάνω η ανάγκη ολοκλήρωσης της περιοχής μέσω οδικού δικτύου καθώς και η ανάγκη για προγραμματισμό.

Προτείνεται η δημιουργία στις περιοχές των παρακάτω ξενοδοχειακών μονάδων:

α. Στην ευρύτερη περιοχή του Μύτικα κατασκευή μονάδας 100 κλινών, Α' κατηγορίας σε συνδυασμό με την μαρίνα που έχει προταθεί. Η μονάδα θα πρέπει να διαθέτει εστιατόριο, μπαρ, πισίνα, disco, γήπεδο τέννις και θα εξυπηρετεί και πελάτες πέραν εκείνων που θα διανυκτερεύουν στο ξενοδοχείο.

Το κόστος κατασκευής της μονάδας ανέρχεται περίπου σε 300.000.000 δραχμές και προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί από επιχορήγηση του Ν. 1262/82 κατά 40%.

Ένα πιθανό χρηματοδοτικό σχήμα είναι το παρακάτω:

Ίδια συμμετοχή (25%)	75.000.000
Επιχορήγηση (40%)	120.000.000
Τραπεζικό Δάνειο (35%)	105.000.000

Η βιωσιμότητα της μονάδας εξασφαλίζεται από την λειτουργία των διαφόρων παράλληλων δραστηριοτήτων (μπαρ, εστιατόριο, disco, τέννις κ.ά.) που προβλέπεται να ενισχύεται σημαντικά από την λειτουργία της μαρίνας. Επί πλέον, η μαρίνα θα δημιουργήσει και άλλες δραστηριότητες στην περιοχή (εφοδιασμός των σκαφών σε καύσιμα, τρόφιμα κ.ά.).

β. Προτείνεται επίσης η εγκατάσταση νέων ξενοδοχειακών

μονάδων στην ΒΔ περιοχή του νομού. Πιθανοί τόποι εγκατάστασης οι ευρύτερες περιοχές του Πάλαιρου, και του Αγ. Νικολάου.

Η δυναμικότητα των μονάδων θα είναι περίπου 150 κλίνες η κάθε μία Α' ή Β' κατηγορίας. Το προβλεπόμενο κόστος κατασκευής ανέρχεται σε 350 εκατ. δραχμές για κάθε μονάδα.

Το πιθανό χρηματοδοτικό σχήμα είναι:

- Ίδια συμμετοχή (25%)	90.000.000
- Επιχορήγηση Ν. 1262 (40%)	140.000.000
- Τραπεζικό δάνειο (35%)	120.000.000

7.2.2 Περιοχή Λίμνης Τριχωνίδας

Προτείνεται η εγκατάσταση μίας μονάδας 150 κλινών, Β' κατηγορίας, σε συνδυασμό με την κατασκευή Ναυταθλητικού κέντρου που έχει προταθεί. Η μονάδα θα διαθέτει εστιατόριο, μπαρ, πισίνα, τέννις και ευκολίες ναυταθλητισμού. Τουλάχιστον ένα τμήμα της, θα λειτουργεί όλο το χρόνο σε συνδυασμό με την λειτουργία του Ναυταθλητικού κέντρου.

Το κόστος κατασκευής της μονάδας υπολογίζεται σε περίπου 400 εκατ. δραχμές. Το πιθανό χρηματοδοτικό σχήμα είναι το παρακάτω:

- Ίδια συμμετοχή (25%)	100.000.000	δρχ.
- Επιχορήγηση Ν. 1262 (45%)	180.000.000	
- Τραπεζικό δάνειο (30%)	<u>120.000.000</u>	
	400.000.000	

7.2.3 Η περιοχή της Ορεινής Ναυπακτίας - Τουριστικά χωριά

Η περιοχή προσφέρεται για την δημιουργία τουριστικού χωριού, δυναμικότητας περίπου 500 κλινών. Τέτοιου είδους

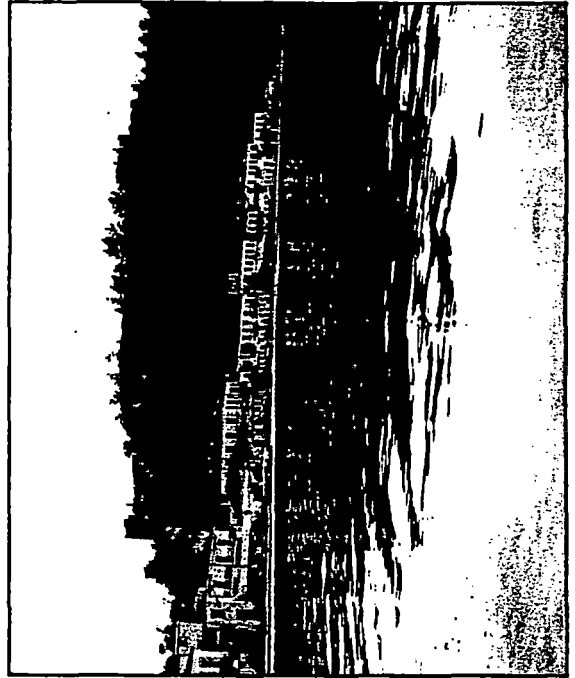
τουριστικά καταλύματα είναι στις άμεσες προτεραιότητες του ΕΟΤ, η συνδρομή του οποίου είναι απαραίτητη στην υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων. Το κόστος κατασκευής του τουριστικού χωριού είναι περίπου 1.500 εκατ. δραχμές και μπορεί να χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια του Ν. 1262/82 με επιχορήγηση περίπου 50%. Φορέας του έργου θα μπορούσε να είναι εταιρεία στην οποία θα συμμετείχαν απόδημοι με προέλευση από την εν λόγω περιοχή. Το έργο μπορεί ν' αποτλέσει τόσο τοποθέτηση χρημάτων από τους απόδημους, όσο και διέξοδο για επαναπατρισμό και μελλοντική απασχόλησή τους.

Η διαμονή τουριστών στο χωριό αυτό μπορεί να συνδυαστεί με ψυχαγωγία, σπορ και άλλες δραστηριότητες σχετικές με τη θάλασσα, το βουνό και τη λίμνη Τριχωνίδα.

Η αρχαία Στράτος
The area of ancient Stratos

Αποψη Βόνιτσας με το Κάστρο στο βάθος
Vonitsa view and part of the Castle

Λίμνη Τριχωνίδος, στο βάθος το Πανατωλικό
Trihonis lake and Panetoliko mountain

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν αναφερθεί στην εργασία μας, φαίνεται καθαρά ότι ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι υποανάπτυκτος τουριστικά λόγω της έλλειψης υποδομής και οργάνωσης.

Έχοντας επισημάνει τα προβλήματα και τους περιορισμούς που εμποδίζουν την αναπτυξιακή προσπάθεια του Νομού συνοψίζουμε στα εξής:

- Υπάρχει έλλειψη της σωστής γνώσης των νέων θεσμών και νόμων.
- Δεν υπάρχει ολοκληρωτική μελέτη για την ανάπτυξη του Νομού.
- Παρατηρείται έλλειψη ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού, που θα μπορούσε να καθοδηγήσει σωστά το Δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Η Δημόσια Διοίκηση πρέπει να αναβαθμισθεί για να είναι σε θέση να βοηθήσει την ποιότητα και την ποσότητα της ανάπτυξης.

Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι με τα μεγάλα έργα που προγραμματίζονται και ιδιαίτερα με την ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, ανοίγεται ο δρόμος για την ανάπτυξη του νομού. Βέβαια, από μόνα τους τα έργα αυτά δεν μπορούν να αποδώσουν, χωρίς και την υποστήριξη της κατάλληλης υποδομής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A) ΜΕΛΕΤΕΣ

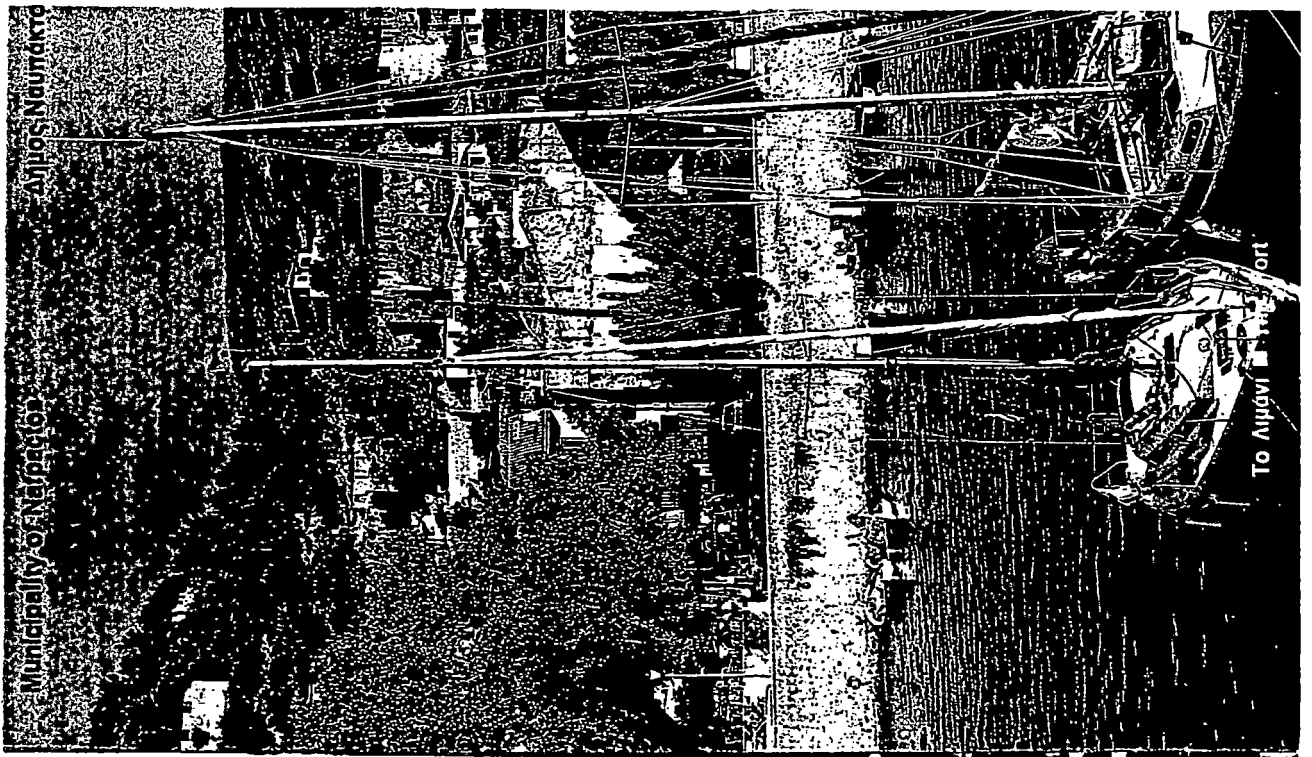
- 1) "Νομός Αιτωλοακαρνανίας" / Πανεπιστήμιο Αιγαίου / Εκδ. Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας, 1987.
- 2) "'Εργο: Μελέτη - Κατασκευή. Αυτοχρηματοδότηση και Εκμετάλλευση Έργου Μόνιμης Ζεύξης Ρίου - Αντιρρίου / Ευπαλινός Τεχνική Α.Ε., Rendel Palmer and Tritton / Εκδ. ΥΠΕΧΩΔΕ, Δεκέμβριος 1993.
- 3) "'Εργο: Ζεύξη Πρέβεζας - Ακτίου μετά των προσβάσεων / Ευπαλινός Τεχνική Α.Ε. / Εκδ. ΥΠΕΧΩΔΕ, Δεκέμβριος 1993.

B) ΕΝΤΥΠΑ

- 1) "Νομός Αιτωλοακαρνανίας" / Παπατρέχας Γεράσιμος, Τριανταφυλλίδης Κώστας / Εκδ. Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας.

Γ) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- 1) "Νομός Αιτωλοακαρνανίας" / Κώστας Φλέγκας / Εκδ. Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας.

Μunicipality of Naupactus

Αιγιός Ναυπάκτου

Το λιμάνι της Ναυπάκτου

Το λιμάνι της Ναυπάκτου
The harbour of Naupactus

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 755

28 Σεπτεμβρίου 1993

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ & ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ

Αριθ. 1319

Μέτρα για την προστασία των υδροτόπων λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Ευήνου και Αχελώου και άλλων βιοτόπων της ευρύτερης περιοχής τους.

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ,
ΠΕΡΙΒ/ΝΤΟΣ, ΧΩΡ/ΞΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις παρ. 1 και 6 του άρθρου 21 και την παρ. 1 του άρθρου 19 του Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (Α/160).

2. Τις διατάξεις της Σύμβασης Ραμσάρ (1971), όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ 191/1974 «Περί κυρώσεως της εν Ραμσάρ του Ιράν κατά την 2αν Φεβρουαρίου 1971 υπογραφείσης Διεθνούς Συμφωνίας περί προστασίας των διεθνούς ενδιαφέροντος υδροτόπων ιδία ως υδροβιοτόπων» (Α 350) και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις της, που κυρώθηκαν με το Ν. 1751/1988 «Κύρωση πρωτοκόλλου τροποποιητικού της Σύμβασης Ραμσάρ 1971 για την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υδροτόπων ιδία ως υδροβιοτόπων» (Α 26) και με το Ν. 1950/1981 «Κύρωση των τροποποιήσεων της Σύμβασης Ραμσάρ (1971) (για προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υδροτόπων ιδία ως υδροβιοτόπων» (Α/84).

3. Τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, όπως κυρώθηκε με το Ν. 1335/1985 «Κύρωση Διεθνούς Σύμβασης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης» (Α/32).

4. Τις διατάξεις της αρ. 414985/1985 Κοινής Υπουργικής Απόφασης: «Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας (ΦΕΚ 757/Β/1985) και με την οποία κυρώνεται η οδηγία 74/409/ΕΟΚ.

5. Την Υ. 1958/1992 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων Χρήστο Κατσιγιάννη και Γεώργιο Βουλγαράκη» (Β 744).

6. Την Υ. 1943/9.12.1992 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στον Υφυπουργό Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας Θεόδωρο Δαμιανό» (Β/727).

7. Την άμεση ανάγκη θέσπισης μέτρων για την αποτελεσματική προστασία των υδροτόπων διεθνούς ενδιαφέροντος, λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρού και εκβολών ποταμών Ευήνου και Αχελώου και των σημαντικών βιοτόπων της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αιτ/νίας και Ν. Κεφαλληνίας).

8. Το γεγονός ότι έχει ήδη αρχίσει η διαδικασία χαρακτηρισμού τους ως προστατευόμενων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 21, παρ. 1 του Ν. 1650/1986.

9. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (Α/154) και το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις αυτού του διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

10. Τις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 1739 περί «Διαχείρισης των υδάτινων πόρων και άλλων διατάξεων.

11. Την Κ.Υ.Α. 69269/5387/90 (ΦΕΚ 678/Β/90), αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Με την παρούσα απόφαση αποσκοπείται ο καθορισμός μέτρων προστασίας των υδροτόπων των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου και Αιτωλικού, του κάτω ρού και εκβολών ποταμών Ευήνου και Αχελώου και των βιοτόπων της ευρύτερης περιοχής τους, κατά ζώνες όπως αυτές οριοθετούνται στο άρθρο 2 και φαίνονται στα σχετικά πρωτότυπα διαγράμματα σε κλίμακα 1:25.000 που θεωρήθηκαν με την /1993 πράξη του Δ/ντού Τοπογραφικών Εφαρμογών ΥΠΕΧΩΔΕ και που αντίτυπά τους σε φωτοσμίικρυνση δημοσιεύονται με την παρούσα απόφαση.

Άρθρο 2

ΜΕΡΟΣ Α

Καθορίζονται οι πιο κάτω ζώνες προστασίας που αφορούν ενιαία χωροταξικά περιβαλλοντικά διαμερίσματα στο χώρο του υδροβιοτόπου εντός των οποίων επισημειώνονται και χαρακτηρίζονται περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία.

1. Ζώνη I

Η Ζώνη I περιλαμβάνει τον κάτω ρου και την εκβολή του Εύηνου Ποταμού, τμήμα των αποξηρανθεισών εκτάσεων παλιών Παμβακούλας και Γύρας Μακρή, τη λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας, τις Αλυκές Τουρλίδας και αβαθή θαλάσσιο χώρο νότια των παραπάνω περιοχών.

Η ζώνη I διακρίνεται στις παρακάτω υποζώνες, που ορίζονται με φυσικά ή τεχνητά όρια και τμήματα ευθειών, όπως φαίνονται στα σχετικά διαγράμματα. Οι θέσεις των αριθμημένων σημείων των ορίων περιγράφονται στον Πίνακα 1.

1.1. Υποζώνη Ia:

Παραποτάμια ζώνη κάτω ρου ποταμού Εύηνου, νότιοι και δυτικοί αλμυρόβαλτοι των εκβολών Ευήνου, θαλασσία αβαθής περιοχή.

Ως υποζώνη Ia ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 1 έως το σημείο 2.
- Το δρόμο επί του ανατολικού αναχώματος του Εύηνου από το σημείο 2 έως το σημείο 3.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 3 έως το σημείο 4.
- Το δρόμο του δυτικού αναχώματος του Ευήνου από το σημείο 4 έως το σημείο 5.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 5 έως το σημείο 6.
- Την αποστραγγιστική τάφρο από το σημείο 6 έως το σημείο 7.
- Την αποστραγγιστική τάφρο από το σημείο 7 έως τη νοτιή προέκταση της μέχρι τον παραλιακό δρόμο, στο σημείο 8.
- Τον παραλιακό δρόμο από το σημείο 8 έως το σημείο 9.

Τα όρια της υποζώνης Ia συνεχίζονται στο θαλάσσιο χώρο, με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 9 και 1, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων η οποία και ορίζει την υποζώνη προς την πλευρά της θάλασσας.

1.2. Υποζώνη Ib:

Αποξηρανθείσες εκτάσεις περιοχής Βαμβακούλας και Γύρας Μακρή.

Ως υποζώνη Ib ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Τον παράλληλο με την αποστραγγιστική τάφρο δρόμο από το σημείο 6 έως το σημείο 10.
- Τους παράλληλους με τις αποστραγγιστικές τάφρους δρόμους από το σημείο 10 έως το σημείο 11 και από εκεί έως το σημείο 12.
- Το δρόμο του αναχώματος του διαύλου της Κλείσοβας από το σημείο 12 έως το σημείο 8.
- Την αποστραγγιστική τάφρο όπως προεκτείνεται νοητά μέχρι τον παραλιακό δρόμο από το σημείο 8 έως το σημείο 7.

Την αποστραγγιστική τάφρο από το σημείο 7 έως το σημείο 6.

1.3. Υποζώνη Ic:

Λιμνοθάλασσα Κλείσοβας, Μπούκα και διαύλος Κλείσοβας, παράκτια ζώνη Ακρωτηρίου Εύηνου, Αλυκές Τουρλίδας και αβαθής θαλάσσια ζώνη.

Ως υποζώνη, Ic, ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Τον παραλιακό δρόμο του ανατολικού αναχώματος του διαύλου Κλείσοβας, όπως συνεχίζεται στο Δυτικό ανάχωμα των ΤΕΙ Μεσολογγίου από το σημείο 9 δια των σημείων 8 και 12, έως το σημείο 13.

Το τμήμα ευθείας από το σημείο 13 έως το σημείο 14.

- Τον παραλιακό δρόμο επί του αναχώματος περιοχής Αγ. Ανάργυρος και Σκάδι, όπως συνεχίζεται στο ανάχωμα Παλιομάνας, μέχρι την συμβολή του με το δρόμο Μεσολογγίου - Τουρλίδας, και από εκεί στο δρόμο Μεσολογγίου - Τουρλίδας μέχρι την ακτή Τουρλίδας από το σημείο 14 έως το σημείο 15.

Τα όρια της υποζώνης Ic συνεχίζονται στο θαλάσσιο χώρο με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 15 και 9, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων, η οποία και ορίζει την υποζώνη προς την πλευρά της θάλασσας.

2. Ζώνη II

Η ζώνη II περιλαμβάνει τον δίαυλο του λιμένα Μεσολογγίου, την τεχνητή νήσου Τουρλίδας, τον τεχνητό πρόβολο του λιμένα Μεσολογγίου, τις Αλυκές Μεσολογγίου, αποξηρανθείσες εκτάσεις ανατολικά του διαύλου Αιτωλικού - Μεσολογγίου, το δίαυλο Αιτωλικού - Μεσολογγίου, τη λιμνοθάλασσα Αιτωλικού, το λόφο Αγ. Νικολάου (Κατσά), λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου συμπεριλαμβανομένων των βάλτων στη δυτική πλευρά της και των νησίδων αυτής, τα ιχθυοτροφεία Προκοπανιστού και Θολής, το ανατολικό τμήμα της νησίδας Λούρου, τις νησίδες Θολή, Προκοπανιστός, Σχοινιάς, Κόμμα, Αγ. Σώστης, Βασιλάδι και αβαθή θαλάσσια περιοχή, νότια της λιμνοθάλασσας από τη νησίδα Λούρου, έως την ακτή Τουρλίδας.

Η ζώνη II διακρίνεται στις παρακάτω υποζώνες που ορίζονται με φυσικά ή τεχνητά όρια και τμήματα ευθειών, όπως φαίνονται στα σχετικά διαγράμματα.

Οι θέσεις των αριθμημένων σημείων των ορίων περιλαμβάνονται στον Πίνακα 1.

2.1. Υποζώνη IIa:

Δίαυλος λιμένα Μεσολογγίου, τεχνητή νήσος Τουρλίδας, τεχνητός πρόβολος λιμένα Μεσολογγίου, Αλυκές Μεσολογγίου αποξηρανθείσες εκτάσεις ανατολικά του διαύλου Αιτωλικού - Μεσολογγίου, δίαυλος Αιτωλικού - Μεσολογγίου, λιμνοθάλασσα Αιτωλικού.

Ως υποζώνη IIa ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Τον παραλιακό δρόμο της ακτής Τουρλίδας προς Μεσολόγγι από το σημείο 15 έως το σημείο 15Α.
- Την ακτογραμμή από το σημείο 15Α έως το σημείο 15Β.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 15Β έως το σημείο 15Γ.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 15Γ έως το σημείο 15Δ.
- Τον παράκτιο δρόμο από το σημείο 15Δ δια του σημείου 15Ε έως το σημείο 15Ζ.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 15Ζ έως το σημείο 15Η.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 15Η έως το σημείο 16.
- Το δρόμο επί του αναχώματος από το σημείο 16 έως το σημείο 16Α.
- Τον επαρχιακό δρόμο Μεσολογγίου - Αιτωλικού από

το σημείο 16Α έως το σημείο 16Β.

- Τον παράκτιο δρόμο επί του αναχώματος από το σημείο 16Β έως το σημείο 17.

- Τον παράκτιο δρόμο και όπου αυτός διακόπτεται, την ακτογραμμή της λιμνοθάλασσας Αιτωλικού και πάλι τον παράκτιο δρόμο στη δυτική πλευρά της λιμνοθάλασσας από το σημείο 17 έως το σημείο 18.

- Το δρόμο επί της δυτικής γέφυρας, όπως συνεχίζεται στη βόρεια ακτή της νήσου Αιτωλικού, από το σημείο 18 έως το σημείο 19.

Το δρόμο επί του δυτικού αναχώματος του διαύλου Αιτωλικού - Μεσολογγίου από το σημείο 19 έως το σημείο 20Α.

- Τον παράκτιο δρόμο από το σημείο 20Α έως το σημείο 20Β.

- Την ακτογραμμή από το σημείο 20Β έως το σημείο 20.

Τα όρια της υποζώνης ΙΙα συνεχίζονται στο θαλάσσιο χώρο, με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 20 και 15, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων, η οποία και ορίζει την υποζώνη προς την πλευρά της θάλασσας.

2. Υποζώνη ΙΙΒ:

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου με τους περιφερειακούς βάλτους και τις νησίδες της, λόφος Αγ. Νικολάου (Κατσά) Ιχθυοτροφεία Προκοπανίστου, Θολής, το ανατολικό τμήμα της νησίδας Λούρος, νησίδες Θολή, Προκοπάνιστος, Σχοινιάς, Κόμμα, Αγ. Σώπτης, Βασιλάδι και Θαλάσσια αβαθής περιοχή.

Ως υποζώνη ΙΙβ ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Την ακτογραμμή από το σημείο 20 έως το σημείο 20Β.

- Τον παράκτιο δρόμο, από το σημείο 20Β έως το σημείο 20Α.

- Το δρόμο επί του δυτικού αναχώματος, από το σημείο 20Α έως το σημείο 21.

- Τη νότια και δυτική ακτογραμμή της νησίδας Αιτωλικού, από το σημείο 21 έως το σημείο 22.

- Τη γέφυρα από το σημείο 22 έως το σημείο 23.

- Τον παραλιακό δρόμο του Δυτικού οικισμού Αιτωλικού από το σημείο 23 έως το σημείο 24.

- Τα τμήματα ευθειών από το σημείο 24 έως το σημείο 25, από το σημείο 25 έως το σημείο 26, από το σημείο 26 έως το σημείο 27, από το σημείο 27 έως το σημείο 28, από το σημείο 28 έως το σημείο 29 και από το σημείο 29 έως το σημείο 30.

- Τον αγροτικό δρόμο κατά μήκος του λόφου Αγ. Νικολάου και της ακτογραμμής από το σημείο 30 έως το σημείο 31.

- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 31 έως το σημείο 32.

Την αποστραγγιστική τάφρο από το σημείο 32 έως το σημείο 32Α (αντλιοστάσιο Αγ. Νικολάου).

- Ο δρόμος επί του αναχώματος από το αντλιοστάσιο Αγ. Νικολάου μέχρι στο αντλιοστάσιο Θολής, και συνέχεια μέχρι την παραλία Λούρου από το σημείο 32Α έως το σημείο 33.

Τα όρια της υποζώνης ΙΙβ συνεχίζονται στο θαλάσσιο χώρο, με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 33 και 20, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων, η οποία και ορίζει την υποζώνη προς

την πλευρά της θάλασσας.

Επίσης στην υποζώνη ΙΙβ εντάσσεται ο λόφος Αγ. Νικολάου (Κατσάς), με την εξής οριογραμμή:

- Τον αγροτικό δρόμο από το σημείο 30Ε δια των σημείων 30 και 30Α έως το σημείο 30Β.

- Την τάφρο από το σημείο 30Β έως το σημείο Γ.

- Τον περιμετρικό δρόμο από το σημείο 30Γ έως το σημείο 30Δ.

- Το δρόμο Νεοχώριου - Αιτωλικού από το σημείο 30Δ έως το σημείο 30 Ε.

3. Ζώνη ΙΙΙ

Η ζώνη ΙΙΙ περιλαμβάνει αποξηρανθείσες εκτάσεις περιοχών Πριτσάλα, Διχάλι, Βούκες, τους λόφους Ταξιάρχης, Σκουπάς, Μεγάλο και Μικρό Βουνό, Κουτσιάρης και τις αποξηρανθείσες εκτάσεις μεταξύ αυτών, τα Ιχθυοτροφεία Γουρουνοπούλες και Πόρτο, το δυτικό τμήμα νησίδας Λούρου, την περιοχή Μπούκας Συκιάς, την παραποτάμια ζώνη κάτω ρού Αχελώου, τις εκβολές και τις γειτονικές αποξηρανθείσες εκτάσεις του Αχελώου, τους βάλτους, τη χερσόνησο και τις αποξηρανθείσες εκτάσεις περιοχής Διόνη, το λόφο Χουνοβίνα, τους παράκτιους βάλτους και τις αποξηρανθείσες εκτάσεις λιμνοθάλασσας Σκαντζόχοιρου μέχρι το Βάλτι, τους εσωτερικούς βάλτους νότια και νοτιοανατολικά του λόφου Καληχίτσας, το ανατολικό και νότιο τμήμα του λόφου Καληχίτσας, το δάσος Φραξιά και το λόφο Τρικαρδο.

Η ζώνη ΙΙΙ διακρίνεται στις παρακάτω υποζώνες που ορίζονται με φυσικά ή τεχνητά όρια και τμήματα ευθειών όπως φαίνονται στα σχετικά διαγράμματα. Οι θέσεις των αριθμημένων σημείων των ορίων περιγράφονται στον Πίνακα 1.

3.1. Υποζώνη ΙΙΙΑ:

Αποξηρανθείσες εκτάσεις περιοχών Πριτσάλα, Διχάλι, Βούκες, λόφοι Ταξιάρχης, Σκουπάς, Μεγάλο και Μικρό Βουνό, Κουτσιάρης και οι αποξηρανθείσες εκτάσεις μεταξύ αυτών, Ιχθυοτροφεία Γουρουνοπούλες και Πόρτο, δυτικό τμήμα νησίδας Λούρου.

Ως υποζώνη ΙΙΙΑ ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Το δρόμο παραλίας Λούρου όπως συνεχίζεται και επί του παραλιακού αναχώματος προς ανατολάς από το σημείο 33 έως το σημείο 34.

- Το δρόμο κατά μήκος των αρδευτικών τάφρων από το σημείο 34, έως το σημείο 35 και από το σημείο 35 έως το σημείο 36.

- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 36 έως το σημείο 37.

- Το δρόμο κατά μήκος των αρδευτικών τάφρων από το σημείο 37 έως το σημείο 38, από το σημείο 38 έως το σημείο 39 και από το σημείο 39 έως το σημείο 40.

- Το βόρειο πόδα του λόφου Ταξιάρχη και συνέχεια την αποστραγγιστική τάφρο, από το σημείο 40 έως το σημείο 41.

- Την τάφρο από το σημείο 41 έως το σημείο 42 και την περιμετρική στο λόφο Μαυρονήσι τάφρο, από το σημείο 42 δια των σημείων 43 και 44, έως το σημείο 45.

- Την τάφρο, από το σημείο 45 δια του σημείου 46 έως το σημείο 46Α.

- Τον αγροτικό δρόμο από το σημείο 46Α έως το σημείο 46Β.

- Το νεοκατασκευασμένο δρόμο στους πρόποδες του

λόφου Κουτσιλάρης μέχρι την ακτή, από το σημείο 46B έως το σημείο 47.

Τα όρια της υποζώνης IIIa συνεχίζονται στο θαλάσσιο χώρο, με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 47 και 48, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων η οποία και ορίζει την υποζώνη προς την πλευρά της θάλασσας.

Στην υποζώνη IIIa εντάσσεται και ο λόφος Σκουπιάς με οριογραμμή της πρόποδης του.

3.2. Υποζώνη IIIβ:

Βάλτοι και λουρνοηίδα Μπούκας Συκιάς, παραποτάμια ζώνη κατά ρου και εκβολές Αχελώου, βάλτοι και αποξηρανθείσες εκτάσεις γειτονικά των εκβολών Αχελώου, βάλτοι, χερσόνησος και αποξηρανθείσες μη αποδοτικές εκτάσεις περιοχής Διόνι, λόφος Χουνοβίνα, παράκτιο βάλτοι και αποξηρανθείσες μη αποδοτικές εκτάσεις Λινοθάλασσας Σκαντζόχοιρου μέχρι το Βαλτί, εσωτερικοί βάλτοι νότια και νοτιοανατολικά του λόφου Καληχίτσα, το δάσος Φραξιά και λόφος Τρικαρδος.

Ως υποζώνη IIIβ ορίζεται η περιοχή που περικλείεται από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Το νεοκατασκευασμένο δρόμο στους πρόποδες του λόφου Κουτσιλάρης από το σημείο 47 έως το σημείο 46B.
- Τον αγροτικό δρόμο από το σημείο 46B έως το σημείο 48.
- Το δρόμο μέχρι την όχθη Αχελώου από το σημείο 48 έως το σημείο 49.
- Τον παράκτιο δρόμο και στη συνέχεια την ανατολική όχθη του Αχελώου σε όλο το μήκος της προς βορρά από το σημείο 49 έως το σημείο 49A.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 49A έως το σημείο 50.
- Τη δυτική όχθη του Αχελώου προς νότο από το σημείο 50 έως το σημείο 51.
- Το δρόμο κατά μήκος της τάφρου από το σημείο 51 έως το σημείο 52.
- Τις αποστραγγιστικές τάφρους από το σημείο 52 δια των σημείων 53 και 53A έως το σημείο 53B.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 53B έως το σημείο 53Γ.
- Την περιμετρική τάφρο από το σημείο 53Γ δια των σημείων 53Δ, 53Ε, 53Ζ 54 και 54Α έως το σημείο 55.
- Το δρόμο βόρεια του Κονταύλακα από το σημείο 55 έως το σημείο 56.
- Τα τμήματα ευθείας από το σημείο 56 έως το σημείο 57, από το σημείο 57 έως το σημείο 58, από το σημείο 58 έως το σημείο 59.
- Τον παράκτιο δρόμο από το σημείο 59 έως το σημείο 60.
- Τον παράκτιο δρόμο από το σημείο 60 έως το σημείο 61.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 61 έως το σημείο 62.
- Τον αγροτικό δρόμο από το σημείο 62 έως το σημείο 63.
- Το τμήμα ευθείας από το σημείο 63 έως το σημείο 64.
- Τον παράκτιο δρόμο από το σημείο 64 έως το σημείο 65.
- Τον πόδα του λόφου Καληχίτσα κατά μήκος της ανατολικής και νότιας πλαγιάς από το σημείο 65 έως το σημείο 66.

Τα όρια της υποζώνης IIIβ συνεχίζονται στο θαλάσσιο

χώρο, με τμήματα ευθείας κάθετα στην ακτογραμμή στα σημεία 66 και 47, μέχρι να συναντήσουν την ισοβαθή καμπύλη των 6 μέτρων, η οποία μαζί με την δυτική ακτή της νήσους Πεταλάς, ορίζει την υποζώνη αυτή την πλευρά της θάλασσας.

Στην υποζώνη IIIβ περιλαμβάνονται επίσης ο λόφος Τρικαρδος, με οριογραμμή τους πρόποδες του, το δάσος Φραξιά, όπως σημειώνεται στα συνημμένα διαγράμματα, και οι ανατολικές και νότιες πλαγιές του λόφου Καληχίτσα με την εξής οριογραμμή:

- Τη μισογάγγια μέχρι την κορυφή 410 και από εκεί δια των κορυφών 409, 391, 287, 212, 123 μέχρι τον όρμο Κούμαρο από το σημείο 65A, έως το σημείο 65B.

- Την ακτογραμμή από το σημείο 65B έως το σημείο 66.

- Τους πρόποδες του λόφου από το σημείο 66 έως το σημείο 66A.

4. Ζώνη IV

Η ζώνη IV περιλαμβάνει τις νήσους Πεταλάς, Οξυιά, Μακρή, Μακροπούλα, Μοδιά και το σύμπλεγμα των Βορείων Εχινάδων.

Ως οριογραμμή των νήσων θεωρείται περιμετρικά η ακτογραμμή τους.

Οι συντεταγμένες των προαναφερθέντων σημείων των ορίων των υποζωνών Ia, Ib, Ic, IIa, IIb, IIIa, IIIb, έχουν υπολογιστεί γραφικώς από τα τοπογραφικά διαγράμματα της περιοχής υπό κλίμακα 1:5000 της Γ.Υ.Σ. και αναφέρονται στον πίνακα 1 που αποτελεί αναπόσπαστο παράρτημα της παρούσας Απόφασης.

ΜΕΡΟΣ Β

Καθορίζεται, ως ευρύτερη ζώνη ελέγχου δραστηριοτήτων, η περιοχή που βρίσκεται βόρεια των ζωνών προστασίας I, II και III όπως αυτές οριοθετούνται και περιγράφονται στο Α μέρος του παρόντος άρθρου και ορίζεται προς βορρά από την οριογραμμή που αποτελείται από:

- Την εθνική οδό Αντιρρίου - Ιωαννίνων Ε19 από τη γέφυρα Ευήγου μέχρι τη διασταύρωση με το δρόμο προς Φυτείες.

- Το δρόμο προς Φυτείες συνεχιζόμενο προς Μαχαιρά, Σκουρτού, Ρίγανη, μέχρι τον οικισμό Παλαιομάνινα.

- Το δρόμο που συνδέει τον οικισμό Παλαιομάνινα με τον επαρχιακό δρόμο Αστακού - Αιτωλικού στις παρυφές του λόφου Καληχίτσα και από εκεί δια των υψωμάτων 153 (Σάρωμα) και 123 μέχρι τον όρμο Κούμαρο.

Άρθρο 3

ΜΕΡΟΣ Α'

Στις ζώνες I, II, III, IV που διακρίνονται στις αντίστοιχες υποζώνες, όπως οι τελευταίες οριοθετούνται και περιγράφονται στο μέρος Α του άρθρου 2 της παρούσας απόφασης ισχύουν οι παρακάτω όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις.

Α. Γενικοί όροι για το σύνολο των οριοθετούμενων ζωνών και υποζωνών προστασίας.

Επιτρέπονται:

1. Η επιστημονική έρευνα των χαρακτηριστικών του οικοσυστήματος σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και μετά από σύμφωνη γνώμη της κατά το άρθρο 5 παρ. 1 αρμόδιας υπηρεσίας.

2. Η επίσκεψη με σκοπό την περιβαλλοντική εκπαι-

υση και την παρατήρηση της φύσης, όπου δεν έρχεται σε αντίθεση με ειδικότερους όρους, που διατυπώνονται στις επόμενες παραγράφους και αφορούν σπάνιους βιότοπους και περιοχές αναπαραγωγής της ορνιθοπανίδας. Απαγορεύεται η ελεύθερη κατασκήνωση.

3. Η κατασκευή ελαφρών έργων υποδομής για την εξυπηρέτηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την παρατήρηση της φύσης και τη φιλοξενία μετά από έγκριση της κατά το άρθρο 5 παρ. 1, αρμόδιας υπηρεσίας. Απαγορεύεται κάθε είδους δόμηση μόνιμη και προσωρινή με εξαίρεση ορισμένων περιοχών, για τις οποίες διατυπώνονται ειδικοί όροι στην οικιακή Απόφαση.

4. Η κυκλοφορία και στάθμευση οχημάτων στις ήδη υφιστάμενες οδούς πρόσβασης, εκτός των περιοχών εκείνων οι οποίες θα επισημανθούν σαν περιοχές απόλυτης προστασίας από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του αρ. 6 κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής της παρούσας απόφασης.

5. Η εκτέλεση έργων και εργασιών που αποσκοπούν στη διατήρηση αποκατάσταση και βελτίωση των χαρακτηριστικών των οικοσυστημάτων μετά από σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Υπηρεσίας του άρθρου 5 παρ. 1 και των διατάξεων της ΚΥΑ 69269/5387/90.

6. Οι υφιστάμενες γεωργικές καλλιέργειες στην έκταση και με τον τρόπο που γίνονται κατά την ημέρα δημοσίευσης της απόφασης αυτής καθώς και η εγκατάσταση πρόχειρων μικρών αποθηκών και στεγάστρων στις καλλιεργητικές αυτές εκτάσεις κατά τα ισχύοντα.

Αλλαγές τόσο στα καλλιεργούμενα είδη, όσο και στο καλλιεργητικό σύστημα επιτρέπονται, εφόσον αυτές αποσκοπούν στην καλλιεργητική βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις νέες τάσεις της Κοινωνικής Αγροτικής Πολιτικής σε εφαρμογή των κανονισμών ΕΟΚ 2092/90, 2080/91, 2078/92 κ.λπ.

7. Δύνανται να επιβάλλονται περιορισμοί από την καθ' ύλην αρμόδια Υπηρεσία κατά τα κεκανονισμένα στα χρησιμοποιούμενα φυτοφάρμακα και λιπάσματα, εφόσον κριθεί τούτο αναγκαίο μετά από επισήμανση και διαπίστωση επιβαρυντικών περιστατικών ρύπανσης.

Απαγορεύεται σε όλη την περιοχή των ζωνών το I, II, III, και IV οι αερωεκασμοί και οι αερολιπάνσεις.

8. Η μελλισσοκομία και η κτηνοτροφία ως έχει, καθώς και οι υφιστάμενες κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις των οποίων επιτρέπεται η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός με σκοπό την καλλίτερη προστασία του περιβάλλοντος και την αισθητική προσαρμογή αυτών προς την φυσική υπόδομή της περιοχής.

9. Η κατασκευή απλών νέων εγκαταστάσεων, εσταυλισμού για περιορισμένο αριθμό ζώων, ύστερα από χωροθέτηση, έγκριση περιβαλλοντικών όρων (ΚΥΑ 69269/5387/90) και με σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας υπηρεσίας του άρθρου 5, παρ. 1 εκτός όμως των περιοχών σημαντικής οικολογικής αξίας και σε απόσταση τουλάχιστον 2 χλμ. από τις ακτές και τις όχθες των ποταμών.

Απαγορεύεται η εγκατάσταση νέων συστηματοποιημένων κτηνοτροφικών μονάδων σε όλη την περιοχή των ζωνών I, II, III, VI.

10. Η βόσκησις ως έχει, εκτός αν καθορίζεται, διαφορετικά στις ακολουθούμενες διατάξεις των υποζωνών.

Κατά το χρονικό διάστημα ισχύος της απόφασης αυτής, η καθ' ύλην αρμόδια περιφερειακή υπηρεσία υποχρεούται να καθορίσει τον αριθμό και το είδος των ζώων που πρέπει να βόσκουν κατά περιοχή, ανάλογα με την βοσκοϊκανό-

τητα αυτής.

Η βόσκησις αγροειδών απαγορεύεται στις περιοχές των ζωνών I, II, III, VI.

11. Η λειτουργία, συντήρηση και βελτίωση των υφιστάμενων αρδευτικών και αποστραγγιστικών δικτύων, καθώς και τα απαραίτητα έργα που απαιτούνται προς τούτο, σύμφωνα με τις υπάρχουσες διατάξεις και τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς της ΚΥΑ 69269/5387/90.

12. Ο περιοδικός καθορισμός αυλάκων ειρμυξί, νιμφοαντλιοστασιών και χειμάρων βόσει συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος, το οποίο θα καθορίζεται από την αρμόδια καθ' ύλην περιφερειακή υπηρεσία και θα τίθεται υπόψη και της υπηρεσίας του άρθρου 6 παρ. 1 ώστε να μη δημιουργούνται προβλήματα στο περιβάλλον και στην οικολογική ισοροπία του οικοσυστήματος.

Εξαιρούνται των ανωτέρω δεσμεύσεων επεμβάσεις λόγω ανωτέρας ανάγκης και έκτακτων περιστατικών για την αποφυγή προβλεπομένων κινδύνων.

13. Η επαγγελματική αλιεία, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες αλιευτικές διατάξεις, η διέλευση και προσέγγιση αλιευτικών σκαφών.

14. Διατηρείται η χρήση των λιμνοθαλασσιών οικοσυστημάτων ως ιχθυοτροφείων και επιτρέπεται η εκτέλεση έργων που αποσκοπούν στην προστασία, συντήρηση, βελτίωση του υδρολογικού και ιχθυολογικού ισοζυγίου αυτών καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ψαράδων και διάθεσης των αλιευτικών προϊόντων. Τα έργα αυτά εκτελούνται μετά την εκπόνηση και έγκριση σχετικής μελέτης τεκμηρίωσης της αναγκαιότητας και σκοπιμότητας των από τις αρμόδιες υπηρεσίες και σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

15. Η ήπια αναψυχή, η ερασιτεχνική αλιεία, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες αλιευτικές διατάξεις, η διέλευση και προσέγγιση σκαφών αναψυχής, κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής της παρούσας απόφασης. Η τελική ρύθμιση αυτών θα γίνει κατά την διαισθητική του σχετικού Π.Δ.

16. Η συντήρηση και βελτίωση του υπάρχοντος οδικού δικτύου. Για την επέκταση του απαιτείται η τήρηση της διαδικασίας που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2 της παρούσας απόφασης.

17. Το κυνήγι σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Εντός έτους από την έναρξη ισχύος της παρούσας Απόφασης. Καθορίζονται όροι από το Υπ. Γεωργίας με κριτήριο την προστασία της πανίδας.

18. Όλες οι αναφερόμενες δραστηριότητες στις ζώνες και υποζώνες θα γίνονται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και θα υπόκεινται στα προβλεπόμενα της ΚΥΑ 69269/5387/90.

19. Απαγορεύεται η εγκατάσταση νέων μονάδων υδατοκαλλιεργειών εντατικής μορφής στις ζώνες I, II, III, IV. Β. Ειδικοί όροι των υποζωνών της ζώνης I

B1, Υποζώνη Ia

Επιτρέπονται:

1. Η απόληψη άμμου και χαλικιού από την κοίτη του ποταμού Εύηνου. Οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις απόληψης υποχρεούνται στην υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέχρι 25.10.1994, με σκοπό την έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Επίσης κατά την έκδοση νέων αδειών ή την ανανέωση υφιστάμενων είναι απαραίτητη η τήρηση της διαδικασίας που αναφέρονται στο άρθρο 4, παρ. 2.

Σε κάθε περίπτωση στις εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων πρέπει να καθορίζεται ο τρόπος, η θέση και το μέγεθος απόληψης.

2. Η βόσκηση στους δυτικούς αλμυρόβαλτους της εκβολής του Εύηνου ποταμού και στην παραποτάμια ζώνη μέχρι το τέλος του ανατολικού αναχώματος.

Π2. Υπόζωνη Ιβ

Παρέχεται δυνατότητα εμμεταλλευσιμότητος ορισμένων εκ των αποξηρανθεισών εκτάσεων, με σκοπό την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών ήπιας εκτατικής μορφής, και την αποκατάσταση της φυσικής λειτουργίας του οικοσυστήματος μετά από τήρηση της διαδικασίας που αναφέρεται στο άρθρο 4, παρ. 2 της παρούσας και εφ' όσον έχει εγκριθεί σχετική μελέτη σκοπιμότητας από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία.

Π3. Υπόζωνη Ιγ

Επιτρέπονται:

1. Η εγκατάσταση αναψυκτηρίων και η διαμόρφωση χώρων εξυπηρέτησης κοινού στην ακτή Μπουκας Κλεισόβας - Μπαμπακούλας, σύμφωνα με αντίστοιχες μελέτες που θα πρέπει να υποβληθούν από την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου εντός 2 ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Απόφασης, προς έγκριση βάσει της κείμενης νομοθεσίας λαμβάνοντας υπόψη την οικολογική ιδιαιτερότητα της περιοχής.

2. Εργασίες περιοδικών εκβαθύνσεων στο διαυλο Μπουκας Κλεισόβας με προϋπόθεση της απομάκρυνσης των βυθοκορημάτων εκτός των οριοθετούμενων ζωνών προστασίας της παρούσας απόφασης.

3. Η διάθεση των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων της Πόλης Μεσολογγίου βάσει των κειμένων διατάξεων και με βελτίωση της λειτουργίας του Σταθμού Βιολογικής Επεξεργασίας υγρών αποβλήτων σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

4. Η κοπή καλαμιών στους βάλτους της Κλεισόβας, με γνώμονα την ισοροπία και διατήρηση του οικοσυστήματος και σύμφωνη γνώμη των αρμοδίων Υπηρεσιών του άρθρου 5.

5. Η βόσκηση στους καλαμώνες του βορειοανατολικού τμήματος της Κλεισόβας με κριτήριο την βοοκοικονότητα της περιοχής, όπως θα καθορισθεί (άρθρο 3, παρ. 10).

6. Η απομάκρυνση των διεσπαρμένων απορριμμάτων στη περιοχή της Κλεισόβας και η διάθεση τους σε κατάλληλο χώρο εκτός των οριοθετημένων ζωνών προστασίας της παρούσας Απόφασης σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Επιτρέπονται εργασίες αποκατάστασης και εξυγίωσης της περιοχής απόρριξης, που θα πρέπει να ολοκληρωθούν εντός δύο ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Απόφασης. Όπου η απομάκρυνση δεν είναι δυνατή, επιτρέπεται η επικάλυψη των απορριμμάτων με κατάλληλα υλικά και η δενδροφύτευση τους.

7. Η απομάκρυνση των υλικών που προέκυψαν στην λιμνοθάλασσα Κλεισόβας από την εκσκαφή περιφερειακών τάφρων διαχείμανσης και η απόθεσή τους σε περιοχή εκτός των οριοθετημένων ζωνών προστασίας της παρούσας απόφασης.

8. Η διατήρηση των υφιστάμενων δραστηριοτήτων παραγωγής άλατος στις Αλυκές Τουρλίδας. Επιτρέπεται η εκτέλεση έργων για την οικολογική αναβάθμιση των Αλυκών, και η τροποποίηση της υφιστάμενης υποδομής σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2.

Γ. Ειδικοί όροι των υποζωνών, της ζώνης ΙΙ

Γ1. Υπόζωνη Ια

Επιτρέπονται:

1. Η ίδρυση παρεθεριστικού οικισμού στην ακτή Τουρλίδας και στο νοτιοανατολικό άκρο της τεχνητής νήσου Τουρλίδας σύμφωνα με αντίστοιχες μελέτες που θα πρέπει να υποβληθούν από την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου εντός 2 ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Απόφασης, προς έγκριση βάσει της κείμενης νομοθεσίας.

2. Η βόσκηση στο Τεχνητό Νησί Τουρλίδας, με κριτήριο την βοοκοικονότητα της περιοχής όπως θα καθορισθεί (άρθρο 3, παρ. 10).

3. Η διατήρηση της υφιστάμενης θέσης αγκυροβολίου μικρών παραδοσιακών αλιευτικών σκαφών στο διαυλο Λιμένος Μεσολογγίου. Στην ίδια περιοχή επιτρέπεται η περιοδική εκσκαφή του πυθμένα, υπό τον όρο της απομάκρυνσης των βυθοκορημάτων και της διάθεσής τους σε περιοχή εκτός των οριοθετούμενων ζωνών προστασίας της παρούσας Απόφασης.

4. Η λειτουργία, συντήρηση, βελτίωση και επέκταση της υφιστάμενης υποδομής στην Περιοχή Λιμένος Μεσολογγίου, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

5. Εργασίες περιοδικών εκβαθύνσεων, και αποκατάσταση της ισοροπίας του οικοσυστήματος με τον όρο της απομάκρυνσης των βυθοκορημάτων και της διάθεσής τους σε περιοχή εκτός των οριοθετημένων ζωνών προστασίας της παρούσας απόφασης σύμφωνα με την διαδικασία του άρθρου 4, παρ. 2 και με σύμφωνη γνώμη της καθ' ύλην αρμόδιας υπηρεσίας.

6. Η περιοδική απόληψη φερτών υλών των χειμάρρων Παλιορόλακα και Μεσόκαμπου και η διάθεσή τους σε θέσεις εκτός των οριοθετούμενων ζωνών Ι,ΙΙ,ΙΙΙ,ΙV περιοχών προστασίας της παρούσας Απόφασης, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

7. Η διάθεση των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων της πόλης του Αιτωλικού βάσει των κειμένων διατάξεων, και με την βελτίωση λειτουργίας του Σταθμού Βιολογικής Επεξεργασίας Λυμάτων της πόλης, έτσι ώστε να τηρούνται οι όροι διάθεσης επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

8. Η διατήρηση υφιστάμενων δραστηριοτήτων παραγωγής αλατιού στις Αλυκές Μεσολογγίου. Επιτρέπεται η εκτέλεση έργων για την οικολογική αναβάθμιση των Αλυκών και την τροποποίηση της υφιστάμενης υποδομής σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2.

9. Παρέχεται η δυνατότητα επαναλημμυρισμού ορισμένων αποξηρανθεισών εκτάσεων, με σκοπό την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών ήπιας εκτατικής μορφής και την αποκατάσταση της φυσικής λειτουργίας του οικοσυστήματος, μετά από τήρηση της διαδικασίας που αναφέρεται στο άρθρο 4, παρ. 2 της παρούσας και εφ' όσον έχει εγκριθεί σχετική μελέτη σκοπιμότητας από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία.

10. Ναυταθλητικές εκδηλώσεις, διέλευση και παραμονή ταχύπλοων σκαφών κατά την περίοδο από 1η Μαρτίου έως 30 Οκτωβρίου κάθε έτους στην λιμνοθάλασσα Αιτωλικού υπό την εποπτεία του Δήμου Αιτωλικού.

Γ2. Υπόζωνη ΙΙβ

1. Σύμπλεγμα νησίδων με ιδιαίτερη οικολογική αξία: Συ-

μπεριλαμβάνονται οι νησίδες Προκοπάνιστος, Σχοινιάς, Κόρημα, Βασιλικό και Θολή

δ) *Περιοχές αυτές επιτρέπονται:*

α) Έργα ενίσχυσης των νησιδών για την προστασία τους από τη θαλάσσια διάβρωση. Τα έργα αυτά κατασκευάζονται αφού προηγηθεί η διαδικασία που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2. Κατά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων των οικειών έργων θα προσδιορίζεται ο τρόπος ενίσχυσης, η χρονική περίοδος εκτέλεσης, οι θέσεις και οι διαστάσεις των έργων. Η μεταφορά των υλικών θα γίνεται μόνο με πλωτά μέσα, εφόσον δεν υπάρχει φυσική χερσαία σύνδεση.

β) Η βόσκηση μόνο στη νησίδα Προκοπάνιστου, σύμφωνα με το άρθρο 3, παρ. 10.

γ) Η προσέγγιση σκαφών και η παραμονή μόνο για την εξυπηρέτηση της επαγγελματικής αλιείας και την εκτέλεση επιστημονικής έρευνας. Εκτός περιπτώσεων εκτάκτων αναγκών οι οποίες ανακοινώνονται στην αρμόδια Λιμενική Αρχή.

2. Λοιπή περιοχή της υπόζωνης IIβ.

Στην περιοχή αυτή επιτρέπονται:

α) Εργασίες περιοδικών εκβαθύνσεων και αποκατάσταση της ισοροπίας του οικοσυστήματος με τον όρο της απομάκρυνσης των βυθοκορημάτων και της διάθεσής τους, σε περιοχή εκτός των οριοθετημένων ζωνών προστασίας της παρούσας απόφασης, σύμφωνα με την διαδικασία του άρθρου 4, παρ. 2 και με σύμφωνη γνώμη της καθ' ύλη αρμοδίας υπηρεσίας.

β) Έργα για τη διαχείριση των νερών των αντλιοστασίων Αγ. Τριάδας και Θολής στη λιμνοθάλασσα Μεσολογίου σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 4 παρ. 2 και με τη σύμφωνη γνώμη των καθ' ύλη υπηρεσιών.

γ) Η βόσκηση ως έχει και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις γενικές διατάξεις του άρθρου 3, παρ. 10 της παρούσας, απαγορευμένης αυτής μόνο στις μικρές νησίδες των δυτικών βάλτων της λιμνοθάλασσας.

δ) Οι χρήσεις στη νησίδα Λούρου, θα καθορισθούν ύστερα από μελέτη που θα ανατεθεί υπό την επίβλεψη της ΚΕΔ βάσει των διατάξεων της Κ.Υ.Α. 69269/90.

ε) Η διαχείριση της δασικής έκτασης και τα αντίστοιχα έργα στο λόφο Αγ. Νικολάου (Κατσάς), κατόπιν έγκρισης των αντιστοίχων μελετών από τις κατά το άρθρο 5 αρμόδιες υπηρεσίες.

Δ. Ειδικοί όροι των υποζωνών της ζώνης III.

Δ1. Υποζώνη IIIα

1. Περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία στις οποίες συμπεριλαμβάνονται το κεντρικό τμήμα της δυτικής λουρονησίδας Λούρου, μήκος 2,5 χλμ.

Στην περιοχή αυτή επιτρέπονται:

α) Στην παραμονή και η προσέγγιση σκαφών μόνο για την εκτέλεση επιστημονικής έρευνας, εκτός περιπτώσεων εκτάκτων αναγκών οι οποίες ανακοινώνονται στην αρμόδια Λιμενική Αρχή.

β) Έργα προστασίας από τη θάλασσα διάβρωση. Τα έργα αυτά κατασκευάζονται αφού προηγηθεί η διαδικασία που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2.

Κατά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων θα προσδιορίζεται ο τρόπος ενίσχυσης, η χρονική περίοδος εκτέλεσης, οι θέσεις και οι διαστάσεις των έργων. Η μεταφορά των υλικών θα γίνεται μόνο με πλωτά μέσα, εφόσον δεν υπάρχει φυσικά χερσαία σύνδεση.

2. Λοιπή περιοχή της υποζώνης IIIα.

Στην περιοχή αυτή επιτρέπονται:

α) Παρέχεται η δυνατότητα επαναπλημμυρισμού ορισμένων εκ των αποξηρυνθεισών εκτάσεων περιοχών Πριτυλάι, Διχάλι, Βοΐκες, των περιοχών μεταξύ των λόφων Ταξιάρχης, Μεγάλο και Μικρό Βουνό και Κοντουλάρη, την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών ήπιας εκτατικής ή ημιεκτατικής μορφής και την αποκατάσταση της φυσικής λειτουργίας του οικοσυστήματος, μετά από τήρηση της διαδικασίας που αναφέρεται στο άρθρο 4 παρ. 2 και εφόσον έχει εγκριθεί σχετική μελέτη σκοπιμότητας από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία.

β) Η βόσκηση ως έχει και σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του άρθρου 3, παρ. 10 της παρούσας απόφασης.

γ) Εργασίες αποκατάστασης του λατομείου στο λόφο Ταξιάρχη σύμφωνα με την αντίστοιχη εγκεκριμένη μελέτη. Επιτρέπονται επίσης οι εργασίες αποκατάστασης του λατομείου Σκροφοπούλας, μετά από έγκριση αντίστοιχης μελέτης σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Οι αναφερόμενες εργασίες θα πρέπει να ολοκληρωθούν εντός 2 ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Απόφασης. Απαγορεύεται η λατομική δραστηριότητα στην υποζώνη IIIα.

δ) Οι αρχαιολογικές ανασκαφές στους λόφους Σκουπά, Μεγάλο και Μικρό Βουνί, Μαυρονήσι, μετά από έγκριση περιβαλλοντικών όρων και για την κατασκευή δρόμων προσπέλασης, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 4 παρ. 2.

ε) Καθορίζεται η υποχρέωση αποκατάστασης του τοπίου στον ισοπεδωθέντα χώρο του λόφου Κοτσιλιάρη από την ΙΧΘΥΚΑ Α.Ε. και σύμφωνα με τους όρους της Μ.Π.Ε. που θα εγκριθεί εντός εξαμήνου από την έναρξη ισχύος της παρούσας απόφασης.

Δ2. Υποζώνη IIIβ.

1. Περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία. Συμπεριλαμβάνονται η λουρονησίδα Μπούκας Συκιάς, ο παραποτάμιος καλαμώνας στις εκβολές του Αχελώου, οι εσωτερικές νησίδες του Αχελώου, οι καλαμώνες Βαλτί στους πρόποδες του όρους Καληχίτσα και το δάσος Φριδιά.

Στις περιοχές αυτές επιτρέπονται:

α) Η βόσκηση ως έχει και σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο άρθρο 3, παρ. 10 της παρούσας απόφασης.

β) Η απόληψη ποσότητας νερού από τους καλαμώνες Βαλτί, για περιορισμένες χρήσεις, οι οποίες θα καθορίζονται από την αρμόδια καθ' ύλη υπηρεσία.

2. Λοιπή περιοχή υποζώνης IIIβ.

Στην περιοχή αυτή επιτρέπονται:

α) Η κατασκευή και λειτουργία αθυογεννητικού σταθμού και μονάδας εκτροφής ψαριών στην περιοχή Μπούκας - Συκιάς, εκτός των υφιστάμενων βάλτων, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και εφόσον προηγηθεί έγκριση περιβαλλοντικών όρων, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΚΥΑ 69269/5387/90.

β) Η βόσκηση ως έχει και σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 10, της παρούσας απόφασης.

γ) Η εγκατάσταση ελαφράς προσωρινής υποδομής συμβατικής με τον περιβάλλοντα χώρο στην παραποτάμια ζώνη του Αχελώου για την εξυπηρέτηση επαγγελματικής αλιείας.

δ) Οι αρχαιολογικές ανασκαφές στους λόφους χερσονήσου Διόνι, Χουνοβίνα, Τρικάρδο μετά από έγκριση περιβαλλοντικών όρων καθώς και την κατασκευή δρόμων προ-

σπέλασης σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 4, παρ. 2.

ε) Η εγκατάσταση αναψυκτηρίου και η διαμόρφωση χώρων συνάθροισης κοινού στην ακτή Διώνι, σύμφωνα με αντίστοιχες μελέτες που θα πρέπει να υποβληθούν από την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, εντός 2 ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας απόφασης, προς έγκριση βάσει της κείμενης νομοθεσίας και υπό την προϋπόθεση της σύμφωνης γνώμης της κατά το άρθρο 5 παρ. 1 αρμόδιας υπηρεσίας.

στ) Η δικιτήρηση της υπάρχουσας υποδομής για την αλιεία στους παράκτιους βάλτους Πεταλά και τους εσωτερικούς βάλτους στις θέσεις Βαλί, Μαρκούτσα, Αγ. Δημήτριος.

ζ) Παρέχεται η δυνατότητα επαναπλημμυρισμού ορισμένων αποξηραθέντων εκτάσεων με σκοπό την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών ήπιας εκτακτικής μορφής και την αποκατάσταση της φυσικής λειτουργίας του οικοσυστήματος· μετά από λήψη της διαδικασίας που αναφέρεται στο άρθρο 4, παρ. 2 της παρούσας και εφ' όσον έχει εγκριθεί σχετική μελέτη σκοπιμότητας από την καθ' όλη αρμόδια υπηρεσία.

Ειδικό όρο ζώνης IV

Επιτρέπονται:

(1) Η βόσκηση ως έχει και σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο άρθρο 3, παρ. 10.

(2) Η κατασκευή ελαφράς υποδομής για την εξυπηρέτηση των αλιευτικών και ιχθυοτροφικών αναγκών.

ΜΕΡΟΣ Β

Εντός της ευρύτερης ζώνης ελέγχου δραστηριοτήτων, όπως αυτή οριοθετείται και περιγράφεται στο Μέρος Β' του άρθρου 2, επιτρέπονται όλες οι δραστηριότητες και τα έργα σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Κατά τη διαδικασία προέγκρισης χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σύμφωνα με όσα προβλέπονται σχετικά στα άρθρα 8, 9 και 10 αντίστοιχα της Κ.Υ.Α. 89289/5387/90 (ΦΕΚ 678/Β/90) θα πρέπει να εξετάζονται ιδιαίτερώς οι τυχόν επιπτώσεις των δραστηριοτήτων και έργων στα οικολογικά χαρακτηριστικά των ζωνών προστασίας I, II, III, IV όπως αυτές οριοθετούνται στο Μέρος Α' του άρθρου 2, με ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση της ποιότητας των υδάτινων πόρων και στην ισορροπία των υδάτινων συστημάτων.

Άρθρο 4

1. Η εκτέλεση έργων και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που δεν αναφέρονται στο ΜΕΡΟΣ Α του άρθρου 3 απαγορεύονται.

α) Τα υφιστάμενα έργα και δραστηριότητες παραμένουν καθώς και τα έργα εκείνα που έχουν δημοπρατηθεί ή βριακονομούνται κατά την ημέρα δημοσίευσης της παρούσας απόφασης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, στο στάδιο της κατασκευής σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Επιτρέπονται επεμβάσεις για την βελτίωση και εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων έργων με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα έργα εκείνα για τα οποία έχει δοθεί σχετική έγκριση ή άδεια ή βριακονομούνται στο στάδιο δημοπράτησης καθώς επίσης και εκείνα για τα οποία έχει προηγηθεί, βάσει της κείμενης νομοθεσίας, εκχώρηση κοινόχρηστων δημοσίων

ή δημοτικών γηπέδων, επανεξετάζονται κατά προτεραιότητα στα πλαίσια των διατάξεων της παρούσας απόφασης.

β) Εξαιρούνται έργα εθνικής σημασίας ύστερα από έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου καθώς έργα και επεμβάσεις λόγω εκτάκτου ανάγκης (σεισμών, πλημμυρών, θεομηνιών κ.λπ.).

2) Για τα πιο κάτω έργα και δραστηριότητες που αναφέρονται ως επιτρεπόμενα στο άρθρο 3 ήτοι αυτά:

- επέκταση οδικού δικτύου.

- τροποποίηση της υφιστάμενης υποδομής των Αλυκών

- ενίσχυση νησίδων για την προστασία από τη διάβρωση

- έργα και εργασίες για την διατήρηση και αποκατάσταση των χαρακτηριστικών των οικοσυστημάτων.

- διαχείριση υδάτων αντλιοστασίων.

- επαναπλημμυρισμός εκτάσεων με σκοπό την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών ήπιας εκτακτικής μορφής.

Ακολουθείται η διαδικασία προέγκρισης χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σύμφωνα με όσα προβλέπονται σχετικά στα άρθρα 8 και 9 αντίστοιχα της ΚΥΑ 89289/5387/90 (ΦΕΚ 678/Β/90), ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία υπάγονται σύμφωνα με τις διατάξεις της ίδιας αυτής Υπουργικής Απόφασης.

Επιπλέον για τις ίδιες αυτές δραστηριότητες, κατά τη διαδικασία προέγκρισης χωροθέτησης, είναι δυνατόν να ζητηθεί από την κατά το άρθρο 5 παρ. 1 αρμόδια υπηρεσία ειδική τεκμηρίωση που να ανφέρεται στην αναγκαιότητα, τη σκοπιμότητα και τη συμβατότητά τους με τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.

3. Σε περίπτωση που οι επιτρεπόμενες κατά το άρθρο 3 δραστηριότητες και τα έργα δημιουργούν (παρά τους τιθεμένους στο άρθρο αυτό όρους και περιορισμούς) προβλήματα υποβάθμισης - όχλησης του συνόλου ή στοιχείων των προστατευόμενων οικοσυστημάτων, η κατά το άρθρο 5 παρ. 1 αρμόδια υπηρεσία έχει τη δυνατότητα να ζητήσει πρόσθετα δικαιολογητικά και μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ανεξάρτητα αν προβλέπεται ή όχι για το συγκεκριμένο έργο ή την δραστηριότητα από την κείμενη νομοθεσία, να επιβάλλει πρόσθετα μέτρα και περιβαλλοντικούς όρους ή να εισηγηθεί την πρόσκαιρη ή αόριστη απαγόρευση αυτών.

Άρθρο 5

Αρμόδιες υπηρεσίες για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης μέχρι ότου εκδοθούν το κατά το άρθρο 21 (παρ. 1 και 2) του Ν. 1650/1986 Προεδρικό Διάταγμα και ο οικείος Κανονισμός Λειτουργίας και Διαχείρισης είναι:

1. Η Διευθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και

2. Οι καθ' ύλην αρμόδιες, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις κεντρικές ή περιφερειακές υπηρεσίες των συναρμοδίων Υπουργείων και λοιπών φορέων.

Άρθρο 6

Οι παραβάτες των διατάξεων της απόφασης αυτής υπόκεινται στις κυρώσεις που προβλέπονται από τα άρθρα 28, 29 και 30 του Ν. 1650/1986, όπως το τελευταίο απ' αυτά τροποποιήθηκε με το άρθρο 98 (παρ. 12) του Ν. 1892/90 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 101).

Των ανωτέρω κυρώσεων εξαιρούνται οι αλιευτικές παραβάσεις, οι οποίες υπόκεινται στα καθοριζόμενα από την αλιευτική νομοθεσία καθώς και άλλες παραβάσεις οι οποίες δεν καλύπτονται από τις διατάξεις του νόμου 1650/1986.

Άρθρο 7

Από την έννομη ισχύ της παρούσας απόφασης καταργείται κάθε προηγούμενη διάταξη που έρχεται σε αντίθεση με τα οριζόμενα στην παρούσα απόφαση.

Άρθρο 8

Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και λήγει μετά παρέλευση διετίας, με δυνατότητα παράτασης, σε

περίπτωση συνδρομής εξαιρετικών λόγων, για ένα ακόμη έτος.

Στον Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, αναθέτουμε τη δημοσίευση της παρούσας Απόφασης.

Αθήνα, 20 Ιουλίου 1993

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΧΡ. ΚΟΣΚΙΝΑΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΑΣ

ΑΛ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

Γ. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ

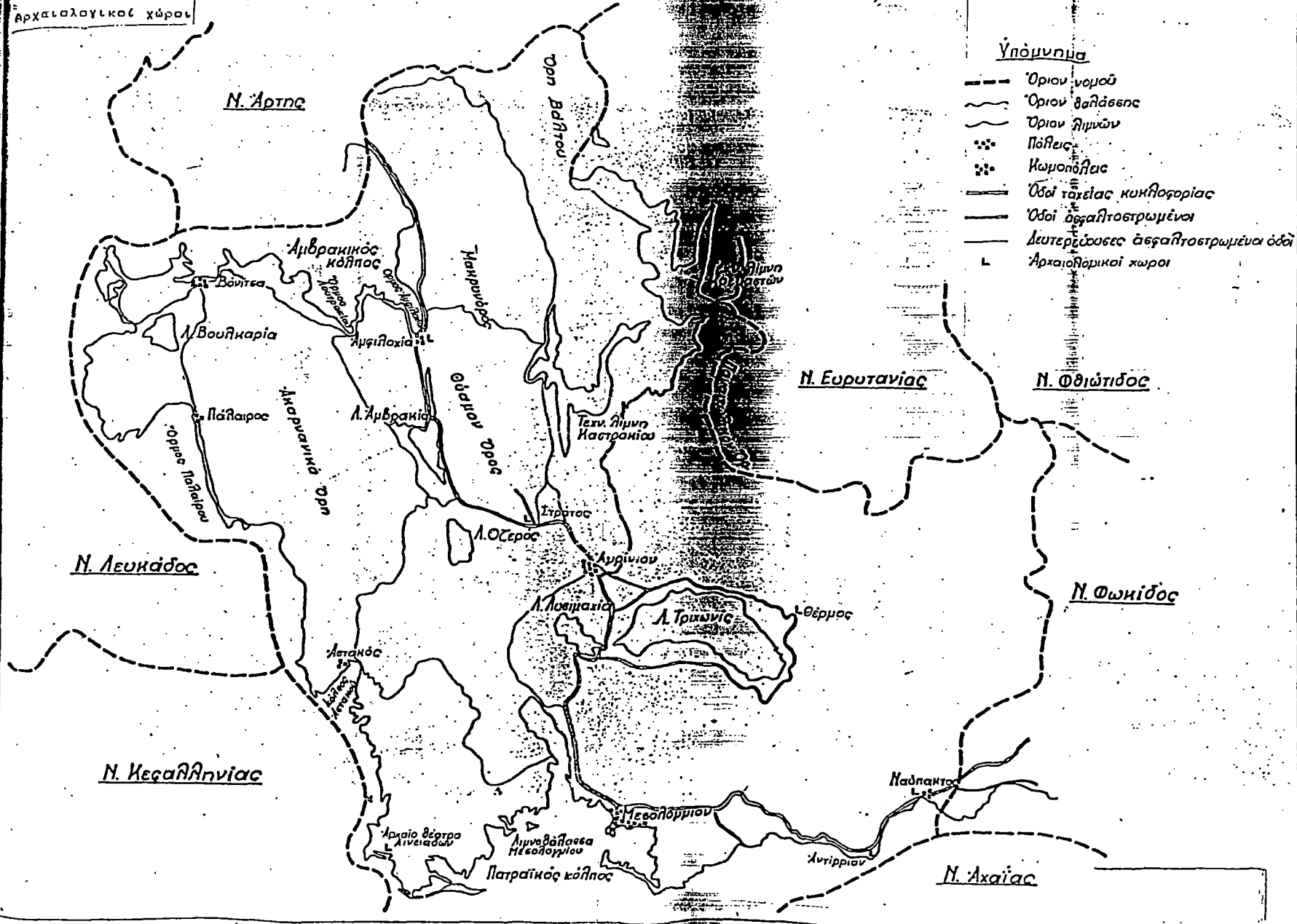
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Β. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

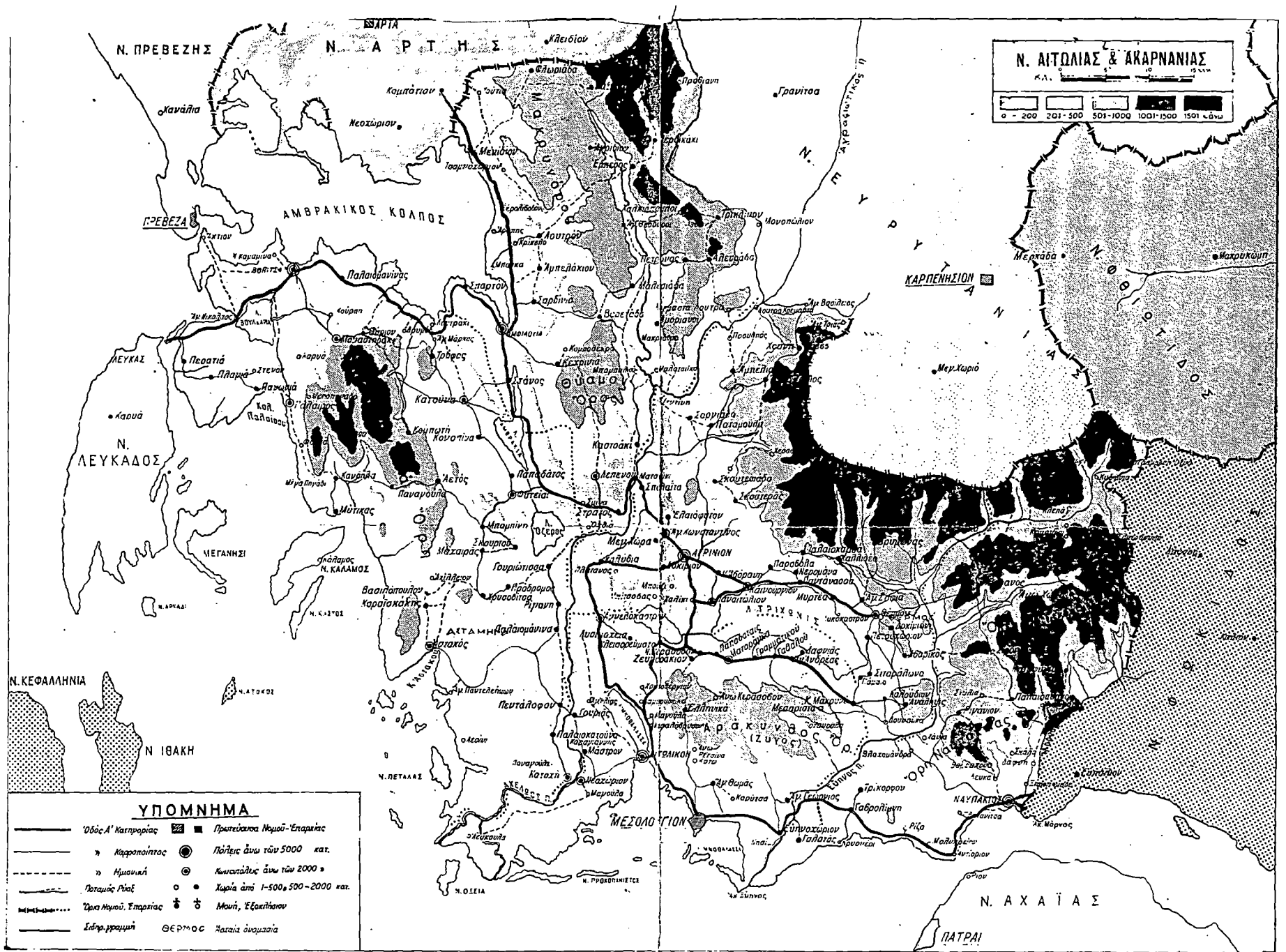

Υπόμνημα

- Όριον νομού
- ~ Όριον θαλάσσης
- ~ Όριον ημιμών
- Πόλεις
- Κομποπόλεις
- Όδοι ταχείας κυκλοφορίας
- Όδοι ασφαλιστοστρωμένα
- Δευτερεύουσες ασφαλιστοστρωμένα όδοι
- ⊥ Αρχαιολογικοί χώροι

N. ΑΙΤΩΛΙΑΣ & ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
 Κ.Α.Ι. 1:50,000

0 - 200 201-500 501-1000 1001-1500 1501-2000

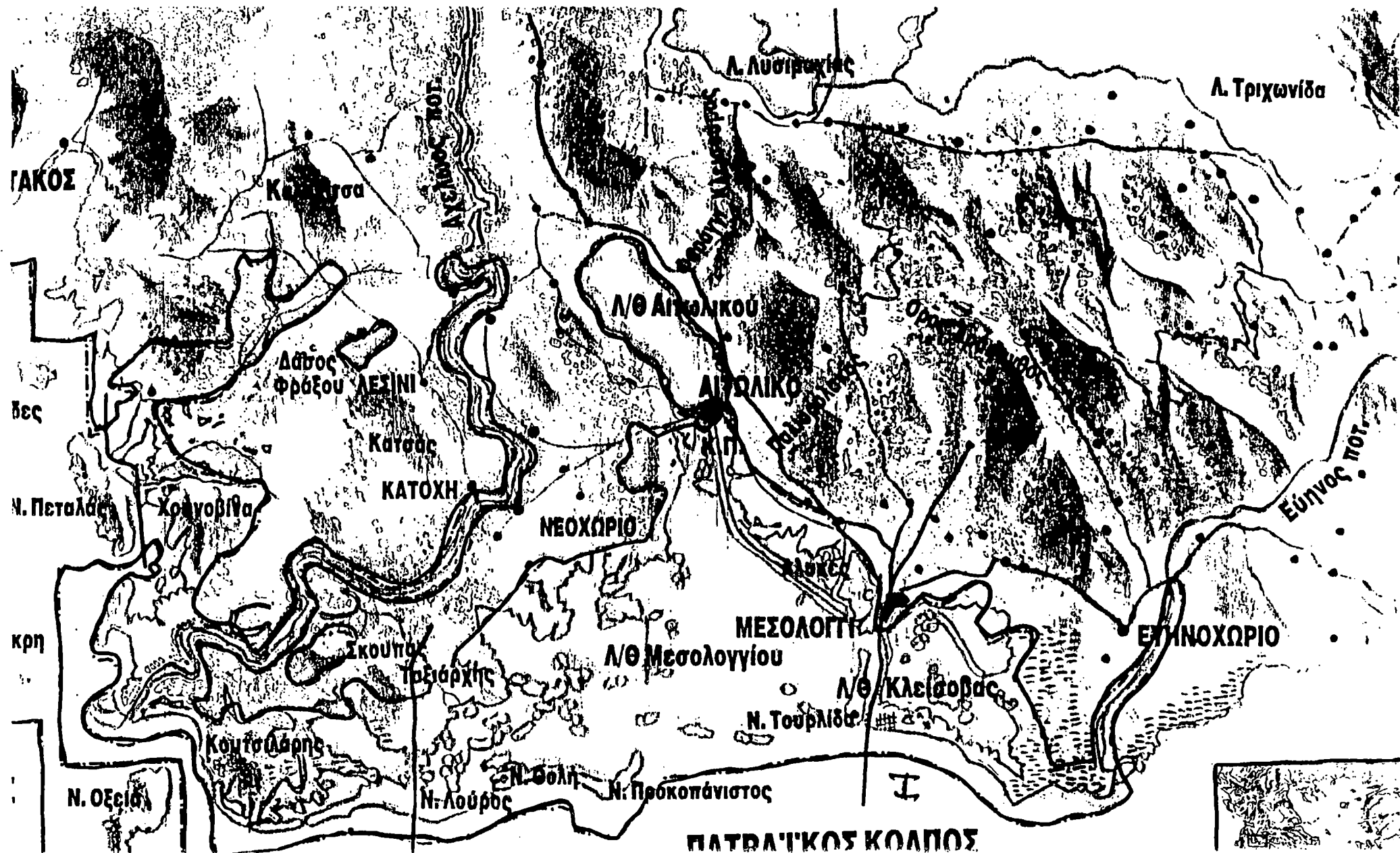
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

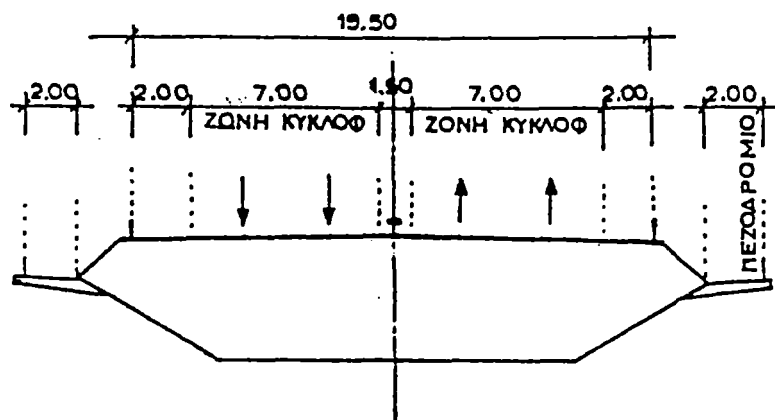
—	Όδος Α' Κατηφορίας	■	Πρωτεύουσες Νομού-Επαρχίας
—	» Καρποποιήσις	●	Πόλεις άνω των 5000 κατ.
—	» Ημισυική	○	Κωμοπόλεις άνω των 2000 »
---	Ποταμός Ριός	●	Χωριά άπό 1-500, 500-2000 κατ.
—	Όρεις Νομού, Επαρχίας	⊕	Μονή, Ξενοκλήσιον
—	Σιδηρ. γραμμή	⊖	ΘΕΡΜΟΣ
		⊕	Ματαία άνωματία

ΟΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Κ.Π.: ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Ενδεικτική διατομή καταστρώματος

Ζώνη I

κάτω ρους - ευβογής

βίητος

αοφηνανθείες

κτάσας Βακβαυγίας

1/θ Κτίσοντας

4 λυγής Τορρίδας

Παραποτάμιοι - ποτάμιοι υρότοποι
λίτις, γράφοι, γιτέλις, πιγκο, δάφνες

καλαμίνες

Αλκυονίδατοι

• προστατευτική παράταξη ζώνη

μελλοντική διαχείριση

καλαμίνες - γλυκόνιδατοι

• προστασία - διαχείριση

Ζώνη II

διαγος λιμένα Μεσορροχίου

τεχνητή νήσος Τορρίδας

Αλυγής Μεσορροχίου

αοφηνανθείες εντάσας ανατολική • μελλοντική διαχείριση

διαγος Αιτωλικών - Μεσορροχίου • προστασία - διαχείριση

2/θ Αιτωλικών

λόφος Αχ. Νικολάου • αρπαικτικά πενήλια

3/θ Μεσορροχίου • λασιότοπια

βάλτοι δυτικά πελάγους • γλυκόνιδατοι - αλκυονίδατοι

ιχθυοτροφεία

νησίδες Λούρα, Θάμης, Πουροναϊκίτος • αμυγδαλινοειδές

• προστασία - διαχείριση

• αυθαρέσια →

• προστασία - διαχείριση

Ζώνη III

αοφηνανθείες εντάσας

λόφος Ταφιάρχη, Σκουπιά, Κοτειλάση

ιχθυοτροφεία Τουρουνοπούλης - Πόρτο

δυτικό τμήμα Λούρου

4/θ Μπούκα Συκιάς

κάτω ρους Αχειλών

ευβογής Αχειλών

βάλτοι και αοφηνανθείες εντάσας Διόνι

βάλτοι και αοφηνανθείες εντάσας Ζυαντζήκοιρου

βάλτοι Καληκίτσας

δάσος Φραφιά

• μελλοντική διαχείριση

• αρχαία λογία, αρπαικτικά πενήλια

• λασιότοποι, αλκυονίδατοι

• αμφολόφοι

• άμεση διαχείριση

• παραποτάμια βλάστηση

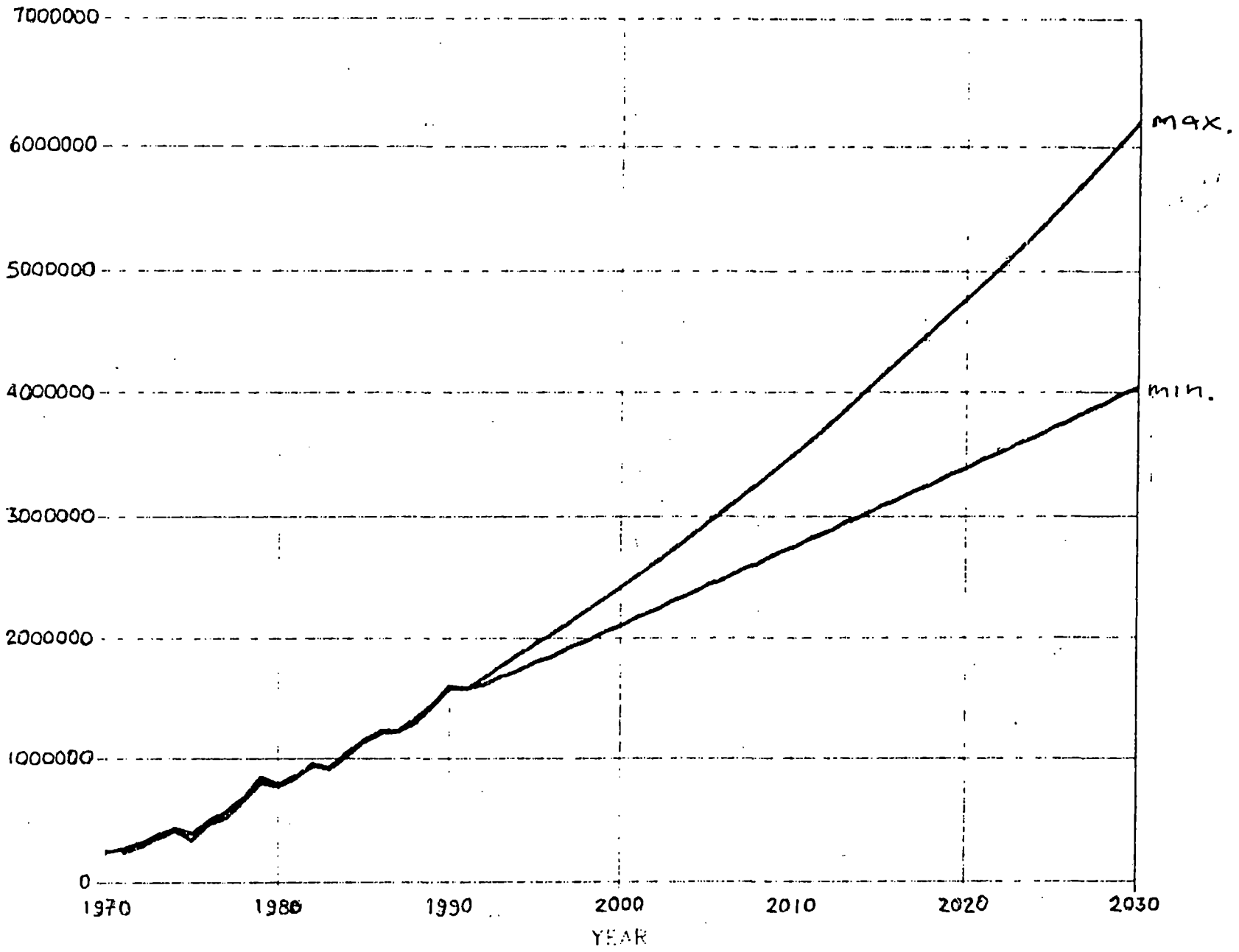
• βάλτοι, λασιότοποι

• αλκυονίδατοι

• αμυγδαλινοειδές

• καλαμίνες

• μοναδικές βιότοπος

Εξελίξεις Α.Ι.
 Προβλεψη επιβατικών κινήσεων
 1.Χ. αεροπλάνων
 Η εν Συζήτ. Ραυ-Αυτοπίου

